IN TITVM LIVIVM ANNO-TATIONES

PER

*

Beatum Rhenanum, & Sigi-
ſmundum Gele-
nium.

VIRTVTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

LVGDVNI APVD SEB.
GRYPHIVM,
1542.

GENEROSO EQVITI DOMINO FRANCISCO DILPHO SIGISMVNDVS GELENIVS S. D.

IN COMMVNI *opera circa emẽdationem Liuianæ hiſtoriæ, decebat quidẽ eum præfari, cuius partes in hac functione tanto potiores fuiſſent, quanto ipſe omnibus ingenij dotibus antecellit: quanquam uererer ne uel hoc arrogãtiæ ſpeciem habeat, cum* BEATO RHENANO *homine iuuandis literis nato, quocunq; modo conferri aut cõiungi, ni parata eſſet excuſatio, quòd is ipſe in conſortium huius prouinciæ me ultro aſciuerit: ſed quandoquidem is, conſciẽtia nimirum meritæ quum in caſtigando pro parte ſua, tũ in annotando laudis ſecurior, nihil amplius patrocinandũ huic negotio obſtinatę animum induxit, mihi tamen ſi uellem id permittẽs: equidẽ meam certe unius uicem ſolicitus, aliud patrocinium à* Beato *deſtitutus circunſpectare cœpi.* Et *quamuis bonam cauſam me habere conſiderem, malui tamen non ſolum iudicandi perito, ſed etiam beneuolo atq; amico alicui ęam credere.* Q*ua in reputatione nemo te prior occurrebat doctiſſime* Dilphe. N*am & pro mutua beneuolẽtia non detrectaturum patrocinium ſperabam: & quatenus patrocinari oporteat, facile diſpecturum pro inſigni eruditione, qua non apud exteras ſolum, ſed etiam longinquas gentes præclaram exiſtimationem acquiſiſti: tametſi tu non hac una laude cenſendus es, ſed*

multis

multis prætereà magniſq; dotibus: imaginum claritate, corporis ſpecie, ingenij uigore, multarum gentium linguarum ac morum cognitione, quæ non exigua prudentiæ pars eſt: principum amicitia, in negotijs dexteritate, comitate in colloquijs, in conuictu ciuilitate, humanitate in officijs. Sed deſino plura de te, præſertim apud te. Præſtat fortaſſe indicare paucis, quibus præſidijs hoc negotium abſolutum ſit. Primum uir acerrimi iudicij Rhenanus, *diligenti habita per collegia ſimul & cœnobia cõquiſitione, geminum exemplar omnium qui extant* Liuij *librorum, excepta dimidia* Decade *tertia, ſibi comparauit: eo conſilio, ut prælucente antiqua lectione, facilius mendarum tenebras diſcuteret. quis enim non uideat, ubi uetera archetypa tam inter ſe conſentiũt, quàm à uulgatis editionibus diſſonant, multo quũ expeditius, tum certius ſinceram lectionem reſtitui poſſe? atq; ita bonæ partis* Liuiani *operis collationem ac caſtigationẽ quàm accuratiſſime peregit.* Reliquum *pari cura, ne dicã religione, atq; eorundem exemplariũ ope, ipſe confeci: factumq; operæpretium haudquaquam pœnitendum, abunde declarabunt* Annotationes *ſubiunctæ. Viſum eſt enim rationem ſingulorum reddere, niſi ſicubi euidentior ea eſt, quàm ut probatione opus ſit.* Ne *quis igitur mihi hic protinus reclamet, tolli receptam lectionem: ſed prius cõſideret, quid ſublatum, quid'ue repoſitum.* E*quidem eam lectionem iuſtius pro recepta habendam cenſeo, quæ ante annos plus mille recepta eſt, quàm quæ proximis annis per typographorũ oſcitantiam primum irrepſit, mox numeroſa uoluminum propagine latius in dies inualuit, doctis interim uel diſsimulantibus uel aliud agentibus.* Neq; *negauerim quoſdam & ante nos quandoq; uetera*

inſpexiſſe exemplaria: uerum plurimum intereſt, quo pacto quis illis utatur. Id ſi cui dubium eſt, unum afferetur exemplum: non quòd libeat alienæ induſtriæ obtrectare, ſed quia animaduerto eſſe qui non ita magni negotij putent antiqua uolumina legere. Aetate noſtra adiectus eſt reliquo operi tertius quartæ Decadis liber, tũ recens repertus in exemplari, quod nos quoq; in hac editione ſequuti ſumus. Et tamen nõ pauca loca in eo caſtigatorem fefellerunt, ob imperitiam legendi & ſcripturæ difficultatem: quemadmodũ ex Annotationibus euidenter apparebit. Hanc igitur noſtram opellam ſi tuo calculo cõprobaueris, ſpes eſt cæteros doctos libenter tuo iudicio acceſſuros: quæ ſi non fallet, Plinij quoq; Naturalis Hiſtoriæ caſtigationem, æque ex gemini exemplaris utriuſq; emendatiſsimi collatione iam paratam, in gratiam ſtudioſorum breui emiſſuri ſumus. Vale, & me inter tuos habere perge.

ANNO

ANNOTATIONES BEATI RHENANI IN T. LIVII PRIMAE DECADIS LIBRVM I.

EXEMPLAR *primæ Decadis manu ſcriptum ſanè quàm eleganter, quod nobis communicauit nō gente ſolum, ſed et literis clarus ille* Vormacienſis *eccleſiæ decanus, dominus* Reinhardus *à* Rietpur, *deſumptū illic ex bibliotheca publica, primis duobus ternionibus carebat, quos nebulo quiſpiā deſecuerat, dum liber alicubi incuſtoditus iacet. Idem ſcelus & in fine uoluminis commiſſum. Quare coacti ſumus hic aliquot paginas tranſilire.*

Inſigniq́; eum ueſtæ.] Sic exemplaria quædam excuſa habent: quum ſit ſcribēdum, ueſte, abſq; diphthongo, non enim de dea Veſta, ſed de ueſtimento loquitur.

Cætera quæque omnia pub.] Vetus lectio: Cætera quoq; omnia. & ſic legi debet.

Propulſo legum ac pœnarum metu.] Archetypū Vormacienſe habet, Proximo legum ac pœnarum metu.

Is ducit exercitum, quàm proxime.] Nō dubito quin Liuius ſcripſerit quemadmodum eſt in uolumine Vormacienſi, Ea res ab ſtatiuis exciuit Metiū, ducit quàm proxime ad hoſtem poteſt. Abſolute enim uerbū duco, ſubinde Liuius uſurpat, & autores cæteri.

Facis'ne me tu reg.n.populiq; Romani Quiritium?]

Scribẽdum, Pop. Romani *Quiritiũ*: *abſq; particula, que.*

Patrem patratum Sp. Fuſium.] Adijce pronomen, *is.* Is *patrem patratum Sp. Fuſium fecit. Sic enim in manu ſcripto libro legitur.*

Vt illa palàm prima poſtremaq;.] Habet exẽplar *uetus*, *Vt illa palàm prima poſtrema ex illis tab. Nihil autẽ ambigo particulam Que, poſtea additam.*

Si prior defecerit.] Legendum, *Si prior defexit. nam ſic continet ſcriptura uetus. Dixerunt autẽ antiqui Defexit, pro Defecerit.*

Tu illo die Iupiter P. R.] *Hic multũ laboris mihi exhibuit & diu me diſtraxit, quũ deprauata tum uariata lectio libri manuſcripti: in quo legitur, Tum ille dies Iupiter. & quidã ſuprà adiecerat, uel Dieſpiter. In margine notatũ erat, Dieſiupiter. Deprehendi uero tandẽ ſcribendum eſſe, Tũ die Iupiter. Nam priſci, dium, deũ dixerũt, ut dium Fidiũ, item diuum. Scribã ueterem decepit, Die, ſic fortaßis ſcriptũ, dle: ut poſſet facile uerti in, ille. diuerſa uidelicet lectione, quæ ſæpe notata ſeorſim à parũ attentis ſcribis, dum nihil omittere uolunt, in contextũ recipitur. Et Die, quod ipſe eſſe putabat à uocabulo Dies dici, mutatũ eſt in Dies: ut quadraret oratio, Ille dies. Habebũt mihi docti, ſat ſcio, magnã gratiã pro hoc loco reſtituto. Porrò Tum aduerbium ſatis ſignificãtiæ temporalis in ſe habet, ut nihil addere fuerit opus, Illo die.*

Animo intenduntur.] *Vetus lectio, Animo incenduntur. Et mox: Publicum imperium ſeruitiumq; obuerſatur animo. ſine coniunctione Sed, qui ſermo miram elegantiam habet. Item inferius paulò: Ad quorum caſum quũ conclamaſſet gaudio Albanus ex.*

Ex inſperato pauentium ſolet.] *Magnum hic mendũ*

exem

exemplaria Liuiana occupauit. Nam pro Pauentiũ, ſcribendum eſt Fauentium. Vehemẽs autem de proſpero rei propè deſperatæ ſucceſſu, gaudium.

Et ut pugnatũ eſt.] Non erat opus hic particulas iſtas tranſponere. Rectè enim exemplar ſcriptum habet, Sed diſtantia locis, ut & pugnatũ eſt. Idem habet paulopòſt: Quæ diſponſa uni. non deſponſata. Et ibidem: Obuia ante portam Capenam fuit. non obuiam.

Cum immaturato amore.] Tu ſcribe, Cum immaturo amore. Et mox: Quæcunq; Romana lugebit hoſtem. Sic enim in archetypo Vormacienſi legitur.

Aut ſecundum iudiciũ ſupplicij.] Antiqua lectio, Ad ſecundum iudicium ſup. Scribendum, Ac ſecundũ iudicium ſupplicij autor eſſet.

I, caput obnube liberatoris huius urbis.] Imperatiuũ I, recentior manus aſcripſerat in codice Vormacienſi: in quo non caret elegantia, quod ſcriptum eſt, Vrbis huius. Quemadmodũ et quod ſequitur: Admiratione magis uirtutis quàm iure cauſæ. Item rurſum quod paulopòſt legitur: Id hodie quoque publicè ſemper refectum manet. Hic miror quid libuerit quibuſdam dictiones tranſponere, contra fidem exemplaris ſcripti.

Suo iuſſu circunduci Albanorum exercitum, ut Fidenatium nuda terga inuadat: idem imperat, ut haſtas equites erigere iubeat.] In uolumine Vormacienſi legitur, Albanum exercitũ. Quæ ſequuntur concordant cũ uulgatis editionibus. At ego ſic arbitror ſcripſiſſe Liuium hoc modo diſtinguenda oratione: Suo iuſſu circunduci Albanum exercitum, ut Fidenatium nuda terga inuadat idem (ſubaudi Albanus exercitus) imperat: haſtas equites erigere iubet. porrò mirum Tulli regis conſiliũ fuit,

etiam deſciſcentes Albanos in ſpeciem adhortantis, quo Fidenates hoſtes terreret.

In Veietem alieno pauore perculſum ferociter redit.] Legendum eſt, *Ferocior redit.*

Exempli parũ memoris legum humanarum fuit.] Cogitãdum num ſcribi poßit, *Legum Romanarum fuit.* Nã ſequitur, *In alijs gloriari licet:* & *cætera.*

Eandem ſedem Tullus regiæ capit, ibiq; habitauit.] Autoritatem ſequuti ſcripti codicis ſic legemus, *Eam ſedem Tullus regiæ capit, ibiq; deinde habitauit.*

Legiones etiã ueteres.] Vetus & ſincerior lectio, *Legiones, & ueteres eodem ſupplemento expleuit, & nouas ſcripſit.*

Et quia proximum regnum cæteris egregium.] Repone, *Cætera egregiũ.* Sic enim Liuius loq ſolet, & autores alij. Ita habes infrá: *Ergo uirũ cætera egregium ſequuta.*

Pontificem maximum in album relata.] In libro ſcripto tantum eſt: *Pontificem in album.* Sicut ſuprá: *Pontificem deinde Numa Martium M. F. ex patribus legit.*

Repetentibus res Romanis ſuperbè reſponſum reddiderunt.] Magis placet antiqua lectio, *Reddunt.*

Illasq; res dedier nuntio populi Romani mihi expoſco.] Suſpicor tres iſtas dictiones, *Nũtio populi Romani,* poſtea additas ab exponente datiuum *Mihi.* In exemplari Vormacienſi recentiore manu ſupraſcriptum erat inter *Res* & *Dedier, Po. Rom.*

Tum patriæ compotem me nunquam ſinas eſſe.] Lectio uetus: *Siris eſſe.* Scribo, *ſieris eſſe.*

Hominibusq; priſcis Latinis.] Ex uetere uolumine ſic apparet legendum eſſe: *Patri patrato priſcorum Latinorum, hominibusq;.* ſubaudi, *Priſcorum Latinorum, priſcis'ue*

ſcis'ue Latinis.*Et paulopòſt: Homines'ue priſci* Latini. *non Homines'q;.*

E*t quum circa palatium ſedē ueteres* Romani.] R*e*-*cte habet antiqua lectio:Sedem ueterem* Romanorum.*ut intelligas,Sabinos Capitolium atq; arcem impleſſe circa palatium,quæ ſedes erat ueterum* Romanorum.

I*nde ingēti præda potitus* Romam *redit.*] Exemplar *ſcriptum habet,*Potens.*opinor legendum* Potiens.

Quiritium quoq; foſſa, haud paruum munimentum à planioribus additum locis.] *Qui hunc locum caſtigare niſus eſt,quum recte haberent uerba,deprauauit.nā* Adi *tu,ſupinum,uertit in* Additum, *participium: ſed perpe-ram. Significat enim Liuius foſſam* Quiritium *non par-uum munimentum fuiſſe ab ea parte qua erant loca pla-niora ac faciliora aditu.*

E*t in ora* T*yberis* H*oſtia urbs cōdita.*] L*egēdum eſt:* E*t in ore* T*yberis*H*oſtia urbs cōdita.hoc eſt in exitu ubi in mare effunditur.* A*lioqui* R*oma quoq; in ora* T*yberis ſita.Sic in ora* E*lli fluuij,quem & Alſam uocant,* A*rgen tuaria ac* E*lcebus ſiue* S*letſtadium iacent, in ore eiuſdē, hoc eſt apud confluentes,* A*rgentoratum.*

E*a quū illi nupſiſſet.*] H*ic priſcum uerbū fœde depra uauit temeraria caſtigatoris manus: nā pro* I*nnupſiſſet, ſcripſit* I*lli nupſiſſet.Sic autē habet lectio uetus:* E*a quū innupſiſſet.Porrò mulier innubit proprie, quū in mariti domum trāſit:unde factū ut* I*nnubere, ueteres pro* T*rāſi re uſurparint:teſte* N*onio,qui* L*uciliū citat,ita hoc uſum uerbo.Senſus igitur eſt:*E*a quum innupſiſſet,hoc eſt iam ad domum mariti tranſiſſet.* N*am nupſiſſe dicitur puella etiamnum apud parentes domi manens.* I*nnupſiſſe, niſi quæ cum uiro iam habitare cœpit,non dicitur.*

Facile uiro perſuadet.] *Viro,datiuum,quiſpiam addi dit inter enarrandum.Non reperimus in codice Vormacienſi,nec eſt neceſſarius:præceßit autem, Forti ac ſtrenuo uiro.*

Commigrant Romam.] *Exemplar antiquum habet: Amigrant Romam.ſubaudi, Tarquinijs. Non aliter dictum eſt infrà: Auolant Romam. Porrò quid uetat dici, Amigro,pro Abmigro:ſiue Ammigro,pro Admigro: ſicut dicimus Immigro,& Demigro?*

Iam & Romanis conſpicuũ.] *In uolumine ſcripto tantũ legitur: Aedidere nomẽ Romanis cõſpicuũ.Adiecit fortaßis aliquis duas illas particulas cõnectere uolẽs orationẽ,quæ ſibi hiare uidebatur:mihi nõ uidẽtur neceſſariæ.*

Notitiaq; cũ breui apud regem.] *Hunc locum ſciolus aliquis adulterauit.Legendum uero quemadmodũ archetypum Vormaciẽſe continet: Notitiamq; eã breui apud regem liberaliter dextreq; obeundo officia in familiaris amicitiæ adduxerat iura. Vt intelligas ipſum Lucumonem adduxiſſe eam notitiam in iura amicitiæ familiaris.*

Vt mille & trecenti equites.] *Antiqua lectio:Vt mille & DCCC.equites. Hoc pacto in ſingulis centurijs fuerunt ſexcenti equites.*

Et quicquid circa Collatiam agri erat.] *Mihi magis probatur ut ſcribamus ad fidem uetuſti codicis:Et quicquid citra Collatiam agri erat.*

Et ego recipio.] *At ego recipio, ſcriptũ eſt in archetypo.Deinde triumphãs Romam redit.Præterea: Omne nomen Latinum.Item:Pax deinde eſt facta.*

Vrbem,quam nondum munierat.] *Tu caſtiga,Vrbem quâ nõdum munierat. Eſt Quâ,aduerbium loci:hoc eſt, qua parte.*

Hunc

Hunc lumen quondam.] Interpretatio *flammæ,qua ui ſum eſt pueri caput ardere.* Nec cuiquã *ſecus uidetur legendum.Cæterum quando conſidero quæ poſtea ſequuntur,ubi uulnerato* Tarquinio *omne auxilium regiæ ſeruandæ in Seruio ſitum fuit, uideo melius legi poſſe cõtra receptam iſtam &* Vormacienſis *codicis & uulgatarum editionum lectionem : Hunc columen quondam rebus noſtris dubijs futurum. Sic autem Seruium columen dubijs rebus & regiæ afflictæ dicit futurum,quemadmodũ* Terentius *in* Phormione *ſeruum antiquum* Getam *columen familiæ uocat:hoc eſt columnam. ita* Donatus *interpretatur.Vnde inter uetera ſeruitia* Columellarum *nomẽ.Porrò quum ſubdit,Præſidiumq; regiæ afflictæ:uelut exponit quod præmiſit,Columen rebus noſtris dubijs.Iam indicant ſequentia,Seruium non oſtendiſſe quid foret agendum,ut lumen appellari poſſet. At dubias* Tarquinij *res & afflictam regiam fortiter fulſiſſe ſuſtinuiſſeq;.* Non *eſt diſsimilis huic locus qui libro ſecundo huius* Decadis *legitur:ubi inquit,* Trecentos *ſex periſſe, ſatis conuenit: unum prope puberem ætate relictum, ſtirpem genti* Fabiæ, *dubijsq; rebus populi* Romani *ſæpe domi belli'que uel maximum futurum auxilium.* Item *libro tertio:* Sibi, *inquit,eam in dubijs ſuis rebus ueniſſe ſubſidio.* Rurſum *libro octauo :* Nunc *, inquit, miſericordia ueſtra conciliati, auxilio'que in dubijs rebus 'defenſi, beneficium quoque acceptum colamus.* Poſſet *tamen ſententia ſic etiam legi, poſteriori accuſatiuo* Hunc *, expuncto:* Vides'ne *tu puerum hunc ? inquit, quem tam humili cultu educamus, ſcire licet columen quondam rebus noſtris dubijs futurum, præſidium'que regiæ afflictæ .* Nec *hic dubito quin doctiſsimus quiſque mecum ſit ſenſurus.*

rus. Vocabulum columen uſurpat alibi quoque Liuius *noſter,ut libro ſexto:*C*onſulatum,inquit, ſupereſſe plebeis:eam eſſe arcem libertatis,id columen.*

Et *inter mulieres familiaritate auctam.*] Non me latet Latinè *dici,Familiaritate aucta,pro locupletata:quemadmodum* Cicero *dixit,* A*uctus pecunia, & auctus filiolo.* V*erum magis hic quadrat uetuſti codicis lectio,*E*t inter mulieres familiaritatem auctam.ut intelligas,inter mulieres,hoc eſt inter uxorem* Seruij Tulli *& inter reginam, familiaritatem, quæ primum tenuis & modica fuerat,ut inter duorum principum uxores,poſteà quàm eſt cognita illa inter captiuas, deinde auctam & maiorem factam, ubi in domum recepta puerum eſt enixa.*

E*t puerũ in domo à paruo.*]*Deeſt hic in uulgatis exẽplaribus omnibus,*V*t,particula.Sic enim ſcribe:*E*t puerum ut in domo à paruo eductum*. Porrò *non erat opus,* E*ductum, quod in antiquo libro legitur,in* E*ducatũ,mutare:quando* T*erentius uſurpat* E*ducere, pro* E*ducare.* E*duxi,inquit,à paruulo.*

I*d ſeruus ſerua natus.*] Volumen *manu ſcriptũ habet,* I*d Seruius ſerua natus.*E*t ſic eſt legẽdum.nam præcedit,* R*omulus deo prognatus:ad quod reſpondet, Seruius ſerua natus.*E*t eſt hic figura quam* προσονομασίαν, *ſiue agnominationem uocant,in Seruius & ſerua.*

Q*ui conſueti erant.*] *Scribendum eſt quemadmodum continet exemplar* V*ormacienſe,* Q*uibus conſueti erant uterq; agreſtibus ferramentis.*N*am oratio pendet adhuc uſq; ad uerbum* C*onuertunt.quod non animaduertit,qui locum adulterauit.*

E*uocati ad regem pergunt.primo uterq; uociferari.*] D*ebet eſſe,*V*ocati ad regẽ.*A*liud enim eſt uocatus,aliud*

euoca

euocatus.Quod uero ſequitur,Et iuſsi inuicẽ dicere:me=lius eſt ut legatur,In uicẽ:ſeparatis dictionibus: hoc eſt, per uices.

Dextram tenent,orat.] *Caſtiga,Dextram tenẽs orat.*

Habitabat enim rex ad Iouis Statoris ædẽ.] *Hic addidit ſciolus aliquis accuſatiuum Aedem,qui nõ eſt in uolumine Vormacienſi.* ἐλλειπτικῶς *autẽ loquuntur autores:Ad Iouis Statoris:pro,ad Iouis Statoris ædem.*

Interim Seruij Tulli iubere populum dicto audientem eſſe.] *Liuius ſcripſit,Interim Seruio Tullo iubere populum dicto audientem eſſe.Sic libro quinto:Nec plebs,inquit,nobis dicto audiẽs atq; obediens ſit. Imperitus quiſpiam non uerſatus in autorum lectione,& proinde non intelligens quid ſibi uellet,dicto audientem eſſe, pro Seruio Tullo,ſcripſit,Seruij Tullij:ut quadrarẽt uerba, Dicto Seruij Tullij,hoc eſt præcepto . At dicto obedientem eſſe,idem eſt quod obedire.Porrò uetus liber mox habet: Obiturumq; alia regis munia eſſe.*

Tum demũ palàm facta ex compl.] *Indicat manu ſcriptum exemplar eſſe legẽdum,Tum demum palàm factũ: ſubaudi,regem eſſe extinctum. Tum demum,hoc eſt,ubi ſuas opes firmaſſet.Cæterum quia mox uetus codex habet,Et cõploratione in regia orta : arbitror ſic ſcriptum reliquiſſe Liuium,Tum demum palàm factum.Et cõploratio in regia orta.ſubauditur,Eſt.*

Nec iam publicis magis cõſilijs.] *Sic & in archetypo Vormacienſi legitur . At auſim iurare ego ,ſcripſiſſe Liuium, Nec iam publicis magis auxilijs Seruius, quàm priuatis,munire opes.Siquidem quod antè dixit,Seruius præſidio firmo munitus,illud ipſum eſt quod hic publica auxilia uocat.Et aliquanto pòſt ſequitur,Cõſilio augere*

impe

imperiũ conatus eſt. Porrò *facilimus ſcribæ lapſus fuit, ut pro* Auxilijs, *ſcriberet* Conſilijs, *literarum ſimilitudine deceptus.*

Galea, clypeus, ocreæ.] Codex *uetuſtus habet,* Galea, *clypeum, ocreæ.* Quid *autem opus erat hic ſcribere* Clypeus, *quum utrunq; doctis ſit in uſu, clypeus & clypeũ?* Vergilius *nono.* Aeneidos: Et *clypeum ſuperintonat ingens. autor* Seruius.

Tertiæ *claßis in quinquaginta millium cenſum eſſe uoluit: totidẽ centuriæ, & cæ.*] Antiqua *lectio:* Tertia *claſſis in quinquaginta millium cenſum eſſe uoluit: totidem centuriæ, & hæ. Suſpicor ſcriptum fuiſſe,* In *tertia claſſe* L. *millium cenſum eſſe uoluit. aut,* Tertiæ *claßis milliũ* L. *cenſum eſſe uoluit.*

Hinc *minor cenſus.*] *Scribe iuxta fidem uetuſti uoluminis,* Hoc *minor cenſus.* Eſt *autem* Hoc, *ablatiui caſus.* Id *quod nõ animaduertit, qui* Hinc, *aduerbiũ ſuppoſuit.*

Sue, oue, taurisque tribus luſtrauit.] Antiqua *lectio:* *Sue, oue, taurilibus luſtrauit. Sic* Cornelius Tacitus *Annalium libro quinto: Sacrificantibus, quũ hic more Romano ſuouetaurilia daret. Cogitandum autẽ quid ſibi uelit,* Idq; *conditum luſtrum appellatum, quia in cenſendo finis factus eſt.*

Aggere & foßis & muro urbẽ circundat, item pomœrium profert.] Dij *boni quantum ſibi permiſerunt quidam in hoc autore interpolando. Scribendũ eſt ad archetypi fidem:* Aggere *& foßis & muro circundat urbẽ, ita pomœrium profert.* Senſus *eſt,* Aggere *& foßis & muro circundando urbem, pomœrium profert.* Quid *igitur illi in mentem uenit, qui pro* Ita, *ſcripſit* Item? *nouam uideli cet ſententiam facturus.* Liuius *in hoc libro paulopòſt:*

Ita

Ita ſic armatus in Tyberim *deſiluit.*

Pomœriũ uerbi uim ſolam intuentes poſtmœnium interpretantur eſſe: eſt autẽ magis circa murum locus.] In *primis cõſtare nobis debet, etymologiã pomœrij* Liuium *non à mœnibus, ſed à muro deductam oſtẽdere: quandoquidẽ pomœriũ dicimus, non pomœnium.* Nam *ſequitur paulopòſt:* Hoc *ſpatiũ quod neq; habitari neq; arari fas erat, non magis quòd poſt murũ eſſet, quàm quòd murus poſt id, pomœriũ* Romani *appellarunt.* Proinde, *quemadmodum indicat uolumẽ* Vormaciẽſe, *eius exẽplum quod olim à* Dextro Flauiano Nicomacho *et* Victoriano v v. c c. *emendatum eſt, nõ poſtmœnium hic ſcribi debet, ſed poſtmœriũ.* Et *mox: circamœrium, nõ circa murum.* Nec *obijciat hic aliquis eas uoces nihil ſignificare. Sic enim & mulieris etymologiã aſſerẽtes, mulierẽ dictam interpretamur quaſi mollierẽ, à mollicie uidelicet. Sic autẽ diſtingue uerba:* Pomœriũ, *uerbi uim ſolam intuẽtes, poſtmœrium interpretantur eſſe: eſt autẽ magis circamœriũ: locus quem in cond. urb. appoſitiue.* In Fragmentis Feſti Pompeij *legitur,* Proſimurium *eſſe põtificale pomœriũ: dictum, quaſi proximurium, id eſt proximum muro.* Ita *nanq; caſtigandum arbitror.*

Quæ nunc uulgo etiam coniunguntur.] *Antiqua lectio: Quæ nunc uulgo etiam coniungunt. Subauditur,* Quidam. Elegans *ſermo eſt.*

Cuius ciuitatis eam ciues Dianæ *immolaſſent.*] *Vetuſtum exemplar habet: Ciuis* Dianæ *immolaſſent.* Opinor *legendũ: Cuius ciuitatis eam ciuis* Dianæ *immolaſſet.* Se*quitur enim de antiſtite* Romano, & *illo patrefamilias* Sabino.

Sabinus, ut primum apta dies ſacr.] *Scribendum;* Sabinuſq;,

binusq́; , ut primum apta dies ſac. Nec uacat *particula* Que,*non ſolum connectens ſententiam, uerumetiam ad uehementiam eiuſdem faciens.*

Infima ualle perfluit Tyberis.] Lege: *Infima ualle præfluit* Tyberis.

Tulit enim Romana *regia ſceleris tragici exemplũ.*] Adde *particulam* Et. Tulit *enim & Romana regia ſcele ris tragici exempl.*

Filius nepos'ue fuerit.] Vetus *ſinceraq́; lectio* : Filius *nepos'ne fuerit.* Subauditur, *an.*

Aut elangueſcendum aliena ignauia eſſe.] Hanc *ſen= tentiam fœde deprauauit ſcioli cuiuſpiam imperitia.* Le= gendum: Aut *ut elangueſcendum aliena ignauia eſſet.* Et *pendent hæc uerba à ſuperioribus.*

Non *ſibi defuiſſe cui nupta diceretur.*] Perſuadet *mihi uetuſtus codex legendum hic eſſe: Cui innupta diceretur.* Tametſi *recẽtior manus,* In, *particulã ſuprà ſcripſerat: ſed ꝓculdubio ſincerioris alicuius codicis admonitu.* Por *rò quũ ſe dicit innuptã, indicat ſe iã in ædes uiri trãſiſſe. nã hoc ſignificat innubere, quẽadmodũ ante docuimus.*

Muliebri dolo regnũ occupaſſe.] *Scribẽdum eſt:* Mu= *liebri dono regnum occupaſſe.* Nam *reſpicit quod ſuprà dictum eſt, & quod mox præceßit:* Quum Tanaquil *pe= regrina mulier tantum moliri potuiſſet animo, ut duo cõ tinua regna, uiro, ac deinceps genero dediſſet.* Ibi *dicit* Liuius Tanaquilẽ *genero dediſſe regnum, quare hic ſub= dit:* Muliebri *dono.*

Tum Tarquinius *neceßitate iã ipſa cogente.*] *Inſcrẽ= da hic* Etiã, *particula.* Neceßitate *iam etiã ipſa cogente,*

Ipſe prope exãguis cum ſemianimis regio comitatu.] Vetus *uolumen habet:* Semianimes. Neutra *lectio gneſia*

eſt ac

eſt ac germana. Tu locum ſic reſtitue: Ipſe prope exanguis, quum ſemianime regio comitatu domum ſe reciperet. Subauditur in illis uerbis, Senuanime regio comitatu: participium, Exiſtente.

In collem Eſquiliarum.] Antiqua lectio: In collem Eſquiliarium.

Quem Sceleratum uicum uocant.] Quem, pronomen, aſinus aliquis adſuit: quum ſimpliciter Liuius ſcripſerit: Monumentoq́; locus eſt, Sceleratum uicum uocant. O' caſtigatorem infelicem.

Primores patrum quos Seruij rebus fauiſſe cred.] Scribendum eſt: Primores'que patrum quos. Pendet enim adhuc ſententia. Et altera ratio eſt cur Superbus fuerit appellatus. Aliquanto pòſt in ſcripto codice legitur: Præcipue ita patrum numero imminuto. Non, Ita præcipue patrum num.im.

Haud mirum eſſe, Superbo inditum Romæ cognomen.] Vetus lectio: Haud mirum eſſe Superbo ei inditum cognomen.

Cui enim non appareret.] Adhuc pendet ſententia per uerba infinita. Præceßit, Superbius eſſe, Non adeſſe, Tentari. Itaque ſcribendum hic Apparere: Cui enim non apparere.

Seruum Turni auro corrupit, ut in diuerſorium eius.] Vt, particulam, adiecit aliquis, quæ non eſt in libro ſcripto, nec eſt neceſſaria. Elegantius enim dicitur: Seruum Turni auro corrupit, in diuerſorium eius uim magnam gladiorum inferri clàm ſineret. Vbi ſubauditur, ut.

Id uerum nec'ne ſit, extemplo ſciri poſſet.] Liuius indubie ſcripſit quemadmodum eſt in archetypo Borbetomagenſi. Id uanũ nec'ne ſit, extemplo ſciri poſſe. Et quan

quam idem ſenſus redundat, quid tamen opus fuit Liuiana uerba mutare? O᾿ præpoſteram diligentiam.

Ac ſentire cum rege uidebantur.] *Exemplar manu ſcriptum habet, Videbant. ſubauditur, Latini.*

Et liberorum quoq; eum frequentiæ tædere.] *Antiqua lectio continet, Frequentia. Septimus caſus eſt, hoc eſt, Ob frequentiam. Et uerbum Tædere, accipiendum abſolute.*

Quũ, ſi nihil mouerentur.] *Aliter legitur in uetuſto codice: Quum, ſi nihil morarentur. Certe quarto libro huius Decadis rurſum hunc loquendi modũ uſurpat, ubi Hortenſius tribunus plebis, C. inquit, Sempronium nihil moror. Id eſt, C. Sempronium dimitto. Verba uidentur fuiße quæ iudex ex more proferebat, quoties reum abſolueret. Proinde expone hic: Si nihil morarentur: id eſt, dimitterent.*

Quandoquidem ut omnia unus Gabijs poſſet.] *Liber manu ſcriptus habet: Quandoquidem ut omnia unus præ Gabijs poſſet. Tu ſcribe: Quandoquidem ut omnia unus ipſe Gabijs poſſet. Nec eſt ea uox hic ſuperuacanea: emphaſim enim habet.*

Et ut libera à cæteris religionibus arx ea eſſet tota Iouis, templiq; eius, quod in ea ædificaretur: exaugurare fana, ſacellaq; ſtatuit: quia aliqua uota ibi à Tatio rege primum in ipſo diſcrimine aduerſus Romulum pugnæ conſecrata inaugurataq; poſtea fuerãt.] *In hac periodo mendæ ſunt aliquot ingentes. Primum quando non de arce extruenda, ſed de templo Ioui cõdendo hic agitur, non ſcribendum eſt, Arx ea eſſet tota Iouis: uerum, Area eſſet tota Iouis. Non habet hic locum prorſus arcis Tarpeiæ mentio. Deinde ſcribendum eſt, Quod inædificaretur: non, Quod in ea ædificaretur. Eſt autem elegans uerbum Inædificare. Mox pro iſtis dictionibus, Quia aliqua uota ibi: ſubſtitui*

ſtitui debet, Quæ aliquot ibi. poſtremo uocabulum Vota, transferendum eſt, ut ante Cõſecrata ponatur: hoc modo: Et ut libera à cæteris religionibus area eſſet tota Iouis templiq́; eius, quod inædificaretur: exaugurare fana ſacellaq́; ſtatuit, quæ aliquot ibi à Tatio rege primum in ipſo diſcrimine aduerſus Romulum pugnæ uota, conſecrata, inaugurataq́; poſtea fuerant. Vide mi lector quàm neceſſaria res ſit autores ad exẽplaria antiqua conferre. Hæc non ſunt imputanda Laurẽtio Vallæ, ſed Pogio, Auriſpæ, Alerienſi, Victorino, & Petrarchæ, qui doctiſsimi quidem fuere, uerum non uſquequaque Latine callebant.

Id omen auguriumq́;.] *Non erat hic eradenda particula Que: Idq́; omen auguriumq́;.*

Vnumq́; deorum.] *Nec hic diſpungendus erat accuſatiuus Eum: Vnumq́; eum deorum.*

Sacratis ibi finibus.] *Scribe, Sacratis ſibi finibus.*

Itaq; Pontinæ manubiæ.] *Tametſi uetuſtum uolumen continet Pomptinæ: cenſeo tamen legendum, Pometinæ manubiæ. Nam exemplaria antiqua abhinc annos mille ferè maiuſculis fuere literis perſcripta. modo E maiuſculum, non eſt ita diſsimile P. Facile ergo* POMETINAE *uerſum eſt in* POMPTINAE. *Præcedit autẽ, quòd Tarquinius Sueſſam Pometiam ui ceperit, ubi* XL. *millium pondo argenti auriq́; fit mentio: quod hic repetitur. Quare miror hoc non emendatum in editione Aſulanica: quando iam olim ante nos ſic legendum eſſe monuit M. Antonius Sabellicus.*

Eo magis Fabio Pictori.] *Quiſpiam adiecit, Pictori: non eſt in codice ſcripto. Mouit hoc hominem, quod antè ſemel dixerit, Scriptorum antiquiſsimus Fabius Pictor.*

Quam ſummam pecuniæ.] *Si quis hoc pacto legere*

uelit, multa ſubintelligenda erunt. Ex fide uetuſti codicis ſic ſcribe, *Quia ſummam pecuniæ, & repete uerbum Scribit, quod ſubauditur.*

Minus tamen plebs grauabatur ſe templa deûm ædificare manibus ſuis.] Antiqua lectio: *Minus tamen plebs grauabatur ſe templa deûm exædificare manibus ſuis.*

Aperiretur tempore ſuo.] Scribendum: *Opperiretur tempora ſua.* hoc eſt, expectaret opportunitatẽ temporis.

Per ambages tegens effigiem ingenij ſui.] Qui participium Tegens, infulſit, putabat orationem alioqui mutilam eſſe: non intelligens appoſitiue dictum: *Aureum baculum donum Apollini, per ambages effigiem ingenij ſui.* Id eſt, qui baculus erat effigies ingenij ipſius.

Quod ſe in fabrorum miniſterijs.] Legendum: *Miniſterio.* nec opus eſt hic numero multitudinis.

Tentata res eſt primum, ſi primo impetu.] Vacat aduerbium hic, *Primum.* Sic ſcribe: *Tentata res eſt, ſi primo impetu capi Ardea poſſet.*

In ſtatiuis (ut fit) longo magis quàm acri bello.] Deeſt pronomẽ, His. *In his ſtatiuis (ut fit) lõgo magis q̃ acri bel.*

Citatis equis aduolant Romam.] Vetus lectio, *Auolant Romam.* Vtrumq; tolerabile eſt. Similis error accidere ſolet in *Abducere*, & *Adducere.*

Quum poſt cœnam in hoſpitale cubiculũ ductus eſſet.] Scribendum: *Deductus eſſet.*

Poſtquam ſatis tuta omnia circa, ſopitiq́;.] *Omnia*, non eſt in libro ſcripto. Fortaßis etiam legi poſſet: *Poſtquàm ſatis tuta cuncta, ſop.* Mox ſequitur: *Pauida ex ſomno mulier.* Et infrà: *Lucretiam ſedentem mœſtam in cubiculo inueniunt.* Item: *Sex. eſt Tarquinius.* non: *Sex. Tarquinius eſt.*

Ferro,

Ferro,igni,quacunque dehinc ui poſſim,exequuturũ.] Nõ aliter in ueteri legitur. Sed quid ſi ſcribas, Exacturũ.

Et inuecta corpori patris.] Lectio uetus: Corpore patris. hoc eſt, in copore patris: ſiue, per corpus patris.

IN LIBRVM SECVNDVM *primæ decadis Annotationes per Beatum Rhenanum.*

PArtium cœptæ urbis.] Codex Vormacienſis habet: Partium certæ urbis. Lego: Partium certè urbis. ut ſit Certè, pro Quidẽ. Deinde fuit in eodem libro mox, Ab ſe auctæ multitudinis. tametſi literam S, quidã eraſerat. At placet mihi ea lectio. Recte enim habebit ſentẽtia hoc modo: ut haud immerito omnes deinceps conditores partium certè urbis, quas nouas ipſi ſedes ab ſe auctæ multitudinis addiderunt, numerentur. Refertur autem genitiuus Multitudinis, ad accuſatiuum Sedes. Et hæc clauſula, Quas nouas ipſi ſedes: explicat quod dixit, Partium certe urbis. quaſi dicat, Non totius urbis, ſed partium quidem urbis.

Primoribus equeſtris gradus electis.] Scribendum eſt: Lectis. ut mox: Appellabant lectos.

Necubi regum deſiderium eſſet.] Indicat archetypum Vormacienſe ſcripſiſſe Liuium: Necubi ibi regum deſiderium eſſet. Ibi, hoc eſt quantũ ad ſacra attinet. Tametſi illic mendoſe ſcriptum fuerat, Necubi ubi.

Solicitatamq́; ſuſpicione plebem.] Legendum: Solicitamq́; ſuſpicione plebem.

Nobilium adoleſcentium animos pertentabant.] Habet uolumen Vormacienſe: Pertentant. Nec fuit cauſa cur in Pertentabant, uerteretur.

Aceruos conſediſſe illitos limo.] Antiqua lectio: Aceruos

ceruos ſediſſe illitos limo.

Quicquid hominum deorumq́;.] Exemplar ſcriptum: *Quicquid deorum hominumq́;.*

Poſt illum ſeruatum, ut qui.] Scribendum: *Poſt illum obſeruatum.*

Ne ſe ortum eiuſdem ſanguinis extorrem.] Suſpicor legẽdum: *Ne ſe ortu eiuſdem ſanguinis, extorrem e.* Vtut conſentiat codex manu ſcriptus cũ uulgatis editionibus.

Fuſi fugatiq́; ſunt.] Verbũ *Sunt*, poſtea adiectum eſt. maiore elegantia omittitur. Paulopoſt in ſcripto codice legitur, *Vno plus Tuſcorum.*

Vbi audire iuſsi.] Antiqua lectio: *Ibi audire iuſsi.*

Ad Aquilios Vitelliosq́; recidiſſe.] Deeſt pronomen *Se.* *Ad Aquilios ſe Vitelliosq́; recidiſſe.*

Metui me credere poſſem à ciuibus meis?] Reſtitue ſententiam hoc modo: *Metui me crederẽ poſſe à ciuibus meis?*

Et ubi nunc uicus publicus eſt.] Lectio uetus: *Et ubi nunc uicæ pocæ eſt.* Neſcio an rectè emendarint qui ſcripſerunt, *Vicus publicus.* Fortaßis melius ſcriberetur, nam ad cõiecturas hic confugere neceſſe eſt: *Et ubi nunc Viriplacæ eſt.* ut ſubaudiatur ædes uel templum. Siquidem reperio Deæ Viriplacæ ſacellum ad Veliã fuiſſe. Sic autem diſtingui uerba debent: *Delata confeſtim materia omnis infra Veliam, & ubi nunc uicus publicus eſt.* Siue, *Et ubi nunc Viriplacæ eſt: domus in infimo cliuo ædificata.*

Credo, quòd nulla geſta res inſig.] In codice Borbetomagenſi legitur: *Credo, quia nulla geſta res.* Nec erat opus pro *Quia*, *Quod* ſcribere.

An tantum roboris animo fuerit.] Hic rurſum tranſpoſitæ ſunt dictiones, quaſi non melius ſonet quod in ueteri uolumine habetur: *An tantum animo roboris fuerit.*

Sed

Sed ſuoſmetipſos ciues.] Antiqua lectio: *Sed ſuoſmet ipſi ciues.* Cur hoc uoluit quiſquam mutare? Porrò quòd hic habes de Suuſmet, infrà leges de Semet. Niſi, inquit, inter ſemetipſi ſeditionibus ſæuiant. Et infrà: Eos, inquit, per ſe ipſi Latini adſumptis Hernicis ſine Romano aut duce aut auxilio, caſtris exuerunt.

Itaq; monere, prædicare.] In ſcripto uolumine legitur: Itaque monere, prædicere. Hoc poſterius uerbum doctus quiſpiam uidens huc non ſatis quadrare, uertit in Prædicare. Tu tamen meum ſequutus conſilium, ſcribe, præcipere. Itaq; monere, præcipere. Primum monuit, deinde præcepit, quod plus eſt. Creſcere enim debet oratio.

Sp. Largium.] Vetus lectio, Sp. Larciũ. Quod uero ſequitur: Circũferens inde minaciter truces oculos. non erat mutanda Liuiana compoſitio tanquam inepta: Circumferens inde truces minaciter oculos. ſi modo ſtudio factum eſt. Sicut mox: Iam impetu conabantur detrudere uirum. Et rurſum: Tyberine pater, inquit, te ſancte precor.

Multisq; deſuper incidentibus telis.] Scribendum eſt: Multisq; ſuperincidentibus telis. Eſt autem una dictio ſuperincidentibus à uerbo ſuperincido. Quod non intellexit is qui deſuper incidentibus ſcripſit.

Gabina uia.] Antiquum exemplar habet: Gabinia uia. Item: Inde ſe obijcere. Inde, id eſt, ex eo loco. Sic enim exponi poteſt. Itẽ, P. Lucretius. Rurſum: Tã effuſe euagãdi.

Eumq; milites uulgo adirent.] Particula que, non eſt in exemplari uetuſto. Sic autem ſæpe Liuius loquitur connectentibus uoculis omiſsis. Paulo poſt, quàm fuit ad cædem.

Quas inſidiarum minas per ambages iaceret.] In uulgatis editionibus omiſſum eſt hoc loco pronomen ſibi: Quas inſidiarum ſibi minas per amb. iaceret.

Qui magnam gloriam petunt.] *Archetypon* Vorma*cienſe habet* : *Qui magnam gloriam uident.* Et *adiectum eſt recentiore manu in margine, petunt.* Forte *ſcriptum fuit*:*Qui magnam gloriam propoſitam uident.*

Cæteri,utcumq; ceciderit:primum,quoad te opportunum fortuna dederit.] Fœde *hallucinatus eſt qui ſententiã hanc tam miſerè deprauauit. Sic autem ſcribi debet*: Mea *prima ſors fuit. Cæteri, utcunq; ceciderit primi* (*Subauditur ſors. nam primi genitiuus eſt*) *quo te opportunum fortuna dederit ſuo quiſq; tempore aderunt.*

Cognomentum inditũ.] *Lectio uetus:cognomẽ inditũ.*

Clœlia *uirgo,una ex obſidibus.*] *Omiſſa eſt hic & particula,quæ tamen mirè ad ſenſum facit. Auget enim rem, & cõparationem ſubindicat.* Legendum:Et *Clœlia uirgo,una ex obſidibus,& quæ ſequũtur, inter tela hoſtium* Tyberim *tranauit.* Senſus *eſt* : Non *ſolum* Cocles *ſuperincidentibus telis,incolumis ad ſuos tranauit,ſed & idem fecit* Clœlia *uirgo.*

Sic deditam, intactam inuiolatam'que ad ſuos remiſſurum.] Accuſatiuus *intactam poſtea additus eſt à quopiam, qui participium* Deditam *ordinabat cum aduerbio ſic, cõiungendum cum altero participio futuri temporis* Remiſſurum.Et *uidebatur ſententia mutila.* Tu *uero ſic ordinato uerba uolens orationem exponere* : Sic *remiſſurum ad ſuos,deditam inuiolatamq;.Præcedit*:Quemadmodum *ſi non dedatur obſes,pro rupto fœdus ſe habiturũ.*Paulò *pòſt ſcriptũ eſt in ueteri codice, elegiſſe impubes dicitur.*

Bonis *uendendis bona* Perſenæ *regis uendendi.*] *Hæc duo uocabula,* Bonis *uendendis non ſunt in archetypo* Borbetomagenſi. Vidẽtur *inſerta ab eo qui uoluerit uſum moris indicare. quum tamen* Liuius *contentus ſit dicere,*

inter

inter cætera ſolennia.

Arte aduerſus uim uſæ.] *Antiqua lectio tametſi men=doſa: Arte aduerſus uim ſæ, docet legi quoq; poſſe, Arte aduerſus uim niſæ. A' nitor, niteris.*

Multos Romæ hoſtium, urbisq; charitas tenuit.] *Le=gendum, hoſpitum. hoc eſt, eorum qui illos hoſpitio ac=ceperant. Mox eſt in ueteri, mendoſe tamne, purius pu=blius Lucretius inde & P. Valerius Publicola* C O S. *facti Deeſt aduerbium tertium.*

Ne in tantis mutuis beneficijs.] *Scribēdum, neu in tan=tis beneficijs, hoc eſt, ne'ue in t. b.*

Eam eſſe uoluntatem omnium.] *In manu ſcripto codi=ce legitur: Hoſtibus potius quàm portas regibus pateface re eam, ea eſſe uota, eſſe uoluntatem omnium. Lego: Hoſti=bus potius quàm portas regibus patefacere. Ea eſſe uota, eam eſſe uoluntatem omnium.*

Conſules deinde Marcus Valerius, Publius Poſthu=mius.] *In uolumine ueteri tantum eſt:* C O S S. *M. Vale=rius, P. Poſthumius.*

Namq; Ap. Clauſus, cui poſtea Ap. Claudio fuit Ro=mæ cognomen.] *Exēplar ſcriptum ſic habet: Namq; Ap pius Clauſus, cui poſtea Appio Claudio fuit Romæ nomē.*

Nec quibus factis cōſulibus.] *Antiqua lectio, Nec qui=bus facti conſulibus. Neutra ſyncera eſt. Originem erro=ris accipe. Quia ſtatim ſequitur ex factione, ſcriba non ſa tis attenus, quibus factione ſcribere eſt orſus, nec deleuit poſtea priores duas ſyllabas iam inceptæ perperā dictio=nis, Itaq; fragmentum id facti, doctus quiſpiam mutauit in factus, ut quadraret cū utrinq; poſitis ablatiuis. Tu ue=rò me autore ſic caſtiga: Sed nec quo anno, nec quibus cō ſulibus quia ex factione Tarquinia (ita habet archetypō,*

 nec eſt

nec eſt opus altero denominatiuo Tarquiniana) eſſent, id quoq; enim traditur, parum creditum ſit, nec quis primum dictator creatus ſit, ſatis conſtat.

M. Valerium Fuſium Valeſij nepotem.] Aliam lectionem è uetere eruemus, quæ ſic habet. M. Valerium Marci Fuſiū Voleſi nepotē. Scribo M. Valeriū Marci F. M. Voleſi nepotem. Notum eſt F. filium ſignificare. Sic rurſum libro tertio proxime ſequēti: Cum Marco Valerio, inquit, Valerij filio, Voleſi nepote, quæſtor erat T. Quintius Capitolinus. Porrò quæ de Furijs & Fuſijs, Valerijs & Valeſijs ex autoritate Fabij Quintiliani ſolent adferri, non puto hic habere locum.

M. Valerium ſpectatæ uirtutis cōſularem uirum.] Deeſt hic Et particula, quæ inſerenda eſt hoc modo, potius M. Valeriū ſpectatæ uirtutis & conſularē uirū legiſſent.

Præſtare Sabini (id enim poſtulatum erat) in animum induxiſſent.] Antiqua lectio, Præſtare Sabinium id enim poſt. Forte legendum: Præſtare Sabini tum (id enim poſtulatum erat) in animum induxiſſent.

Et C. Vetuſius.] In Vormacienſi libro legitur: Et C. Vetuſius, Veturius, Vetirius. Vide diligētiam ſcribæ qui diuerſam lectionem proculdubio ſeorſum adnotatam, in contextum meliore fide quàm iudicio retulit. Et infrà, Valerium temere inuectum.

Quam delecta manu.] Reponendū: Cohorti ſuæ quam de electa manu præſidij cauſa circa ſe habebat.

Equitibus admoti equi, ut perſequi hoſtem poſſent.] Liuius ſcripſit: Equiti admoti equi, ut perſequi hoſtem poſſet. Nam ſingularis numerus pro pluratiuo uſurpatur. Quia tamen præcedit: Ad equites dictator aduolat, deſiliunt ex equis, auſus eſt quiſpiam hunc locum mutare.

Volſcos

Volſcos conſilij pœnam metuentes.] In editionibus uulgatis hic particula non eſt omiſſa, quam repone. Volſcos conſilij pœnam nõ metuentes, nec opinata res percu-lit. Cæterum ita dictũ eſt hic Nec opinata res, quemadmodum in fine primi libri de Lucretia, Nec opinato uiri ad-uentu. Sic & Cicero loquitur.

Ad hoc prolixa barba.] O factum flagris dignũ. Quũ Liuius ſcripſerit: Ad hoc promiſſa barba, ueluti indicat Vormacienſe exemplar, amuſus aliquis eraſa dictione promiſſa, ſuppoſuit, prolixa. Sic libro quinto: M. Papy-rius unus ex his dicitur Gallo barbam ſuam, ut tum omnibus promiſſa erat, permulcenti, ſcipione eburneo in caput incuſſo, iram mouiſſe. Significat autem promiſſus longum ſiue prolixum, quaſi procul miſſum. in hunc enim ſenſum etiã promittere uerbũ uſurpatur. Liuius noſter libro VI. Satis conſtat magnam partem plebis ueſtem mutaſſe, multos mortales capillum ac barbam promiſiſſe.

Poſtulare minaciter magis quàm ſuppliciter.] Deeſt hic aduerbium multo. Poſtulare multo minaciter magis quàm ſuppliciter.

Contracti ad conſules.] Mendoſa uerba ſunt. Scribe, Contracti ab conſulibus.

Iamq; ab omni parte munimenta uallabantur.] Ingens hic erratum occupauit codices Liuianos. Legendum pro uallabantur, uellebantur. Significat enim Volſcos munimenta Romanorum ab omni parte euulſiſſe.

Nocte in urbe nunciatum eſt.] Scribendum, Nocte in urbem nunciatum eſt.

In magna iam ſpe undiq; paratæ pacis.] Repone, partæ pacis.

Adeo in alteram cauſam nõ collega ſolũ præceperat.]

Non

Non aliter in codice manu deſcripto legitur. Niſi quod in margine minutiore ſcriptura adnotatum erat, præceps erat. Quam lectionem probauit M. Antonius Sabellicus, monens etiam præceps ierat legi poſſe. Sed tamen ſi quis me audiat, potius leget: Adeo ut alterã cauſam nõ collega ſolum præceperat, ſed omnis factio nobilium. Hæc lectio ſincera eſt ac germana. Antè dixit Appium uehemẽtis ingenij uirum fuiſſe, quem paulò pòſt immitẽ natura uocat. Porrò nihil addubito ſi ſupereſſet adhuc Sabellicus, quin mihi ſubſcriberet. Nã candorẽ hominis edita ſcripta ſatis teſtantur. Et ego meliorum admonenti, non ſolum in his Liuianis, ſed & in Plinianis ac aliorum autorum caſtigationibus libenter cedam. Quin gratias inſuper ſum habiturus. Nam cupio ſubueniri rei literariæ. Hoc fortaſſis nõ abs re fuerit monere, propter craſſiores, accipiendum hic præcipere pro antè capere ſiue præſumere, quemadmodũ & libro tertio uſurpat ita ſcribens: Nec ex quo caſtris caſtra conlata ſunt, inquit, ceſſatum à leuibus prælijs eſt, facile patiente dictatore, conferendo uires, ſpem uniuerſæ uictoriæ tentato paulatim euentu cetarumnum ſuos præcipere. Et apud Cæſarem in Commentarijs: Hæc uſu uentura Cæſar opinione præceperat. Præcepit autem Appius ut cauſam alteram, quum prius propoſita ſententia, nobiles omnes habuit aſtipulatores. Quemadmodum ex his quæ antè dicta ſunt liquere poteſt.

Neq; cum decreuiſſet, quiſquam obtemperabat.] *In antiquo uolumine legitur: Neq; cum decreſſet. Quod uerbum κατὰ συγκοπὴν uidetur fuiſſe ſolenne. Sic rurſum libro tertio, Lictor decreſſe ait.*

Verterant.] *Sic dixit hic, metuſq; omnis & periculum libertatis in creditores à debitoribus uerterant, ut ſuprà,*

Liberta-

Libertatem aliorum in ſuam uertiſſe ſeruitutem inter ſe conquerebãtur. Et paulo inferius, Ea in caput uertit. De mulcta loquens. Item libro decimo tertiæ Decadis. Et induratus præter ſpem reſiſtendo timor hoſtium, ac ne uertat in audaciam periculum eſt. Sic enim nos illic legendũ docebimus, quanquam editiones uulgatæ contineant, Ac ne uertatur. Habet autem in allegatis exemplis uerto paßiuam ſignificationem.

Non eſſe tamen deſertam omnino rempublicam.] Antiqua lectio: Non eſſe tamẽ deſeratam. Vt etiam legi poßit: Non eſſe tamen deſperatam omnino rempublicam. Porrò deſerta erat id tẽporis reſpublica magis quàm deſperata.

Ad patres referunt.] Codex manu ſcriptus habet: Ad patres deferunt. Quod uerò mox ſequitur, ſed delatam conſulere, recte dictum eſt. Sic enim Plautus: Ibo, & conſulam hanc rem amicos, quid faciendum cenſeant.

Tum uero ad ſellas conſulum propere cõuolauere minimus quiſq; natu patrum.] Adulteratus locus eſt. Legendum: Tum uero ad ſellas conſulum propè conuolare minimus quiſq; natu patrum. Senſus eſt, Quum partes in curia cõueniſſent, iuniores inter hos quibus calebat ſanguis, non contenti in ſuis ſubſellijs dixiſſe quæ ſentiebant, immemores maieſtatis conſularis, ad ipſas propemodum cõſulum ſellas conuolabant. Erroris cauſam fuiſſe uideo, quòd aduerbium propè bonus ille uir, quiſquis fuit, cum uerbo cõuolare conſtruxerit, quod retro erat referẽdum. Notat autẽ immodeſtiæ Liuius iuniores patres.

Senatus tumultuoſe uocatus.] Sic diſtingue, Senatus tumultuoſe uocatus, ſubauditur, eſt. Tumultuoſius conſulitur. Dictum eſt, conſulitur, imperſonaliter.

Cuius maieſtatẽ uiolauit.] Suſpicor legẽdum, uiolabit.

Nam

Nā uulgus ueterū librariorū ſolitū fuit ſubinde u.p b & uiciſſim b.p u ponere. Quæ res mire uitiauit oēs autores.

Rurſus Virginij Largijq́; exemplo.haud ſalubrē utiq; Largij putabant ſententiā,quæ totam fidem tolleret.] Obſcurus locus eſt, quia deprauatus. Demiror quomodo ſe hinc explicent profeſſores, qui in publicis auditorijs Liuium enarrant. Et uix eſt autor in ſcholis tritior. Quid hic afferebat ille profeſſorum Achilles Philippus Beroaldus, qui toties priuatim & publicè Liuianas Decades Bononiæ prælegit? Reſtitue & diſtingue ſententiam hoc modo:Rurſus Virginij Largijq́;,exemplo haud ſalubres. Vtique Largij putabant ſententiam,quæ totam fidem tolleret.Expone uero ſic:Rurſus Virginij Largijq́;, ſubaudi ſententiæ,exemplo haud ſalubres,ſubaudi,uidebantur. hoc eſt,propter exemplum.Vtiq; Largij putabant ſententiam. Subaudi, eam eſſe,uel talem eſſe, quæ totam fidem tolleret. Quid nunc apertius Liuianis uerbis? Multis,ut erat,horrida & atrox uidebatur Appij ſententia.Rurſus Virginij Largijq́;,exemplo haud ſalubres. Vtiq; Largij putabant ſententiā,quæ totā fidem tolleret. Mediū maximè & moderatum utroq; conſilium Virginij habebatur.

Vt imperium ſuo uehemens manſueto permitteretur ingenio.] Hic nodus eſt ſuperiore intricatior. Mirum eſt cur huiuſmodi loca non notentur aſteriſcis. Nam uerba iſta nullo ſenſu dicuntur. Et neſcio an ſeculo noſtro quiſquam hanc Liuianam ſententiam intellexerit. O ſecuritatem lectorum,ò nimiam ſecuritatem enarrantium. Immo nonnihil dubito an Clementianus & Flauianus Nicomachus Dexter,ac Victorianus v v.c c.qui ante nos primā iſtam Decadem emendarunt,locū hunc ſatis perceperint. Id quod ideo potiſſimū dico,ut lectores excitē. Habet antiqua

tiqua lectio: Imperio ſuo. In cæteris cõuenit: niſi quod eſt illic, Permitterẽtur. in quo uerbo omnis ſita eſt difficultas: pro eo deprehẽdi tandẽ ſcribendũ, Remitteretur. ut ſic legamus: Sed curæ fuit cõſulibus ac ſenioribus patrũ, ut imperio ſuo uehemẽs, mãſueto remitteretur ingenio. M. Valeriũ dictatorẽ, M. Voleſi filiũ creant. Sic enim in ſcripto codice eſt, nõ Valeſi. Sẽſus eſt: Curarũt cõſules, ut talis eligeretur ac cõſtitueretur Dictator, qui ob dictaturã quidẽ uehemẽs & nimiũ potens, mãſueto tamẽ remitteretur ac mitigaretur ingenio: itaq; M. Valeriũ, dictatorem creant.

Plebs etſi aduerſus ſe creatum dictatorem.] An in excuſis exemplaribus omnibus, certe in Aſulanico, quod nunc ſolum eſt ad manum, hic Videbat uerbum deeſt, Creatum dictatorem uidebat. Tu repone.

Itaq; effuſe & contemptim pugnam iniere.] Habet Vormacienſe uolumen, Inire. ſubauditur, Cœperunt. infinitiuus pro præterito imperfecto, more hiſtoricorum.

Vbi ad manum ueniſſet hoſtis, tum cohortes tota ui gladijs rem gerere.] Ingens erratum hic inuaſit Liuianos codices. Scribendum, Tum coortos: pro Cohortes. participium eſt à coorior. Paulopòſt eſt in ueteri libro: Inſidias incidiſſent. non, In inſid. incid.

Fundit fugatq;, exuitq; caſtris.) Antiqua lectio: Fundit fugatq;, exuit caſtris.

Equitatu miſſo mediam turb. hoſt. aciem.] Scribe: Equitatu immiſſo.

Dictator triumphans Romã inuehitur.] Repone, Vrbem inuehitur. Hic expoſitio dictionẽ expoſitam de ſua poſſeſsione deiecit.

Id male commiſſum ignauia hoſtium in bonum uertit.] Elegans oratio eſt, ut Vertit, accipiatur abſolute, quemadmodum ſuprà quoq; admonuimus. Et Ignauia hoſtium:

ſeptimo caſu dictum eſt. Vertit, expone Verſum eſt.

Apparuit cauſa plebis ſuam uicem indignantem magiſtratu abijſſe.] *Hic quoſdã nihil offenderet, Scio. Verum hoc auſim dicere ſi ita ſcripſit Liuius, nõ recte uſum pronomine Suã. Dicẽdũ enim fuiſſet, Ipſius uicẽ, nõ Suã uicẽ. Hæc craſſos lectores nõ mouent. Caſtigandus eſt locus, & hoc modo legendus: Apparuit cauſa plebi. hoc eſt, Plebes cauſam intellexit. Suã uicẽ indignantẽ magiſtratu abijſſe.*

Tamen quia in conſulũ uerba iuraſſent.] *Exẽplar ſcriptum habet: Tamen quoniã. Cur hoc mutatũ ſine cauſa?*

Trans Anienem amnem tria ab urbe mil. paſ.] *Eſt, uerbum hic omiſſum rurſus inſere. Trans Anienem eſt. ſubauditur, mons ſacer, tria ab urbe millia paſſuum.*

Placuit igitur oratorem ad plebem mitti.] *Scribendum eſt quemadmodũ habet codex Borbetomagenſis: Sic placuit igitur orat. ad pleb. mitti. Sic: hoc eſt, ad reconciliandam concordiam ciuitati. itaq; non eſt ſuperuacaneum.*

Omnia in unum conſentiebant.] *In uetuſto uolumine legitur, Conſentiant. Et mox: Suus ſermo fuerit. arbitror ſcribendum: Tempore, quo in homine, non ut nunc, omnia in unum conſentirent, ſed ſingulis membris ſuum cuique conſilium, ſuus ſermo fuerit. Porrò conuenient modi, ſi ad narrantis Liuij uerba retuleris.*

Mature confecto cibo ſanguinem.] *O' nugatorem qui hic pro maturum confecto cibo ſanguinem: ſcripſit, Mature cofecto cibo ſanguinem. intelligens à uentre mature confici cibum. Paulopòſt in ueteri codice eſt: Spurius Caſſius & Poſthumius Com.*

Cædeq; in proximo urbis facta.] *Legẽdum: Cædeq; in proxima urbis facta. hoc eſt, in proximas partes urbis. Intelligit ædes uicinas portæ per quam irruperat.*

Ignem

Ignem temere arreptũ.] *Scribe: Ignẽ temere abreptũ. Loquitur de igne quem forte è foco abripuerat.*

Primo ortus.] *Antiqua lectio: Primo ortu. hoc eſt, in principio ſtatim.*

Sed quæſitum in Sicilia quoq;.] *Repone: Sed quæſitũ in Siciliam quoq;. Expone, dimiſsis non in Hetruriam modo, ſed in Siciliã quoq;: quæſitum: hoc eſt, ad quærendũ.*

Frumẽtum cum Cumis coëmptum eſſet.] *Lectio uetus: Frumentum Cumis cum coëmptum eſſet.*

Ex Hetruſcis frumentum Tyberi uenit.] *Liuius ſcripſit: Ex Tuſcis. ſic enim in archetypo manu ſcripto legitur. Antè uero dixit, In Hetruriam: nunc ſubdit, Ex Tuſcis. ne eodem ſtatim uocabulo bis utatur. De qua re ſuprà quoq; admonuimus.*

Eo ſuſtentata eſt plebs.] *Antiqua lectio: Eo ſuſtenta eſt plebs. A ſuſtinẽdo, non à ſuſtentando. Sic infrà: Vnus ille uir ipſe conſul rempub. ſuſtinuit. Infrà tamen dicit: Diu ſuſtentatum id malum.*

Incommodo bello in tam arctis commeatibus uerſati forent.] *Ingens hic erratum eſt: nam pro Verſati forent, ſcribi debet Vexati forent.*

Agitatumq; in ſenatu, quantum plebi daretur.] *Pudendum & hic erratum. legendum autem: Quanti plebi daretur. Siquidem agitatum fuiſſe de pretio quo frumẽtum plebi uenderetur, ſequentia ſatis indicant. Et illud in primis quum dicit, Conditionibus laxandi annonam, patres, omnia inuitis iura impoſita potuiſſe demere ſibi. Itaque qui iſtam ſcripti codicis lectionẽ amplectatur, exponet quod ſequitur, Si annonam ueterem uolent. &, Vtantur annona quã furore ſuo fecere, de pretio ueteri, et annonæ caritate.*

Cur Sicinium pollentem uideo.] *Lege: Potẽtem uideo.*

Vtantur annona quã f.f.f.] *In editionibus peruulgatis hic uerbum* Fruantur, *deeſt: inſerendum hoc modo:* Rapiant *frumenta ex agris noſtris, quemadmodũ tertio anno rapuere: fruantur, utantur annona quam furore ſuo fecere.* Fruantur, *ſubaudi raptis. nam ad priorem ſententiam eſt referendum: & eſt ironeia.*

Abſterrendo ſingulos à concionibus concilijsq́;.] Non *contemnẽdum erratũ hic irrepſit in exemplaria* Liuiana: *ſcribendum:* A' *coitionibus concilijsq́;.* A' *uerbo* Coire, *quod congregari ſignificat.* Sic *libro tertio:* Quũ, *inquit, & per coitiones potentiorum iniuria fieret.*

Inſtaurandis hæc cauſa fuerat ludis.] *Archetypon docet hic legendum eſſe:* Inſtaurandi *hæc cauſa fuerat. ſubauditur ludos.* Deinde *quod ſequitur ita diſtinguendum,* Ludis *mane ſeruum quidam paterfamiliæ: & cætera.* Ludis, *hoc eſt, die ludorum magnorum.*

T. *Latino.*] *Vetus lectio:* Tito *Latinio.*

Sibi ludi præſultorem diſplicuiſſe.] *In exemplari ſcripto legitur:* Sibi *ludis præſultatorem diſplicuiſſe. expone, ludis, hoc eſt, die ludorũ magnorũ.* Et *aptius uocat miſerũ illum ſeruum, qui cæſus uirgis per mediũ circum ſaltitauerat ex uehementi dolore, præſultatorẽ, quàm præſultorẽ.* Porrò *ſequitur:* Quanquam *haud ſanè liber erat religione animus.* Ibi *in* Vormacienſi *codice è margine mehercle elegantem annotatiunculam, quæ* Clementianũ, *ſiue huius filium* Flauianum Nicomachum Dextrũ, *ſiue* Victorianum, *certe ueterem aliquem autorem arguit, in mediũ contextum retulit ſcriba.* Eam *libuit hic ſubiungere in gratiã ſtudioſorum.* Habet *autem ſic:* Ludi *ex inſtauratione, quos diſplicuiſſe* Ioui Latinius *ab eo per ſomnium monitus ut nuntiaret, debereq́; repeti, dum non uult magiſtratibus nuntiare, taciturnitas orbitate punita eſt.*

Quippe qui n.n.m. ſed u.p. incolumes ſumus.] Legendum: *Incolumes ſimus.*

Primum dicenda uobis conſules ratus ſum.] Caſtiga: *Prius dicenda uobis.*

Ne cuius facti dictiq́; contagione præſens uioler.] Pro Dictiq́;, repone Dicti´ue.

Si hæc profectio & non fuga eſt.] Scribendum: *Si hoc, profectio, & non fuga eſt.*

Satricũ, Longulam.] Nuſquã ferè maior exemplarium uetuſtorũ diuerſitas, quàm in nominibus proprijs uel hominũ uel locorũ. In Vormaciẽſi codice ſemper eſt Lõguia. Sic autem hic habet: *Satricũ, Longuiam, Poluſcam, Coriorolos, Nouellam, hæc Romanis oppida ademit: inde Lauinium (fortè Labinium) recipit: tunc deinceps Corbionem, Veteliam, Trebium, Labicos, Pedum cepit: poſtremum ad urbem à Pedo ducit, & ad foſſas Cluuilias.*

Et quã armis uiri defendere.] Non eſt abſurda lectio, ſed tamen in ſcripto uolumine legitur: *Et quoniam armis.*

Coriolanus propere ut amens.] Adulteratum uerbũ eſt Propere. tu repone Prope. *Coriolanus propè ut amens.*

Munus uulgatum à ciuibus iſſe in ſocios.] In uetuſto codice quidam ſcripſerat Eſſe. Paulopòſt illic eſt: *Quid ita enim.* Item: *Partem tertiam.*

Certatim plebi indulgere.] Antiqua lectio: *Vt certatim, indulg.*

Idq́; propius fidei eſt.] Emenda locũ: *Idq́; propius fidem eſt.* Apparet quàm fuerit uerſatus in lectione bonorũ autorum, qui non putabat Latine dici, Propius fidem.

S. Cornelio, Q. Fabio conſulibus.] In ueteri uolumine eſt: *Seruio Cornelio.*

Seditio domeſtica bellũ externũ exciuit. Corrupta ſen-

*tentia eſt.ſcribendum:*Eo *infeſtior facta plebes, ſeditione domeſtica bellum externum exciuit. Senſus eſt: Seditionē domeſticam externo bello dediſſe occaſionem.* Neq; *enim rebellaſſent* Volſci *&* Aequi,*niſi diſcordibus* Romanis.

Patres *ſatis ſuperq; gratuiti furoris in multitudine cre dentes eſſe.*]Reſtitue *ſententiā hoc modo:* Patres *ſatis ſuperq́; gratuiti fauoris in multitudinem credentes eſſe.*

Artonam Latinam *urbem.*]In *libro ſcripto legitur:*Or *tonam* Latinā *urbē.*Nec *eſt mox,*Minitabātur,*ſed* Mina bantur.*Infrà ſic diſtingue:*Ducendus Fabio *in* Veientes, *in Aeq. f. datur.*

Iniuſſi *ſigna referrūt.*] Mēdoſum *uocabulū eſt* Iniuſſi. *tu caſtiga,*Iniuſſu *ſigna referunt.* Sic *enim paulopòſt iterum loquitur;*Iniuſſu,*inquit,in caſtra reditum.*

T.Pōtificius *fuit.*] Antiqua *ſcriptura ſic habet:* TIB. Pōtificius.*hoc eſt*Tiberius *pōtificius.*Sic *diſtingue:*Et *hic annus* Tr.a.l.a.*habuit,*Tib.Pōtificius *fuit is,eādē uiā uel.*

Præceptis Appij *moniti patres uniuerſi.*]Hic Et,*parti cula magno ſentētiæ detrimēto deeſt.*Tu *ſic ſcribe:*Præce ptis Appij *moniti patres, & uniuerſi comiter ac benigne tribunos appellare,& conſulares.*Et *quæ ſequuntur.*

Nouemq; *tribunorum.*] Quid *nobis hic* Liuius *narrat de auxilio nouem tribunorū?non'ne antè dixit, duos tantum creatos tribunos, qui treis ſibi collegas aſciuerint?* Num *igitur memoria lapſus eſt, qui decem tribunos hic aſtruat, qui longe pòſt ſunt inſtituti, ceu tertius liber indicabit?*Inſpiciamus *ueterem codicem,conſentiunt uerba.* Ergo *tuebimur lectionem?* Minime.Scribemus:Nouumq́; *tribunorum aduerſus unum moratorem publici commodi auxilio,delectum conſules habēt.* Porro *nouum delectum habitum dicit* Liuius: *id quod ideo factum eſt ne proditor*

ille

ille exercitus qui Fabium aduerſus Veientes pugnantem penè deſtituit, magno reipublicæ damno rurſum educeretur. Nouus igitur militum delectus habitus auxilio cæterorum quatuor tribunorum. Iam errori cauſam præbuit, quod ſciolus aliquis neſciẽs adiectiuum, Nouumq;, eſſe referendum ad ſubſtantiuum Delectum, quod paulopoſt ſequitur, quum non quadrarent hæc duo uerba Nouumq; tribunorum, ſcripſit Nouemq; tribunorum. Id mendum è manu ſcriptis exẽplaribus in excuſos typis codices poſtea transfuſum eſt: nec quiſquam obſeruauit. Debent hanc mihi gratiam ſtudioſi, qui meo Marte poſt longam inquiſitionem germanũ hic uocabulum depoſtliminio reſtitui.

Ea ſpes Hetruſcos armauerat.] Scribendum: Hæ ſpes Hetruſcos armauerant.

Memoriaq; peßimi pr. bel. exempli terrebant.] Lege: Memoria peßimi proximo bello exempli terrebantur. Sine Que, particula annexa. nam hoc ſermonis genus aſſeuerantius eſt. Quidam in Vormacienſi codice caſtigarat, Terrebat: ut Memoria caſu nominatiuo legeretur.

Tergiuerſatur tamen Fabius.] Sic ſcribe, diſtingue, adeoq; expone: Tergiuerſantur tamen: ſubaudi Conſules. Nam mox præceßit: Ad conſules curritur. Fabius deinde ad creſcentem tumultum iam metu ſeditionis collega concedente, quum ſilentium claßico feciſſet.

Niſi uictores ſe redituros ex hac pugna iurent.] Non erat hic opus mutare lectionem ſcripti uoluminis, quæ habet, Iurant. Præcedit enim aliud uerbum, Itaque certum & decretum eſt.

Aliosq; iuratus inuocat deos.] Adulteratus locus eſt temeritate ſcioli cuiuſpiam. Neque enim ſimpliciter hic inuocat deos. nam ſequitur: Idem deinceps omnis exercitus

in ſe quiſq; iurat. Proinde caſtigandæ ſunt hic uulgatæ editiones ad codicem manu ſcriptum, qui ſic habet: Si fallat, Iouem patrem, Gradiuumq; Martem, aliosq; iratos inuocat deos. Senſus eſt: Iram deorũ Iouis & Martis ſibi ipſi imprecatur, ſi fallat. Nunc apte cohærebit ſequens ſententia. Idem deinceps omnis exercitus in ſe quiſq; iurat. Paulopoſt ubi uulgo legitur, Nũc armatis ſibi: in antiquo uolumine eſt, Nunc armati. ubi ſubaudiri poterit uerbum Iubent.

Pugna iam ad manus.] Vetus lectio: Pugna iam in manus, iam ad gladios, u.m.e.a. uenerat. Paulo inferius ubi uulgo legitur: Conſuli tum Cæſo Fabius. in ſcripto codice eſt: Gaius Fabius. Iterum paulopòſt: G. Fabius cum Tito Virginio COS. *factus.*

Cn. Manlius.] Exẽplar uetuſtũ ter habet, Manlius: ſemel, Manilius. Itẽ infrà: Et ſua ſpõte ipſi præliũ renouãt.

Funera deinde duo, collegæ fratriſq; ducit.] Ex his uerbis poſſet aliquis putare funera iſta duo ſimul à conſule & æquali honore ducta. Proinde non erat eradendum hic aduerbium Deinceps: quod unum poſt alterũ ductũ fuiſſe declarat. Ad ordinem enim Deinceps refertur, ſignificans aliquid gradatim fieri. Itaq; ſic eſt reſtituendus locus ex archetypo Borbetomagẽſi: Funera deinde duo, deinceps collegæ fratriſq; ducit. Senſus eſt: Prius ductũ funus collegæ tanquã cõſulis, poſterius fratris funus. Quæ res & Fabij modeſtiã cõmẽdat. Sic libro quinto: Sed antecedẽte fama nuntijſq; Cluſinorũ, deinceps inde aliorũ populorum plurimũ terroris Romã celeritas hoſtiũ tulit. Rurſus eodẽ libro: Intuemini enim horum deinceps annorũ uel ſequundas res uel aduerſas. Iterum libro ſexto: Interreges deinceps M. Manlius Capitolinus, Ser. Sulpitius Camerinus,

L. Valerius Potitus: *hic demum.* Deinceps, *id eſt, quod uulgo dicunt, alius poſt alium, & ſucceſſiue.*

Quàm recens dolor proximæ cladis tranſiſſet.] *Antiqua lectio,* Tranſiret. Nec *erat opus mutare.*

Ex *fauore & admiratione ſtupens.*] *Præpoſitionẽ* Ex, *inter prælegendum aliquis adiecit, quæ poſtea recepta eſt in contextũ.* Tu *rurſum deme. Sequitur infrà,* Id *primo acerbũ indignũmq́;* Veiẽtibus *eſt uiſum.* Exẽplar *antiquũ.*

Hæc ſpes adeo prouexit.] Lectio *uetus, Hæc ſpes prouehit.*

Quæ res paucitatem eorũ inſignem.] Inſere *hic particulam, &, Quæ res & paucitatem eorũ inſignẽ, & multitudinem* Hetruſcorum *&c. Sic* Liuius *loqui ſolet.*

Eò *nixi corporibus.*] A` *nitor nixus dicimus & niſus. Sed uideo magis* Liuio *placuiſſe niſus.* Vt *hic,* Eò *niſi corporibus.* Et *inferius paulo:* Quum *& patres minus quàm pro* Coriolano *adniſi eſſent.* Rursũ *infrà:* Patres *quoq; nõ temere pro ullo æque adniſi ſunt.* Vt *taceam de alijs locis.*

Vt *primo pugnatum ſit ad Spei.*] *Conſentit exemplar* Borbetomagenſe. *Sic autem dictũ eſt hic, Ad Spei, quemadmodum antè, Ad* Iouis *Statoris.*

Quod inopia frumenti, quamuis præcipitia, dum celeriora eſſent, agebant conſilia.] *Hic locus non ſolũ in editionibus peruulgatis omnibus eſt adulteratus, ſed et in ma nuſcripto codice, qui ut rectè habet, in præcipitia, ſic per perã continet, agebant.* Tu *ſic caſtiga,* Quod *inopia frumenti, quamuis in præcipitia dũ celeriora eſſent, agebat conſilia. Siquidem inopia nominandi caſu dictum eſt.*

Aegritudinesq́;: inde morbo abſumptum eſſe.] *Scribendum eſt,* Negant *tuliſſe ignominiam ægritudinemq́;.* Inde *morbo abſumptũ eſſe.* Aegritudo *refertur ad animum,*

Morbus ad corpus.

Vt dum diſperſi alij,alij manipulatim excurrunt.] Lectio uetus, *Vt dum diſperſi, alij alia manipulatim excurrunt. Alia,ſubaudi porta.* Nam mox ſequitur,*ea porta caperetur.* O pulchre tractatum Liuium.

Cui ſignum primum intulerat.] Repone,*Cui ſigna primum intulerat.* Sic infrà, *Nec antè reſtitit,quàm ſigna inferentem Volſcum munimentis uidit.*

Duæq; potentiſſimæ,& maxime finitimæ gentes ſuperatæ ſunt.] Legendum ad uolumen ſcriptum, *duæ potentiſſimæ & maximæ,finitimæ gentes ſuperatæ ſunt.*

Nec tamen perpelli potuere,ut acie dimicarent.] Archetypon ſcriptum habet, *Nec tamẽ perpeti potuere,ut acie dimicarent.* Suſpicor ſcripſiſſe Liuium,*Hæc tamen perpeti potuere,quàm ut acie dimicarent.* Subauditur *potius,aut facilius,aut ſimile comparatiuũ,more Græco.* Quod orationis genus etiã alibi indicabimus in libris ſequentibus.

Adeoq; neminem noxæ pœnitebat.] In exemplari ſcripto legitur,*noxiæ*. Dicitur autem *noxia* ſubſtantiuè non minus quàm *noxa*. Hoc admonẽdum duxi propter eũ qui hic pro *noxiæ* ſcripſit,*noxæ*,uelut emendans locum.

Palamq; ferrent.] Legendum,*Palamq; ferretur.* Imperſonaliter. Inferius paulo uetus codex habet,*Cũ in ſenatũ uocari iuſſiſſent.* Magis placet uulgata lectio.

Qui eum uexandis prioris anni conſulibus adminiſtraturum tribunatum credebant.] Vetus lectio,*Permiſſurum adminiſtraturum tribunatum credebant.* Opinor legendum, *Qui eũ uexandis prioris anni conſulibus permiſſum adminiſtraturum tribunatum credebant.* Nam illi plebs tribunatũ planè permiſerat. Paulopoſt eſt in ueteri, *Cum recentior,tum acrior.*

In

In accuſationem Appij.] *Deeſt hic pronomen ipſe in editionibus peruulgatis. Ipſe in accuſationem Ap. Sequitur paulopoſt iuxta antiquam lectionem, Ego hic aut in conſpectu ueſtro moriar.*

Dum tribuni conſulesq́;.] *Antiqua lectio. Dum tribuniq́; cõſules ad ſe: Conijcio ſcribendũ, Dum tribuniq́; cõſulesq́; ad ſe quiſq; oĩa trahant. Paulopòſt, lege, Vt ſiqua ſeceſsio plebis fieret, ad ſe receptũ haberet. Nõ, haberẽt.*

Quæ domi eſſe, eo liberior.] *Caſtiga, Quæ domi, eſſe liberior.*

Se unico conſule obiecto contra Tribu. pot.] *Scribe, electo.*

Nequaquam tanta patrum ſpe, priores impedierant cõſules.] *Lectio manu ſcripti codicis, Nequaquam tanta patrum ſuperiores impedierũt cõſules. Lege, Nequaquã tanto patrũ, Subaudi conatu, ſuperiores impedierint cõſules. Iam totus ambitus ſic legi poterit, Eadẽ in militia ſæuitia quæ domi, eſſe liberior, quòd ſine tribunitijs uinculis erat. Odiſſe plebẽ pluſquã paterno odio. Se uictũ ab ea. ſe unico conſule electo aduerſus tribunitiam poteſtatẽ, perlatam legem eſſe, quam maiore conatu, nequaquam tanto patrum, ſuperiores impedierint conſules.*

Vt inuictus ille od. pl. a. interdũ mouetur.] *Scribe, moueretur. Mox pro tribus infinitis, agere, dicere, uocare, repone, ageret, diceret, uocaret. Item tribunos plebis potius quàm Trib. plebeios. Nam in libro ſcripto legitur, tribunos plebei. Iuxta quintam inflectionem, quemadmodum & Plinius auunculus uſurpauit. Porrò ſubinde legitur in exemplari archetypo: Tribuni plebei, non plebis, à nominatiuo plebes, non à denominatiuo plebeius.*

Duplicariosq́;.] *Quidam in uetuſto uolumine ſcripſerat*

rat Dupliciariosq́;.

Omnis militi data eſt.] Antiqua lectio: *Ea omnis militi data eſt.*

Tum duci,tum p.d.p.q.p. exercitus rediјt.] Melius in archetypo Vormacieſi legitur: *Quum duci,tum propter ducem patribus quoq; placatior exercitus redit.*

Aut ſupplex prehenſaret homines.] Volumen uetuſtũ non hic modo, *prenſaret* habet, ſed & alijs innumeris locis. Item, *prendi*, quod uulgo legitur *prehendi.* De qua re ſemel admonuiſſe ſufficiat.

Antè tamẽ quàm prædicta dies ueniret.] In antiquo codice legitur, *Prodicta dies.* Tu ſcribe *Producta dies.*

Cuius collaudationem cum tribuni plebis impedire conarentur.] Quid hic facit *collaudatio*: Emacula locum ad fidem exemplaris uetuſti. *Cuius laudationẽ quum Tr.pl. impedire conarentur.* Sequitur autẽ mox: *Et laudationem tam æquis auribus mortui audiuit.* Rurſum libro v. *Matronis,inquit, gratiæ actæ honosq́; additus, ut earũ ſicut uirorũ poſt mortem ſolennis laudatio eſſet.* Hoc uocabulo pro oratiõe funebri Cicero quoq; uſus eſt in Catone Maiore: *Eſt in manibus,inquit,uiri laudatio.* Quintilianus libro tertio, *Nam & funebres laudationes,inquit,pendent frequenter ex publico aliquo officio.*

Omnis ira belli ad populationẽ agri uertitur.] O hominẽ doctũ, qui hic pro *uertit* ſuppoſuit *uertitur.* Tu repone, *uertit.* De quo genere ſermonis ſuprà admonuimus.

Cum pro uicto relinqueret hoſtem.] Corrige, *Cur pro uicto relinqueret hoſtem.*

P.Quintius.] Antiqua lectio. *T.P.Quintius.* Sic paulò ſuperius ſcriptum fuit: *L.P.Valerio T.Aemylio* COSS. Vbi uulgò tantum legitur, *L.Valerio.*

Impetu ſacto dum ſe putant uinci,uincere.) Non intellexit Liuij ſenſum, qui hunc locũ,adulterauit. Nam dicit autor ſalubri mendacio de fuga hoſtium,cõcitatam aciem fuiſſe ceſſuram alioqui. Itaq; quum putarẽt ſe uincere,qui tamen ſuccumbebant,animo reſumpto,uicere. Vide quid potuerit opinio duntaxat uictoriæ.Germana lectio ſic habet:Impetu facto,dum ſe putant uincere,uicere.

Cornicines tibicines.] Scribendum Tubicines q́;.

Ferocius agunt equites circunfuſi ducibus.] Vetus lectio:Circunfuſi duci.

Saxa adiacentia pedibus ingerit in ſubeuntes.] Reponendum:Saxa obiacentia pedibus ingerit in ſubeuntes.

IN LIBRVM TERTIVM primæ Decadis Annotationes per Beatum Rhenanum.

Tribunitijs ſe iactari actionibus.] Scribendum: Tribunitijs ſe iactare actionibus.

Elargiendo de alieno.] Vitiatus locus eſt. Corrige: Et largiendo de alieno. Totam uerò ſentẽtiam ſic diſtingue: Poſſeſſores & magna pars patrum tribunitijs ſe iactare actionibus,principem ciuitatis, et largiendo de alieno popularem fieri quærentes.

Conſilio neutri partiũ acerbo,] Repone,Neutri parti.

Antium propinquum.] Lectio uetus:Antium,propinquam,opportunam & maritimam urbem.Sic infrà:Coloniam fidam,propinquam,infamem fieri.

Triumuiros agro dando creant.] In archetypo Vormacienſi legitur: Trumuiros agro dando creat.Subaudi Fabius COS.

Ab his proximi audita.] Codex manu ſcriptus habet:

Ab ijs proxime audita. Quã lectionẽ ſi qs ſequi uolet, cogetur mox legere, ferri. Mox illic eſt, uocato dein ſenatu.

Funeſtam ei populationem fecit.] *Ei datiuus non eſt in exemplari* Borbetomagenſi. *Nec eſt hic neceſſarius.*

Cenſa ciuium capita centum quatuor & x x . millia, C C X I I I I.] *Antiqua lectio : Cenſa ciuium capita* C I I I I. A C C X I I I I. *Fortaſſe ſcribendum : Quater centena millia, ducenta quatuordecim.*

Adeo ciuitates hæ pepetuo.] *In archetypo legitur: Adeo ciuitates eæ perpetuo.*

Quidnam rei eſſet.] *Vetus lectio: Quid rei eſſet. Abſq; parelco nam.*

Se in caſtra recepit.] *Scribe: Se intra caſtra recepit.*

In incautum hoſtem.] *In uolumine* Borbetomagenſi *legitur: In cautũ hoſtẽ. Nec diſplicet lectio. Præcedit enim: Tanta ui caſtra circunceſſa atque oppugnata fuiſſe, ut ne nuncius quidem Romam mitti potuerit. Non itaq; Furius hoſtes eſt adortus tanquam parum cautos, ſed quia copiæ illorum propter obſidionẽ diuiſæ erãt, ſuæ uerò collectæ.*

V. *Mil. ac* C C C.] *Manu ſcriptum exemplar tantũ habet:* V. A C C C. *Hoc eſt, quinquies mille trecentos.*

Inde Romam reditum eſt.] *Locus uitiatus: Tu corrige, Vt Romam reditum eſt. Mox præceßit Inde, quod uerbi hic repetijt ſcriba parum attentus.*

Et auxere uim morbi terrores populationis.] *O' homines bliteos imbecillesq́;, quibus terrores populationis auditi ſolum auxerunt uim morbi. Quid futurũ erat de iſtis, ſi ipſi hoſtes in conſpectum ueniſſent. expiraturi erant præ metu. Hoc ńe conuenit Romanis? Deprauauit ſenſum unica dictio perperam mutata. Sic ſcribe : Et auxere uim morbi, terrore populationis pecoribus agreſtibuśque in*

urbem

urbẽ acceptis. Expone: *auxere uim m.* Subaudi, Romani. *pecoribus agreſtibusq́; in urbem acceptis, terrore popu=lationis, id eſt, ob terrorem populationis hoſtilis.* Mox eſt in ueteri: *Inde exercitu ingenti.*

Per Lauicanos agros.] *Suprà fuit ſcriptum:* Labycum. Hic habes Lauicanos agros. *Mos fuit ueterum ſcribarũ u pro b ponere, & uiciſſim b pro u. quod etiam alibi in=dicauimus.*

Late euagata eſt uis morbi.] *Verbum* Euagata *non ha=bet hic locum.* Tu caſtiga: *Latè uagata eſt.*

Corpora ſalubriora eſſe cœpere.] *Legendum ad fidem libri ueteris:* Corpora ſalubriora eſſe incepere. Id eſt, *inci piebant, qui ſermo familiaris eſt hiſtoricis.*

Cum exitus haud in facili eſſet.] *Scribe:* Quum exitus haud in facili eſſent. *Numero multitudinis.* Mox eſt in ue teri codice: *Vbi etſi adiectum aliquid numero ſit.*

Inter alia prodigia & carnem pluiſſe: quam in urbem ingens numerus auium intra uolitando rapuiſſe fertur.] *Hæc prodigia acciderunt* Romæ *dubio procul.* Et *tamen hic narratur, aues carnẽ illam pluuialẽ, in urbẽ rapuiſſe.* Quædam *periodi iſtius uerba prodigioſe ſunt corrupta.* Nam *pro, quam in urbẽ, ſcribendũ eſt, quem imbrem. & pro duobus uocabulis, intra uolitando, reponendũ unum uerbum, interuolitando.* Dicimus *enim* Interuolito, *ſicut* interuolo. Præterea *non carnẽ pluiſſe, ſed carne pluiſſe le gendũ,* Vt *hæc ſit germana lectio,* Inter *alia prodigia & carne pluit. quẽ imbrem ingens numerus auium interuoli tando rapuiſſe fertur.* O' *negligentiam noſtrã ingentem, qui nõ dignamur ueteres codices inſpicere.* Hoc *prodigiũ* Valerius Maximus *lib.primo, cap. de ominibus & auſpi=cijs, his uerbis deſcribit:* Carnesq́; *in modũ nimbi, inquit,*

ceciderunt

ceciderunt:quarum maiorem numerum præpetes diripuerunt aues.Reliquum humi per aliquot dies, neque odore tetro, neq; deformi aſpectu proſtratū iacuit. Vocat nimbum Valerius,quod imbrem Liuius dixit.

Nequi in loca ſumma urbis impetus, cædesq́; inde fierent.] *Arbitror eſſe, nequi pro nequis. de quo loquendi uſu ueterum etiam alibi dicturi ſumus.*

Etſi abſciſſæ res ſint.] *Archetypon Borbetomagenſe habet:Etſi abſciſſæ res ſint.Vtraque mendoſa lectio. Tu meam autoritatē ſecutus ſcribe : Etſi acciſæ res ſint, hoc eſt, amputatæ, exhauſtæ,debilitatæ. Sic libro ſexto:Poſt acciſas, inquit, à Camillo Volſcorum res. Et paulo pòſt: Quanquam, inquit, nuper Camilli ductu atque auſpicio acciſæ res erant. Metaphora deducta uidetur ab auibus, quibus alæ amputantur.*

Eijcere Antiates colonos.] *Hic locus fuerat aſteriſco notandus. Sed profeſſoribus omnia plana ſunt. In uerbo eijcere non mendū eſt,ſed portentum planè errati.Siquidem legendū:Ecetræ Antiates colonos.Et ita diſtinguenda ſententia:Antij ſummam rei poſitam. Ecetræ Antiates colonos palàm cōcilia facere.Id caput,eas uires belli eſſe. Fuit Ecetra Volſcorum oppidum. Porrò faciunt ad hunc locum intelligendū quæ ſuprà ſunt dicta. libet ea repetere : Itaq; Aequi, inquit, ab Ecetranis Volſcis præſidium petiere:quo cupide oblato(adeo ciuitates eæ perpetuo in Romanos odio certauere) bellū ſumma ui parabatur.Sentiunt Hernici et prædicūt Romanis Ecetranū ad Aequos deſciſſe.Suſpecta et colonia Antium fuit,quòd magna uis hominum inde, quum oppidum captum eſſet, confugiſſet ad Aequos. Isq́; miles per bellum Aequicum uel acerrimus fuit.Compulſis deinde in oppida Aequis,ea multitudo dila*

do dilapſa quum Antium rediſſet, ſua ſponte iam infidos colonos Romanis alienauit. Hactenus Liuius. Quæ propterea duxi renarranda, ut manifeſtum euaderet, quur Antij ſummam rei poſitam fuiſſe dicat, & Ecetræ potius quàm alibi palàm concilia facta.

Sed uirium ſpe, ſed manu obtinendum erat.] Antiqua lectio: *Sed uirium ſpe, & manu obtinendum.*

Sibi qui nõ dicto, qui nõ facto.] Alterũ Qui ſuperabũ dare docet exemplar uetuſtũ, in quo legitur tantum: *Sibi qui non dicto, non facto quenquam offendiſſet.*

In iuuentutẽ graſſantẽ in Suburra incidiſſe.] Antiquus codex tantum habet: *Iuuentutem g. i. S. incidiſſe.*

Semianimem inter manus domum allatum.] Scribe: *Semianimem inter manus domum ablatum.*

Cui reo capitalis dies dicta ſit.] Violauit hic ſciolus quiſpiã uerba Liuiana. Tu corrige: *Cui rei capitalis dies dicta ſit.* Neq; enim dicimus diem capitalem, ſed rem capitalem, id eſt, quæ uitam hominis in diſcrimen adducat.

Veluti relegatus agello quodam in tugurio uiueret.] Et hic locus infeliciter inſtauratus eſt. Antiqua lectio habet: *Veluti relegatus deuo quodam tugurio uiueret.* Ex qua germanam ſic reſtitue: *Veluti relegatus, deuio quodam tugurio uiueret.*

Ad quatuor millia hominum.] Vetus lectio: *Ad* M M. *hominum.* Id eſt. *Ad duo millia hominum.*

Ad opportuna omnia urbis loca.] In ſcripto codice legitur: *Ad opportuna omnis urbis loca.*

Auocato populo ab armis.] Scribe: *Aduocato populo ab armis.* Aduocato, ſubaudi, ad cõcilium. Sic infrà: *Propoſitis decem tabulis, populum ad concionẽ aduocauerũt.*

Ad multitudinem oratione conuerſa.] Exemplar uetuſtum tantum habet, *Verſa.*

Siquis impediat.] Lege: *Siqui impediat. Nam dictum eſt Siqui pro ſiquis, quod & Ciceroni ſolenne eſt.*

L. *Manilius.*] *Antiqua lectio:* L. *Mamilius.*

Si ſe doceri ſiuiſſent.] In codice Vormacienſi *legitur, Si ſe doceri ſenſiſſent. Nō dubito quin ſcriptum fuerit, Si edoceri ſe ſiſſent. Siſſent pro ſiſſent. Sic enim aliquanto pòſt ſequitur: Duum, inquit, menſium ſpatium conſulibus datū eſt ad inſpiciendā legē, ut cū edocuiſſent populum, quid fraudis occultæ ferretur, ſinerent deinde ſuffragium inire. Infrà eſt: Pace parta, non, Parta pace.*

Cuius ordinis lāgore perpetuo iam tribuni plebis.] *Vitiata ſunt uerba. Corrige: Cuius ordinis languore, perpetui iam tribuni plebis. Perpetuos dicit, quòd ijdē ſubinde reficerētur. Id qd' ex præcedētibus magis liquet. Et ex eo qd' mox ſequitur: Loquaces, ſeditioſos, ſemina diſcordiarum iterū ac tertiū tribunos, peßimis artibus ac regia licētia uiuere. Vbi obſeruandū in archetypo noſtro ſcriptū eſſe: iterum ac tertium tribunos, non tertio tribunos. Huc facit quod infrà dicit: Plebes, inquit, uicit ut quintum eoſdem tribunos crearent. Et ibi mox: Id, inquit, modo excepere, ne poſtea eoſdem tribunos uiderent.*

Et uos (cum C. Claudij pace, & P. Valerij mortui loquar.] *Expunge præpoſitionem, cum. Et ſcribe: Et uos (C. Claudij pace, & P. Valerij m. loquar).*

Atenim diuinis humanisq; abruptis legibus, legem uos hoc anno perlaturos dictitatis?] *Fœde eſt deprauatus hic locus. Nam pro abruptis legibus, ſcribendū eſt, obruti ſceleribus. hoc modo: Atenim diuinis humanisq; obruti ſceleribus, legem uos hoc anno perlaturos dictitatis? Porrò uocat diuina ſcelera, quæ in deos ſunt commiſſa, dum non à ſacrilegis oppugnantur. quod uocabulum hic aliquem offendit*

offendit. Sic uocat diuinas & humanas res libro quinto: Atque his diuinis, inquit, humanisq; rebus geſtis Dictatu*ra ſe addicauit. Item humanas opes eodem libro paulo antè: Quum iam, inquit, humanæ opes egeſtæ à Veijs eſſent.* Et *infrà: Saluo etiamtum, inquit, diſcrimine diuinarum humanarumq; rerum.* Mox *eſt in ueteri libro, malè geſta* R*eſpublica eſt.*

Neſcio quo fato magis bellantes, quàm pacati propitios habeamus deos.] Repone *habemus.* Nec *cenſebit paruum hoc erratum doctus lector, ut contemni debeat.*

Peragendi conſularis officij partem ad ſe uendicabat.] Cordex Borbetomagenſis *docet legendum:* In *peragendis conſularis officij, partem ad ſe uindicabat.* Paulopòſt *in eodem eſt:* Ad *recipiundum* Capitolium.

Et tribunos, ſi eò aduenian.] Lectio *uetus: Si eò ueniant.*

Senatus conſulta fiunt: ut neque tribuni l.] In *exemplari manu ſcripto, non eſt particula, ut, quæ planè abeſſe debet, ut ſua forma ſenatuſconſultis conſtet, quorum primum ita incipit:* Neque *tribuni leg.*

Non permiſtim unam ſociorum ciuium'que.] *Scribe:* Non *permixtam uel permiſtam. Sic enim in antiquo uolumine legitur, & placet lectio. Subauditur, aciem.*

Vt diſtinerent hoſtium copias.] Mendoſum *uerbum eſt diſtinerent.* Tu *caſtiga, diſtenderent, id eſt, diſtraherent, ſepararent. Sic libro nono:* Diſtendit *ea res, inquit,* Samnitiũ *animos.* Paulopòſt *eſt in ueteri, Poſtquam mœnib. iam* Romanis *pulſo hoſte.*

Ita eſſe multi priuatim ferebant Volſcio *iudices.*] Repone: Niſi *ita eſſet, multi priuatim ferebant* Volſcio *iudicem.* Quum *ad iudicium ire non auderet, omneis eas res*

in unum congruenteis, haud magis dubiam damnationem Volſcij, quàm Cæſonis Volſcio teſte fuerat, faciebant. Eſt *autem ferre iudicem, uelut offerre iudicem. Sic infrà: Proinde ut ille iterum ac ſæpius prouocet, ſic ſe iterum ac ſæpius iudicem illi ferre, ni uindicias ab libertate in ſeruitutem dederit.* Verba ſunt L. Verginij *aduerſus* Appium Claudium. Hoc *ſermonis genere & M. Tullius utitur.*

Romam rediere legati.] Vetus lectio: Romã ut redire legati. Scribo: Romã ut rediere legati, ſenatus iuſſit alt.

Quod ubi ſenſerunt hoſtes.] Melius in antiquo codice legitur: Quod ubi ſenſerant hoſtes.

Nihil tam nec inopinatum, nec inſperatum accidere potuit.] Volumen manu ſcriptum habet: Nihil tam nec inopinatum, nec tam inſperatum accidere potuit. Lego: Nihil tam nec opinatum, nec tam inſperatum accidere potuit. Porrò, Nec opinatũ ſubinde Liuius uſurpat pro inopinato, quemadmodum & alibi admonuimus.

Niſi effuſe affluant opes.] Hic omiſſum eſt aduerbium ubi, in editionibus uulgatis. Tu repone: Niſi ubi effuſe affluant opes.

Bipalio innixus.] Archetypi ſcripti lectio, Palo innixus. Senſus eſt: L. Quintium inclinaſſe in palum, qui forte illic erat terræ infixus. Nihil igitur opus fuit bipalio ſcribere, quod inſtrumentum eſt ruſticum.

Admiratus rogitansq́;, ſatiśne ſalua eſſent omnia?] In exemplari illo Borbetomagenſi legitur: Admiratus rogitansq́; ſat iam ſatiśne ſalua eſſent omnia? Scribo: Admiratus, rogitansq́; etiam ſatiśne ſalua eſſent omnia? Aut, Admiratus, rogitansq́; ſatin' ſalua eſſent omnia. Sic libro ſexto: Percontatus ſatin' ſalue. Proinde librarius uidetur mihi pro ſatin' ſcripſiſſe ſat iam, & gloſſam eius aduerbij, id eſt,

id eſt, ſatis'ne, retuliſſe in contextum.

Sed qui tum ſtipendia pedibus propter paupertatem fecißet.] Hic locus turpiter eſt uiolatus, ob unicam literam malè mutatam. Legendum eſt: *Sed qui cum ſtipendia pedib. p. p. feciſſet.*

Legionibus dictatoris clamore ſignificantibus.] Vitiatus locus eſt. Scribe: *A' legionibus dictatoris clamore ſignificant, ab ea quoq; parte rem in diſcrimine eſſe.* A' legionibus dictatoris, id eſt, à parte legionum. Significant, ſubaudi milites.

Iam ſe ad prohibenda circundati opera Aequi parabant.] In editione Aſulanica legitur ita. Tu caſtiga: *Iam ſe ad prohibenda circumdari opera Aequi parabant,* Infrà legitur in libro manu ſcripto, *coronam auream dictatori libram pondo decreuerit.* Appoſitiuè.

Cōfeſtimq; ſe dictator magiſtratu abdicaſſet.] Scribe: *Confeſtim ſe dictator m. abd.* diſpuncta particula que. Quod uero mox ſequitur: *Lanuuium exulatum abijt,* & eſt in exemplari uetuſto: *Lanuuium exilium abijt:* poterit etiam legi: *Lanuuium in exilium abijt.*

Noua de delectu cōtentio exorta.] In uolumine Vormacienſi tantum eſt *orta,* non *exorta.*

Parum'que id plebi præſidium foret.] Sic in editione Aſulanica legitur, quæ nunc ſola eſt ad manum. Tu repone, *Paruumq; id plebi præſidium foret.*

Inuidiæ tamen ad exercitum fuit.] Hic omiſſum eſt uocabulum, *res.* Reſtitue locum: *Inuidiæ tamen res ad exercitum fuit.*

Cum de legibus conueniret, de latore tantum diſcreparent.] Scribendum: *De latore tantum diſcreparet.* Quemadmodum enim *conuenit* uſurpatur, ſic & *diſcrepat.*

Ita quoq; Suetonius uſus eſt. Mox eſt in ueteri: Dein duo ſimul mala, non deinde.

P. Sextilius Capitolinus.] In manu ſcripto codice legitur: P. Sextius Capitolinus. Et mox: Sextio alteri conſulum prioris anni.

Et unica concordia inter ipſos, qui conſenſus in priuatis interdum inutilis eſſet.] Hunc locum ſciolus quiſpiam pro libidine ſua tractauit. Germana lectio ſic habet: Et in unica concordia inter ipſos, qui conſenſus priuatis interdum inutilis eſſet, ſumma aduerſus alios æquitas erat. Mox in noſtro exemplari non eſt P. Sextium, ſed loco prænominis dimiſſa lacunula.

Eas leges habiturum populum Romanũ, quas cõſenſus omniũ non iußiſſe latas magis quàm tuliſſe uideri poſſet.] Delerunt hic quidam uerbum, quod in primis ad ſenſum facit. Nã in Vormacienſi uolumine legitur, iuuaſiſſe non iußiſſe latas. Proinde ſic reſtitue ſententiam: Eas leges habiturum populum Romanum, quas conſenſus omniũ inuaſiſſe, nec iußiſſe latas magis quàm tuliſſe uideri poſſet.

In trinundinum indicta ſunt.] Antiqua lectio: In trinum nundinium indicta ſunt. Trinum nundinum etiam appellat Quintilianus, quum inquit: Siue non trino forte nundino promulgata.

Per illos ſe plebi uendicare.] Pudendum erratum eſt. Scribe: Per illos ſe plebi uenditare.

Obſecundando mollire impetum aggrediuntur.] In manu ſcripto uolumine legitur, tametſi mendoſe, obſequendo, ſe cum dando. Quorum prius libenter dicerem poſterioris fuiſſe gloſſulam expoſitricem, niſi ſcirem obſecundare plus eſſe quàm obſequi. Vt intelligamus collegas non ſolũ obſecutos in ijs quæ cupiebat Ap. Claudius, uerum

uerumetiam obſecundaſſe, & ultrò hominis ambitionem adiuuiſſe.

Ars ea hæc erat.] Pronomen ea neſcio quis aſſuit aliunde. Non eſt in archetypo Borbetomagenſi. Nec hic neceſſarium. Melius leges: Ars hæc erat.

Pro hac occaſione arripuit.] Et hic ablatiuum Hac quiſpiam inſulſit, quum non ſit in libro ueteri. Tu diſpunge & lege, Impedimentum pro occaſione arripuit.

Interceßionem quoq; conſenſus ſuſtulerant.] Ingens erratum hic eſt. Corrige: Conſenſu ſuſtulerant.

Pronuntiabantur in foro.] Placet antiqua lectio: Iudicia domi conflabant, pronuntiabant in foro. Infrà debet eſſe: Si eæ quoq; leges.

Tribunitiam pot. munimentum libertatis rem intermiſſam repararent.] Scribe, munimentum libertati, id eſt, tribunitiam pot. quæ eſt munimentum ipſi libertati. Seu futuram munim. libertati.

Hi ferè agere plebem plebisq; res.] Inſigne erratum huius loci, quum ſit tam manifeſtum, mirum eſt quomodo doctos tam diu potuerit fallere. Vide quàm egregie ſe ulciſcantur ueteres libri non inſpecti. Corrige: Hi ferre agere plebem plebisq; res. id eſt, expilabant plebem diripiebantq;. Quo loquendi genere ſæpe Liuius utitur. Sic alibi: Tum demum fracta pertinacia eſt, ut ferri agiq; res ſuas uiderunt. Item: Quum ante oculos prope ſuos, ſociorum res ferri agiq; uideret. Hoc Græci dicunt φέρεσθαι, καὶ ἄγεσθαι, &, φέρειν καὶ ἄγειν. À quibus noſtri uſurparunt.

Potentioris eſſet etiam, ne tergo quidem abſtinebatur, uirgis cædi alij, alij ſecuri ſubijci.] Malim ſic diſtinguere: Et iam ne tergo quidem abſtinebatur. uirgis cædi, alij ſecuri ſubijci. Nam in ſcripto codice tãtum ſemel eſt, alij.

Infrà eſt, Quid opus facto ſit. Item: Poſtquam audita uox in foro eſt præconis.

Hæc fremebat plebes.] *Antiqua lectio: Hæc fremunt plebes. Sic antè habuimus: Quod haud ſecus factum improbant boni, quàm nemo facere auſurum crediderat. Vbi uulgo legitur improbabant.*

Senatumq; in diem poſterum edicunt.] *In uolumine archetypo legitur tantum: Senatumq; in diem poſterum dicunt. Scribo, indicunt.*

Nec nominis homines tum pertæſum eſſe.] *Liuius indubie ſcripſit, quemadmodũ atteſtatur liber manu ſcriptus: Nec nomen homines tum pertæſum eſſe. Sic autem & Suetonius in Cæſare: Et quaſi petæſus ignauiam ſuam. Item, Pertæſus, ut ſcribit, morũ peruerſitatem eius. Quid igitur opus fuit hic ſcribere nominis. Licet non negem & id Latine dici. Non ſolum enim accuſatiuum id uerbum poſt ſe recipit, ſed & genitiuum.*

Experirentur, quanto ferocior dolor in libertate ſua uindicãda, quàm cupiditas in iniuſta dominatione eſſet.] *In exemplari ueteri pro ferocior ſcriptum eſt fortior. Nec eſt, in libertate ſua, aut in iniuſta dominatione: ſed tãtum, libertate ſua, & iniuſta dominatione. Nam elegantius in ſubauditur utrobiq;. Quare crediderim ſic ſcripſiſſe Liuium: Experirentur, quanto fortior dolor libertate ſua uindicanda, quàm cupiditas iniuſta dominatione eſſet. Paulo pòſt eſt in ueteri: Qui anno iam prope.*

Oratio fuit precibus quàm iurgio ſimilior.] *Antiqua lectio: Oratio fuit precibus quàm iurgio ſimilis. Subauditur, aduerbium magis uel potius.*

Cæterum neminem, maiore cura occupatis animis, uerum ex ſe præiudiciũ rei tantæ afferre.] *Auſim iurare hũc*

Liuij locum uitiatum eſſe, tametſi utcunq; ſtat ſenſus ut errorem nemo ſentiat. Habet exemplar Vormacienſe: *Cæterum neminem maiore cura occupatis animis uerum eſſe præiudicium rei tantæ auferri.* Lego: *Cæterum nemini nõ, maiore cura occupatis animis, uerum eſſe, præiudicium rei tantæ auferri.* Senſus eſt: *Verum eſſe nec poſſe negari, nemini non auferri præiudicium rei tantæ, ideo quòd animi maiore cura ſint occupati.* Porrò *præiudicium rei tantæ eleganter uocat, opinionem & ſententiam quam ſenator prius in animo ſuo conceptam habet, planè dignam tanta re.* Mox eſt in ueteri codice: De eo quo Valerius Horatiuſq;. Non, de eo quod.

Senatu diſcrepante agi.] O fœdum erratum, quod prorſus ſenſum perdit. Scribendum: *Senatu diſceptante agi.* Senſus eſt, *bellis perfectis, & Repub. in tranquillum redacta, tum uacabit ut ſenatus diſceptet, id eſt, ambigat contendatq;, ut in iudicio fieri ſolet.* Nam hæc ſignificat *diſceptare.* Mox eſt in ſcripto uolumine: An donec leges quæ deeſſent perferrentur.

Delectum quoque primo tempore haberi & decemuiros.] Repone: *Delectum primo quoq; tempore haberi. Decemuiros quo cuique eorum uideatur, ex. ducere.* Abſque particula connectrice, &.

Non (quod ſimulabat) conſulendo diremit certamen.] Legendũ: *Non cui ſimulabat conſulẽdo diremit certamẽ.*

Quàm gnauũ in malitia ingeniũ eſſe.] Melius in ueteri codice legitur: *Quam nauum in malitia ingenium eſſe. Nauo enim opponitur ignauũ. Strenuũ id ſignificat.* Velleius: *Naua uiriliq; opera.* Mox habet ſcriptũ exemplar: Et L. Sergio. Itẽ, alia omnis penes milites noxia erat. Porrò nõ minus Latinè dicitur *noxia* ſubſtãtiuè, quàm *noxa.*

Peſſima decemuirorum in uulg. ſ. eſt.] Ex codice manu ſcripto legendum apparet: *Sepultus ingenti militum mœſtitia, in peſſima decemuirorum in uulgus fama eſt.*

Honeſtum ordinem in Algido ducebat.] Cogitandum num legi poſſit, *Pedes tum ordinem in Algido ducebat.* Nam plebeius fuit. Certe peditem Romam ueniſſe, & mox in caſtra rediiſſe, ſequentia teſtantur.

Appius amore ardens pretio ac ſpe.] Vetus lectio, ſed corrupta: *Appius amore ardens mens pretio.* Fortaſſe ſcribendum: *Appius amore ardente amens pretio ac ſpe perlicere adortus.* Nã ſequitur infrà: *Tanta uis amentiæ uerius quàm amoris mentem turbauerat.* Aut, *Appius amore ardens immenſo pretio ac ſpe perlicere adortus.* Aut, *Ap. amore ardens ſenſim pretio ac ſpe perlicere adortus.*

Ibi namq; in tabernis literarum ludi erant.] Volumen manu ſcriptum habet: *Ibi namque in tabernaculis literarum ludi erant.* Opinor Liuium ſcripſiſſe: *Ibi namq; uernaculi literarum ludi erant.* Neque enim crediderim pueros & puellas in humilibus tabernis quæ muris affigi ſolent, quales fuerunt laniorum, quarum mox meminit, & ſutorum ac aliorum opificum, ſeſſitaſſe in propatulo. Necdum uero temporibus illis opera Grammaticæ dabatur, quæ nulla adhuc erat. Nam ſub ſecundum & tertium Punicum bellum, ut autor eſt Suetonius in libello de claris Grammaticis & Rhetoribus, huius demũ ſtudium Romæ uigere cœpit. Ante id tempus erant ludi literarum Romæ, ſed uernaculi tantum, nondum uidelicet loquendi ſcribendiq; regulis natis. Qualem & illum apud Falerios in Faliſcis ludum fuiſſe dubium non eſt, cuius magiſter diſcipulos Camillo prodidit. de quo Liuius libro quinto faciet mentionẽ. Mores ille docebat, ut ueriſimile eſt, magis

quam

quàm literas, & exercitijs corpora firmabat. Vernaculi lu di duo ſeorſum Seleſtadij fuerunt multis annis, Ludouico, Cratone, Hieronymo & Sapido, hic Latinè profitētibus. in altero pueri inſtituebātur, in altero puellæ. Neq; enim maioribus noſtris promiſcui ludi placuerunt, quales uidimus Baſileæ, & alijs in locis. Inſtitutionis ſumma erat, peritia legendi ſcribendiq́; & numerandi. At poſtquam fatalibus iſtis tumultibus corrigēdæ religionis cauſa, Germania turbari cœpta eſt, huc res deuenit, ut uix ludi Latini quarta pars hodie ſuſtineri poßit (priores illos nāq; profeſſores ferè quadringentis ſcholaſticis frequēte ſchola docuiſſe conſtat) etiam uernaculo ludo puerorum duntaxat, in illum cōtracto. Adeo contemni paßim cœperunt literæ, magno Germaniæ incommodo, quod poſteri noſtri ſunt ſenſuri. Præcipue uerò dolendum hoc eo tempore accidiſſe, quo meliores literæ paulo familiarius noſtratibus innotuerant. Porrò pro Vernaculi ſcriba ſuppoſuit bernaculi recepto illo more. Id bernaculi quum nihil ſignificaret, uertit alius in tabernaculis. At quia tabernacula militum ſunt tentoria, doctus aliquis pro tabernaculis ſubſtituit, tabernis.

P. *Numitorius puellæ auunculus.*] *In ueteri uolumine legitur, auus. Subaudi, maternus.*

Dum præriperent iter nuntij mißi in caſtra.] Repone: *Dum præciperent iter, hoc eſt, antè caperent. De qua uerbi huius ſignificatione ſuprà admonuimus caſtigantes libro ſecundo locum illum, Adeo ui alteram cauſam non collega ſolum præceperat. Sic libro proxime ſequenti: Nec ex quo caſtris, inquit, caſtra conlata ſunt ceſſatum à leuibus prælijs eſt, facile patiente dictatore conſerendo uires, ſpem uniuerſæ uictoriæ tentato paulatim euētu cer*

taminum ſuos præcipere.

Nemo *eum adibat.*] Prononem *eum*, *inter prælegendum adiecit aliquis.* Non eſt in exẽplari Borbetomagenſi. *ſubauditur autem tribunal, uel ſimile quippiam.*

In *forum adducit.*] Scribendum, In *forum deducit.*

Quòd *ius ſibi pridie per ambitionem dictum nõ eſſet.*] Vocabulum *ius non eſt in libro ueteri, ut putem abſolute uſurpari à* Liuio *dicendi uerbum*. Proinde *libet credere non prorſus abſurdam eſſe paulo ſuperius manu ſcripti codicis lectionem, ubi ſcriptum eſt,* Iuſto *die ſe non dicturum, pro eo quod in uulgatis editionibus legitur, ius eo die ſe non dicturum.* Nam *forte iuſtum diem uocat, quo poſſet iure dicere, ſubaudi ſententiam uel ius.* Cæterum, *per ambitionem dictum non eſſet intellige per gratiam.* Vnde *ambitioſa decreta iureconſultis, per gratiam facta, quæ reſcindi iubet* Vlpianus.

Ad *comprehendendam uirginem.*] Vitiatus *locus eſt.* Emenda: Ad *prehendendã uirginem.* Non *enim* M. Claudius *comprehendere uirginem iubetur, quod lictoris officium eſt, ſed tanquam aſſertor & dominus prehẽdere.* Sic *mox* Appius: I *lictor, inquit, ſubmoue turbã, & da uiam domino ad prendẽdum mancipium.* Illic *uero comprehendendi uerbum aptum locum habet, ubi aliquanto pòſt ſequitur:* Clamore *ad tam atrox facinus orto, excitus* Appius *comprehendi* Virginium *iubet.*

Decemuir *alienato ad libidinem animo.*] Non *erat hic opus mutare ueterem lectionem, quæ habet* X *uir alienatus ad libidinem animo.*

Negat, *hoſterno tantum cõuitio.*] Repone, Negat, *ex hoſterno tantũ conuitio.* Mox *eſt in ueteri,* Populũ Rom.

Filia *in libertatem uindico.*] Volumen *ſcriptum habet,*

Filiam

Filiam in libertatem uindico. Nec eſt abſurda lectio. Niſi quis malit legere, filia mi in lib. uind.

Cæteraq́; quæ in tali re.] Non dubito quin Liuius ſcripſerit quemadmodum eſt in libro uetuſto: Eam'ne liberorum procreandorum conditionem, ea pudicitiæ præmia eſſe. Cætera, pro & cætera, ſubaudi clamitant, quæ in tali re muliebris dolor. Et quæ ſequuntur.

Si iure agerēt.] Scribe: Si iure ageret, ſubaudi Appius. Mox dele pronomen ſe, ibi quoq; ſe. Nam præcedit, Vindicare ſe à priuato.

Vbi Virginius maiorem quàm liquerat in urbe, motum exciuit.] Scribendum, quàm reliquerat.

Flens diu uocem non emiſit.] Hic poſtremum uerbum perperam mutatum eſt. Debet enim eſſe, uocem non miſit, quemadmodum antiquum continet exemplar. Porrò ſæpe mitto pro emitto Liuius uſurpat ſimplex pro compoſito. Sicut & miſſa participium pro emiſſa.

Si libere ac pudice uiuere licitum fuiſſet.] Lectio uetus: Si libere ac pudicam uiuere. Forte ſcribendum: Si libere ac pudicam uiuere licitum fuiſſet. Et ſequitur paulo pòſt: Quia non ultrà pudica uictura fuerit.

Illis quoq; enim filias, ſorores, coniuges eſſe.] Liber antiquus habet, coniugesq́; eſſe.

Siccij cædis memoria reuocata.] Scribendum eſt, renouata. Porrò quod hic eſt renouata, paulo pòſt dixit redintegrata. Redintegrata, inquit, extemplo eſt omnibus memoria fœdiſſimæ poteſtatis.

Quàm qui noua fama de Virginia.] Docet legendum codex uetuſtus, Quàm quem noua fama de uirgine adeo fœde ad libidinem petita accenderat.

Imminēſq; etiā poteſtati.] Antiqua lectio, Imminēſq; & pote

& poteſtati. Opinor legendum, *Imminensq́; ei poteſtati. Nam ipſe poſtea tribunus plebis electus eſt, & eam poteſtatem reſtitui populo ſummis uiribus urgebat.* Sic libro ſequente Liuius noſter, *interim Romæ principes plebis iamdiu nequicquam, imminentes ſpei maioris honoris.* Ita enim legendum docebimus ad fidem uetuſti codicis.

Affirmante Duellio.] In exemplari Borbetomagenſi legitur: *Affirmante C. Duellio.*

Scituros, quod ſine reſtituta poteſtate.] Codex uetuſtus habet, *ſciturosq́;*. Malim legere, *Scituros quàm ſine reſt. pot.* Aut, *ſciturosq́; quàm ſ. r. p. redigi in concordiam res nequeant.*

Vbi parum ſeceſſione moueamur.] Manu ſcriptus codex habet, *Vbi parum ſeceſſione moueatur.* Porrò Liuius moueatur imperſonaliter dixit. Paulopòſt legitur, *Tum Valerius Horatiuſ'que.* Item *In caſtra accipiuntur*, non, *accipiuntur in caſtra.*

Quippe liberatores haud dubie & motus initio & exitu rei.] In uolumine ueteri legitur: *Quip. lib. haud dubiæ & motus, initio exitu rei.* Neſcio an Liuius ſcripſerit: *Quippe liberatores haud dubie motus, initio exitus rei.* Abſq; copula &, nam hanc ſæpe ſolet omittere. Infrà legitur: *Ad impugnandos alios*, non *impugnandum.*

Conuellunt inde ſigna.] Hoc uerbum obuium ſubinde eſt apud Liuiũ. Sed hoc loco placet mihi lectio uetus quæ habet, *Conuertunt inde ſigna.* Eſt autem conuertere ſigna redeuntium. Sic libro octauo, *Et quum iam portis prima ſigna & pars agminis eſſet egreſſa, nuntio allato de clade Latinorum, quum conuerſis ſignis retro in urbem rediretur.* Porrò offendit iam olim quoſdã hoc uerbũ. Vnde & in Vormacienſi codice aſcriptũ eſt in margine, conuellunt.

conuellunt. Quæ lectio deinde in uulgatas iſtas editiones eſt recepta.

Tum C. Sicinium progeniem eius, quem pri.] *Scriptura uetus habet, progenies eius. Suſpicor Liuium ſcripſiſſe: Tũ C. Siciniũ, progenie eius, hoc eſt, ex progenie eius.*

Vt quod tribuni plebis iuſsiſſent, populus teneret.] *Adulteratus fœdè locus eſt ſic reſtituendus, Vt quod tributim plebes (ſiue plebs) iuſsiſſet, populũ teneret. Codex Borbetomagẽſis habet plebis pro plebes, quæ uox caſtigatori impoſuit. Et eſt Populũ teneret, pro populũ aſtringeret.*

Venum irent.] *Scribendum uenum iret, ut referatur ad nominatiuum familia.*

Sed eum qui deorum cuiquam nocuerit, id ad ſacrum ſanciri.] *Deprauata uerba ſunt, nec magnopere ſuccurrit nobis exemplar ſcriptum, quod ſic habet: Sed eũ qui deorum cuiquam nocuerit, id ſacrum ſanciri. In hoc tamen iuuat quòd præpoſitionem ad, poſtea uides adiectam fuiſſe. Ergo meam ſecutus autoritatem, non eam modo præpoſitionem expunge, ſed & pronomen id, ſic legens: Sed eũ qui eorum cuiquam nocuerit, ſacrum ſanciri. Vnde uero pronomen id huc irrepſerit, audi. Librarius aliquis extremam ſyllabam uerbi nocuerit, bis ſcripſit, hoc modo, nocuerit, it. Alius caſtigare uolens, poſterius it, in pronomen id mutauit.*

Noceri enim ei, cum hac lege non liceat.] *Et hic locus deprauatus eſt. Nam pro cum ſcribendum cui, hoc modo, Noceri enim ei, cui hac lege non liceat, ſubaudi noceri.*

Quæ antea arbitrio conſulum ſupprimebantur nunciabanturq́;.] *In poſtremo uerbo tam craſſum mendũ eſt, ut admodum demirer à nemine hactenus animaduerſum. Debet autem eſſe, Supprimebantur uitiabãturq́;. hoc eſt,*

corrum-

corrumpebantur,deprauabantur.

Qui plebem ſine tribunis reliquiſſent, q.m.ſ.p. creaſſent,t.ac.c.punirentur.] *Verba pluratiui numeri hic commutãda ſunt in ſingularẽ,hoc modo,Qui plebẽ ſine tribunis reliquiſſet, quiq́; magiſtratũ ſine prouocatione creaſſet, tergo ac capite puniretur. Sic & prior lex ſonuit, Qui tribunis plebis, ædilib.iudicib. Decẽuiris nocuiſſet.*

Vnius tantum criminis niſi te uindices.] *Admonet nos liber uetuſtus ſcripſiſſe Liuium,Vnius tantũ criminis niſi iudicem uindices te,ab libertate,&c. Nec uacat uocabulum iudicem,nam arguit rem pro tribunali geſtam.*

In quam conſpiraſſe decemuiros criminati ſunt.] *Scribendum,criminati ſint.*

Clienti dono uindicijs dederit.] *Ablatiuus Vindicijs ſuperuacaneus eſt in editione Aſulanica, quæ nunc ſola eſt ad manum.*

Auũculumq́;.] *Miror cur hoc loco legatur Auumq́; in uolumine ſcripto.*

Cum tanti uiri ſupplicio ſua & plebi iam nimia libertas uideretur.] *Corrige,Suamet plebi iã n.lib. uideretur.*

Sed neceſſariorum Virginij,& trium tribunorum preces audirẽt.] *Caſtiga,Sed neceſſariorum Verginiæ trium tribunorum preces audirent. Nam ipſe pater erat,L.Icilius ſponſus,Auunculus P. Numitorius. Infrà eſt,Proximus inuidiæ.Et iterum,In ſe ſæuiret.*

Vultusq́; iam ijdem tribunorũ.] *Lectio uetus,Vultusq́; iam inde, tribunorum erant qui Xuirorum fuerant.*

Cum & noua expiata ſint decemuirorũ ſupplicijs.] *In archetypo Borbetomagenſi legitur, Et cũ noua. Ego ſuſpicor uerbi placet ultimã ſyllabam per incuriam librarij bis ſcriptam fuiſſe.quare &, monoſyllabum eradendũ*

puto,

puto, ut legas & diſtinguas, Nam neq; uetera peccata repeti iam obliterata placet, cum noua expiata ſint decemuirorũ ſupplicijs. Et nihil admiſſum iri. Et quæ ſequũtur.

Valerius aduerſus coniunctos.] Ex uolumine manu ſcripto legendum apparet, M. Valerius. Sicut & infrà, Sed conſule M. Valerio. Suprà tamẽ lectum fuit, L. Valerius. Item, Quod ibi ſenſit conſul. Non, conſul ſenſit.

Præter equitantes, qui abſterrent peditum acies.] Sic lege, Præterequitantesq; abſterrent peditum acies, &c.

Id conſilij animiq; habiturus ſum, quod uos milites mihi effeceritis.] Neſcio quis hunc locum auſus ſit interpolare, quum in antiquo libro ſimpliciter legatur, Id conſilij animiq; habiturus ſum, quod uos milites geritis.

Agite eum clamorem.] Scribe, Agite dum clamorem qualem in acie ſublaturi eſtis, tollite hic. Sic infrà, Agite dum ubi hic curiam circunſederitis. Itẽ libro quinto, Recordamini agitedũ quoties ſacra inſtaurarẽtur, quia aliquid ex patrio ritu, negligentia caſu'ue prætermiſſum eſt.

Et locum ex quo exceſſerunt.] Corrige, Ex quo ceſſerant. Infrà eſt, Vndiq; omnes conſcij. Suſpicor legendum conniſi, quod in editionibus uulgatis eſt connixi.

Circum iam tum Apollinarem appellabant.] Accuſatiuus Circum non eſt in codice manu ſcripto. Infrà tantum eſt, Multa & cæteris ſeniorib. p. c. eſſent dicta. Item inferius aliquanto, Iura plebis labefacta eſſent. Nam labefacere & labefieri dicimuus, non minus quàm labefactare.

Nec deinde comitiorum cauſam habuit.] Emẽda, Nec deinde comitiorum cauſa habuit. ſubaudi concilium.

Siqui uos minus hodie.] Video legi poſſe, Siquominus hodie decem tribunos plebis fecerint, tum ut ij quos ſibi collegas cooptaſſint, ut illi legitimi eadem lege tribuni plebei

plebei ſint. Certe exemplar Vormacienſe habet, ij tum uti quos, non utique. Quare legendum aut, ij tum quos, aut, ut ij quos. Porrò cooptaßint eſſe ſcribendum pro cooptaſſent, facile admittet doctißimus quiſq;, & mihi pro hoc loco reſtituto gratiam habebit. Vſurpauit autem antiquitas cooptaßint pro cooptarint. Cuius generis multa uerba adnotat Feſtus, quemadmodum & nos indicauimus in caſtigationibus noſtris, in libellum Ciceronis de Senectute, emendantes Ennianum carmen, quo ſuum opus exorſus eſt Tullius, quod uulgo mendoſe legitur, O' Tite ſi quid ego adiuto curam'ue leuabo, quum ex uetuſtis codicibus ſcribendum ſit: O' Tite ſi quid ego adiuuro curam'ue leuaſſo.

Deinde ne ipſi quidem.] *Ex uolumine ueteri colligo ſcriptum fuiſſe, In primis parum proderat, dein ne ipſi quidem in.erant. Infrà eſt, uaſtationem agrorum per contumeliam urbi oſtentantes.*

Ergo ſi arma illa uiros habuiſſent.] *Syncera lectio, Ergo ſi uiri arma illa habuiſſent.*

Quo in ſtatu ſunt.] *Vetuſtus codex habet, quo ſtatu ſunt. Item re fortuna domum auctior rediјt. Arbitror uerò poſterius ſcilicet fortuna, prioris uocis expoſitionem fuiſſe. Nam res hic fortunam ſignificat, ſiue fortunas, id eſt, diuitias. Infrà eſt, Arma & bellum ſpectabat. Item, Cum conſules in concione pronuntiaſſent.*

Annum ſe tertium & octogeſimum agere.] *In quibuſdam exemplaribus legi, nonageſimum, ſatis indicat marginaria adnotatiuncula in codice Borbetomagenſi. Mox ſequitur pro parte uiri.*

IN LIBRVM QVARTVM *primæ Decadis Annotationes per* Beatum Rhenanum.

NAm anni principio.] Vetus lectio, Anni nam principio. Lego, Anni nanq; principio.

Et quemadmodum plebs gloriari poſſet.] In manu ſcripto uolumine legitur, Vt quemadmodum pl.g.p. Legi poſſet etiam, Tum quemadmodum p.g.p.

Colluuione gentium.] Antiquus codex habet, conluuionem gentium.

Sinere non fieri poſſe.] Craßißimum erratum eſt in editione Aſulanica. ſcribendū, Finem non fieri poſſe. Vt paulo ante, Finem ergo non fieri, nec futuram. Infrà eſt, arceſſierint, quod idem eſt cum accerſierint.

L. deinde Tarquinium nō modo Romanæ.] Vetus liber duntaxat ob tranſpoſitionem aduerbij modò à uulgatis editionibus euariat, L. deinde Tarquinium non Romanæ modo, ſed ne Italicæ quidem gentis. Animaduertendū autem ſic Liuium loqui ſolitum, unica tantum adhibita negatione, ut & libro primo primæ Decadis, Regnare Romæ aduenam, inquit, non modo uicinæ, ſed ne Italicæ quidem ſtirpis. Quem locum quidam addita negatione, caſtigare ſunt auſi. docent hoc uulgatæ editiones. Aliquando duabus utitur negationibus, qui ſermo frequentior eſt apud autores, ut infrà: Tantum metum, inquit, uaſtitatis in urbe agriſq; fecit, ut non modo prædandi cauſa quiſquam ex agro Romano non exiret, belli'ue inferendi memoria patribus aut plebi eſſet: ſed ultro Fidenates qui ſe primo aut oppido aut montibus aut muris tenuerant, populabundi deſcenderent in agrum Romanum. Mox eſt, ingenio, uirtute, abſq; copula.

Quis enim dubitat.] Exemplar uetus non habet, *enim*, ſed tantū, *quis dubitat*. Item, *in æternum urbe condita, in immenſum creſcente*. Abſq; copula, &c.

Peſſimo exemplo, cum ſumma iniuria plebis.] Omiſſus eſt ablatiuus *publico* in uulgatis editionibus, *Peſſimo exemplo publico, cum ſumma iniuria plebis.*

Aut inſignior contumelia.] Lege, *aut inſignitior contumelia*. Nam *inſignitus* dicimus ab *inſigniendi* uerbo.

Cauent ne ſocietur ſanguis.] Neſcio quid ſibi uelit *caueant*, quod eſt ſcriptum in exemplari Borbetomagenſi. Quid ſi hoc modo legas & diſtingas, *Ne adfinitatibus, ne propinquitatibus immiſceamur cauent, an'ne ſocietur ſanguis?* Vt reſpiciat id quod ſequitur: *Id uos ſub legis ſuperbiſſimæ uincula conijcitis, qua dirimatis ſocietatē ciuilem.*

Neque ueſtras filias ſororesq́; etiam ei nubere ſinendo è patribus.] Nō aliter in ſcripto codice legitur, niſi quòd illic tantum eſt, & *nubere*: non, *etiam ei nubere*. Quas uoces doctus aliquis admiſcuit. Lege: *Neque ueſtras filias ſororesq́; enubere ſinendo è patribus.*

Quàm uicti tandem patres ut de cōnubio ferretur, conſenſere.] Verbum *conceſſere* in contextum relatum poſt *conſenſere*, ſatis indicat, ueterem fortaßis lectionem fuiſſe, *patres ut de connubio ferretur conceſſere.*

Vt mox ope eorum.] Scribendum: *Vt mox opes eorum qui præeſſent, ipſi honori ius maieſtatemq́; adijcerent.*

Aduerſus quos eo infeſtior.] In uolumine ſcripto tantum legitur: *Aduerſus quos infeſtior.*

Præcipitiq́; iam die.] *Præcipitem diem* uocat extremū diei. Sic Curtius *præcipitem ſenectutem* dixit.

Alia undiq; abſciſa.] Hic *abſciſam* dicit, quod ſuprà eſt *inciſa*, Itaq; *ſpe inciſa priuſquā prædicta dies adeſſet*,

Appius ſibi mortem conſciuit.

Romanus conſul Ardeæ turbatas ſ.] *Conſul non eſt in codice manu ſcripto. Pauloantè uero dixit Romanus ſimpliciter, ubi ſubauditur conſul. Et ſequitur mox: Conſul triumphans in urbem redit. Non gaudet autem eiuſdem repetitione uerbi Liuius.*

Proculo Geganio Macrino.] Non hic ſolum, ſed & alibi ſæpe liber ſcriptus habet, Macerino.

Haud immeritam gratiam & gloriam tulit.] Scribe, Haud immeritam & gratiam & gloriam tulit.

Confiteri cogendo frumentum.] O' aſinum qui hic confiteri inſulſit, quum ſit legendum, profiteri.

Id unum dignum tanto apparatu conſiliorum & certaminum, quod ingens exudandum eſſet, præmium fore.] Si ſic legamus oportebit, quod ingens referre ad præmium. Secus eſt ſi quis, certamine legat.

Cum apparitor iuſſu magiſtri equitum eum duceret.] Accuſatiuus cum non eſt in ſcripto uolumine. Subauditur.

Splendore familiarum ſuſtuliſſe animos, quod nefas fuerit. Scribe, quo nefas fuerit. Aduerbium eſt loci.

Bilibre farris.] In uolumine ueteri legitur, bilibr libris farris. Diu locum expendenti uenit in mentem, optime legi poſſe, uilibus farris libris. Nã arbitror ſcriptum primo fuiſſe uilib. Et u litera mutata in b more librariorum, factum eſt bilib. Alius deinde adiecit ris, inducta dictione farris. Eſt autem non incommoda ſententia, Spurium Maliũ cui tribunatus plebis magis optandus quàm ſperandus fuerit, frumentarium diuitem, uilibus libris farris ſperaſſe libertatem ſe ciuium ſuorum emiſſe.

Bonaq; contacta pretijs regni mercãdi publicarẽtur.] Libro primo huius Decadis, Vt contacta regia præda ſpẽ

in perpetuum cũ his pacis amitteret. Mox eſt: *Id æquimelium appellatum eſt.*

Haud dubij quin ſex lectis.] Antiqua lectio: *Haud dubij quin ſex locis.*

A' bello credo quod deinde geßit, appellatus.] In archetypo Vormacienſi legitur: *A' bello credo quod deinde geßit, appellatum.* Subauditur, *eum eſſe.* Infrà eſt, *quod ſimul ubi conſpexit.*

Confeſtim & ipſa haſta innixus ſe in pedes excipit.] Scribe: *Confeſtim & ipſe haſta innixus ſe in pedes excepit.* Aſſurg. Mox eſt, *Dictator legionibus fugatis.* Paulopòſt prænominis literam reperi Fabio aſcriptam, ſed calamo recentiore.

Intentos deinde hoſtes in uallum, egreſſus dextra principali cum triarijs repente inuadit.] Habet exemplar Borbetomagenſe, principia. Verũ extremæ duæ literæ in eraſæ ſcripturæ locum ſuppoſitæ uidẽtur. Suprà ſcriptũ eſt, aliàs principali. Si libet legere principia, intellige dictum appoſitiue intentos hoſtes in uallum dextra principia, cũ triarijs repente inuadit. Significat autem ualidiorem hoſtium partem aggreſſum. nam hi principiorũ nomine intelliguntur, ut exponit apud Terentium Donatus, quo loco Thraſo dicit, Hic ego ero poſt principia. Liuius noſter libro octauo huius Decadis docens, quo ordine ſolitus fuerit componi Romanus exercitus, Robuſtior inde ætas, inquit, totidem manipulorum quibus principibus eſt nomẽ. Quòd ſi mauis uulgatam lectionem ſequi, notũ eſt, autore Feſto, principalem caſtrorũ portam nominatam, quòd in eo loco ſit, in quo principes ordines tendunt. Sed an duæ fuerint, dextra & ſiniſtra, neſcio. quare nõ diſplicet ut legamus principia. Mox eſt, *quæ prima opima appellata.*

Item

Item dux duci detraxit, non detraxerit. Infrà ſequitur, Ita expugnandi.

Congratulatione ac fauore.] *Malim quemadmodum habet archetypum uolumen, cum gratulatione ac fauore ingenti populi eſt reductus.*

Nullum fuit.] *Antiqua lectio: Victoriæ præmiū quod petebatur ut plebeius crearetur, nullus fuit. omnes patritij creati ſunt. Expone, nullus fuit. ſ. creatus. Appoſitiue, Victoriæ præmium, nullus fuit.*

Iamdiu nequicquam imminente ſpe maioris honoris.] Scribe iamdiu nequicquam imminentes ſpei maioris honoris. Sic priore libro dixit de L. Icilio: Imminensq; ei poteſtati. Ita nanq; nos caſtigauimus.

Ne cui album ueſtimētum addere petitionis cauſa liceret.] Exemplar ſcriptum habet: Ne cui album inueſtimentum addere petitionis liceret cauſa. Sicut autē à ueſtiendo ueſtimentū deducitur, ita ab inueſtiendo, inueſtimentum, quod ſupra aliam ueſtem induitur. Hinc candidatorū nomenclatura à candida ueſte, quod hic uocat latiniſſime album inueſtimentum. Inueſtiendi uerbo iureconſulti utuntur. Qui & inueſtituram uſurpant.

Vtrinque obnixe obeditum dictatori eſt.] Legendum: Vtrinq; enixe obeditum d. eſt. Infrà eſt: Conſul nec animo defecit, nec conſilio. Itē, firmat. Et paulo pòſt, Q. Sulpitium legatum præficit. Item, Neutiquā uulgatæ laudis. Inſuper, Et Fabius cum equitatu impetum dederat.

Circumagenti ſe ad diſſonos clamores ac ſubitos tumultus, hoſti undiq; obiecerat uictorē peditem equitēq;.] Antiqua lectio: Agentes ad diſſonos clamores ac ſubitos circum tumultus. Aſcripſerat aliquis in margine legendū aliâs, circumagentes. Poſſet igitur etiam legi, ſatagenti

ad diſſonos clamores ac ſubitos circum tumultus hoſti. Aut, cogenti ſe ad diſſ. cl. ac ſub. circum tumultus hoſti. Nam ſequitur, iam orbem uoluentes ſuos.

Hic perituri, inquit, uos telis hoſtium eſtis.] Repone: *Hic præbituri, inquit, uos telis hoſtium eſtis ind. inulti?*

Hac qua me progreſſum uideritis.] Emēda, *prægreſſū.*

Ibi Poſthumius ictus ſaxo.] Scribe: *Vnus Poſthumius ictus ſaxo, perfracto capite acie exceßit. Sic de Publio Sextio hoc ipſo libro: Saxo ictus, inquit, turba excedit. Infrà eſt, tum abijci paßim arma.*

Et argumento eſt quòd imperia Manliana non Poſthumiana appellata ſint: quoniam qui prior.] Codex Borbetomagenſis habet: *Et arg. eſt quod imp. Manl. nō Poſthumiana appellata ſint. quem qui prior.* Lego, *quom qui*, pro *quum qui prior autor tam ſæui exempli foret, occupaturus inſignē titulum crudelitatis fuerit.* Mox eſt illic, *Manlio cog. ind.*

Documentoq́; fuere quàm plurium imperium bello inutile eſſet.] Malim ſcribere: *Documentoq́; fuere, complurium imperium bello inutile eſſe.* Nam arbitror ueterem olim ſcripturam *quamplurium* habuiſſe pro *complurium.* quod deinde uerſum eſt in *quamplurimū*, notius equidem uocabulum. Iam ad infinitiuum *eſſe* prima litera uerbi ſequentis acceßit, & factum eſt *eſſet.*

Romæ terror ingēs erat, accito ex.] Ex uolumine Borbetomagenſi hic mihi potius uerborum ordo placeret. *Romæ terror ingens erat hoſtibus poſitis ad Fidenas accito exercitu à Veijs.*

Eoq́; ipſo ob rem male geſtam.] Emenda: *Eoq́; ipſo ab re male geſta.* Solet autem ſæpe in hunc modum loqui Liuius, & à præpoſitionem uel ab ſic uſurpare. Nā hoc ipſo

libro

libro paulopóſt: Mœſtæ ciuitati,inquit, ab re male geſta & iratæ ducibus, M. Poſthumius reus obiectus. Sic & ab ſecundis rebus uſurpat, ut libro quinto huius Decadis: Nunc,inquit, ab ſecundis rebus magis etiam inſolito incauti. Libro quinto rurſum: Ibi cum incompoſito agmine negligentius ab re bene geſta eũtem,adorti Aequi terrore iniecto in proximos compulere tumulos. Mox ſequitur, cum trepidam ciuitatem. Et poteſt ſtare,ſi quis ſententiam continuet. Subinde uero ſic Liuius loquitur. Vt libro proxime ſequenti: Iamq; Romani deſperata ope humana,fata & deos ſpectabant,quum legati ab Delphis uenerunt ſortem oraculi adferentes. Item, ex tam leuibus momentis fortunæ. Et infrà,noua erumpit acies.

Et equitem paßim liberi frænis diſpuliſſent equi.] Melior uetus lectio,liberis frænis. Subauditur exiſtentibus.

Eodem & Romanos ſequentes impetus rapit.] Repone: Eadem & Ro.ſeq.imp.rapit. Eadem,id eſt,per eandẽ uiam,uidelicet per caſtra. Aduerbium eſt loci, quo ſæpe Liuius utitur. Sic inferius paulo, Intercluſi equites. nec perrumpere eâdem,quâ tranſierant,poſſe. Rurſum lib. v. Ibiq; omnibus ſolenniter peractis, eâdem reuertens ſimiliter conſtanti uultu graduq;. Et illic mox infrà, Eadem digreſſus nuntius Veios contendit.

Et cum eo digreſſos modo de montibus.] Caſtiga, degreſſos. À degrediendi uerbo, quod crebro reperias apud Liuium. Mox eſt in ueteri,ſignum ex muro tollunt.

Claßibus quoq; ad Fidenas pugnatum cum Veientibus quidam annales retulere.] Repone: Claßi quoq; ad Fidenas pugnatum cum Veientibus quidam in annales retulere. Scriptum autem eſt claßi pro claſſe.

Spectaculum comitate etiam hoſpitũ, ad quod publico

conſenſu conuenerant: aduenis gratius fuit.] Hic exẽplar uetus multis lituris eſt notatum, & *hoſpitium* quidem habet, ſed ſuprafcripſit aliquis, aliâs *hoſpitum*. Ego tamen ſciens quo pacto *hoſpitij* uocabulo Liuius alibi utatur, ut quum libro proxime ſequẽti dicit, Notos ignotosq́; paſſim aduenas in hoſpitium ductos ferunt. & lib. v. Cũ Ceretibus publice hoſpitium fieret. auſim iurare ſic hic legẽdum, Spectaculũ comitate etiam hoſpitij, in quam conſilio publico conſenſerant, aduenis gratius fuit. Intellige humanitatem illam aduenis iuſſu magiſtratuum exhibitam.

Fortem ac ſtrenuum aliquem exiſtere ortũ ex plebe.] Deeſt accuſatiuus *uirum*. Fortem ac ſtrenuum uirum aliquem exiſtere ortum ex plebe. Infrà eſt, & iam inde ab incunabulis. Item, creati conſules ſunt: Et mox, ab duce eorum Capye.

Grauatos ſomno.] Opinor legendum, graueis ſomno epulisq́;. Nam in uolumine ſcripto, graui ſomno legitur.

Idibus Decembris.] Scribe: Idibus Decembribus. Mox eſt, retulerant. Item, arma bellumq́; obliuioni dãda. Mox eſt, ſorti euenit.

Tanquam conſtantiſſimæ rei fortuna fretus.] Hanc orationem etiam in manu ſcripto uolumine quidam auſus eſt interpolare, quum recte habeat, nempe ſic: Tanquam conſtantiſſimæ rei fortunæ fretus. Iungit autem participium fretus interdum datiuo. Sic libro ſexto: Multitudo hoſtiũ, inquit, nulli rei præterquam numero freta. Rurſum infrà: Diſcordiæ hoſtiũ fretus. Mox in ſcripto codice nõ legitur exercitũ. Quare ſuſpicor duxiſſet, mutadum in dux eſſet.

Quò res inclinatura eſſet.] Scribe, quâ res inclinatura. Nam hoc aduerbium uſurpat Liuius ſicut &, eâdẽ. Mox eſt, ſegnius ſæpe iteratus.

Iam

Iam in omnibus locis ceditur.] Emenda, *Iam omnibus locis ceditur.*

Interclusi equites cum nec prorumpere eâdem quâ transierant poſſent.] Vitiatus locus eſt. Tu expunge cum aduerbium, & loco uerbi prorumpere, perrumpere, pro poſſent, ſcribe poſſe, ut legas quemadmodũ eſt in archety po Vormacienſi, nimirum hoc modo: Interclusi equites, nec perrumpere eâdem quâ transierant, poſſe. Expone, Quod ubi eſt factum, interclusi equites, ſubaudi, ſunt. nec perrumperre eâdem quâ transierãt, poſſe, id eſt, poterãt. Hic uides duo loci aduerbia, eâdem & quâ eleganter con iuncta. Infrà ſequitur, Vltra mediam noctem eſt.

Stationes ante portas agebat.] Lectio uetus, ſtationem ante portas agebat. Item mox, atque animo uix præ gau-dio cõpote effuſæ. Et infrà, in caſtra ueſtra uirtute per-ruperitis.

Aduerſus hæc Tempanij oratio incompoſita fuiſſe dici tur.] Ingens mendum eſt. Scribe, incompta fuiſſe dicitur. Paulopoſt recentiore calamo ſuperaddidit quidam parti-culam, atq;. Pugnantem, atq; adhortantem.

Et euerſuri tribunitiã poteſtatem.] Antiqua lectio, Et euerſuri tribunitiam poteſtatẽ pl. Itaq; ſcribe, an erepturi ius populo & euerſuri tribunitiam poteſtatem plebi.

C. Sempronium nihil moror.] Solennia uidentur fuiſſe uerba abſoluentis reum iudicis, & dimittentis.

Id æque in quæſtoribus liberum eſſet arbitrium.] Pro duabus uocibus, id æque, repone unum aduerbiũ, adæquè. Infrà quidam caſtigauit, Veientium inducijs. Infrà eſt, Nec ſuffragatio horum ualuit.

Aut perſeuerantẽ ſub iudicij tẽpus plebẽ offenſurum.] Legendum: Aut perſeuerante. Subauditur cauſa. Nam

præceßit, depoſita cauſa. Quæ duo opponuntur.

C. Seruiliũ Q. Seruilij Priſci filiũ.] *Habet uetuſtũ exẽplar tantum, C. Seruilium Priſci filium. Infrà eſt, Per auerſam portam fuga turpi deſeruntur. Subaudi caſtra.*

A' quo ipſo tribuno militum dictator erat dictus.] Scribe, à quo ipſe tribuno militum d. erat dictus. Infrà debet eſſe, Largitione peßimi exempli concirent.

Tanquam priuatã inopẽ confugere.] Antiqua lectio: Tanquam priuatũ inopem cõfugere. Subintellige, ciuem. Paulopòſt ubi in uulgatis editionibus legitur: Duo bella inſequẽs annus habuiſſet, uideo quoſdam in manu ſcripto uolumine legiſſe: Ardua bella inſeq. an. h.

Iacere tandiu irritas ſanctiones.] Scribe: Iacere tandiu irritas actiones. Mox illic eſt, De ſanguine ac ſupplicio ſuo. Item, Aptißimum tempus fuerat.

Peſtilentem annũ, inopia frugum neglecto cultu agrorum (ut plerunq; fit) accepit.] Repone, excepit. Infrà eſt, Quum apud patres in M. fuit, tum. Item, damnũ aliamq; coërtionem. Et, arcem recipit.

Multarũ magnarumq; rerũ molem.] Caſtiga, Hi multarum magnar. q. rerum molem auidiß. adeo populo oſtentantes. Item, Quæſturamq; eam non honoris ipſius finem æſtim. Et infrà, Ea aduerſa ciuitatis res.

Conſules an ambo.] Lectio uetus, Conſules ambo profecti ſint ad arcem Caruentanam, an alter.

Et conſulis quoq; ab ea poteſtate uim.] Codex Vormacienſis habet abbreuiatam lectionem, Et coß. ut legi poßit. Et conſulum.

Quàm in tribunis.] Repone, quàm tribunis. nam mox præceßit in, Tarditatis cauſa in ſenatu magis fuit. Statim ſequitur illic, ſumma ui reſtare nuntiabantur.

Parum

Parum cogitauerunt: nulla non uirtute ſuperari humanarum uirium modum.] Hinc non erat opus infulſire negationem, quæ non eſt in exemplari Vormacienſi. Nam ſic ſcripſit indubie Liuius, Parum cogitauerunt, nulla uirtute ſuperari humanarũ uirium modum. Expone: Quantumlibet egregia uirtus adſit, eſſe tamen ſuum modum humanis uiribus, ultra quem nemo eniti poßit.

Qui legatis repetẽtibus res, ni faceſſerẽt propere urbe finibusq́;, daturos pœnas, quas Larti Tolũnio dediſſent, reſpõderi iußit.] Locus hic miſere eſt interpollatus. Nam accuſatiuus pœnas ſuperadditus eſt, & pro Lars Tolumnius, Larti Tolumnio, pro dediſſet, dediſſent, ſcriptum. Reſtituemus tamen ex ueteri codice germanã lectionem, qui ſic habet, daturos quos Lars Tolumnius dediſſet, reſponderi iußit. Lego, daturos quod Lars Tolumnius dediſſet. hoc eſt, mortẽ. Nam Fidenates, C. Fulginium, Clœlium Tullum, Sp. Antium, L. Roſcium legatos Romanos, cauſam defectionis ad Veientes exquirẽtes, iuſſu Tolũnij interfecerũt, ut antè dixit Liuius hoc ipſo libro. Porrò daturos refertur ad participium, repetentibus. Squidem qui repetit, petit aliquid ſibi dari. Vides igitur totam ſententiæ elegantiam fuiſſe corruptam.

Occidione occiſa cũ periculo retineri.] Scribe, Modo duo præſidia occidione occiſa, & cum periculo retineri.

Quid ſupereſſe ſanguinis.] Liber uetuſtus tantum habet, quid ſuper ſanguinis, intelligendum uel ſuperare, uel ſupereſſe.

Vt diſtinerẽt Volſcos.] Nõ diſplicet hoc uerbũ, nõ minus elegãs, quàm hoc loco cõueniens. Sic libro ſequente, Duæ ſenatũ, inquit, diſtinebãt ſententiæ. Sed quia Borbetomagenſe uolumen habet in ipſo contextu deſternerent, in marg

in margine deſtinerent, cogitandũ an Liuius ſcripſerit, ut externarent Volſcos, id eſt, percellerent Volſcos, mentem & conſilium adimentes. Quod uerbi repoſuimus etiam apud Ciceronem in libello, De ſenectute.

Abditum deinde omnium maxime tẽpeſtiue præcipuũ in multitudinem munus.] Reponenda antiqua lectio quæ habet: Additũ deinde omnium maxime tempeſtiuo princi pum in multitudine munere. Scribe tamẽ in multitudinẽ. Expone, additum deinde omnium maxime tempeſtiuo, id eſt, ſumme tempeſtiuo munere, id eſt, per munus, principum, hoc eſt, iſtorum ducum ſiue imperatorum, in multitudinem. Q.D. Nullum unquam munus ab ullis principibus magis tempeſtiue collatum eſt multitudini. Nam populo ſæpe ſunt exhibita munera. Mox eſt in ueteri libro, plebis tribunorumq́; . Item, patribus uniuerſis.

Ad fanum Vulturnæ.] Codex antiquus habet: Ad fanum Voltumnæ. Sic libro ſexto: Hinc, inquit, Hetruriæ principum ex omnibus populis coniurationem de bello ad fanum Voltumnæ factam, mercatores afferebant. Item, Parte tribunorum exercitusq́; ad Volſcum auocata bellum. Non, aduocata.

IN LIBRVM QVINTVM
primæ Decadis Annotationes per Beatum Rhenanum.

NOn noui ſermonis autorem habebat.] Scribe: Non uani ſermonis autorem habebat.

Tum quod ſecundis potiſſimũ his ueſtris rebus.] Ablatiuus his, à quopiam additus eſt. Nec enim in Borbetomagenſi codice habetur. Mox, Siquæ forte aliquãdo fuerũt: Video diuerſam etiã lectionẽ quibuſdam placuiſſe, ſiquæ fortè

ſortè aliquando inciderunt.

Quàm diſſoluēdæ maximè tribunitiæ poteſtatis rentur eſſe.] Non dubito quin ſcripſerit Liuius: *Quàm diſſoluendæ max. tribunitiæ poteſtati rentur eſſe.* Vt ſit loquendi modus crebro obuius apud hunc autorē. Sic & libro proxime ſuperiori: *Experiundam rem deniq; in uno aut altero eſſe, ſit'ne aliquis plebeius ferendo magno honori.* Item infrà hoc libro: *Etſi prodendæ patriæ diſſoluendæ'que Reipublicæ eſt.*

Hoc hercule tanquam artifices improbi.] Scribe: *Sic hercule tanquam artif. improbi.*

Et quemadmodum ſeruis ſuis uetant domini.] Inſere quum aduerbiū, quod omiſſum eſt, *Et quemadmodū quum ſeruis ſuis uetant domini.*

Sic uos interdicitis patribus cōmercio plebis.] Iſtam lectionem in margine annotatam reperio. Verum antiquior habet: *Sic uos interdicto patribus cōmercio plebis.* Subaudi, *facitis.* Quæ ſententia neutiquam eſt huic ſimilitudinis accommodationi inconueniens.

Poſtea ediſſeram.] Malim, *diſſeram*, quod eſt in uolumine Vormacienſi.

Eis laboris etiam nouum pro portione iniungi.] Lege: *Eis laborem etiam nouum pro portione iniungi.*

Solidum te ſtipendium annuū accipere?] Expunge dictionem *annuum*, quam neſcio quis hic infulſit, quum ea nil ſit opus.

At nos tanquam cum ciuibus agere uolumus.] *At* quoque particula præter autoritatem manu ſcripti codicis eſt ſuperaddita.

Autores fuere cōtra ius gentium.] Genitiuus *gentium*, non eſt in archetypo Vormacienſi. Et abeſſe poteſt, quandoquidē ſubauditur. Gloſſæ nomine in contextū irrepſit.

Quis dubitet illos non cupiditate ſolum ulciſcēdi.] Ve*tus lectio: Quis dubitet illos non à cupiditate ſolum ulciſcendi. Vbi à particula non eſt ſuperuacanea. nam cauſam ſignificat, non inſtrumentum.*

Per tantum ſpatium duxerunt.] Repone, Per tantum ſpatij duxerunt.

Et *talium oppugnandarum urbium apparatum.*] Senſus expoſcit, ut pro *talium* ſcribatur *alium*. hoc modo, *Quid uineas teſtudines'que & alium oppugnandarum urbium apparatum loquar?*

Vtrum tandem finitimi populum Romanū eſſe putēt.] In ſcripto codice ſuperadditus eſt accuſatiuus *eum*, populum Romanum eum eſſe putent. Tu adde.

Aſſueſcitis audire.] Scribe, aſſueſtis. Sed quia in exemplari uetuſto ſcriptum fuit, qui audire, cogitandum an legi debeat, Aſſueſtis æqui audire.

Neglectum Anxuri præſidium uagationibus militū.] Non contemnendū erratum hic eſt. Legendum, uacationibus militum, hoc eſt, immunitatibus. Obtinuerant enim à duce ſuo, dato uidelicet cōmeatu, ut abeſſe poſſent. Hoc uerbo etiam aliâs Liuius utitur, ut lib. VII. Et quū quod per magnos tumultus fieri ſolitum erat, iuſticio indicto delectus ſine uacationibus habitus eſſet. Infrà eſt, Capenatium atq; Faliſcorum.

Arcere iam uim.] Particula iam non eſt in ueteri codice. Infrà eſt, à Kal. Octobribus.

Et Romæ ſimul de delectu ſimul de tributo cōferendo laboratum eſt.] Antiqua lectio: Et Romæ ſimul delectu, ſimul tributo conferendo laboratum eſt.

Quanto autem augebatur militum numerus.] Scribe: Quantum autem augebatur militum num.

Hæc

Hæc per ſe grauia,indignioraq́; ut uiderentur.] Emenda: *Hæc per ſe grauia,indigniora ut uiderentur.*

Quæ nunc etiam uectigalis.] Quidam eraſis hic aliquot literis in ueteri libro ſcripſit, quinetiam uectigalis ad ultimum facta ſit.

Is quot petiſſent q.p.i.r.t.t.m. expugnaſſe.] Ad hanc priorem ſententiam, ultima clauſula refertur per longum hyperbaton ſequens, id fraude patr.ſ.ac p.c. pactum arguere. Sciendum tamen, non legendũ iuxta fidem uetuſti uoluminis: Et eo deuolui rem, ſed reuolui rem. Vt intelligas futurum quod & antea factum eſt.

Vt nullo uerbo ueniretur ad exitum ſpei.] Vetus lectio ad exitum rei. Nullo bello, hoc eſt, abſq; bello.

M.Furio in Faliſcis & Cn.Cor.] Scribe: à M.Furio in Faliſcis & Cn.Cor.in C.a.h.r.e.m.inuenti.

At collatum obedienter.] Particula At præter autoritatem exemplaris Borbetomagenſis addita eſt. Paulopóſt non refert an legas ex patricijs candidatis, an ex patricijs candidatus locum tenuit. Infrà eſt, Quibus eam opem dij tuliſſent, uinciri.

M.Furium Camillum tertium.] Antiqua lectio habet, iterum. Mox eſt in ſcripto libro: Prodigia interim multa nuntiauere, Forte legendum, nuntiata fuere.

Virum haud intacti religione animi.] Volumen uetus monet legendũ: Vir haud int.r.a. cauſatus &c. ut intelligas eum religione motum ſenem ſeductum apprehẽdiſſe.

Si operæ illi eſſet, cõſulere uelle.] Sic ſæpe loquitur Liuius, ut libro proxime ſuperiore: Neque conſulibus, inquit, cum tot populorum bella imminerent operæ erat id negotium agere.

Ad fanum Vulturnæ.] Et hic, quemadmodũ ſuprà, & infrà

infrà libro ſexto, habet Vormacienſe *uolumen: Ad ſanũ* Voltumnæ. *Infrà eſt, uoluntate ad id bellum eant.*

Rei *maxime in hoc tẽpus utilis.*] Magis placet ut legatur *quẽadmodũ eſt in archetypo noſtro:* Rei *max. in hoc tempus utili.* Vt *concordiæ dictum ſit dandi caſu.*

Vires *corporis effœtæ.*] Vide *quale flagitiũ cõmiſerit, qui effœtæ hic auſus eſt ſcribere, cũ legendum ſit:* Vires *corporis affectæ.* Sic *infrà.* Modo *quæ res, inquit, poſt prodigiũ* Albani *lacus niſi inſtauratio ſacrorũ, auſpiciorumq́; renouatio adfectæ* Veiẽti *bello reip. remedio fuit?* Affectam *uocat debilitatã.* Iterũ *lib.* VI. Quorũ *legati opem rebus adfectis orãtes, quũ ſenatũ adiſſent.* Et *lib.* IX. In *corpore tamẽ, inquit, adfecto uigebat uis animi conſilijq́;.* Ibidem *mox:* Iam *animum quoq; patris, inquit, conſenuiſſe in affecto corpore rebatur.*

Vt *ſegnior ſit prædator, ut quiſq; laboris periculiq́; præcipuã petere partẽ ſoleat.*] Exemplar *uetus tantũ habet:* Vt *ſegnior ſit prædator, quiſq; laboris periculiq́; p. p. ſolet.* Opinor *ſcripſiſſe* Liuiũ: Quũ *ita ferme eueniat, ut ſegnior ſit prædator, fortiſſimus quiſq; laboris periculiq́; præcipuã petere partẽ ſoleat.* Et *eſt inſignis ſentẽtia.*

Nemo *ſe à ſtationibus* Romanis *mouiſſet.*] Antiqua *lectio:* Nemo *ſe à ſtationibus* Romanus *mouiſſet.* Infrà *ſequitur, operæpretium eſt.* Item, *quod poſt paucos accidit annos, cladem.*

Cum *iam humanæ opes aſportatæ, egeſtæ'que à* Veijs *eſſent.*] Subolet *mihi participiũ aſportatæ addititiũ eſſe.* Nam *in uolumine manu ſcripto duntaxat habetur:* Cum *iam humanæ opes egeſtæ à* Veijs *eſſent.* Mox *eſt,* Dein *quum quidam ſeu ſpiritu d.* Item, Cum *ſibimetipſe prædam æſtimaſſet.* Quod *uerò ſequitur:* Cæterum *partem*

plebis

plebis partem ſenatus deſtinabant habitandos Veios. *Quid ſi legas:Cæterum parte plebis, parte ſenatus deſtinabant habitandos* Veios. *aut, Cæterum partim plebi partim ſenatui deſt.h.*Veios?

Eius *partem decimam* Apollini *ſacratam eſſe.*] *Scribe, ſacram eſſe.*

Sed rogationi tribunitiæ aduerſarius quærebatur.] Repone:*Sed largitioni tribunitiæ ad.q.*

Prima luce aliquanto ſuperioribus ſe oſtendit.] *Omiſſus in Aſulanica editione eſt ablatiuus locis, aliquanto ſuperioribus locis ſe oſtendit.*

Ni *fortuna imp.r.ſ.& cog.r.b.u.ſpecimen maturã uictoriam dediſſet.*] *Legendũ,ſimul & cognitæ rebus bellicis uirtutis ſpecimen,& maturam uict.dediſſet.*

Ea *in conſpectu erant poſita in plano.*] *Antiqua lectio:*Et *in conſpectu erant.Suſpicor ſimpliciter ſcribendum,in conſpectu erant.*

Quòd interceſsione ſublata tribunitiã poteſtatẽ euertiſſent.] In *exemplari* Vormacienſi *non eſt quod.*Coniicio *ſimpliciter legendum ſuſtuliſſe,interceſsione ſublata tribunitiam poteſtatem euertiſſe.*

Et *uictricem patriam uicta mutari.*] Vetus *uolumen habet:*Et *uictrice patria uictam mutari,*Idẽ *uidetur ſenſus.*Infrà:Caius Iulius *cenſor deceſsit.*Caius *nõ eſt in ueteri libro.*

Aduentante fatali urbi clade.] Malim *fatali urbis clade.*Et *habet antiquum exemplar s literam ſuperadditã.*

Et *inuexiſſe in* Galliam *uinum illiciendæ gentis cauſa* Aruntẽ Cluſinũ.] Hoc *loco perperã diſtincta eſt editio* Aſulanica.Ego *ſanè malim:* At *inuexiſſe in* Galliam *uinum.*Certe *quod in ſcripto codice pro &, ut legitur,*

particulam At ſuprà ſcriptam habet. Tum ſic diſtingue: At inuexiſſe in Galliam uinum illiciendæ gentis cauſa, Aruntem Cluſinum. Et quæ ſequuntur.

Cui tutor is fuerat: ipſo præpotente iuuene.] Sequenda uetuſti libri lectio, ſicq; diſtinguenda ſententia: Cui tutor is fuerat ipſe, præpotente iuuene. Mox eſt in codice ueteri: Ante Romanum imperium, Nō, Romanorum. Item, Et in utrunq; mare uergentes. Inſuper, Fortunaq; cum ſua, tum publica.

Is quod eis ex populis abundabat.] Scribe: Is qđ eius ex populis abūdabat. Quod eius, id eſt, partem quæ abūdabat ex populis. eius, hoc eſt, Ambigati regis auunculi.

Ab Salluuiorū gente oppugnari.] Antiqua lectio: Ab Saluium gēte opp. Opinor Liuiū ſcripſiſſe, Salyū. Nam iſtam gentem Salyes appellant autores cæteri.

Maßiliēſes erāt in nauibus à Phocide profecti.] Hæc uerba ſi legiſſet Liuiomaſtix ille Caius Cæſar, nō ſolum hic Patauinitatis arguiſſet Liuium, ſed etiam Solœciſmi. Quis enim unquā Latinè ſcientium dixit, profectus ſum in naui, & nō potius, profectus ſum naui? Sic pauloantè: Profectus ingētibus peditum equitumq; copiis. Non dixit cū copiis. Igitur ſcribe & diſtingue germanam hoc loco lectionē reſtituturus, Maßilienſes erant hi, nauibus à Phocide profecti. Librarius oſcitās, nō recte diſtinguēdo uerba, quum non intelligeret, quid ſibi uellet hi nauibus, ſcripſit, in nauibus.

Ipſi per Taurinos ſaltusq; Iuliæ alpis trāſcenderūt.] M. Antonius Sabellicus libro ſecundo de uetuſtate Aquileiæ, propterea quòd hic mētio fit Alpis Iuliæ, dubitat, an Taurinorū nomine Liuius Tauriſcos intelligat illos, qui Noricis & Carnis uicini fuere. Et tandē affert argu

argumenta quibus clarũ euadit per proximas alpes, non ita procul à Maſilienſibus Gallos in Italiã tranſiſſe. Putatq; Iuliam Alpem appellatam à Foro Iulij, quod ſubiectum à parte quæ Galliam ſpectat cõmemoretur. Cæterũ ego non arbitror id temporis ullum oppidum fuiſſe hoc nomine, quum nullus dum Romanorũ alpes trãſiſſet. Et apparet ſic dictum Forum Iulij, quẽadmodum appellatum eſt, Forum Cornelij, Forũ Sempronij, Forum Neronis, & quod nobis propinquius eſt, Forũ Tiberij ſupra Auguſtam Rauricam ad Rhenũ uergens, unũquodq; cõditoris ſui ſiue præſidentis uocabulo. Itaq; dicturus mihi fuiſſe Liuius uidetur, ſaltusq́; eius Alpis quam nũc Iuliam appellant, ſicut mox dicit: Vbi nunc Brixia ac Verona urbes ſunt. Proinde fieri poteſt ut iam olim ſcriptura uitiata fuerit (nam conſentit Vormacienſe exemplar cũ uulgatis editionibus) ſic ſtante ſinceriore lectione, Ipſi Taurino ſaltu, inuias alpeis tranſcenderũt. Sequitur enim: Eodẽ ſaltu fauente Belloueſo quum trãſcendiſſet alpes. Non dixit, Iiſdem ſaltibus. Et præceſſit: Nulla dum uia ſuperatas. Coniecturas quibus adducor ut librarium hallucinatũ putem, dum maiuſculas literas uetuſtiſſimorum exemplarium partim non agnoſcit, partim agnitas perperam connectit, referre piget.

Cognomine Inſubribus pago Heduorũ.] Subauditur, exiſtẽte. Senſus eſt: Apud Heduos quoq; pagũ fuiſſe qui Inſubriũ diceretur. Mox habet uetus codex, Mediolaniũ.

Elitouio duce.] Antiqua lectio: Etytouio duce. Et aſcripſit in margine quidam, Eciouio.

Vbi nunc Brixia ac Verona urbes ſunt, locos tenuere: ibi cõſidunt.] Locum priſtinæ lectioni reſtitueris, ſi legas & diſtinguas: Vbi nũc Brixia ac Verona urbes ſunt,

locos tenuere Libui,conſidunt.

Poſt hos Salluuij: qui prope antiquam gentem læuos Ligures,incolentes circa Ticinum amnẽ,petiere Apenninum.] In his uerbis errata complura latent.In primis neſcio an pro Saluuij qui, ſcribendum ſit.Alij Libui.Vetuſtum exẽplar habet: Poſt hos Salluuij qui.Deinde habet non prope, ſed præter.Poſtremo duntaxat habet,circa Ticinum amnem pœninon.Vt ſatis liqueat uerbũ petiere poſtea additũ ab aliquo qui uoluerit ſententiæ corruptæ ſuccurrere.Ego dictionem Pœninon quoq; ex ueteri codice eradẽdam puto.Nam indubie parum peritus aliquis librarius pro dein boij,ſcripſit peninon.quod in archetypo fortaßis erat peniuoij, u litera pro b poſita. Mox uerſum eſt in Apenninum,& adiectum uerbum petiere,ut conſiſteret ſentẽtia.Quare ſic lego:Poſt hos Salluuij,præter antiquam gentem Leuos Ligures incolẽtes circa Ticinum amnem. Dein Boij Lingonesq́; tranſgreſſi.Subauditur uero uerbum:Poſt hos Salluuij.ſ.tranſcenderũt alpes.Porrò ſcio nominari Pœnina iuga apud Tacitum,& uallem Pœninam quæ uulgo Valleſia dicitur, in ueteri inſcriptione,Sed locum hic ea uox non habet.

Cum multitudinem,tum formas hominum inuſitatas cernerẽt.] Arridet uetus lectio,cum multitudinem, cum formas hominum inuſitatas cernerent.Quod uero ſequitur:Legati tres M.Fabij.uocabulum Tres nõ eſt in codice uetuſto,Item eſt, Accipere uelle:nõ,ſe accipere uelle. Inſuper,Vt nuntiare domum poſſent.

Tribuni militum cõſulari poteſtate inſequentem annum crearentur.] Scribe,in inſequentem annum.

Cuius impatiens eſt gens.] Repone: Cuius impotens eſt gens.

Ecru

Ecruſtuminis montib.] *Scribe:Qua flumē* Allia *Cruſtuminis montib.p. defluens alueo, haud multum infra uiam.*Non,*haud multo.Item paulopóſt:* Ne *circumueniri multitudine hoſtium poſſent.*Non,*á multitudine.*

Nec *ſupereſſe quenquam:*] Antiqua *lectio* : Romani *quum pars maior ex acie* Veios *petiſſet quàm* Romam, *nemo ſupereſſe quenquam præter eos qui* Romam *refugerant,crederent.*

Ro*gantiumq; uiros.*] Le*gendum:* Ro*gitantiumq; uiros.*Item:In *arcē perſecutæ ſunt.Inſuper,ferūt uia.Tāet ſi refragāte uetere ſcriptura.Itē,*Vt *in fortunæ priſtinæ.*

Ne *quis in diſsipatos ex arce, aut* Capitolio *impetus fieret.*]Repone:Ne *quæ uis in diſsipatos ex arce,aut* Capitolio *impetus fieret.*

Seu non omnibus delendi urbē libido erat.] Huic *ſententiæ nihil deeſt. Sed quia manu ſcriptus codex habet delendæ,planè credo ſcriptum á* Liuio *fuiſſe, delendi urbis libido erat.* Nam *huiuſmodi conſtructio* Gerundij *in di doctis non eſt ignota.*

Caritate *ædium ſuarum.*]Vetus *lectio,caritate ſedum ſuarum.*

Non *mentibus ſolum concipere.*] Vtcunq; *hic cōſentiāt,quum ſcripta,tum typis excuſa uolumina, niſi nihil uideo,legendum eſt:* Non *mentibus ſolum concidere, id eſt,concidebant, ſed ne auribus quidem atq; oculis ſatis conſtare poterāt.Sic in fine decimi libri tertiæ* Decadis Aſdrubal *loquitur:*Illo *enim,inquit, uulnere cōcidimus.* Infrá *debet eſſe,*Nec *ullum erat tempus.*Item:Ad *omnes aditus ſtationibus firmatis.*

Quòd *his exigua reſiſtitur manu.*] Le*gendum:*Ex *arce* Capitolio*q; his exigua reſiſtitur manu.*Infrá : Primæ

ffF 3 noctis

noctis ſilentio. Melior iucundiorq́; compoſitio eſt in ue- tuſto uolumine: Primæ ſilentio noctis. Item, Hetruſcis'ne etiã, à quibus bellum Gallicum in ſe auertiſſent, ludibrio eſſe clades ſuas?

Ad id faciẽdũ C. Fabius, dorſum Gabino ritu cinctus, ſacra manibus gerens.] Borbetomagẽſe uolumen habet: *Ad id faciendũ, C. Fabius Dorſuo gabo cinctus ſacra ma nibus gerens. Diu me torſit hic locus, quem interpollatũ uidebam in uulgatis editionibus, quo na pacto germanæ lectioni reſtitueretur. Lego C. Fabius Dorſuo Gabino cinctu, ſacra manibus gerens, cũ de Capitolio deſcendiſ- ſet. Porrò cinctus ſubſtantiue pro ueſtitu uſurpatur. De- ſcribuntq́; Gabinũ cinctum eſſe togam ſic in tergũ reie- ctam, ut una eius lacinia reuocata hominẽ cingat. Liuius noſter libro octauo: Ipſe incinctus, inquit, cinctu Gabi- no, armatus in equum inſiliuit. Iam uides quid illis impo ſuerit, qui ante me caſtigauerunt Liuium. M. Fabij Dor- ſuonis fit mentio lib. ſeptimo his uerbis: Hos cõſules ſe- cuti ſunt M. Fabius Dorſuo, Ser. Sulpitius Camerinus.*

Cæditius negare ſe commiſſ.] *Deeſt particula &, quã addere debes, Et Cæditius negare ſe cõmiſſurum. Infrà debet eſſe: Lex curiata lata eſt. Ac paulopòſt eſt, Victu ſuo fraudans.*

Tum uigiles eius loci, quos fefellerat aſcendẽs hoſtis.] *Mẽdoſa dictio eſt quos. Scribe, quã fefellerat aſc. hoſtis, ut referatur ad præcedentes duos genitiuos, Eius loci.*

Ob nocturni periculi memoriã.] Codex Vormacien- *ſis habet: Ab nocturni periculi memoriã. Lego, memoria. Sicq́; dictum erit ab nocturni periculi memoria, ut ab re male geſta, & ab rebus ſecũdis, & quod hic mox ſequi- tur, ab incẽdijs torrido. De quo loquendi modo ſuprà ad monuimus.*

Et cum ſtationibus procederent.] *Mẽdoſus locus eſt. Emenda:Et cum ſtationes procederent. Item, quacunq; pactione poſſet.Repone,poſſent.*

Iuſſumq́; & tẽplũ in Noua uia allocautio fieri.] *Antiqua lectio : Iuſſumq́; templum in noua ia locutio fieri. Lego:Iuſſumq́; templum in Noua uia Locutio fieri.*

Videte quid inter nos ac maiores interſit.] *Scribe:Et uidete quid int.n.ac m.interſit.Mox eſt,Lauinioq́;.*

Quanta piacula committantur?] *Incorrupta lectio: Non'ne in mentem uenit,quantum piaculi committatur?*

Ex qua eas nihil unquam.]*Expunge pronomẽ eas,et ſcribe:Ex qua nihil unquã,præterquã urbs capta mouit.*

Et Flamen peregre habitãdo in ſingulas noctes quantum ſibi reiq́; p.piaculi contrahet?] *Repone: tãtum ſibi reiq́; publicæ piaculi contrahet.*

Quia piget reædificare.] *Antiqua exẽplaria habẽt: Quia piget ædificare.Sicut & mox,ædificare incẽſa piget.Infrà eſt in ueteri,quàm meæ calamitatis.*

IN LIBRVM SEXTVM
Decadis primæ Annotationes per Beatum Rhenanum.

TVm quòd perraræ per eadem tẽpora literæ fuere.] *Habet uetus lectio:Tũ quòd paruæ & raræ per eadem temp.lit.fuere.Dictio paruæ multos offendit. Nam illam in altero exemplari quod nobis ex Vormacia communicauit Dn. Reinhardus à Rietpur primarij templi Decanus,uir pietate et eruditione iuxtà ſpectabilis,quidam diſpunxerat. In uulgatis editionibus uides in perraræ commutatum,&,copula ſublata.Atqui ſciendũ, aliquando literas inſcriptionem apud Liuium ſignificare,*

*ut quum infrà dicit:*Tabulaq; *ſub eo fixa monumentum rerum geſtarum his ferme inciſa literis, id eſt, hoc epigrammate.*Proinde *hic quoq; intellige, paruas & raras per eadē tempora fuiſſe literas,hoc eſt, breues inſcriptiones modo,quæ nō ſatis rē explicarent,easq; fuiſſe raras.* Infrà *eſt tantum,poſteriore clade* Allienſem *appellarūt.* Et *mox in altero exemplari manu ſcripto legitur, inſignemq; rei nulli publicè priuatimq; agendæ fecerunt.*

Nec,*niſi antequam omnia præripiaut.*] Et *hic ſcribēdum præcipiant,id eſt,prius capiant.* De *quo uerbo ſuprà quoq; ſemel atq; iterum admonuimus.*

Et *eandem exhauſtam impenſis.*] Hic *forte miraris aliquid deſiderari.* Itaq; *ſcito ſermonem elegantiſſimum* Liuij *uitiatum eſſe.* Reponendum *iuxta fidem archetypi* Borbetomagenſis, Et *eodem exhauſtam impenſis.* Eodem, *ſubauditur,ædificando. nam præcedit, propter ædificandi curam.*Id *quod non uidit is qui locum deprauauit.* Porrò *non eſt tam inops uerborum* Liuius,*ut amphibologiam committat. quum dubium ſit quid accuſatiuus eandem referat,plebem'ne an curam.Infrà eſt in altero codice:*Tromentina.

Iuuentutem *ſummiſiſſe ad id bellum.*] *Antiqua lectio:* Iuuentutem *ſuam miſiſſe ad id bellum.*

Collegam *facimus.*] Emenda: Collegæ *facimus.* Vt *ſit ſenſus:* Te Sergi *Corneli, præſidem huius publici conſilij, cuſtodem religionum, comitiorum, legum, rerum omnium urbanarum, ego & collegæ mei,de quibus toties iam dictum eſt,facimus.*

Sed turba hoſtiū & fuga impediebatur.] *Scribe: Sed turba hoſtium & fuga impediebat.*

Mœnibus *Satricis ſe includunt.*] Non *contemnēdum*

erra

erratum eſt.Lege:Mœnibus Satrici ſe includunt.

Ne tanquam Veios oppugnatus in opere longinquo ſeſe tererent.] Nec hic mediocris lapſus. Reſtitue: *Ne tanquam Veios oppugnantes in op.l.ſ.t.*

Ex parte altera interceptis itineribus.] Emacula locum ſcribens, *interſeptis itineribus*. Sic obſepire iter dixit libro nono: *Hæc,inquit,plebi ad curules magiſtratus iter obſepſit.*

Mœnia egredi iubet.] Legendum *adgredi iubet*. Infrà eſt in antiquo uolumine, *L.Papyrio Curſore* II. *trib. conſ.pot.* Item mox, *bellum ab Volſcis.*

M. Furio recuperari patria non potuerit.] Scribe, *à M.Furio recuperari patria non potuerit.*

Alliciendo ad ſe plebeiam auram.] Adulteratus indubie locus eſt. Habet lectio uetus: *Alliciendo ad ſe plebem iam auram*. Lego & diſtinguo ſic, *Criminando patres, alliciendo ad ſe plebem. Iam aura, non concilio ferri*. Significat aura aſpirantem uulgi fauorem. proinde elegantiſsime dictum eſt, *iam aura, non conſilio ferri*. hoc eſt, ferebatur.

Aſsiduè bella cum Volſcis geſta.] Sincerior & antiqua lectio: *Aſsidua bella cum Volſcis geſta.*

Siqui dij, uatesq́; eorum in futurū uident.] Scribe, *Siquid dij uatesq́; eorum in f.u.*

Sed obnoxios uos ſtabili gradu impetum hoſtiū excipere.] O' pudendum lapſum. Repone: *Sed obnixos uos ſtabili gradu imp.h.ex.* Ab obnitēdo. Sic libro ſeptimo: *Stant,inquit,obnixi Samnites.*

Tum terrorem equeſtrē occupatis alio labore inſer.] Pro labore ſcribe pauore. Senſus eſt: Territos, adhuc terre.

Et fluctuāti ſimilis erat.] Non eſt abſurda manu ſcripti codicis lectio, quæ habet, Et fluctuantis ſimilis acies erat. Nam cū genitiuo conſtructū ſimilis, ad mores refertur, autore Donato. Mox ubi legitur, Dein poſtquam cadentibus primis, iam ad ſe quiſq; peruenturā cædem cernebat, uideo diuerſam lectionem in ueteri uolumine fuiſſe, nempe credebat. Et additum, Alibi cernebat.

Illi ſe deuouere corporis uitæq; ac ſang. q. ſ.] Pronomen ſe expungi debet. Nam mox præcedit, Ab illo ſe habere. Quod hic ſubauditur.

Addita alia commodioris ad omnia turbanda conſilij res.] Fœdè uitiatus locus eſt. Scribe: Addita alia commodioris ad om. t. conſilij res. Et conuenit hoc uocabulū ſeditionem molienti.

Siue quòd et ipſe in parte prædæ ſis.] Rectè habet uolumē Borbetomagēſe: Siue ut et ipſe in parte prædæ ſis. Nec erat opus mutare. Porrò & ipſe M. Mālius è patribus unus erat. infrà eſt: Quin eā diducitis. Eſt autē diducere, in diuerſas partes ducere. Q d' uerbi hic locū habet.

Oblatæq; uani furti inuidiæ.] Sic hic dicit oblatam inuidiam, quemadmodum Terentius uitium oblatum, ſtuprum oblatum, & incendium oblatum, ac oblatam mortem Cicero. Quæ omnia per uim & inuitis facta intelliguntur. Elegantiſſima locutio eſt.

Et iā magis inſignis & ſordibus & facie reorū turba Manliana erat.] Prius et, in exemplari ueteri diſpunctū eſt. Vt ſit ſenſus, inſignis ſordibus &, id eſt, facie reorū.

Tot nunc aduerſus unum hoſtes eritis.] Scribendum, aduerſus unū hoſtē eritis. In tot ſubauditur cliētes, uel ſimile quippiā, puta milites ſeu uiri. Infrà eſt, ſatis planū.

Ab accuſatoribus obiecta ſunt reo.] Scribe, obiecta ſint

ſint reo.

Ad hoc ſeruatos ex hoſtibus ciues produxit.] *Suſpicor uerbum produxit ab exponēte poſtea additū. Quod tamen ſubaudiri poteſt aptius quàm uerbum protuliſſet, quod inanimatis rebus conuenit. Alioqui melius legatur produxiſſe cohærēte oratione. Quod uero ſequitur, precatumq́; eſſe, aut ſubaudiendum aliud uerbum, puta aiūt ſiue ferunt, aut ſcribendum precatusq́;.*

Extra portam frumentariam.] *Sincera ac uetus lectio: Extra portam Flumentanam.*

Sunt qui duumuiros.] Ex *uoluminibus manu ſcriptis antiquius habet & emendatius, Sūt qui per duumuiros. Quare ſic lego & diſtinguo: Sunt qui per duūuiros, qui de perduellione anquirerent creatos, autores ſint damnatū.* Tribuni de ſaxo Tarpeio *deiecerūt. Sēſus eſt* Liuij, *Quidam dicunt damnatum ab ipſo populo, quidam à Duumuiris.* Hoc *uero conſtat, quòd tribuni illum de ſa*xo Tarpeio *deiecerint.* Infrà *eſt in ſinceriore codice,* M. *Furium* Camillum v 1. *Tr. mil. creauere.*

Comitijsq́; iurare parato in uerba excuſandæ ualetudinis ſolitæ conſenſus populi reſtiterat.] In *antiquis libris legitur ualetudini. Conijcio ſcripſiſſe* Liuiū, *in uerba excuſandæ ualetudini ſolita.* Id *eſt, quibus ſolebat excuſari ualetudo per iuramentum.*

Quibus ſolis cōſideret.] *Antiqua lectio, quibus ſolis cōſiderent. Subaudi, hoſtes ipſi.* Infrà *eſt, cū ætate & ingenio tum mult.* Itē, *rapere ſit ſolitus.* Rurſum, *cum uitæ ſatis, tū gloriæ.* Itē, *Sēſit ergo euētus uirtutis enixæ opē.*

Et Volſci quā modo ſimulato metu ceſſerant, eunt in ueram fugam effuſi.] *Mendum hic eſt planè pudendum.* Nam *eâ aduerbium quiſpiam in uerbum eunt mutauit,*

tauit,ignorans aduerbialiter eâ dici ſicut & eâdem, ac referri ad quâ.Proinde ſic ſcribe & diſtingue ſententiã: Et *Volſci quâ modo ſimulato metu ceſſerant,eâ in uerã fugam effuſi,magna pars & in ipſo certamine,et pòſt in fuga cæſi.Infrà eſt:Cum in exercitu,tum* Romæ.

Non præripiam gratiã publici beneficij.] *Scribe:* Nõ *præcipiam.*Q*uod uerbũ* Liuio *peculiare eſſe multis iam locis monuimus.*

N*iſi quando à uobis proq; uobis arma acceperimus.*] Repone:N*iſi ſiquando.*

Interim trib.plebis fama ipſa irritauerat.] C*aſtiga, fama ea ipſa irritauerat.Infrà debet eſſe:*Satis *ſcire eũ eſſe.*

IN LIBRVM SEPTIMVM *primæ Decadis Annotationes Sigiſ.Gelenij.*

QVæ *exodia poſtea appellata.*] Vetuſti *codices:* Q*uæ inde exodia.*

L.M*anlius perinde ac rei gerendæ, ac non ſoluendæ religionis gratia creatus eſſet.*] M*elius antiqua lectio,* P*erinde ac reipublicæ gerendæ,ac nõ ſoluendæ religione g.c.e.*

Q*uadragenariæ* VIII.*cohortes,lecta robora uirorũ ſcribuntur.*] L*egendum,quadringenariæ, atteſtantibus priſci characteris codicibus.*

Speculatores paucos fugæ trepidationisq; G*allorũ.*] E*xemplaria* G*ermanica ſanè perquam uetuſta,quorũ fidem atq; autoritatem libenter ſequimur,habent ſpectatores,non ſpeculatores.*

L*entius id aliquantum bellum, quàm parti utriq; placebat,fuit.*] L*ege,aliquanto.*

Q*ua*

Qua fœditate ſupplicij aliquãto ingnominia P.R.*in=ſignior fuit.*] *Inſignitior fuit, habet antiqua ſcriptura, conſentientibus inter ſe archetypis.*

Quòd cum T*arquinienſibus iuuẽtus eorum militaue=rat.*] Lege:*Quòd & cum* T*arq. ut ſit geminata coniunctio &.*Paulopòſt:*in acie operã nauaturos,non in aciẽ. Ac mox poſt hæc uerba:emancipandoq́; filium fraudem legi feciſſet:non admodum apte cohærebant ſequentia, nempe hæc:prohibitum deinceps per tribunos pl. leges in caſtris ferri.nec dubium eſt per inſcitiam ſcribæ è margine in contextum tranſlata.* Paulopòſt.

E*tiam dictaturam in promiſcuo eſſe.*]Lege addendo: E*tiam dictaturam iam in prom.eſſe:quemadmodum habent manuſcripta exẽplaria.* E*t mox:populatores agrorũ uagos palantes oppreßit abſq; cõiunctione.*E*t proxime ſequenti uerſu:ex agro* Ro. *addita præpoſitione ex.* Rurſus *in ſequenti uerſu:*

Nec *per dictatorem plebeium,nec per* Popilium *cõſulem.*] Melius *uetus lectio:nec per conſulem.ut plebeium utroq; referas,tam ad* COS.*quàm ad dictatorem.* Popi=*lium primo aliquis inter lineas adſcripſit,explanãdi cauſa:deinde in contextum ea uox,ut ſæpius fit,irrepſit.*

P*oſtremo uicta perſeuerantia* COSS.*plebe eò dolor erupit.*] Sincera *lectio: uictæ perſeuertia conſulum plebis.* Paulopòſt.

Nec *patricios ambos cõſules.*]V*etuſti codices & hic & alibi conſtanter habent ambo in accuſatiuo quoq; caſu,ut ſit* κατ᾽ ἀρχαϊσμὸν *uox indeclinabilis,quemadmodũ Græcis* ἄμφω.*Grauius eſt quod aliquantopoſt ſequitur.*

Vt Romanos *florentes ea ſui miſericordia caperet, quæ ſe rebus afflictis quondã populi* Ro.*cepiſſet.*]Arde=*lio*

lio neſcio quis non aſſecutus eius uocis elegãtiam, rebus affectus mutauit in afflictis. Poſt aliquot uerſus:

Ii meriti æquitate curaq; ſunt.] Ii redundat. Mox:

C. *Sulpitius* Peticus, et T. *Quintius* Pœnus. *quidã Cæſonẽ cognomen Quintio adijciunt.*] Vetus lectio: *quidã Cæſonem, alij Caiũ, cognomen Quintio adijciunt. ut intelligamus triplicem uarietatẽ, quibuſdam hunc* Titum, *Cæſonem alijs, alijs* Caium *appellantibus.* Porrò *cognomen eò maluit dicere quàm prænomen, ut opinor, quòd prænomen non temere alibi quàm in grãmaticorum ſcriptis reperiatur. & pro* Potito *in manu ſcriptis perpetuo* Peticus *legitur, duntaxat in Sulpitia gente, nec dubito quin rectius. nam* Potitorum *familia* Valeriæ *gentis eſt.* Eum *qui mutauit, offendebat uox non intellecta: atqui eadem ratione mutanda eſſent non pauca alia in hoc genere uocabula, quorum nemo eſt hodie qui ſignificationem dicere queat, cũ paßim apud* Liuium *aliosq; hiſtoricos occurrant. Sequitur:*

Cuius lentæ tabis ſenio.] Lege addẽdo, *lentæ uelut tabis. & ſic legitur in uetuſtis ac emendatis codicibus.*

Cum ipſa cunctatio & in his animos minuiſſet, & auxiſſet hoſti.] In *redundat. Mox pro* materi, *uetus habet* matari. *& aliquanto pòſt pro* muſitantes, muſſantes.

Imperare *duumuiris ut libros* Sibyllinos *inſpicerẽt.*] Legendũ *decemuiris.* Paulopòſt: *ab ædilibus dicta dies eſſet, non dictæ eſſent.*

Cum robore iuuẽtutis ſuæ occiſo.] Acciſo *eſt in archetypis, non* occiſo.

Agros, *delubra deûm, humanaq; omnia.*] Lege addendo: *diuina humanaq; omnia.* Mox, Luxuria *ſuperbiaq; clarus, nõ potentiaq;. Superbiæ* Cãpanorum *crebra mẽtio fit*

tio ſit apud Latinos ſcriptores.

In uallem infimã dimitteret agmen.] Scribo demitteret. In eandẽ lapidẽ & alibi nõ ſemel impegerũt ſcribæ.

Nec tu mihi plus quàm unius legionis principes haſtatos dederis.] Antiqua ſcriptura: Ne tu mihi plus quàm unius legionis principes haſtatosq; dederis. Paulopòſt: Ad ſubducendum agmen, non ſeducendum.

Samnites dum huc illucq; ſigna uertunt, utriuſque rei omiſſa occaſione, neq; conſequi.] Vetuſti codices: Sãnites dum huc illuc ſigna uertunt. abſq; coniunctione. & inſequi habent pro conſequi.

Singulis bobus binisq; tunicis donati.] Illic legitur: Binisq; priuis tunicis. & proxime ſequẽti uerſu coronã obſidialẽ, quod nihil erat neceſſe mutare in obſidionalẽ.

Sueſſanorumq; auditæ legationes, precantibus datũ.] Legendum: Precantibusq; datum. Paulopòſt: alios graues iam ætate eſſe. eſſe redundat.

Per ſpeciẽ militarium uſuũ magna pars ablegati.] Lege addẽdo: Per ſpeciem etiã militariũ uſuum, cũ alij aliò mitterentur, ablegati. atteſtantur manu ſcripti codices.

Quem autem ab domo poſſe acciri.] Ab Roma, illic legitur, non ab domo. Aliquanto pòſt, Aut ubi reſtitaret, non reſtaret.

Vt mihi de uobis cõcordiæ partã gloriã.] Partæ non partã legẽdum. Nõ multo pòſt: Ac ſi cui genus, nõ gens.

Qui maxime ſuis militibus placeret.] Sincera lectio: Qui maxime uobis ſuis militibus parceret.

Sed id propter P. Salonium.] Sed redundat. Proxime ſequenti uerſu melius in uetuſtis codicibus legitur primi pili, quàm in uulgatis editionibus primipilum.

In Lib.

IN LIBRVM OCTAVVM Decadis primæ Annotationes Sig. Gelenij.

INterreges fuerunt, M. Valerius, ac M. Fabius. Creauerũt c o s s.] Lege creauit: uidelicet poſterior interrex Fabius. Sequenti uerſu eſt In Italiam, cum præpoſitione, contrà quàm in uulgatis editionibus.

Si ſocialis ullus exercitus ijs eſt.] Vetus lectio, Si ſocialis illis exercitus is eſt. Paulo pòſt, c c. annorũ morẽ ſolueremus, nõ ſoluerimus. Sed hoc leuius, quàm quòd mox præpoſitio intercidit, niſi conſcientia uirium, cum ueteres codices indicent ſcripſiſſe Liuium, niſi à conſcientia uirium. Rurſus: Ego ipſe audiente non P. R. Lege addendo, en ego ipſe. Ac mox, Iure gentium tutus loqueretur, non iu. gen. loq.

Senatus partem æquam ex utraq; parte eſſe.] Melius uetus, ex utraque gente.

Hæccine fœdera Tullus Ro. rex cũ Albanis patribus ueſtris Latini, hæc L. Tarquinius uobiſcũ poſtea fœdera fecit?] Quorſum attinebat hic repetere hanc uocem, fœdera.

Species uiri maioris, quàm humano habitu.] Maior hic iniuria quàm pro numero literarum, elegantiſsimo ſcriptori facta eſt. Extat in manuſcriptis ſincera lectio, maioris quàm pro hu. ha.

Placuit ad auerrũcandam deûm iram uictimas cædi.] Et hic mutatam Liuij linguã, indicant ijdem codices, ubi legitur, auerrũcandæ deûm iræ. Aliquanto pòſt habent, Spatio quod uacui interiacebat cãpi, non parui campi.

Ignarus fati futuri, quæ laus an pœna merita eſſet.] Malui ſequi ueterem lectionẽ, nempe ſic, ignarus facti futuriq;,

turiq́;,laus an pœna merita eſſet.

Scribebantur hæ quatuor ferè legiones,] Lege, *Scribe bãtur autẽ* IIII. Mox, *Tũ nec uexilla, tum redũdat.* & quod paulo poſt ſequitur, *haud procul à radicibus Veſu uij,* rectius in manu ſcriptis legitur, *haud procul radicibus.* Itẽ aliquãto pòſt, *funusq́; par morti,* melius q̃ *cõpar.*

Quem uelit ex legione Romana ſcriptũ ciuem.] Nec hic erat cur *ſcripta* in *ſcriptum* mutaretur.

Affirmando cõmunem fore Martem belli.] Antiquior ac dubio procul ſincerior lectio habet, *communem uere Martem.* Non hoc ſolum loco ex lectione Liuiana apparet, communis Mars æque fuiſſe celebratum Romanis, ac Græcis illud κοινὸς ἑρμῆς. Sumptum eſt autem ex Homerico uerſu, κοινὸς ἐνυάλιος καὶ τὸν κτανέοντα κατέκτα.

Bina in Latio iugera.] *Latino* lege, & ſubintellige *agro.* Nam mox ſequitur, *terna in Falerno.* Paulopoſt:

Pecunijs pœnaq́; pro cuiuſq́; merito perſolutis.] Quis non uideat rectius legi, *præmijs pœnaq́;?*

Pedani eodem iure quo Lanuuini ciuitatem adepti.] Non admodũ diſcrepat, quantũ ad ſenſum attinet, uetus ſcriptura: *eodẽ iure, quo Lanuuini in ciuitatem accepti.*

Sed priuſquam COSS. *ab urbe (iuſſerat enim ſenatus defendi Auruncos) exercitũ educerent, fama affertur Auruncos oppidum deſeruiſſe.*] Vetus lectio, *Sed priuſquam* COSS. *ab urbe (iuſſerat enim ſenatus) defendendi Auruncos exercitum educerent, fama affertur Auruncos metu oppidum deſeruiſſe.* Ac mox, *Dictus C. Claudius,* non *dictus eſt Claudius.*

Bibere iuſſæ, ut ſe falſum commentatam arguerent.] Antiqui codices *commentam* habent, non *commentatam.* *Fugam magis retro quàm præliũ aut hoſtem expectante* mi

te milite.] Spectante milite,legi debet.

Bona Semoni Iano cenſuerunt conſecranda.] *Quanquam idem ſit Sangus Sabinis qui Romanis Ianus, nihil tamen erat neceſſum hic pro Sango Ianum ſupponere, reclamantibus antiquæ ſcripturæ codicibus.*

Honoris etiam cauſa fuit,tribunatuq; pl.proximis comitijs abſens petentibus præfertur.] *Exemplaria noſtra rectius:honoris etiam ei cauſa fuit,tribunatuq́; pl. proximis comitijs abſens præſentibus præfertur.*

Vitio'ne creatus eſſet in diſcuſſionē uenit.] *Rectius in diſquiſitionē uenit.*Mox,*Publice priuatim'ue, nō priuatimq́;.*Et,*Quid in caſtris uitij obueniſſet, non eueniſſet.* Ibidē:*quòd plebeius dictator ſit dictus:dictus redundat, nec eſt in ãtiquis codicibus.*Deinde eſt,*Alia de cauſa,nō alia cauſa.*Paulo pòſt,*incurſiones in omnē partē,nō excurſiones, etſi id leuiuſculū eſt.* Illud *maioris aliquanto momēti, ꝙ mox Sotinus in Sotiniū deprauàtus erat.*

Quidam Lucanorum precio acciti.] *Pro acciti ambo exemplaria habent aſſciti.*

Cui cum ſenatus conſulto Publius *ob æs alienum paternum nexum dediſſet,quem ætas formaq́; ad miſericordiam elicere poterant, ad libidinē & contumeliam animum accenderunt.*]*Sincera lectio:Cui cum ſe C.*Publius *ob æs alienum paternum nexum dediſſet, quæ ætas formaq́; miſericordiam elicere poterāt, ad libi.&c.*Paulo*poſt eſt,tergum oſtentabant,non oſtendebant.*

In rabiem atq; iras imperatorum uertitur.]*Hic quoque ſicut ſæpe aliâs, ſeu ſcriba ſeu caſtigator,uertit deprauauit in uertitur. Proxime ſequenti uerſu pro auſpicium petendum,auſpicium repetendum legi debet.* Item *pro,miſſo q́; repente ſenatu,miſſo itaq; repente.*

Quin tu

Quin tu reſpondeas.] Scribo, *quin tu reſpondes?*

Cum omni genere principum mag. equ. cum aſcendiſ ſet.] Legendum *cum omni agmine principum.*

Licentia ſola qua ſe ubi uelint exautorent.] *Qua* redundat. Et mox *detracta erat una dictio.* Legendū enim *iuſſu iniuſſu imperatoris.*

Tepentes tribunos.] Quid (*malum*) *tepentes? Stupentes* lege. Poſt aliquot uerſus, *qui caſtris præerat:* non, *in caſtris.* Deinde, *animi multo prius militū,* nō *multo plus.*

C. Sulpitio, Q. Aemilio (*Aulum quidam annales habent*) COSS.] *Aulium* lege. Nec enim de prænomine Q. ambigitur, ſed de nomine gentili, Aemylius'ne an Aulius dictus fuerit. Mox eſt, Sulpitio Samnites, Apuli Aemylio, non Apulia.

Nec quenquam ex Pollia tribu candidatum ferme datum, Papyriam ferre ſolitū.] *Vetus lectio ſincerior: nec quenquam ferme ex Pollia tribu candidatum Papyriam ferre ſolitum.* Deinde pro *locum caſtris communiri,* illic eſt, *locum caſtris dimetari.* Sequēti uerſu pro, *Itaq; cum,* itaq; *ubi.* Item proximo pro, *inſtruuntur contra,* inſtruunt contra. Poſtremo pro *& hercule, at hercule.*

Clamor inde nouus accedens.] Imò *accidens.* hoc erratum & alijs locis aliquoties occurrit.

Et quocunq; progrediebantur, magis magisq́; turbatos hoſtes cernebant.] Elegantior antiqua lectio: *Et quicquid progrediebantur magis magisq́; t. h. c.*

Pedeſtres reſtantes ac circumuentos cædunt, ab equite fugientium ſtrages eſt facta.] *Scriptura uetus habet: Pedes reſtantes ac circumuentos cecidit, ab equite &c.*

Sed cæterarum rerum irrita fuit deditio.] *Sed* redundat. Mox pro, *nec diſcrepant,* manu ſcripta exemplaria

habent, nec diſcrepat, & quidem Paulo Latinius.

IN LIBRVM NONVM

Decadis primæ Annotationes *Sig.* Gelenij.

Circa Caudium caſtra quàm poteſt occultiſſime ducit.] *Quis unquam legit, caſtra ducit?* Legendum, *caſtra locat.*

Altera propter oram ſuperi maris.] *Præter oram*, lege. *Sequenti uerſu, pro alti ſyluoſiq́;*, lege addendo, *alti, anguſti, ſyluoſiq́;*.

Caſtra prope aquam uallo circumdant.] Hic *potius propter aquã legi debet, atteſtantibus archetypis.* Mox: *Conſultantes nox oppreſſit, non conſulentes.* Et, *per annos iam propè* x x x. *uincimus, rectius quàm uicimus.*

His inuicem ſermonibus tanquam quietis immemores nox traducta eſt.] Hæc locutio *ſolœciſmo non caret. Sequuti noſtra exemplaria reſtituimus ad hunc modum,* His *inuicem ſermonibus qua cibi qua quietis immemor nox traducta eſt.*

I*ta ferme locutus eſt.*] Lege, *locutus eſſe, ut referas ad uerbum præcedens, dicitur.*

Quicquid iſtuc præſens neceſſitas iniunxerit.] I*uſſerit habent uetuſti codices, magno inter ſe conſenſu.* Iidem *ſequenti uerſu habent*: Herennius *domum è caſtris eſt auectus*: non, Herennius *domum aduectus*. Mox *lege addendo, uti prouocarent ad pugnam.*

Quæ ſi pro ſeipſis ad mortẽ ruere uolunt.] *Antiqua ſcriptura*: *Quæ niſi pro ſe ipſis*. Deinde pro, Hic omnis *ſpes opesq́; ſunt*: *ſcribo*, Hic omnes *ſpes opesq́; ſunt.*

Spoponderunt c o s s. *præfecti, legati.*] *Præfecti non habẽtur in archetypis.* Et *legimus quidẽ præfectos nõ Romano*

manorũ,ſed ſociorum auxiliorum'ue: ſed illos in ordine Liuius non antepoſuiſſet legatus, quæ ſumma ſecundum conſules imperatores'ue in caſtris Romanis *dignitas erat.*

Sibi nequicquam animos datos.] Lege addendo: *Sibi nequicquam arma, nequicquam uires, nequicquam animos datos*. Hoc *ſcribæ oſcitanti imputandum*. Deinde: *tantam inter eos qui paulo antè.* Lege, *inter ipſos qui.* Et *aliquanto pòſt pro, ſuper mœrorem pudor quoq;, pudor quidam, habent manu ſcripta uolumina.* Paulo *pòſt*: Ex *alto animo, pro ex alto animi, etſi parum intereſt.*

Sed tanquam reum tam infelicis belli quàm ignominioſæ pacis. Quid *offendebat caſtigatorem in hac lectione? qua infelicis belli, qua ignominioſæ pacis? an ſic* Latini *ſcriptores, aut ipſe* Liuius, *nunquam loquuntur?*

Ne quid diuini aut humani obſtet.] Malim *ueterem ſcripturam: ne quid diuini humani'ue.*

Atqui non indignitas rerum ſponſioni uinculum leuat. Si quid eſt, in quo obligari populus poßit, in omnibus poteſt.] In Archetypis *legitur hoc modo*: Atqui *non indignitas rerum ſponſionis uinculum leuat. Si quid eſt, in quo obligari populus poßit, in omnia poteſt.*

Arma cuncti ſpectant, & bello'ne unquam futurum.] *Mutata eſt & hic lectio, ne dicam deprauata.* Illic *legitur: Arma cuncti ſpectant & bellum, en unquam futurum &c.*

Omnia ira militaris propè ueſano ordine egit.] Ridiculum *erratum*. *Reſtituimus ex fide ueterum codicum, prope ueſano impetu egit*. Aliquanto *pòſt, ſigna inde ferre iußit: pro ſignum inde ferri.* Item, *apud infenſos ob interpellatam dulcedinem iræ, non interpolatam, quæ*

uox Latina *quidem,hic tamen locum non habet.* Et *pro ximo uerſu lege addendo, conſules odio in hoſtes ceſſiſſe.*

Omnia patienda prius quàm perderetur ſalus tot principum.] Proderetur *haud dubie legendum.* Nam *prius legas an potius,non ita multum refert.*

Portas *etiam conſuli aperuerunt.*] Addendum:Armatosq́; *clàm hoſte in urbem acceperunt.*

Acceptum ab uno pauorem plures per urbem fecerunt.] Non *diſplicet uetus lectio:* Plures *per urbem ferunt.* Paulo *pòſt eſt, occultæ principum coniurationes factæ:non,patefactæ.*

C.Menenius *dictus.*] C. Mænius.*Hæc plebeia gens fuit,illa patricia.*

Etſi *omnes anteactæ uitæ.*]Legendum:Et *omnes.* Ac *mox:*Procul *ab his coitionibus,non concionibus.*

Intentiores *eſſe ad reſpectum caſtrorum, nequa eò uis fieret cum ad prælium ſtarent. aciem peditum tutam fore.*] *Incorrupta lectio:* Intentiores *ad reſpectum caſtrorum, nequa eò uis fieret, quàm ad prælium ſtarent.* Aciem *pediti tutam fore.* Ac *mox,*

Aut ad circumeundos hoſtes, aut ne ipſi circumueni rentur.] Alia *lectio nihilo deterior:* Ne *ipſi cirũirentur.*

Samnitium omnis multitudo & Nolani agreſtes.] In *manu ſcriptis eſt,&* Nolana *agreſtis, uidelicet multitudo.*

Minturnæ & Caßinum ut deducerẽtur coloniæ S. C. *factum eſt.triumuiros creauere.*] Vera *lectio:* Et *in tertiam* Caßinum *ut deducerẽtur coloni* S. C.*factum eſt.ſed triumuiros &c.*

Religionem *afferre facile poſſet.*] Reſtituimus:*religionem fa*

nem facere poſſet.Item pro Claßis ordinandæ, ornandæ legendum eſt.Et,In Samnio Cluuiam,non Cluuiani.Vbi in diſtinguendo etiam peccatum erat.

Repente adortus cum clamore ac tumultu inuadit.] *Antiqua lectio: Repente exortus cum clamore ac tumultu incautos inuadit.Paulopòſt lege addendo, uno animo omnes inuadere.*

Virtutem in ſuperbia, audaciam in contemptu deorū hominumq́; ponis.] *Antiqua lectio,Virtutē in ſuperbia, in audacia,in contemptu deorum hominumq́; ponis.Aliquāto pòſt,In ſyluam Ciminiā penetratū,nō penetrant.*

Tum ex ijs qui aderant,cōſulis fratrē M.Fabiū, Cæſonem alij,C.Claudium quidam matre eadem qua conſulem genitum,tradunt ſpeculatum ſe iturum profectum.] *Vetus ſcriptura:Tum ex ijs qui aderant, conſulis frater (M.Fabiū,Cæſonem alij,C.Claudium quidam matre eadem qua conſulem genitum tradūt) ſpeculatū ſe iturum profectus.Paulo pòſt lege addendo,Agreſtibus telis,falcibus gæſisq́;.Et,Samnitium bella extollit,non bellum.*

Ob hæc etiam aucta fama & (ut ſolet) ingens terror patres inuaſit.]*Et redundat.Aliquanto pòſt, Et ne nudentur pugnatoribus ſigna, legendū propugnatoribus. Sequitur ridiculum erratū,galeatæ criſtæ,pro galeæ criſtatæ.Itē legēdū,Ad Peruſiā,quæ ipſa, nō quæ & ipſa.*

IN LIBRVM DECIMVM
Decadis primæ Annotationes Sig.Gelenij.

TAmen ne prorſus imbellem gererent annum.] *Rectius uetus,imbellem agerent annum.*

Quà ſatis lato ſpatio equi præmitti poſſent.] *Scribo,*

quà ſatis laxo ſpatio equi permitti poſſent.

Conſulem ex dictatura factum M. Valerium.] Lege, *Conſul ex dictatura factus M. Valerius.* Mox, *Certamen iniectum,* melius *quàm inceptum.* Et, *Rogationem promulgauerunt,* abſq; coniunctione.

Vti rogaſtis, iubendam cenſeo .] Legendum, *Vti rogata eſt.*

Ad populandos hoſtium fines intendit.] Lego, *incedit.* Et ſequenti uerſu, *uaſtum,* non *uaſtatum.* Rurſus aliquanto pòſt, *Quid ergo attineret,* non *attinet.* deinde, *quantæq; in hanc aut in illam prouinciam copiæ ſatis eſſent, eſſent* redundat.

Samnites deſperantes improuiſo tumultu.] *Deſperato,* rectius.

Obteſtandóq; propè reſiſtentes conſules in concionem pertraxerũt.] Vetus lectio habet *reſtitantes,* non *reſiſtentes.* Item pro, *Aſt hic ego tibi templum uoueo.* Illic eſt, *Aſt ego templum tibi uoueo.*

Ob hæc etiam appetebat tempus comitiorum, quorum cauſa L. Volumnius COS. *Romam reuocatus.*] Sincera lectio, *Ob hæc, & iam appetebat tempus, comitiorum cauſa &c.*

Tùm quod ex cõcordia cõſulũ bona.] Lege, *tũ quæ.* Poſt aliquot uerſus, *è patribus enupſiſſet,* non *nupſiſſet.*

A Capena porta ad Martis ædẽ, ac mox, ad Cereris ædem.] Vtrobiq; *ædem* ſcriba benignus de ſuo adiecit.

Ne ad omnia ſimul adire & obire unus non poßit.] Vetus ſcriptura, *Ne ad omnia ſimul obire unus nõ poßit.*

Fabius Hetruria rebellante.] Adde præpoſitionem, *Fabius in Hetruria rebellante.*

Voluntatem ſibi ac fauorem conſentientis populi pro

omni

omnibus iuſsis affutura.] Antiqua lectio, *Pro omnibus iuſsis eſſe ac futuram.*

Additæ aræ in medio uictimæq́;.] *Additæ redundat.* Aliquanto poſt, *datum hoc forſan.* Hic quoq; redundat *forſan.* Deinde, *Exeunti iam forte in aciem.* Rurſus *forte* ſcriba adiecit de ſuo.

Vox etiam ad hoſtes accederet.] *Accideret*, de quo alias monuimus. Sequenti uerſu, *priuſquam gloria alterius exercitus fieret, non foret.*

Incolumi uix ex tanta trepidatione Bouianum peruẽtum.] Antiqua ſcriptura, *ut ex tanta trepidatione.*

Vt pauore admodum plures caperentur.] Exemplaria uetera, *Vt paruo admodum.*

Pedites equitesq́; inſignes donis tranſire, ac tranſuectis multæ ciuicæ coronæ uallaresq́; ac murales conſpectæ.] Lege & diſtingue, *Pedites equitesq́; inſignes donis tranſiere, ac tranſuecti multæ ciuicæ &c.*

Aeris grauis tranſuecta uicies centum millia, & auri triginta tria millia, id enim redactum ex captiuis dicebatur.] Beauit ærarium ſuo mendacio ſcriba. Sincera lectio, *Aeris grauis tranſuecta uicies cẽtum millia, quingenta triginta tria millia, id æs redactum ex captiuis dicebatur.*

IN FRAGMENTA LIBRI VI. TERTIAE DECADIS ANNOTATIONES BEATI RHENANI.

QVOD *nos nacti fuimus è Spira Liuianum exemplar, ex fragmentis uetuſtiſſimorum codicum ſaltuatim deſcriptum uidebatur, præſertim in hoc libro Sexto tertiæ Decadis. Nam initium uoluminis fecerat librarius à particula, quam nos uix tãdem in medio libro reperimus, abruptis uerbis. Cum ea cohærebat aliquot paginis intermedijs omiſſis, libri finis. Deinde quum Septimum librum cõferre cœpiſſemus, iterum particulam inuenimus quæ ad Sextum librum pertinebat. Vide miram confuſionem. Nos in his Annotationibus excuſorum codicum ordinem ſequimur.*

Sacra fracta, ac ſpoliata deûm delubra.] *Pro ſex iſtis dictionibus, nos tantum quatuor repoſuimus, Et refracta deûm delubra. Caſtigator quia connexis ſyllabis ſcriptum reperit, & refracta, ſubſtituit ipſe, ſacra fracta. Deinde quum ſupereſſent duæ dictiones, deûm delubra, ne nullus eſſet ſenſus, adiecit has uoces ac ſpoliata. Iam ſubſtantiue ſacrum uſurpare magis poëticum eſt, ut apud Perſium: In ſacro quid facit aurum? Itaq; potius ſacraria fracta dixiſſet Liuius, ut de proditis Bacchanalibus libro nono Decadis quartæ, Deinde purè lautum in ſacrarium deducturam. Et mox, Ancillam ſe ait dominæ comitem id tum ſacrarium intraſſe. Nam ſacrum ipſum eſt ſacrificium, ut ibidem: Quæ in ludo ſimili Bacchana*

libus in ſacro nocturno ſolerent fieri. Porrò *refringendi uerbum ſæpe apud Liuium comperias,ut hoc libro ſexto ad finem:* Et *porta intus foriſq; pariter refringi cœpit.*Et *libro ſeptimo:*Deinde *proxime refracta porta.*

. *Ita ut ne nudo quidem ſolo,reliquis direptis,al.*]*In ueteri codice eſt, relijs direptæ fortunæ*. Repoſuimus *nos, reliquijs direptæ fort.*Intelligenda *autem per appoſitionem ſententia,nudo ſolo.ſub audi agrorũ ædificiorumq;, quæ erant reliquiæ direptæ fortunæ.*Hoc *tametſi leuiculum,non animaduerſum,caſtigatorem decepit.*

Saltem quæ comparent.]Non *poteſt ulli dubium uideri legendum eſſe comparcant modo potentiali, etiamſi ſcriptus liber nullus monuiſſet.*

Maneant,inquit Marcellus.]*In exemplari manuſcripto legitur:*Maneant *immo inquit Marc.*Neq; *eſt hic ocioſa confirmantis particula..*

Sed non quid ego fecerim in diſ.u.]Poſt *hæc uerba omiſſa erat ſententia, quam nos in contextum inſeruimus,nempe hæc,quem quicquid in hoſtibus feci,ius belli defendit.* Tametſi *illic deprauatè ſcriptum erat defendendi.*Ingentem *ſaltum hoc loco fecit librarius, quemadmodum pauloante meminimus.*

Auſpicijs,ac.per.]Repoſuimus *ex ſcripto codice, auſpicijsq; & per n.*

·*Breui tempore,hinc o.*] Prodigioſe *corruptus eſt hic locus.*Legendum *quemadmodum caſtigauimus,breui extorre hinc omne* Punicum *nomen.* Vt *breui ſit aduerbium.*Significat *extorris exulem,uelut qui extra terram ſiue patriam ſit pulſus.*Rurſum Liuius *libro ſeptimo:*Extorrem *agro* Romano*, procul terræ contactu alto mergendum.*Libro *quinto primæ* Decadis *coniunxit exulē*

& extor

*& extorrem:*Ne *exulem extorrem,inquit, populum* Ro*manum ab ſolo patrio ac dijs penatibus in hoſtium urbem agerent.*Diſtinguenda *autem uerba hoc modo:*Ani*mus quoq; m.m.m.a.h.t.u.præſagit,noſtram* Hiſpaniam *eſſe:breui extorre hinc omne* Punicum *nomen,maria terrasq́; fœda fuga impleturum.*

Trifariam exercitus in diu.r.diſtraxere.] Exercitus *uertimus in exercitum(ſic enim eſt in ueteri libro)ut intelligas ex uno exercitu treis factos.*

Ibi pecuniæ.] Vetus *habet:* Ibi *pecunia.*Et *ſequitur paulopòſt:*Hic *pecunia omnis hoſtium.*

Et *neſcio an unam* Hiſpaniæ *orã,quæ noſtro ad. m.*] Hæc *uerba nullo ſenſu dicta ſunt.* Repoſuimus *ex ueteri libro, & neſcio an unum in* Hiſpaniæ *ora quâ noſtro adiacet mari.*Eſt *autem quâ aduerbialiter hic legẽdum.*

Vt *eodem tempore exercitus oſtenderet.*] Hũc *locum mutilum integrum fecimus, aſcriptis uerbis ex antiquo uolumine quæ deerãt,hoc modo:* Vt *eodem tempore* Sci*pio ab terra exercitum oſtenderet, claßis portum intraret.*Expunximus *enim cõiunctionem, quæ ultimam clauſulam connectebat,qua nihil hic eſt opus.*Porrò *huic loco non fruſtra aſteriſcum appoſuerat* Aſulanus.

Nullum *obiectum uallum.*] Exemplar *ſcriptũ habet tantum,nullum obiectum.*Perpenſa *ſententia,legendum opinor hunc locum ſic:*His *ab tergo, nam frons natura tuta erat,uallum obiectũ.*Senſus *eſt,*A *tergo caſtris uallum obiectum, ne obruerentur: à fronte uero minime, quum illac natura locus munitus eſſet.* Aßignat *iterum rationem paulo pòſt cur à fronte nullum uallum oppoſuerit,*Vnde,*inquit, quum tam parui operis munitio eſſet,non obiecit uallum* Imperator Romanus.

Cæterum ſita Carthago ſic eſt.] Caſtigaui: Etenim ſita C. Nam reddit cauſam non obiecti à fronte ualli.

Paulo plus.] Paululo plus.

Patulum, & ad ſept.] Caſtigauimus, paulum etiam ad ſept. hoc eſt, modice. Ex antiquo.

Vtcunq; exæſtuat mare.] Adiecimus clauſulam quæ deerat, Vtcunq; exæſtuat aut deficit mare.

Circumuectusq; claſſe.] Scripſimus claſſem. Et mox pro interim, intenti. Ex ueteri.

Quod ad urbem potiſsimum oppugnandam bello orſus eſſet.] Quatuor inſignes mendæ ſunt in hac breui oratiúcula. & ſenſus eſt inuerſus, imò prorſus nullus. Sic autem Liuius ſcripſit, Quod ab urbe potiſsimum oppugnanda bellum orſus eſſet. Mox gerundium hortando quod ſequitur, debebat eſſe cohortando.

In ditionẽ noſtrã traden.] Noſtrã aliquis adiecerat.

Hic tormẽta, arma.] Omiſſum fuit hic uocabulũ armamenta, hoc modo: Hic tormẽta, armamẽta, arma. Sic deerat mox particula &, qui ſimul uos inſtruet, quũ deberet eſſe, qui ſimul & uos inſtruet, & hoſtes nudabit. Et hic deerat pagina, aut ãplius in exẽplari manu ſcripto.

Intentis omnibus ad opem ferendam.] Legendum ad opem eò ferendam.

Vt nemo ſentiret antè à tergo cap.] Vt nemo antè à tergo ſenſerit capt.

Vtrinq; ancipitem hoſt. h.] Repoſuimus ex ueteri codice, Et utrinque ancipitem h. h. Porrò non eſt hic ſuper uacanea connectens particula, &.

Et porta intus foriśq; pariter refringi cœpta.] Emendaui, cœpit. ex manu ſcripto. Neq; enim affectauit Liuius figuram ſimiliter cadentis.

Partem

Partem ipſe ad arcem ducit.] Induximus & dictionē partem, quæ non eſt in codice ueteri, non alia de cauſa additam hic à caſtigatore, quàm quòd non putarat abſolute ducendi uerbum à Liuio uſurpari.

Catapultæ maximæ ferme centum uiginti.] In ueteri codice eſt maximæ formæ. Et hic ubiq; certos numeros appoſitos habet.

Libræ ferme omnes pondo.] Non libræ legendum eſt, ſed librales.

At naues on.] Deleuimus at particulam, non ex antiquo libro, ſed aliunde adiectam.

Et nauali alia materia.] In codice ſcripto mendoſe legitur, naualia materia. Opinor duntaxat legendum, nauali materia. Vt de lignis intelligas.

Inter tantas opes bellicas Car.] Reſtituimus, Inter tantas opes belli captas Carthago ip.ſ.

Et in capienda urbe.] Diſpunximus præpoſitionem in, quam elegantius ſubaudias.

Feſſosq; milit. omnib. uno die belli operibus.] Caſtigauimus operis, autoritatē ſequuti uoluminis manu ſcripti, quæ uox huic loco maxime quadrat. Significat autem opera actionē ipſam cuius finis eſt opus. Operá militaria ſunt munitiones caſtrorū, ut quū de Marcello paulopòſt dicit, & opere perfecto extēplo in aciem legiones ducebat. Et rurſum: Caſtra inde ponentē undiq; munitores operibus prohibet. Libro quinto primæ Decadis: Ad opus, inquit, milites traducti. Operū omnium longe maximū ac laborioſiſſimū, cuniculus in arcem hoſtium agi cœptus. Eodem libro paulopòſt: Operibus tamen, inquit, non ui expugnata eſt. Item libro nono ſignificantiſſime de Gallis: Quando nec foſſa ualloq;, inquit, ab ignauiſſimo ad

mo ad opera ac muniendum hoſte clauſi eſſent. At operæ ſunt ipſi labores & officia militum, ut in dimicando decurrendoq́; & reliquis exercitijs. Nec conſtant opera *ſine operis*. Liuius noſter libro quinto primæ Decadis: Nuſquam, inquit, nec opera ſine emolumento, nec emolumentum ferme ſine impenſa opera eſt.

Pretium tamen muralis coronæ decus eius eſſe.] Docuit hunc locum ſic emendãdum liber uetus, præcipuum muralis coronæ decus, eius eſſe.

Q. Tyberilius centurio.] Legendum: Q. Trebellius centurio.

Socijs C. Lælius claßicis, Legionarijs M. S.] Volumen ſcriptum habet. Læliusq́; tectus claßis. Proinde legẽdum eſt indubie: Socijs C. Lælius Præfectus claßis, legionarijs M. Sempr. Tuditanus aderat: quemadmodum & nos in contextu caſtigauimus. Intelligit autem per ſocios, ſocios nauales, ut nihil fuerit opus addere claßicis. Adiuuat noſtram emendationem quod paulopòſt ſequitur: Ante omnes C. Lælium præfectum claßis, &c.

Cornelium Claudium.] Vetuſtus codex docet legendum, P. Cornelium Caudinum.

Tantæ indignitatis non tam aduocati.] Emendaui, amoti tantæ dignitatis.

Per omnes deos apparatos iurare magis.] Legendum eſt iuxta antiquũ uolumen, paratos iurare, hoc eſt, promptos. Apparatus ad cultum refertur. Quod uero paulopòſt ſequitur, ad concionem aduocauit, illic eſt, uocauit, & comperiſſe, non compertum habere.

Ac x x x. bobus donauit.] In ſcripto codice eſt uiginti bubus d. Porrò mira uarietas in numeris eſt.

Non de pondere auri argentiq́; & redactæ pecuniæ

conuenit.] Volumen antiquum habet: Non de numero auri atq; argenti, & redacta pecunia conuenit.

Si aliquibus aſſentiri neceſſe eſt.] Exemplar uetus habet: Si aliquis adſentiri n. Niſi ſit aliqueis pro aliquibus. Poſſet etiam legi alicui, ſubaudi ſcriptorum prodentium illa.

Media ſimilima ueris ſunt.] Arbitror Liuium ſcripſiſſe quemadmodum eſt in ueteri, Media ſimilia ueri ſunt. Quid autem opus fuit ſimilia ueri mutare in ſimilima ueris, quum Latine & eleganter dicamus ſimile ueri.

Quàm triſti ſub. ſeru.] Lectio uetus, quàm à triſti ſub iectas ſeruitio. Nec uacat à particula ſignificans ſubiectionem quam pariat triſte ſeruitium. Sic libro ſeptimo: Scipio auidior etiam certaminis erat, cum à ſpe quam ſucceſſus rerum augebat, tum quod. Sic enim locum emendauimus, quum prius legeretur, cum ea ſpe.

Inter hæc è media turba.] In exēplari ſcripto tātū eſt, media turba, ut ſubaudire poſsis, è uel in media turba.

Cum Scipio nihil profecto.] Vetus, Quum Scipio nihil defuturum ijs profecto diceret.

Alia mihi cura.] In antiquo uolumine legitur: Alia me angit cura, ætatem harum intuentem.

Animum ſtimulat.] Hæc uerba non ſunt in libro manu ſcripto.

Stabant ætate & forma.] Sic proculdubio Liuius ſcripſit, quemadmodum manu ſcriptum uolumen docet: Simul ætate & forma florentes circa eam Indibilis filiæ erant, aliæq; nobilitate pari. Cæterū quādo ſimul in ſtimulat uerterat caſtigator, opus erat uerbū aliquod infulcire. Adiecit itaq; de ſuo uerbū ſtabāt. Nec minorē arguit, uel ſcribæ uel caſtigatoris ſupinitatē, quod hactenus in

uulgatis

uulgatis exemplaribus pro aliæq; nobilitate pari, legimus, eæq; nobilitate pari. An ſi ſorores erant, nō erant pari nobilitate? Suſpicatus fortaſſe eſt ſcriba non fuiſſe germanas.

Ne quid quod ſanctum uſquam eſſet apud uos, uiolaretur.] Deprauata & hæc ſententia. Legendū enim hoc modo diſtinctis uerbis, ne quod ſanctum uſquam eſſet, apud nos uiolaretur. Sic enim eſt in manu ſcripto codice. Q. D. Turpe eſſe uiolari apud Romanos quod apud ullos Barbaros ſanctum ſit.

Dignitasq; facit.] Facit non erat in libro ueteri, ſed ſuperne quidam uerbum, monet, adiecerat. Veſtra quoq; uirtus dignitasq; monet.

Quàm ciuium coniuges.] Legendum quàm hoſpitum coniuges, iuxta uetuſtum librum. *Deſponſatam eam eſſe.*] Deſponſam eſt in ueteri.

Cui Luceio nomen erat.] Hic & paulopòſt exemplar ſcriptum habet: Allucio, non Luceio. Et mox, à domo, non ab domo.

Minor ſit inter nos.] Tu ſcribe ueteris libri fidem ſecutus, quo minus ſit huius inter nos ſermonis uerecūdia. Vult autem Scipio nullam uerecundiam eſſe eius ſermonis, qui de caſto amore ſit inſtitutus inter iuuenes præſertim.

Cum ſponſa tua uocata à militibus n.] Pro uocata reponi debet, capta.

Quia ipſe, ſi f. l. ludo æt. præſertim illecto & læto legitimoq; amore.] Hic locus multorum calamis deprauatus eſt, dum pro in recto alius ſubſtituit illecto, alius & læto. Sic autem legi debet: Et forma faceret fidem, quia ipſe ſi frui liceret ludo ætatis, præſertim recto & legitimo amore, & non reſpub. &c.

Tuo, cuius ſponſa eſt, amori faueo.] Legendum ex fide

hh H codicis

codicis uetuſti: Tuo, cuius poſſum, amori faueo.

Fuit ſpõſa tua.] *Sic diſtingue, Fuit ſpõſa tua apud me, eadem qua apud ſoceros tuos parẽtesq́; ſuos uerecundia. Seruata tibi eſt, ut inuiol.*

Adoleſcens ſimul pudore, gaudioq́; perculſus.] *Sic caſtigauimus ad exemplar uetus, Quum adoleſcẽs ſimul pudore & gaudio perfuſus, dextram Scipionis tenens, deos omneis inuocaret ad gratiam illi pro ſe referendam, q. ſ. n. ſ. ſ. pro ſuo a. atque illius erga ſe merito eſſet, parentes inde cognatiq́; uirginis appellati. Mira hic partim ſcribæ partim caſtigantis negligentia accidit, ut ex una ſententia geminam fecerit, quum particula ſublata, & uerbo inuocaret in inuocare mutato. Quid autẽ opus fuit pro perfuſus ſupponere, perculſus, quod ad metum & terrorẽ refertur? Vt nihil dicam quòd ablatiuus merito, omiſſus fuit.*

Vt id ab ſe donum acciperet.] *Pro ab ſe, quidã in exemplari uetuſto ſcripſerat ipſe.*

Satis omnibus compoſitis.] *Emendauimus in ueteri, rebus omnibus compoſitis.*

Captiuis Magone, & quind.] *In ſcripto legitur: Captiuis, cum Magone & q. Vt intelligas & alios captiuos præter Magonẽ, & quindecim ſenatores, naui impoſitos.*

Præpilatisq́; miſſilibus.] *Codex antiquus habet hic, pijatisq́; miſſilibus. Suſpicor ſcribendum, pilatisq́; miſſilibus.*

Remigio claſſis ciues, militesq́; tranquillo.] *Vitiatus locus eſt, quum pro Remigium ſcriptũ ſit Remigio, & pro claſſiciq́;, claſſis ciues. Legendum autem, atteſtante uetuſto uolumine: Remigium, claſſiciq́; milites tranquillo in altum euecti. Porrò ſic uocat Liuius Remigiũ ipſam multitudinem remigum, quemadmodũ Horatius dixit in Epiſtolis: Remigium uitioſum Ithacenſis Vlyſſei.*

Reſpub

Reſpub.ipſa ſtrepebat apparatu belli. Fabris omnium generum in publica officina incluſis data cuncta,quā pari cura ſubibat.] Et hæ clauſulæ miris modis interpolatæ ſunt. Nec lectio ueteris libri prorſus bene habet, quæ eſt huiuſmodi: Vrbs ipſa ſtrepebat apparatu bellicam officinam incluſis.Dux cuncta pari cura obibat, nunc in claſſe ac nauali erat,nunc cum legionibus decurrebat, nunc operibus aſpiciendis temp. dabat. Porrò ſuſpicor legendum: Vrbs ipſa ſtrepebat apparatu belli,publica officina incluſis.ſubaudi opificibus ſtrepebat. Nam de illis loquitur,de quibus ſuprà dixit: Deſtinauit opifices, ad duo millia hominum erant,eos publicos fore cum ſpe propinqua libertatis. Iam uide quomodo interpolatus ſit iſte locus.Primū pro urbs ipſa ſubdidit caſtigator Reſp.ipſa,quaſi reſpub. ſtrepere poßit.Deinde hæc uerba, Fabris omniū generū, fortaßis adiecit de ſuo. Clauſulamq; elegantem,Dux cuncta pari cura obibat, ipſe ſic mutauit, data cuncta, quam pari cura ſubibat,ut de officina intelligamus.Poſtremo omiſit oratiunculas,nunc in claſſe ac nauali erat,nunc cum legionibus decurrebat.

Refectisq; quos quaſſauerant,muris.] Vetus exemplar habet:Refectisq; quæ quaſſata erant muri.

Cuius rei tam paruo præmio.] Apparet ex ſcriptura libri uetuſti,legi etiam poſſe:Eius rei tam paruæ præmio.

IN LIBRVM SEPTIMVM
TERTIAE DECADIS.

IN Italia autem Conſul.] In ueteri codice non eſt autē.
Prædæ aliquantum eius militi fuit conceſſum.] Exemplar manu ſcriptum habet, præda, & aliquantum eius fuit militum conceſſa. Arbitror legendum, Prædæ

aliquantum. Vſui militum conceſſa. Vt ſit ſenſus:Prædæ aliquantum ſubaudi captum eſt. Vſui militum conceſſa.ſ. fuit præda. Nam ſequitur infrà: Ibi ad quatuor millia hominum capta, & cæteræ prædæ aliquantum.

Tantum gaudij.] Vetus: *Tantum gaudium.*

Pari audacia Romanus.] Emendauimus: *Par audacia Romanus. Nam ſequitur, conſilio & uiribus impar.* Et ſic *eſt in libro ſcripto.*

Et ſiniſtra ala acriter pugnam inierunt.] Repoſuimus: *Et ſexta, alacriter pugnam inierunt. Nam mox meminit ſextæ legionis & quintæ.*

Occiditq́; principes.] Hoc uerbum uidetur aliquis adieciſſe. Mibi magis arridet uetuſti codicis lectio cum participio perempti, quod in margine quidã aſcripſerat hoc modo. *Principes qui cũ Fuluio colloquia occulta habuiſſe comperti ſunt, perempti.*

Semiermes.] Scriptura uetus ſatis oſtendit non ſemiermes, ſed inermes legendum eſſe.

Et Romæ q. cum luctus ex p. tum.] Video potius ſcribendum iuxta uolumen antiquum: *Et Romæ quidẽ quàm luctus ex p. tam timor in ſ. e.*

In multum diei.] Caſtigaui *in multũ diem.* Ex ueteri.

Aduerſus prodijt.] *Prodit* illic legitur, ſicut pauloantè, *dexteræ alæ ſiniſtra ſubit.* Non *ſubijt.*

Locauit autem omne frumẽtum.] Deprauata clauſula: Legendum atteſtante uetuſta ſcriptura: *Locauit autem omnem frumento.* ſubaudi, agrum, ut uidelicet frumentum perciperet.

Sibimetipſis tecta militariter c.] Scribe *ſibimet ipſos*, ut ſint duæ dictiones.

Stramento intecta, omnibus uelut de induſtria alimẽtis

ignis

ignis.] *Hic locus cum mihi diſpliceret propter ablatiuum omnibus, inſpexi uetus exemplar, & reperi illic ſcriptum non omnibus, ſed omne.* Verum nec ſic uidebam Liuianum conſtare candorem. Itaq; diutile expenſis non ſolum uerbis ſententiæ cohærentis, ſed ipſis etiam elementis deprauati uocabuli, huc ſum adductus, ut putem à Liuio ſcriptũ fuiſſe, non omne ſed omnia, ſic ordinanda ſiue diſtinguenda ſententia: *Erant autem pleraq; ex cratibus aut tabulis facta, alia arundine texta, ſtramento intecta omnia, uelut de induſtria alimentis ignis.* Vt uidelicet ablatiuus alimentis referatur ad priores ablatiuos, cratibus, tabulis, arundine & ſtramento.

CLXX. *Campani.*] *Scribendum Capuani, ſicut pauloantè: Ne deeſſet materia in Capuanos ſæuiendi. Non Campanos. Nam Capuæ res hæc accidit, de qua hic loquitur. Sunt tamen Capuani & Campani, quòd in Campania ſita ſit Capua.*

In Hetruriam legati.] *In exemplari ſcripto legitur:* In Aetoliam legati.

Ne aut conſulem Marcellum.] Expunximus Marcellum.

Quæ proſpera prælia.] Repoſuimus quæ is proſp. Ex ueteri.

Quàm Romano.] Vetus habet, quàm Romanis eſſe adfirmabant.

L. Geminum.] In antiquo eſt, Genutium.

Pateram ex quinq; pondo auri factam.] Ex ſcripto codice legendum: Pateram auream ex quinq; pondo factam. Subauditur autem auri.

Iis quoq; quæ darētur, portatæ togæ pr.] Videtur antiqui libri lectio eſſe: Iis quoque quæ darentur portata,

togæ prætextæ.

Multa ea æſtate.] Vetus, *Multa æſtate qua hæc f.*

Perueniſſet.] In ueteri, *ueniſſet*. Et mox: *Ibi de ſuis rebus.* Non, *ubi*

Neminem Siculũ, qui metu inde fugati abſuerint, eſſe.] Hæc uerba ſignificant, nullum ex Siculis qui aliquando fugerint, eſſe in Sicilia. At M. Valerius c o s. contrarium hic Romano ſenatui perſuadet. Legendum igitur quemadmodum caſtigauimus ex ſcripto codice: *Neminem Siculum, qui fugati metu inde abſuerint, non eſſe.* Subaudi in Sicilia, hoc eſt, in Siciliam rediſſe.

Honores omnibus ad exoluendam fidem à conſule habiti.] Hoc ſatis obſcure dictum eſt, ad exoluendam fidem. nã oportet aliquid ſubintelligere, puta ſenatus ipſius, aut alterius cuiuſpiã. Clarius autẽ loqui ſolet Liuius. Proinde magis mihi probatur lectio manu ſcripti codicis, quæ ſic habet: *Honores omnibus ad exoluendam fidẽ conſulis habiti.* Vt intelligas Regulis iſtis habitum honorẽ à ſenatu, quo liberarent fidem conſulis M. Valerij, qui fidem ſuam illis obſtrinxerat, futurum ut ſi Romam uenirent, honoribus afficerentur.

Quo ordine uel.] Hæc uerba non ſunt in antiquo codice. Sed tantum, *ut ſciret quo in ſtatu res Africæ eſſent.* Quare diſpunximus adiectitiam clauſulam.

Sed Dictatorẽ comitior. hab. dici, & extemplo.] Quid opus fuit hic mutare Liuij uerba? Procul dubio non conſuluit ueteres libros, qui deſcriptum abhinc annis centũ Liuianũ exemplar caſtigare eſt aggreſſus. Melius & elegantius in ſcripto uolumine legitur, nempe ſic: *Vt nõ expectanda comitia conſulis cenſeret, ſed dictatore comitiorum habendorum cauſa dicto extemplo in prouinciam*

redeund

redeundum, quemadmodum & nos caſtigauimus in contextu.

Eodẽq; iure uocatæ reliquæ inclinaſſent.] Volumẽ ſcriptum non habet *reliquæ*, ſed tantum *eodemq; iure uocatæ inclinaſſent*. Porrò, *eodemq;* aduerbium eſt, & *iure* ſeptimo caſu dictum, ut & *ſorte*.

Itaq; ſi ſuum nomen dictator acciperet.] In exemplari uetuſto, *ſi ſuum n. d. exciperet* legitur. Vnde conijcio ſic hunc Liuij locum caſtigandum, *Itaq; ni ſuum nomen Dictator exciperet.*

Cũ Flaminius.] Indicãt ueſtigia ſcripturæ ueteris, tametſi mendoſa, deeſſe hic prænomẽ Flaminij, puta C. aut P.

Plebẽq; ſciſſe.] Eſt in ſcripto *iuſſiſſe*. Sed neſcio an mẽdoſe, ſicut & ſuprà, *quem populus iuſſiſſet dictatorem*.

Exemplumq; ea in re.] Repoſuimus ex antiquo libro, *exemplaq;*. Nam ſubdit, *uetus L. Poſthumij, recens Q. Fabij*. Sic enim legi debet: *Non recensq; Q. Fabij.*

Patribus id tempus Reipub.] In margine uetuſti codicis aſcriptum erat, uerbum *intereſſe*.

Hi cenſores.] Caſtigauimus: *Sed hi cenſores*. Et mox pro *Reipub.* ſcripſimus *publicæ rei*. Sic enim antiquus liber habet. Et ſic eſt legendum.

Pro temporis huius copia magnifici apparatus.] Vetus habet: *Pro temporis eius copia magnifice apparatos.*

Ab Scipione geſtas ſupplicationes.] Scripſimus, *à P. Scipione geſtas ſupplicationem*. Et paulopòſt pro *Quod mihi minus*, *Sed mihi minus*. Ex uolumine ſcripto.

C. Calpurnius præeſſet.] Emendauimus *præfuiſſet*.

Quẽ Q. Fuluius habuiſſet.] Hanc ſentẽtiam in uulgatis exẽplaribus trãſpoſitã ex ueteri libro ſic ſuo loco reſtituimus: *Capuam exercitumq; quem Q. Fuluius habuiſſet, T.*

Quintius obtineret.

Exercitumq; qui tum iã Arimini erat.] *Sic uidetur legendum iuxta ſcriptum exemplar:* Prouinciam *exercitũq;* (*Arimini erat*) *acciperet.*

His quoq; eſt]. *Huiuſmodi lectionem indicat uetuſtus codex,* (*His quoq; enim prorogatum imperium*) *in Sicilia Cannenſis exercitus datus. Nam ſequitur infrà: Et in Sicilia ita diuiſæ res. Sex. Cæſari Cãnẽſis exercitus eſt datus.*

C. Aurun. eædem in Sardiniã.] *Scripſimus in Sardinia. Hic unam paginam tranſilire coacti fuimus ob defectum qui erat in exemplari manu ſcripto, quod ex Spirenſi bibliotheca nacti fueramus.*

Idem ſocios conſenſiſſe omnes.] *Sic diſtinximus. Idem ſocios. Subaudi facturos. Conſenſiſſe omnes.*

Quæ officio deceßiſſent.] *Miror cur hic libuerit caſtigatori ſupponere deceßiſſent, quum in ueteri codice ſit deceſſerint.*

Tentatis prius aliarum col.] *Caſtigauimus ex ueteri libro, Pertentatis pr. al. col. animis. Aliud autem eſt, tentatis, aliud pertentatis. nimirum hoc poſterius abſolutam diligentiam arguit.*

Sequi in ſenatum eos iuſ.] *Expunximus accuſatiuum eos, qui elegantius ſubauditur. Nam præcedit, merito eorum, & collaudari eos. Nec eſt in ſcripto codice.*

Signini fuere & Nolani.] *In Spirenſi uolumine nõ eſt Nolani, Venuſinorũ uero uocabulum quod omiſſum erat in uulgatis editionibus, inſeruimus poſt Nucerinos. Nec eſt illic Firmiani, quum oppidum Firmum appelletur, nõ Firmium. Eſt & Spoletini, non Spoletani.*

Et ad populum actæ.] *Vetuſti codicis lectio: Et apud populum actæ.*

Quod

Quod in ſ.ær.ad ult.caſus ſeruabatur.] *Liber ſcriptus habet ſeruaretur. Sic autem & infrà loquitur* Liuius. *Nõ eas,inquit, ſolum quæ remis agerentur. Non,agebantur.*

Cenſores ut agrũ Camp. fruendũ loc.] *Caſtigauimus: Duo cenſores.Porrò ſic dicit hic eleganter, ut agrũ Campanum fruendum locarent, quemadmodũ ſuprà dixit:Simul ut cum agro tecta urbis fruenda locarentur.*

Et his T.Manlius.] *Expunximus particulam &.*

Et ius liberum.] *Pro &,hic ſubſtituimus, ei datiuum.*

Qui equo mereri deberent.Emendauimus merere.

Ne remorãdi quidem cau.] *Antiqua lectio:Ne morandi quidem.*

Et quia in animum induxerat.] *Addidimus uocabulum ita:Et quia ita in animum indux.*

Prægreſſum eum aſſequitur.] *Pronomen cum quum non ſit in codice ſcripto,& elegantius ſubaudiatur, ſubmouimus.*

Non caſtra ponere pati.] *Hunc locũ mutilum ita ſuppleuimus & ordinauimus ex libro uetuſto.Non iter quietos facere,caſtra non ponere pati.*

Dextera alia.] *Caſtigauimus:Dextera ala.*

Dum alij trepidi cedunt.] *Ex ueteri libro ſcripſimus, trepidè.Nam ſequitur,alij ſegniter.*

Et uictos ſequẽdo,priore æſtate abſumpſiſtis.] *Legendum,priorem æſtatem abſumpſiſtis. Sic autẽ ſæpe* Liuius *loquitur.Vt infrà, Primum diem quo fines hoſtiũ ingreſſi ſunt,populando abſumpſerũt.Et rurſus: Cum hyemem totam reconciliandis* Barbarorum *animis, partim remiſſione obſidum captiuorum'que abſumpſiſſet. Et iterum: Ipſe reliquum æſtatis recipiendis in fidem* Hiſpaniæ *populis abſumpſit.*

Et cuius ipſius pudere ac pœnitere uos oportet, reſe-ram.] Hanc ſententiam caſtigator quiſpiam additis dictio-nibus interpolauit. Nec enim eſt: Et cuius, aut uerbū Reſe ram in exemplari Spirēſi. Sed, Cuius & ipſius pudere ac pœnitere uos oportet: nēpe æquis manibus. Suſpicor uerò pro ipſius ſcribēdum ipſos. Cuius & ipſos pud. ac pœni. uos op. Et eſt initiū nouæ ſententiæ. Nec opus eſt uerbo re feram, quum cohærcant alioqui quæ ſequuntur. Nam ſen ſus eſt. Cuius & ipſos pudere ac pœnitere uos oportet, hoc ipſum eſt, quòd æquis manibus heſterna die diremi-ſtis pugnam.

Cum exercitu meo eloqui uideor.] Quid illi uenit in mentem, qui hic eloqui pro uerbo loqui ſuppoſuit, quod legitur in codice ſcripto?

Diſtrictis gladijs diſcinctos deſtituit.] Obſcura lectio ſimul & mēdoſa. Vetus exemplar habet: Diſtrinctis gla-dijs cinctos deſtituit. Non dubito quin ſcripſerit Liuius, deſtrinctis gladijs cinctu deſtituit. Vt ea ignominia affe-ctos intelligas, qua male ſe gerentibus in prælio militibus & gladij à lateribus auferūtur, & ipſe cinctus ſiue cingu lum, ut diſcincti & ſoluti incedant. Vſurpatur ſubſtanti-ue cinctus. Vnde Vergilianum illud: Cinctuq; Gabino.

Ita concio dimiſſa, fatendo iure ac m.] Pro fatendo ſcri bendum eſt fatentium.

Ordinati armatiq;.] Spirenſe uolumen habet, armati ornatiq;. Indicant autem ſequentia nondum ordinatos fuiſſe. Et intellige ornatos poſt ſtragem proximam, ex qua laceri redierant. Sic libro nono huius Decadis: Di-em'que ijs, qua equis armis'que inſtructi atque ornati ad-eſſent, edixit.

Viribus quoque ſufficerent.] Expunximus quoque.

Neque

Neque enim eſt in libro ſcripto.

Copias educit.] Scripſimus, & copias educit.

Hortator teſtisq; præſens firmabat.] In ueteri codice hæc appoſitiue leguntur, ſine particula que: Hortator teſtis præſens firmabat.

Et partim conculcatis.] Repoſuimus antiquum uocabulum quo Liuius uſus eſt, quemadmodum teſtatur exemplar ſcriptum, nempe occulcatis. Eſt autem occulco pro obculco, ab ob & calco.

Et tam conferta turba.] Vetus mendoſe habet, & eum conferat turba. Opinor ſcribendum, & in conferta turba.

Conſternatas agit q.i.m.i. reguntur.] Reſtituimus ex Spirenſi codice, conſternatam agit, quàm inſid. m. imperio regitur. Subaudi belluam.

Qui proſequerentur agmen.] Antiqua lectio: Sequerentur agmen.

Recepti ſunt.] Scripſimus accepti, deleto uerbo ſunt. Tu intellige clementer acceptos, clementer tractatos. Quam lectionem & editio Romana continet.

Ad cætera inopem, ſe recepere.] Vetus codex habet conceſſere. quem & nos ſecuti ſumus.

Atq; inter populares tum honorati.] Exemplaris anti qui ſimul & Romanæ editionis lectio, tam honorati.

Pro transfuga iuſſus.] In Spirenſi uolumine legitur profuga. Nos caſtigauimus perfuga, ſublata præpoſitiõe pro, quæ in uulgatis editionibus male recepta eſt.

Simul à portu & à nauibus quæ ab aperto mari.] Scripſimus, & à portu, & à nau. quæ aperto mari. Nam ſic habet antiqua lectio.

Qui præfectus claßis fuerat.] Inſeruimus uocabulum antea, Qui præfectus antea claßis fuerat. Et pro illo loco præpoſi

præpoſitus,ſcripſimus, illi loco præp.

Vt *captæ urbis interdum excitatur clamor.*] Excitaretur *caſtigauimus, quemadmodum & Romana habet editio.*Et *mox pro, ſignaq; inferri,ſcripſimus,ac ſigna.*

Accedebat ſonus.] Vtrobique *legitur accidebat in codice uetuſto.* Item,*quum ex temporis.* Non,*quum & ex temporis ſpatio.*

Qua *Brutiorum præſidium eſſe agitatæ proditionis cõciliator nuntiauerat.*] Hæc *mendoſa lectio non ſolum in* Romana *editione, ſed & in cæteris omnibus quæ inde propagatæ ſunt inoleuit.Antiquũ uolumen habet:*Qua Brutiorum *cohortem præſidium agitare prodit. conci. nuntiauerat.* Tametſi *deprauate ſcriptũ eſt illic cogitare pro agitare. Porrò librarius caſu cohortem accuſatiuum omiſerat.* Et *caſtigator nõ inſpecto codice uetuſto,quum uerbum agitare non admodum quadraret, adiecit aliud uerbum,nempe eſſe. & agitare uertit in agitatæ,ut coniungeretur cum genitiuo proditionis.* Nos *locum reſtituimus in contextu.*

Inde *& proxima reſ.*] *Scripſimus:* Deinde *proxima reſ.porta.* Nam *ſic habet uolumen ſcriptum.*

Prius penè quàm cõſcere.] Voculam *penè expunximus.* Et *mox,pro ex equo præcipitatum eſſe, ſcripſimus præcipitaſſe.*Sic Liuius *infrà:* Quum *in* Italia *ad* Thraſimenũ *&* Cannas *præcipitaſſet* Romana *reſpublica.* Item *libro ſexto primæ* Decadis: Ipſi,*inquit,in inſidias præcipitaue re ibi.*Hoc *uerbum uſurpat abſolute.*

Vt *Syracuſarum ornamenta æquauerint.*] Fecimus *ex æquauerint,æquarent. & pro,ſed & maiore,ſcripſimus, ſed maiore.*

Curſum agmine facto.] *Corrupta uerba ſunt.*Legendũ, *atteſtante*

atteſtante ueteri libro, Curſim agmine acto. In editione Romana,& ea quam proxime nobis Colonia Agrippina dedit,curāte Ioan.Sobio uiro optimo, rectè legitur,curſim.Verum in altero uocabulo dormitatum eſt.

Impunita ijs priora fore.] Suſtulimus datiuum ijs. Et infrà pro,dolo inuictus fuiſſet,ſcripſimus,eſſet.

Tantis augeſcere incrementis.] Legendum iuxta ueterem ſcripturam, tacitis augeſc. incrementis. Et mox,quâ cœpiſſent,ruerunt. Non quâ cœpiſſent,fluerent:quemadmodū repoſuimus.Demiror Venetos & Colonienſes non dignatos inſpicere editionem Romanam, in qua poſterius uocabulum recte habet.

Cum ea ſpe.] Legendum:Quum à ſpe,quam ſuc.r.augebat,hoc eſt,propter ſpem.Porrò mirè elegans eſt à particula in hoc ſignificatu.

Cum ijs copijs.] Quid opus fuit hic addere copijs,quū præcedat,copias auxerat.Et mox,terreſtribus copijs.Huiuſmodi dictiones à profeſſoribus inter enarrandum adduntur,quum uerba autoris exponunt. Et deinde à parū attentis recipiuntur in contextum.

Iam enim & Lælius.] Spirenſe exemplar huiuſmodi lectionē uidetur continere,Ab Tarracone egreſſus(& Lælius redierat ab Roma ſine q.n.m.r.m. uolebat) Tametſi lacunula erat poſt uocabulum egreſſus.

Quàm gloriāti eam uelut primam occaſionē raptam.] Mendoſus locus eſt.In manu ſcripto legitur,qua glorianti ea uelut primam occaſionē rapta, ſuſpicor ſic ſcripſiſſe Liuium,quàm glorianti ea ut ſub primam occaſionem rapta. Niſi quis malit legere uelut ad primam.

Neq; enim ſe reprehendere nomen hominum,ſi tam anceps od.] Sic in editione Veneta legitur, ſed deprauate, quam nos cum exemplari manu ſcripto contulimus, pro=

pter autoritatem officinæ Aſulanicæ. Vetus codex amorem hominum habet, minus à germana Liuij lectione aberrans. Debet autem eſſe morem, non amorem. Et mox, ſi tam, non, ſi tamen. Minime fefellit hoc Iacobum Sobium admiratorem Liuij ſingularem, cui Colonienſem editionem cæteris caſtigatiorem debemus.

Quales ex hac die.] Scripſimus, ex ea die. Et mox, operæ eorum pretium faciat, pro faceret. Inſuper, in conſpectum eius (ſcilicet Indibilis qui pro utroq; loquebatur) pro, in conſpectum ijs.

Liberiq; lacrymantibus præ gaudio redduntur.] Vetus exemplar tantum habet, lacrymantibus gaudio red. abſq; præ. Frequens autem eſt apud Liuium caſus ſeptimus. Sic paulo pòſt: Quum effuſis gaudio lacrymis cuperet uero diceret. Gaudio, hoc eſt, ob gaudium.

In hoſpitium adducti.] Vbi in excuſis codicibus eſt adducti, plerunq; in ſcripto abducti legitur. Nec male quadrat. Nam qui adducuntur, etiam abducuntur ab eo loco in quo ſunt.

Et fluuius.] In ſcripto tantum eſt, Fluuius.

Armorum'que.] Scripſimus, aut armorum. Sicut mox, quas cœpiſſent hoſtes, quas cœpiſſent, hoſtibus. aliter diſtincta ſententia. Præterea, per quam defertur amnis, pro deferretur. Ex libro ueteri.

Per aſpera primũ nihil aliud, quàm uia impediti iere.] Antiqua lectio, per aſpreta.

Et cum cæde magna in ac. altiore.] Scripſimus, Et cæde mag. in aciem altiori. Paulo pòſt adiecimus particulã &, quæ deerat, Locusq; ad euadendum & medijs datus eſt. Et cædes fierent, ſcripſimus, pro cædes fieret.

Circunfuſa inde omnis multitudo.] Omnis, non erat in Spirenſi

*Spirenſi codice.*Et *pro,* Romæ *intolerabile eſſe,erat intolerandum,quemadmodum & nos caſtigauimus.*

Vt *confeſtim Aſdrubalem conſequeretur.*] Legendum *perſequeretur.*

Aut in ultima Hiſpaniæ amoti.] *Vetus habet, moti.* Q*uod uerò mox ſequitur: Simul et* Hiſpanos*, ſcripſimus ut,pro &,Simul ut* Hiſp.

Nec *cum* Romanis.] *In ſcripto libro legitur:* Nec *cum* Romano, *ſubaudi,exercitu, quemadmodum & nos mutauimus.*

I*ngenio magis quàm uirtute.*] Repoſuimus, *aſtu magis quàm u.*Demiror *quid caſtigatori in mentem uenerit, ut hic aliam uocem ſupponeret.* A*ſtus eſt quem in hominibus damnamus.*

Venuſiam *in tecta milites abduxiſſet.*] Hic *tecta legũt omnes propterea quòd ſequitur, bis cæſum exercitũ eius æſtiua* Venuſiæ *ſub tectis agere.* Exemplar *manu ſcriptũ habet,in exta.*Proinde *malim legere,in ſtatiua.*Q*uemadmodum de* Nerone c o s.*circa finem huius libri:*Citatiore *quàm inde uenerat,agmine die ſexto ad ſtatiua ſua atque ad hoſtem peruenit.*

Marcellus Romã *rediret.*] Ex *fide uetuſti codicis ſcripſimus hic,ueniret,pro rediret.*Et *mox, abſente ipſo ageretur.*Item*,accuſauit tribunus.*Et*,diutius ibi.*

Vtriſq; *conſulibus.*] Scripſimus: Vtriq; *conſulum.* Et *mox,duo cõſulum prioris anni exercitus,pro conſulares.*

Et *quæ ſenatus cenſuiſſet.*] Videtur *ex æque mendoſa codicis ſcripti lectiõe legendũ:*Ex *quo ſenatus cenſuiſſet.*

In *qua &* T.Q*uintius* Pr.*fuerat.*] Autoritatem *ſecuti manu ſcripti uoluminis, hanc clauſulam deprauatam ſic reſtituimus:*Q*uæ* T.Q*uintij prætoris fuerat.*

Italiæ

Italiæ, Siciliæ, Sardiniæq́;.] Scripſimus, Italiæ, Siciliæq́; ac Sardiniæ. Et mox pro, & in Sicilia ita diuiſa res eſt. Et in Sicilia ita diuiſa res.

Eo anno peſtilentia grauis incidit in urbem agrosq́;, quæ tamen magis in morbos longos, quàm in perniciales euaſit.] In primis certũ eſt non eſſe legendũ, in urbem agrosq́;, quemadmodũ uulgò legunt omnes, ſed, per urbẽ agrosq́;. Sic enim eſt in ueteri uolumine. Caſtigatori non eſt uiſa ſatis Latina locutio, incidit per urbẽ. quare mutauit, pro per, ſcripſit in. At quid dicemus de dictione perniciales quæ ſequitur? Pernicioſus legimus, uerum pernicialis non reperitur apud autores. Subeſt, ni fallor, mendum. Scriptum exemplar habet, inperniciales. Diu me hic ſcrupus occupatum habuit. Et tandẽ quum cogitarem nõ eſſe tam inepte loquacem Liuium, ut quum dixerit magis in longos morbos, præpoſitionem in ſtatim repetat & dicat, quàm in perniciales, deprehendi unum eſſe uocabulum, & indubie legendum, interniciales. Dictum autem eſt internicialis, ea forma qua dicimus exitialis. Significat interniciale quod necem affert. Sanè poteſt pernicioſum eſſe, ſiue perniciale, ut uulgatum errorem ſequar, quod tamen non ſit letiferum. Accipitur enim pernicioſum etiam pro damnoſo ac periculoſo. Quo ſenſu longi & diuturni quoque morbi ſunt pernicioſi. Proinde uoce hic opus erat quæ plus ſignificaret. Atque ut hoc uocabulo uteretur hic, in cauſa eſt quod pauloantè dixit, exitiabilis prodigiorum euentus. Notum eſt quid ſit internecio & interneciuum, ubi præpoſitio Inter auget. Porrò nõ dubito, quin eruditi albo, quod aiunt, calculo meum ſint probaturi iudicium. Nolui tamen lectionem receptam eradere, ne quis me temeritatis argueret. Sufficit hic doctos

eſſe

eſſe admonitos. Certè nihil clarius dici poterit, q̃ ſi ſic legas: Eo anno peſtilentia grauis incidit, per urbẽ agrosq́;, quæ tamẽ magis in longos morbos, q̃ interniciales euaſit.

Ante diem III. Nonas Quint.] *Scripſimus, ad III. Nonas Quintileis. Et mox, accipere. Cui traderet: non, & cui traderet.*

Biduum ad conſyderandum tempus.] Vide num legendum ſit, *biduanum ad conſyderandum*. Hoc enim magis placeret quàm bidui. Et uetus codex, *biduum* habet.

Tribunis mil. præfectisq́; ſoci. & centurionibus.] Caſtigauimus: *Tribunos mil. præfectosq́; & centuriones.*

Cauitq́; cum cura.] Has duas uoces, *cum cura*, expunximus, quòd non eſſent in exemplari Spirenſi. Et pro *intenſius* ſcripſimus, *intentius*.

Alijs ſententijs notantibus præfectum.] Mendæ poſtquam ſemel fuerint in libros receptæ, ſic germanæ lectioni immixtæ latent, ut etiam à doctis uix ſentiantur. Quis putaret in iſtis uerbis aliquid eſſe uitij? Et tamen eſt hic erratum prodigioſum. Quum hunc locum legerem primum, non placebat uocabulum *ſententijs*, quod tamen ſeptimo caſu dictum uideri poterat, pro per ſententias. Sed quid opus erat uoce pluratiua? Inſpexi Spirenſe exemplar, & reperi ſcriptum, *alijs ſocijs notantibus*. Videbam & hoc mendoſum eſſe, ſed ſperabam ex aperto mendo germanam lectionem me facilius addiuinaturum. Deprehendi itaq́; à Liuio *ocij* fuiſſe ſcriptum, quod primum aſcita proxime præcedentis dictionis ultima litera ſ, deprauatum eſſet in *ſocij*, mox ob conuenientiã caſuum utrinq́; cohærentium in *ſocijs* foret mutatum. Id poſtea caſtigator non conſyderans, ſed aliò properans ac nimium fidens ingenio ſuo, uertit in *ſententijs*. Sic accreſcunt in

monumentis autorum mendæ. Facilius autē ſit ex primis librariorū erratis ſinceram lectionem reperire, quàm ex poſterioribus nonnunquam eruditorum caſtigationibus. Proinde ſic leges hæc Liuij uerba: Alijs ocij notantibus præfectum. Ita legendum quoque docet ſequens ſtatim clauſula, quòd eius ſocordia Tarentum proditum hoſti eſſet. Nam ocium progignit ſocordiam, hoc eſt, deſidiam & ignauiam. Coniungitur autem eleganter Notare cum genitiuo, quum reprehendere ſignificat.

Notionem de eo.] Antiqua lectio: Notitionem. Arbitror ſcribendum cognitionem. Hoc enim magis placeret quàm notationem.

Quod negabant unam cellam duobus recte dedicari.] Reſtituimus ex codice ſcripto: Quod neg.u.cellam amplius quàm uni deo recte dedicari.

Reditum eſt.] Expunximus eſt, quòd non ſit in ueteri libro. In quo mox, Annibal redit legitur: non, redijt.

Subiecta res oculis noſtris.] Expunximus, noſtris. Et mox pro conſentiente, ſubſtituimus, adſentiente.

Auctum etiam uiſum in capite.] Simile extiſpicium deſcribit Lucanus his uerſibus, in primo:

Quodq; nefas nullis impune apparuit extis,
Ecce uidet capiti fibrarum increſcere molem.
Alterius capitis, pars ægra & marcida pendet,
Pars micat & celeri uenas mouet improba pulſu.

Caput extorum eſt iecur. Et in iecore duo capita conſtituebant aruſpices.

Caſtra caſtris collata crederet.] Scripſimus diceret. Et mox, ut ſi collis, deleuimus particulā, ut. Deleuimus quoq; ea pronomen in ſequenti uerſu: Exiguū campi ante caſtra erat. Deinde pro, poſſet excipere, caſtigauimus, poſſent excipere,

excipere. Et pro, ab tergo includerent uiam, intercluderent uiam. Poſtremo pro, neq; euadere poſſent in iugum, neq; euaderent in iugum, eraſo uerbo poſſent. Ad fidem omnia uetuſti codicis.

Interfecti A. Manlius.] Subuenimus huic loco, quem in editione Aſulanica aſteriſco notatum reperimus. Nam legendum eſt: Interfectus A. Manlius. Nec deeſt quicquã. Vocabulum pluratiuum interfecti, ſcrupulum antè inieceerat.

Equitum tres.] Scripſimus, Equites tres. Et mox pro, Et tumulatum in caſtris, Tumultuatum & in caſtris.

Tam improuide iſſet, collegamq;.] Reſtituimus deprauatum locum, pro iſſet ſcribentes ſe, Tam improuide ſe collegamq;, & propè totam Rempub. in præceps dederat.

Alteram ſcriptam laudatione filij, qui rei geſtæ interfuit.] Autoritatem manu ſcripti uoluminis ſecuti, repoſuimus: Alteram ſcripta laudatione, qui rei geſtæ interfuerit.

Ne cui dolus necteretur.] Legendum, ne qui dolus. Sic enim in libro ueteri legitur. Porrò Liuius uſurpat qui pro quis. Id quod et Cicero ſæpe facit. Vt pro Cecinna, Si qui familiam meam de fundo meo deiecerit. Si qui mihi præſto fuerit cum armatis. Idem peculiare eſt Septimio Tertulliano, quemadmodum indicauimus in noſtris annotationibus quas in illum ſcripſimus. Porrò res hæc non animaduerſa corrumpendis autorum locis infinitis anſam dedit. Venit nunc in mentem unius loci, qui deprauate apud Ciceronem legitur, in libello cui titulus eſt De ſenectute ſiue Cato maior. Habẽt enim ſic exẽplaria typis excuſa quæ uidimus hactenus: Omnia quæ curant, meminerunt, uadimonia cõſtituta, qui ſibi, quibus ipſi debeãt. Quũ indubie Cicero ſcripſerit, qui ſibi, cui ipſi debeant. pro quis ſibi.

Nam eam germanam lectionem continet exemplar Ciceronis manu ſcriptum, quod nos Sletſtadij inuenimus apud diuum Ioannem. Sed de his aliâs.

Si qua opera eorum opus eſſet.] Emendauimus: Si quò opera e. opus eſſet. Id eſt, ad aliquem locum.

Rati occaſionem ſupplicij petere, miſſo retro nuncio.] Vitiatum locum ſic reſtituimus: Rati occa. ſupplicij peti, remiſſo retro nuntio. Participium miſſo, mutilatum erat, & auctum inepte præcedens uerbum. Fortaſſe mouit caſtigatorem, quod dicit remiſſo retro: cui alterum uiſum ſufficere puta aut remiſſo, aut miſſo retro. Verum ſic & infrà loquitur Liuius: Venuſiam, inquit, retro quibus uenerat itineribus repetit.

Alij è turri eius portæ muriſq;.] Pro duabus dictionibus, turri eius, ſubſtituimus ex ſcripto codice, turribus. Opinor ſcriptum fuiſſe turribus relicto ſpatiolo medio inter priores duas ſyllabas & ultimam. Id bus caſtigator mutauit in eius. Nam præcedit, circa portam qua uenturum hoſtem rebantur.

Edito è ſpeculis ſigno.] In Spirenſi codice tantum eſt, ſpeculis. non, è ſpeculis.

Venuſiam adducere iuſſit.] Scripſimus abducere. Et aliquanto pòſt pro, & magnum luctum, magnum & luctum, ut uidelicet magnum accuſatiuus etiam ad metum referatur. Mox pro, exercitum Venuſiam miſerunt, repoſuimus, exercitum Venuſianum miſerunt.

Tutaſq; circa ſtationes.] Circa non eſt in exemplari ſcripto. Et poſtea legitur: Profectus ipſe cũ paucis equitũ leuis armaturæ. Non cũ paucis equitũ, leuiſq; armaturæ.

Sulpitius ab Naupacto.] Addidimus literam prænominis. P. Sulpitius. Et mox, iuſſis ſubſequi peditibus, ſcripſimus,

pſimus, ſe pronomine deleto. Item, *nihil tale metuerent,* pro *metuerant.*Et *ad naues,*pro *in naues.*

Quantæcunq; de Romanis tum uictoriæ.] Pro *tum* repoſuimus *tamen.*Senſus eſt, Quantæcunq; uictoriæ, quia tamen non de quibuslibet,ſed de Romanis erat.Item pro, *purpuraq;,purpura,*particula que eraſa.

Per maritas domos.] Inſigne erratum hic eſt. Non enim quemadmodum ulmos maritas dicimus, quibus coniunctæ ſunt uites, ſic & domos maritas uocamus,in quibus degunt matrimonio copulati. Spirenſe exemplar habet,*per maritum aſdomos.* Legendum eſt:Per maritimas domos,hoc eſt,domos ad mare ſitas. Et intelligit domicilia tenuiorũ. Captabat autẽ loca minus celebria ac parum frequẽtia. Nã ſequitur:Quo minus cõſpectus,eo ſolutior. Porrò ſunt & hodie principes,qui Philippi licentiã imitentur,nõ per domos ſemper maritimas, ſed maritatarum diſcurſantes cũ uno aut altero comite: adeo ſummittendo ſe in priuatum faſtigium, ut morionũ cultus non pudeat.

Vni etiam principi Achæorum Arato.] Hunc Aratum miris laudibus ornat Strabo libro octauo, tradens illum ciuitatem ad libertatem reuocaſſe, & adeptum regnum ab ultro offerentibus, quod lõge lateq; poſtea ampliarit.

Prolapſum in caput regem effudiſſet.] Iuxta ſcripturam ueterem pro *in,*repoſuimus *per.*

Caderentq; circa eum multi & uulnerarentur.] Liber ſcriptus tantum habet, *multi uulnerarentur* abſq; particula connectente, &. Suſpicor Liuium ſcripſiſſe: Caderentq; circa eum multi,multi uulnerarentur. Neq; eſt in *fin,efugit,*ſed *fuit.* Raptus à ſuis atq; alteri equo iniectus fuit.Et ſenſus eſt integer.

Quod Pyrgum uocant.] Eraſimus,*quod,*fidem ſecuti

manu ſcripti codicis, ut reliquam clauſulam per Paren= theſim legas,(Pyrgum uocant) duxit.

Fuerunt autem quatuor millia hominum, pec.] *Anti= qua lectio: Quatuor millia peditum hominum. Suſpicor legendum, deditorum hominum. Nam præcedit, primo ſtatim terrore adueniens cepit. Igitur, ut ueriſimile eſt, dediderunt ſe.*

Poſt profectionem ex Achaia regis.] *Repoſuimus Phi= lippi,loco regis. Nam ſic eſt in ſcripto libro: Et mox præ cedit, famam interfecti regis uulgauit.*

Qui tum ædilis curulis erat.] *Legendum iuxta autori= tatem exemplaris uetuſti, tum ædilis curulis erat. Nam ſo let huiuſmodi clauſulis per parentheſim interiectis uti Li uius. Sicut modo monuimus, Pyrgum uocant.*

Ac feruida ingenia imperatorum fuiſſent.] *Repoſui= mus, fuiſſe.*

Et omni cœtu careret hominum.] *Liber uetuſtus ha= bet, caruerit. Et mox, non præ ſe referens, ſed tantum præ ferens in uultu habituq́;. Quemadmodum & nos caſti= gauimus.*

Quid ita male credito priore conſulatu.] *Hanc clau= ſulam hæc uerba præcedere debent, in excuſis exempla= ribus hactenus deſyderata: Si noxium comperiſſent, quid ita male credito priore conſulatu, alterum crederent?*

Patriam pulſum ſede ſua reſtituiſſe.] *Vulgo legunt omnes pulſum, & ad Furium Cam. referunt. At codex ſcriptus habet, patriam pulſam.*

Quæ ibi gererentur.] *Inſeruimus uocem res. Quæ res ibi gererentur. Et mox, ſua omnia ijs, expunximus ijs, ſcri ptum utrobiq; ſecuti uolumen.*

Et præſciſcere quamſquis eorum prouinciam.] *Ex ue= teri*

teri repoſuimus quiſq; eorum.

Pro Tarento *Capuam, legio una data eſt, cui.*] Repoſuimus: Pro Tarento *Capuam mutauerunt*: Legio *una data, cui* Ful.

Ita *per prouincias diuiſa, ut binæ conſ.*] *Caſtigauimus, diuiſa.* Binæ *conſulum eſſent*, Vt *expuncto.*

Nocte *portā ingreſſus.*] Nocte *nō eſt in codice Spirenſi.* Nec *eſt hic neceſſariū, quū ſequatur, uigilē laniauerat.*

Et *ex decreto pontificum iterum nouendiale ſacrum.*] Quemadmodum *ſuperabundat prima particula*, &, *ita ante nouendiale deeſt aduerbium*, Inde, *nouam auſpicans ſententiam, ut ſic deinceps legamus*: Et *ſupplicatio diem unum fuit ex decreto pontificum.* Inde *nouendiale ſacrū.*

Pure *caſte'que.*] Pureq; & *caſte.* Nam *ſic habet liber uetus.*

Per *manus recte data.*] Scripſimus: & *per manus recte d.* Et *mox, in cliuum publicum*, In *cliuum* Publicium. Et *infrà, earum'que coloniarum.* Et *earum col.* Item *eodem uerſu, pernoctaturos ſe eſſe extra mœn.*

Et *duo millia de legionibus militum, equitumq; mille octingentos.*] Sic *reſtituimus*: Ad *duo millia de legione militum, equitum mille octingentos.* Et *mox, nauibus adduxiſſe, ſcripſimus, aduexiſſe.*

Deincepsq; *aliæ* Gallicæ *atq; alp.*] Vocabulum Aliæ *non eſt in uolumine ſcripto.* Nec *eſt neceſſarium.*

Non *ipſum ſolum ea oppugnatio impediit.*] Hunc *locum ſic reſtituimus*: Non *ipſe ſe ſolum ea oppugnatione impediit.*

Plenū *adhuc ira.*] Vetuſtus *liber habet iræ.* Nec *refert.* Verum *hoc ad rem magis pertinet, quod mox habet pro noſſet, cognoſſet*: Et *paulopòſt, in prouinciā perueniret.*

Quam lectionem & nos recepimus.

Vt ſterni obteriq́;,priuſquam inſtruantur,poßint.] *Vetus ſcriptura ſic habet: Vt ſterni operiq́;.Pro hoc poſteriori caſtigator ſuppoſuit obteriq́;. Nec eſt alienum uerbum.Ego tamen non dubito Liuium ſcripſiſſe : Vt ſterni opprimiq́; priuſquàm inſtruantur poßint. Quod uerbum huic loco magis conuenit.*

Et circa Romanorum ſocior .] *Aſteriſcum hic habet editio Aſulanica . Et certe locus ſincerus non eſt . Nec quicquam præſidij ab exemplari ſcripto . Quòd ſi quis coniecturam ſequi uolet,pro circa leget tres , hoc modo: Et tres Romanorũ ſociorumq́; ductores ceciderunt.Hanc lectionem deprauatæ dictionis ueſtigia mihi ſuggeſſerũt.*

In aciem copijs ductis.] *Scripſimus, eductis . Et mox, quæ pars caſtrorum,pro,quà pars caſt.*

Et ne paucos quidem,qui pri.] *In ſcripto codice legitur:Et ne paſſus quidem. Id paſſus quidã mutauit in paucos,quæ lectio uulgo recepta eſt.Ego tamen malim,ipſos. Et ne ipſos quidẽ qui prima luce obamb . Paulopòſt pro diſcurrent,repoſuimus diſcurrunt.*

Poſtquam à Placentiæ obſidione abſceßit .] *Volumen manu ſcriptum habet: Poſtquam ad Placẽtiæ obſidionem acceßit.Quam lectionem miror cur quiſquam auſus fuerit mutare.Quaſi non potuerit Aſdrubal ad obſidionem Placentiæ accedens,quam nõ putabat longi negocij futuram, præmittere equites cum literis ad fratrem.*

Simul & ipſos patres conſcriptos quid pararet , edocet .] *Scripſimus exemplaris ſcripti fidem ſequendo,Simul & ipſe patres conſcriptos quid paret, edocet.Demiror quid hæc caſtiganti in mentem uenerit, ut quæ latinißime dicta ſunt,melius dicere uoluerit.*

Præmißi

Præmiſsi inde per agrum lar.] Repoſuimus: *Præmiſsi item per ag. l.* Et paulo pòſt: *Sex millia peditum, & mille equites.* expunximus *&.*

Quod floris fuerat.] Antiqua lectio, *quod floris fuerit.* Quæ cum melior ſit & nos eam ſecuti ſumus.

Qui ducem inde atq; exercitus partem abeſſe ingnoraret.] Scripſimus, *abiſſe.*

Nam ne antè audiretur.] Scribe, *audiatur.*

Inter uota & preces.] *Inter uota ac preces.* Item *liberorumq;,* pro *& liberorum.*

Deos deaſq; precabantur.] Repoſuimus: *Deos omnes deaſq;.* Et *felix pugna,* pro *felixq; pugna.* Item *damnarenturq;,* pro *& damnarentur.*

Et fatigare precibus.] Volumen ſcriptum habet, *flagitare precibus.* Nec diſplicet ea lectio. *Fatigare* infrà uſurpat, quum inquit, *Matronæ per omnia delubra uagæ ſupplicijs uotiſq; fatigauere deos.*

Melius uiſum eſt.] *Melius* nõ eſt in codice ueteri, nec eſt hic neceſſariũ, ſufficit enim: *Nocte clã ingredi uiſum eſt.*

Vt tribunus tribunum.] Tu lege uice uerſa, *ut tribunum tribunus, centurio centurionem.* Nam huiuſmodi uariationem amant autores.

Facilis futura erat.] Scripſimus, *facilior futura erat.* Et mox, *nihil ferme.* Et paulopòſt: *& quingentos inde fermè paſſus Aſdrubal aberat.*

In tentoria adducti.] Antiqua lectio, *abducti.* Nec multum refert. De quo aliàs monuimus.

Tempus pugnæ differretur.] Repoſuimus, *tempus pugnandi differretur.* Et paulopòſt, *Nec ad ſequendum ſe iter.* deleuimus *ſe.*

Deleri exercitũ Aſdrub.] Vetus lectio, *delere,* ſubaudi,

 ſe. Et

ſe. Et ut attendant.] Correximus, & attendāt. ſubaudiatur enim, ut. Itē, una M. Liuij, addita litera prænominis. Et infrà, cum quo caſtra collata haberet. Vbi hactenus lectum eſt, habuerit.

Signa efferri iuſsit.] Antiqua lectio: Signa ferri iuſsit.

Duces parum intēti iter aſſeruare.] Vitiatus locus eſt. Legendum autem duces parum intente adſeruati. Quod uero mox ſequitur, iam inde antè animo. deleuimus particulam Inde.

Cum errore uolens haud multum proceſsiſſet ubi prima lux tr.o.] Et hunc locum proculdubio mendoſum hactenus omnes præterierūt. Nec ſuccurrit codex ſcriptus. Quis autem unquam abſolute legit uſurpatum uerbum uoluere, ut hic participium uolens? Ego puto legendum obiens pro uolens. Deinde uerbum proceſsiſſet diuidi debet in proceſsit, & ut ſic legamus: Et pertortuoſi amnis ſinus flexuſq; cum errore obiens, haud multum proceſsit. & ubi prima lux tranſitum opportunum oſtendiſſet, tranſiturus erat. Porrò obiens mire huc quadrat, pro circumiens. Nec improbabunt meam coniecturam qui Latine norunt. Tædioſum uero ſit, narrare quid ſcribam deceperit. Nos ad cætera feſtinamus.

L. Portius.] Litera prænominis non eſt in ſcripto uolumine. Nec, Nero habet.

Non itineri modo.] Hactenus hunc locum perperam intellexerunt omnes, ueluti ſenſus eſſet: Non ad iter ſolum, ſed etiam ad conſerendum extemplo prælium Liuij COS. copias fuiſſe inſtructas. Et modo nomen hic eſt. Et legi debet: Non itineris modo, hoc eſt, proficiſcentium ritu, qui plerunq; arma ſua geſtant ab humeris ſuſpenſa. Vide quàm uariet ſenſum unica litera omiſſa. Sic rurſum

Liuius libro octauo, ſignis repente ſublatis, fugæ magis quàm itineris modo penitus ad Oceanũ & Gadeis ducit.

Ante ſigna elephantos collocat.] Scripſimus locat, ex fide uetuſti codicis.

Et ubi maxime.] Caſtigauimus, & ibi, ſententia per parentheſim incluſa, hoc modo (& ibi maxime in uetere milite ſpem habebat).

Et ſigna mouerãt loco.] Scripſimus, etiam ſigna. Mox uero corruptum locum, impotentes iam regi inter duas acies uerſari, ſic caſtigauimus, impotentius iam regi, & inter duas acies uerſari. Id eſt, impotentius iam regebantur, & inter duas acies uerſabantur. Hic nobis egregie ſubuênit uolumen ſcriptum.

Vt cum oſtendiſſent ſe ab latere, mox in terga iam pugnarent.] Ita ex omnibus partibus, ab fronte, ab latere, ab tergo, trucidantur Hiſpani Ligureſq;. Exemplar uetus habet pro ab latere, in latere, & pro trucidantur, trucidarentur. Hoc uerbum facit ut putem totam periodum ſic legendam, Vt quum oſtendiſſent ſe in latere, mox in terga depugnarent, ita ut omnibus partibus, ab fronte, ab latere, ab tergo, trucidarentur Hiſpani Ligureſq;. Et ad Gallos iam cæd. p. Habes nunc perfectam ſententiam quæ antè mutila erat & lacera. Mire autem placet uerbum depugnarent, quod ex ueſtigijs ſcripturæ reponendum arbitror, pro iam pugnarent.

Vix arma humeris geſtabant.] Eſt in ſcripto gerebant. & quid fuit opus hoc mutare?

Vbi regendi ſpem ui uiciſſet.] Legendum, Vbi regendi ſpem uiciſſent, ſubaudi elephanti. Quia mox præcedit bellua, quidam in editione Aſulanica mutauerat id in uiciſſet.

Ne ſuper

Ne ſupereſſet tanto exercitui ſuum nomen ſecuto.] *Caſtigauimus, Ne ſuperſtes tanto exercitui ſuum nomen ſecuto eſſet.*

Cædisq́; ceperat ſatietas.] Indicat codex Spirenſis Liuium *ſcripſiſſe, non ſatietas, ſed ſatias. Quo uocabulo ueteres uſos fuiſſe docet* Nonius Marcellus *Accium citãs, & Varronem, Lucilium & Lucretium, Salluſtium quoq; ſic ſcribentem hiſt. libro ſecundo: Tum externorum agros inuaſere, frumentiq́; ex inopia graui ſatias facta. & Terentium in Eunucho: Nam ubi me forte ſatias cepit, com muto locum. Gaudet autem antiquis interdum uti uocabulis Liuius, qualia fortaßis ſunt, aſpreta & internicialis, quorum antè meminimus.*

Die ſexta.] *Scripſimus, die ſexto. Et mox: Nemo enim, pro quia nemo. Item narrariq́;, pro enarrariq́;. Et ciuitas fuerit, pro ciuitas fuerat.*

Vix ut compotes mentium præ gaudio eſſent.] *In antiquo uolumine tantum eſt, gaudio, hoc eſt, ob gaudium. Sic ſuprà Liuius: Effuſis gaudio lacrymis.*

Aut populus è foro.] *Deleuimus præpoſitionem è, quæ elegantius ſubauditur. Et mox pro fatigare deos, ſcripſimus fatigauere deos.*

Eæ literæ per forũ ad tribunal perlatæ.] *Legendũ, ad tribunal prætoris latæ, quẽadmodũ & nos caſtigauimus.*

Trahereturq́; à percunctantibus uociferantibusq́;, ut in roſtris priuſquàm in ſenatu literæ recitarentur. Tantem cum ſummoti, & coërciti à magiſtratibus fuerunt: diſpenſariq́; lætitia inter impotẽtes eius animos potuit.] *Hic multæ dictiones additæ ſunt, una tantum aut altera mutatæ. Codex ſcriptus ſic habet: Sed cunctantibus uociferantibusq́; ut in roſtris priuſquàm in ſ. l. r. Tandẽ ſummoti &*

moti & coërciti à magiſtratibus, diſſertariq́; lætitia inter impotenteis eius animos potuit. Iſta uerba ſic legenda mihi uidentur, ut cohæreant cum ſuperioribus, hoc modo: *Tantoq́; certamine ac tumultu populi ad fores curiæ concurſum eſt, ut adire nuncius non poſſet præ cunctantibus uociferantibusq́;, ut in roſtris prius quàm in ſenatu literæ recitarētur: Tandē ſummoti & coërciti à magiſtratibus.* ſubaudi, ſunt. *Vixq́; ſeruari lætitia intra impotēteis eius animos potuit.* In ſenatu primū, d. Porrò, nunc uides quātum aberrarint qui ante nos ſententiam iſtam inſtaurare ſunt conati: dum trahereturq́; uerbum aſſuunt, & pro ſed cunctantibus ſcribunt percunctantibus, quòd id uerbum poſtea ſequatur, quum, inquit, quæ acta ſint percunctarentur: dumq́; particulā quum & uerbum fuerūt infulciunt, & pro diſſertariq́; reponunt diſpenſariq́;. Cæterū noſtræ diuinationes magno nobis labore conſtiterunt, non remittentibus animum donec germanam, ut ſperamus, lectionē reperiſſemus. Sanè hic proprie uſus eſt participio cūctantibus, de multitudine loquens apud curiam manente. Cunctantur enim quæ ſic manēt, ut difficulter moueri poßint.

Et pro cuiuſq́; ingenio, alijs iam certū gaudium, alijs nul. an.] Antiqua lectio: *Et pro cuiuſq́; ingenio certum gaudio alijs.* Fortaßis legendum: *Et pro cuiuſq́; ingenio, certatum gaudio. Alijs nulla ante futura fid. erat.*

Currere obuij.] Scripſimus, obuiā. Et poſtea, *quæ acta ſint percunct.* pro, *quæ acta eſſent.* Item poſtea, *perueniſſent,* pro *peruentum eſſet.*

Inde introducti in concionem.] Legendum eſt, *traducti,* quemadmodum nos caſtigauimus. Introducti enim ſunt legati primum in curiam & ſenatum, traducti poſtea in concionem quæ erat foris & in publico.

Ipſe

Ipſe planius.] Hæc duo uocabula neſcio quis hic inſulſit. Quaſi uero Liuij ſententia quicquam tale expoſcere uideatur. O temeritatē. Quid autē hic orationi deeſt? L. Veturius literis recitatis, omnia quæ acta erāt, expoſuit.

Argentum creditum ſoluendo.] Exemplar ſcriptum habet: Argentū creditumq́; ſoluēdo. Quid ſi legas, ſignatum creditumq́; ſoluēdo? Vt intelligas de rebus conteſtatis cōſignatisq́;. Paulopòſt, ubi uulgo legitur: Captiuosq́; Afros uinctos, ut erant: eſt in ſcripto, uincti ut erant. utrunq; ſtare poteſt.

IN LIBRVM OCTAVVM DECADIS TERTIAE.

Qvum tranſitu Haſdrubalis quantum in Italia declinauerat belli.] Loquitur hic de Haſdrubale Amilcaris F. qui ut præcedenti libro narratum eſt, Alpeis tranſcendit coniuncturus ſe fratri Hannibali. De hoc nimirum tranſitu Liuius intelligit. At quid formidoloſius accidit Italiæ, quid magis extimeſcendum, quid unquam rebus Romanis certius exitium afferre uiſum eſt, quàm cum in Italiam per Alpeis tranſiret Haſdrubal? Per huius enim aduentum duo bella Punica facta, duo ingentes exercitus, duo propè Hannibales, ut Liuij uerbis utar. Quomodo ergo declinaſſe bellum in Italia tranſitu Haſdrubalis uideri poteſt, quod tum eſt maxime auctū? Sic enim in omnibus exemplaribus excuſis, quæ nobis uidere contigit, legitur: Quum tranſitu Haſdrubalis quantum in Italia declinauerat, belli. &c. Cupiam hic audire profeſſores hunc locum exponentes. Mihi libet cogitare in uerbo declinauerat, ingens eſſe mendum. Habet & uetus uolumen deprauatam lectionem, nempe, inclauerat ſiue indauerat, adeo

ſunt

ſunt ambiguæ literæ. Ego uero ſcribendũ arbitror, inundauerat, quod uerbum hic mire quadrat. Frãciſcus Petrarcha aut Victorinus Feltrenſis pro illo indauerat, fortaßis primum ſubſtituit, declinauerat. Id poſtea Laurentium quoq; Vallam uirum in literis prorſus incomparabilem fallere potuit. Nam aiunt hunc in reſtituendo Liuio multum operæ ſumpſiſſe. Porrò libet hoc erratum propemodum alicui monacho tribuere, qui pro indauerat ſuppoſuerit hic declinauerat, quòd tranſitum acciperet pro interitu. Nam Chriſtiana pietas tranſitum diuorum uocat, mortem intelligens. Huic mendoſo loco mederi conatus eſt doctus aliquis in editione Eucharij Ceruicorni ſcribens, quantum in Italiam declinauerat belli.

Et id ferme quod roboris erat.] Hæc clauſula pronomine quod expuncto (neq; enim in ueteri uolumine habetur) per parentheſim eſt legenda, hoc modo: Hanc iuſtam legionem (& id ferme roboris erat) in prima acie locat.

Leuem armaturam.] Repoſuimus, cæteros, leuem armaturam, Appoſitiue.

Id ad cædem eos.] Hæ duæ uoces, id ad, erant omiſſæ in exemplari Spirenſi. defectum indicabat lacunula uacua. Fortaſſe melius eſſet reponere, & ad cædem eos. Quod mihi magis probaretur.

Pœnus cum caſtra tum forte.] Autoritatem ſecuti manu ſcripti codicis ſic reſtituimus. Pœnus quum caſtra ſua forte in Betica ad ſociorum animos continendos in fide haberet.

Cæterum quoad continuiſſet exercitum, propoſitum bello ſe fore ratus, antequam freto Gades traijceret, exercitum omnem paßim in ciuitates diuiſit.] Si quis hunc mihi locũ expoſuerit, illum Oedipum uocabo. Quid enim

ſequitur

ſequitur,quod ad iſta uerba attineat, quoad continuiſſet exercitum? Multum miror cur ita ueteribus illis, nempe Victorino Feltrenſi,Petrachæ, Alerienſi pontifici, quoties locum aliquem non ſatis aſſequerentur,de ſuo quiduis addere libuerit. Et quamuis hic decem dictiones inſulſerint,nihilominus mutila adhuc eſt ſententia.Hic itaq; locus aſteriſco notandus erat,non is qui paulopòſt ſequitur in editione Aſulanica ea nota ſignatus, quũ bene habeat. In uolumine ſcripto,tantum legitur:Cæterum quoad cõtinuiſſet exercitum omnem paßim in ciuitates dimiſit. Dicam quid mihi tandem in mentem uenerit, quum diu hic hæſiſſem.Suſpicor iſta uerba quoad continuiſſet,prorſus eſſe deprauata,ac ſcribendum pro illis,quod aciem renuiſſet. Nam ſic conſtabit ſententia: Cæterum quod aciem renuiſſet,exercitum omnem paßim in ciuitates dimiſit.Senſus eſt:Aſdrubal detrectabat confligere cum Scipione,& ideo paßim exercitum in ciuitates dimiſit. non diuiſit. Conſidera lector,quantum ſibi quidam permiſerint in autoribus reſtituendis,imò deprauãdis. Non ſufficiebat hic mendum exemplaris ſcripti, niſi plura aſſuerentur οὔτε γῆς οὔτε οὐρανῦ ἁπτόμενα,quemadmodum Græcis eſt in prouerbio.Hæc licentia Plinianos quoque libros nobis perdidit, quos mendoſißimos hactenus fuiſſe quibuſdam perſuaderi non poteſt.

In Meleſſum finibus eſt ſita.] *Hic uerborum ordo eſt in codice uetuſto:Sita in Meleſſum finibus eſt.*

Ea arx fuerat Aſdrubali.] *Repoſuimus iuxta fidem antiqui uoluminis: Ea arx fuit Aſdrubalis ad excurſiones circa in mediterraneos populos faciendas. Quæ particula In, hactenus deſyderata fuit in exemplaribus uulgatis. Corrector accepit circa,hic ut eſſet præpoſitio,quum ſit aduerbium*

aduerbium, hoc eſt,in circuitu. Et propterea *particulam in expunxit.*

Duplicíq; *uallo circundata urbe in treis partes exercitum diuiſit.*] Codicem ueterem ſequendo ſic caſtigauimus & diſtinximus: Duplicíq; uallo circũdat urbem. In treis partes exercitum diuidit. Paulopóſt,pro & iam bis,ſcripſimus etiam.

In unum ſe colligeret.] Addidimus accuſatiuum locum, qui eſt in libro ſcripto.

An dolus aliquis ſuſpectus fuerit.] In uolumine ueteri non eſt aliquis,ſed aliqui. Sic autem Liuium loqui & cæteros autores ſuprà docuimus.

Legionarij cæteras parteis peruadunt, direptione & cæde obuiorum,niſi qui armis ſe tuebãtur,abſtinuerunt.] Repoſuimus ad fidem exemplaris Spirenſis: Legionarij cæteram partem urbis peruadunt,direptione & cæde obuiorum,niſi qui armis ſe tuebantur. Senſus eſt: Legionarios reliquam partem urbis diripuiſſe,& obuijs quibuſq; cæſis graſſatos fuiſſe, præter eos qui armis ſeſe periculo eximebant contra hoſtium uim uitam ſuam defendendo. Quid igitur opus fuit hic uerbum abſtinuerunt infulcire, & ſenſum Liuij inuertere? Nos id audacter eraſimus.

Romanorum haud amplius.] Scripſimus haud plus. Et poſtea diſtinximus,cæteroq; exercitui. Specioſũ aduẽtũ.

In citeriorẽ Hiſpaniã omnes ſuas copias reduxit,] Nos repoſuimus ueterem ſequentes lectionem: In citeriorem Hiſpaniam recipit exercitum. Mox autem:Ipſe Tarraconem conceſſit. ipſe,non eſt in codice ſcripto. Sicut paulopóſt nec que poſt decem. Sed tantũ,decẽ & ſeptem naues.

Tuto inde mari pulſis hoſtiũ nauibus.] Nõ eſt hæc abſurda lectio. Verũ nos maluimus ſequi Spirenſe exẽplar,

kkK quod

quod habet: Toto inde mari pulſ.h.nauibus.

Cum ob Romanam ſocietatem.] *Antiqua lectio: Ab Romana ſocietate.*

Haud procul Argiuorum fine.] *Repoſuimus Argeorũ. Græci ἄργιῶ dicunt, autore Stephano.*

Quæ pericula terra mariq́; portendebantur.] *Scripſimus portenderentur. Similis locus eſt libro præcedenti: Quod in ſanctiore ærario ad ultimos caſus ſeruaretur. Vbi quiſpiam ſcripſerat, ſeruabatur.*

Valloq́; intercludi ab Aetolis nuntiabant.] *Legendum eſt, nuntiarant.*

Prout tempus ac res ſe daret, omnibus laturum ſe auxilium.] *Sic Liuius ſcripſit: Prout tempus ac res ſineret, omnibus laturum auxiliũ. O' aſinum, qui pro ſineret, ſuppoſuit ſe daret. Huiuſmodi loquendi formulas imitamur poſtea, nondum ſatis repurgatis exemplaribus, quæ res periculo non caret.*

Tum præſidium ubi mit.] *Nõ ſatis uideo quid ſibi hic uelit aſteriſcus quem habet editio Aſulanica. Nam quod ſequitur: Vnde allatum erat, idem eſt quod nuntiatum. & depopulatum, participium eſt, non ſupinum.*

Scotuſam copias reduxit.] *Scripſimus reducit. Et mox ſeſe recipit, pro recepit.*

Nec pertinaciter prælio iterato.] *Legendum eſt, prælio inito.*

Ad Demetriacũ Phthiotidis expoſuit.] *Scriptũ exemplar habet, ad demetrium thiotidis. Vbi poſterius uocabulum mutilum eſt. Legendum enim ad Demetrium Phthiotidis. Eſt autem Demetriũ locus circa Theſſaliam, ceu ſcribit Stephanus. Græci δημήτριον uocant. Eodem autore φθίας, πόλις καὶ μοῖρα θετ]αλίας, hoc eſt, oppidum & pars*

Theſſ

Theſſaliæ. Vnam ſanè ex quatuor Theſſaliæ partibus, Strabo θετταλίαν φθιῶτιν appellat. Quare hic in Phthiotidis ſubauditur, Theſſaliæ. At ò ſupinam quorundã negligentiam in reſtituendo Liuio. Nõ puduit illos, Demetriũ in Demetriacum uertere? quòd pauloantè Demetriaci ſinus ſit facta mentio. Sed nemo uult laborare. Quicquid in mentem primum uenit, id inſulcimus: Deinde niſi manifeſtus ſit Solœciſmus, huiuſmodi lectionem omnes ſequũtur. Sic legit Beroaldus, inquiunt, ſic Sabellicus, ſic Baptiſta Pius. Et quis amplius dubitat? Equidem fuerunt uiri celebres & literati: ſed qui mallent omnia interpretari quàm intelligere. Fidebant ingenio ſuo, fidebãt eruditioni. Nec putabant opus eſſe ſcripta conſulere exemplaria. Id quod rarenter admodum faciebant. Quin erant contenti autoritate & opinione nominis, quam apud omnes ſibi peperant, ut iam propemodum ſufficeret illud, αὐτὸς ἔφα. At alia res eſt caſtigare ueterum autorum libros. Eget enim non ſolum eruditione, ſed & pertinaci ſtudio, labore & diligentia, ac cum primis acri iudicio.

Speciem intuenti.] Caſtigauimus, ut ſpeciem intuenti primo gemini portus in ora duo uerſi præbuerit.

Subiti ac procelloſi deijciunt.] Opinor ſcribendum, decidunt.

Quæ fluxa & uana apud Oreum fuerant.] Scripſimus, fuerat. Nam refertur ad fidem.

Et impari tum maritimis uiribus.] Tum particula non eſt in codice ſcripto. Mox uero: Ita re per cunctationem omiſſa, ad Chalcidis auxiliũ. Sic reſtituimus & diſtinximus: Ita res per cunctationẽ omiſſa. Subaudi, eſt. Ad Chalcidis auxiliũ ubi ſ.a.i. eſt motus. Deinde quod ſequitur, terraq; aditum faciliorem. expunximus que. Nam elegantius

ſubintelligitur. Et *gaudet aſyndeto* Liuius. *Sicut mox, deiecto præſidio, fuſis* Actolis, *non fuſiſq;* Actolis. *Sic enim intelligi debet, deiecto præſidio, quod erant* Aetoli. Et *dicit deiecto, quòd eſſent in montibus & ſaltibus* Thermopylarum, *ubi anguſtæ fauces coarctabant iter.*

Cũ Romana *claßis eò ſe recepiſſet. Attalus igitur ignarus.*] Repoſuimus *ex ſcripto uolumine*, Romana *claßis* Oreum *ſeſe receperat, &* Attalus *ignarus ad* Ph. Nõ *enim uult dicere* Liuius *quomodo ſit captũ* Oreum, *quod antè expoſuit. Sed quid interim fieret cum à* Romanis, *tum ab* Attalo *rege. Magnam quorundam temeritatem uides, qui* Liuij *uerba ad ſuum ſenſum inuertere auſi ſunt*. Quale *etiam eſt, quod paulopòſt pro curſu effuſo mare ac naues petit, ſcripſerunt, curſus effuſus.*

Et molientibus ab terra naues Philippus *ſuperuenit.*] *Sic dixit, molientibus ab terra naues, quemadmodum infrà, quàm* Pœni *anchoras molirentur.* Et *in oratione* Scipionis, *qua* Q. Fabio *reſpondet non procul à calce huius libri: Audietis hinc molientem* Hannibalem. Et *rurſum poſtea:* Et *anchoras, ne in moliendo mora eſſet, præcidũt.* Porrò *non eſt ſuperuenit in ſcripto codice, ſed aduenit.* Quod *uero cohæret, tumultumq; etiam ex terra nauticis præbuit, debet eſſe, metumq; etiam ex ter. naut. præbuit.*

Omißis Romanis.] Ex *ueteri codice, rebus ablatiuum adiecimus.* Et *mox, claſſem recipit ſcripſimus, pro recepit.*

Profugi à Thebis Phthiotici.] Noue *ſunt oppida quibus nomenclatura* Thebarum *olim tributa eſt.* De *quo hic fit ſermo,* Stephanus *tertium facit.* τρίτη, *inquit,* θετταλίας τῆς φθιώτιδος. Eſt *autem* Phthia Theſſaliæ *pars, ceu antè diximus, unde* φθιῶτις θετταλία Straboni, & Phthiotici *hic gentile nomen.*

Cum in fidem Aetolorum perfugiſſent.] In codice ſcripto, *perueniſſent* eſt. Opinor autem pro *fidem* ſcribendũ, *finem*. Nam uſurpare ſolet Liuius *finem* pro *finibus*, ut ſuprà: Haud procul Argeorum fine poſitis caſtris terrebat.

Vrbis uaſtatæ ac deſertæ priore eiuſdẽ Philippi bello.] Repoſuimus ueterem librum ſecuti, Vrbis uaſtæ, ac deſertæ priore quidẽ Philippi bello. Vrbs erat uaſta Torone, ergo magnum populum capere poterat. Sic rurſum aliquanto pòſt: Et infrequentes ſe urbes, agrum uaſtum ac deſertum habere.

Cum expedito agmine.] In exẽplari legitur, quàm expedito. Forte ſcribendum, perquam expedito ag.

Et iam cũ Ercam ueniſſet, audit Machanidam f.a.ſ.t.r. L. Aegiumq́; ſe ad con.] Hic ſe doctus quiſpiam infœliciter exercuit. Nã cum in exemplari reperiſſet, audita, ſcripſit, audit, & non cohærente eo quod ſequitur: Aegium ſe ad c.A. recepit, adiecit particulam que, ut eſſet nouæ ſententiæ initium. Tu ſic caſtiga locum: Et iã quum Eream ueniſſet, audito, Machanidam fama aduẽtus ſui territum refugiſſe Lacedæmonem, Aegium ſe ad concilium Achæorũ recepit. Ad hanc loquẽdi formam pertinet, quod infrà ſequitur: Quidam quas diſceptando controuerſias finire nequierant, aut noluerant, pacto inter ſe, ut uictorem res ſequeretur, ferro decreuerunt. Pacto, id eſt, ubi pepigiſſent: ſic hic audito, id eſt, ubi audiſſet.

Sed uix rationem inire poſſe.] Lectio uetus: Sed id rationem iniri poſſe. Scribendũ opinor, ſed haud rationẽ iniri poſſe. Mox ſequitur, an fugacius, quod illic legitur, quàm fugacius. Nec eſt, à Chalcide, ſed tantum Chalcide. ſubauditur autem præcedens præpoſitio, ab.

Si modo cõgreſſus cum hoſtibus ſis.] Quum eleganter

hic dixerit Liuius, ceu non dubito, congreſſus cum hoſte ſis (nam præcedit ab hoſtibus, & ſequitur, confeſſionem hoſtium) tamen aſinus auſus eſt ſupponere ablatiuum plu ratiuum, hoſtibus. Idem mox addidit de ſuo datiuum ſibi, nequaquam pares eſſe eos ſibi, quum tamen illo expreſſo non fuerit opus.

Deſcenſionem fecit.] Codex ſcriptus habet, exſcenſionem fecit.

Ipſe ab Oenotrijs præter terram Atticam ſuper ſinum nauigans inter medias propè hoſtium claſſes Chalcidem peruenit.] Quomodo in Italia ſubito Philippus ex Corintho? Nam Oenotria eſt Italia. *Videtur mihi planè quiſpiã lectores ludere uoluiſſe. Sed mirum eſt hactenus hoc à nemine perceptum.* Oportet hic ingenue dicere quod uerißimum eſt, nimia ſecuritate fidunt ſtudioſi quibuſdam typographicis officinis, ut in Italia Aſulanicæ, quaſi uero caſtigatißima ſint omnia quæ ex illis prodeunt. Quibus hactenus credendum erat, ut rem iudicio prius & collatione exploraremus. Interim ſtudioſi meritas ſuæ credulitatis pœnas ſæpe luunt. Reſtituimus hunc deprauatißimum locum iuxta ſcriptum archetypum, hoc modo: *Ipſe à Cenchreis præter Atticen per Sunium nauigans, inter medias propè hoſtium claſſes Chalcidem peruenit.* Vide per Muſas in paucis uerbis ingentia errata. Cenchrearum ciuitas, de qua hic loquitur Liuius, apud Corinthios nauali ſtatione fuit inſignis. Atq; eadem eſt, cuius & diuus Paulus meminit in fine epiſtolæ quam ad Romanos ſcripſit. Sunium uero promontorium eſt Atticæ. Cæterum uſurpauit forma Græca Atticen, ut nihil fuerit opus emendare, terrã Atticam. Quod mox ſequitur, *flexiſſet eorũ animos*, ſcripſimus *flexiſſent*. Et paulopòſt, *primo ad opem ferendam.*

Q.Fab

Q. Fabius Maximus Pr.] *Prætor nõ eſt in codice Spirenſi, nec uocabulum patres, quod paulopòſt ſequitur. Nec item poſtea coniunctio quoq; : Vno quoq; tempore. Quare & nos expunximus.*

Quod eorum opera incolumis.] *Antiqua lectio, eorum ope. Sed magis placet opera. Et paulopòſt, fortiter fideliterq́; adminiſtrata. Sic & infrà: Quàm forti fideliq; duorum præcipue legatorum opera uſi eſſent.*

Ita conuenit, ut quoniam & in prouin.] *Mihi magis hic probatur lectio uetuſti uoluminis, quæ uidetur antiquam aliquam formulam referre. neque enim eſt illic, ut particula, nec & coniunctio ter repetita. Sic autem habet, ita conuenit. Quoniam in prouincia M. Liuij res geſta eſſet, eo die quo pugnatũ foret, eius forte auſpicium fuiſſet, exercitus Liuianus deductus Romam ueniſſet, Neronis deduci de prouincia non potuiſſet, ut M. Liuium. Hic tandem ſequitur, ut. Ad iſtum modum ſingula caſtigauimus in contextu.*

Vnius equo per urbem.] *Scripſimus, uno equo. Nam præcedit, multiiugis equis. Et ſic habet liber uetus.*

Neroniq́;, etiam ſi pedes incẽdat, uel parto eo bello, uel ſpreto triumpho, gloriam memorabilem fore.] *Quo ſenſu dictum eſt, uel parto eo bello? Nos iſtam ſententiam ex ueſtigijs ueteris ſcripturæ, ſic reſtituimus: Neronemq́;, etiãſi pedes incedat, uel parta eo bello, uel ſpreta eo triumpho gloria, memorabilem fore.*

Pecuniam in ærarium tulerũt.] *Caſtigauimus: Pecuniæ in ærariũ tulerũt ſeſtertiũm tricies, octoginta millia æris.*

Sub aduẽtu eius.] *Legẽdũ, ſub aduẽtũ, id eſt, pauloante quàm ueniret. Itẽ, & ludi Rom. particulã & expũximus.*

Et Q. Cæcilio Metello COSS. *ambobus, ut cum*

Annibale bellum gererent, prouincia decreta.] Cur hic aſteriſcum non appoſuerunt? deeſt enim nomen prouinciæ. Repoſuimus nos ex manu ſcripto codice: Et Q. Cæcilio Metello COSS. Brutij, ambobus ut cum Annib. & quæ ſequuntur.

A. C. Terentio proconſule.] Opinor ſcribendum proprætore. In ueteri codice mendoſe eſt, pro publicare, quas uoces indoctus ſcriba ſemper ſuppoſuit, quoties ſcriptum reperit, Propr.

Veſtalis uirgo.] Scriptus codex tantum habet: Veſtalis. Profeſſor aliquis inter exponendum dixit: Veſtalis, ſubaudi uirgo. Id poſtea receptum eſt in contextum.

Et ſupplicationem ad Veſtæ arã habere placuit.] Qui hic infulſit accuſatiuum aram, non fuit admodum Latine doctus. Legendum eſt, ad Veſtæ, & ſubauditur, templum, aut aram. Horatius: Ventum erat ad Veſtæ. De quo ſermonis genere ſæpe monuimus in prima Decade.

Moniti ab ſenatu ſunt.] Scripſimus, admoniti. Et in ſequenti uerſu, Et poſſe ſine metu.

Agrum uaſtatum ac deſertum habere.] Agrũ uaſtum repoſuimus. Sicut ſuprà, Vrbis uaſtæ ac deſertæ priori quidem Philippi bello. Et paulopòſt, Atq; Placentini eſſent, ante certam diem.

In ſaltu anguſto à Brutijs, iaculatoribusq; Numidis turbati ſunt.] Audi hic mi lector rem ridiculam, quid librariũ deceperit, ut ſynceram ſcripturã deprauaret. diſturbati, à diſturbor, aris, forte ſcriptum erat primore ſyllaba à cæteris per ſpatiolum aliquot diſtante, hoc modo, dis turbati. Placuit uocabulum turbati. dis ſcriba fragmentum alicuius dictionis eſſe putauit. ipſe ſyllabam nouam adiecit, ut fieret mundis. Et quum hæc uox locum hic nõ habeat, doctus

doctus aliquis ſcripſit iaculatoribus'que Numidis, adie- cto q; ad finem dictionis prioris. Sic autem indubie Liuius ſcripſit: In ſaltu anguſto à Brutijs iaculatoribus diſturbati ſunt.

Cum magnam partem iuuent.] Scripſimus tum magnā p.i. Et mox, inter latrocinia, non per latrocinia.

Tantæ ſe fore parē multitudini.] Fore uerbum additū uidetur. Nos induximus. Neq; enim eſt in uetuſto.

Inde ad Betulam urbem progreſſus.] Scripſimus, Proceſſum, ſubauditur eſt. Imperſonaliter dictum.

Plures & integri.] Hic deerat Vſq; dictio, quam inſeruimus. Plures uſq; & integri ſ. ſubirent.

Terga hauddubie uertunt Pœni. Numidæ'que primo turm.] Hunc locum deprauatum ſic reſtituimus: Terga haud dubie uertūt Pœni Numidæq;. Et primo turmatim.

Tamen nunq̄ aliquot inſequentes dies.] Exēplar ſcriptū habet: Tamē nunq̄ prælio qd' inſequētis dies. Ex qua mēdoſa lectione cōijcio fuiſſe ſcriptū: Tamē nunquā per aliquot inſequēteis dies, quemadmodū & emendauimus.

Caſtellorum procul ſpeciem uiſu præbebant.] Vocabulum Viſu quiſpiam infulſit. nos exemimus.

Cum raptim pranſi eſſent.] Hic nugator aliquis ſe exercuit. Liuius ſcripſit: Vt ante lucem uiri equiq; prāſiſſent, aut pranſi eſſent. Ille adiecit, cum raptim pranſi eſſent.

Nec ex ordine ſolito quicquā in acie ſtruenda mutat.] Debet eſſe: Nec ex or. ſ. quicquam acie inſtruēda mutat, Subauditur autem, in.

Equitū iā diu a.p. fuit. nec ipſa per ſe decerni poterat, quia pulſis (quod prope inuicē fiebat) in aciē peditū tutus receptus erat.] Miſeret me planè optimorū quorumq; autorum, qui indigniſſime paſſim tractati ſunt à caſtiga-

toribus non ſat diligentibus. Qualem *hominum temeritatem cum alibi, tum hic inſigniter expertus eſt* T. Liuius. *Antiqua lectio ſic habet:* Equitum *iamdiu anceps pugna erat.nec quia pulſis quod prope iuuicem ficbant in aciem peditum tutus receptus erat.* Hanc *mēdoſam lectiōnē quū nō intelligerent caſtigatores, adiecerunt multa de ſuo,* Liuijq́; *ſenſum inuerterunt.* Nos *tamen bene fortunantibus* Muſis *ex iſta deprauata germanam indicauimus, nempe hanc,* Equitum *iamdiu anceps pugna fuit, nec depulſis (quod propè inuicem fiebat) in aciem peditum tutus receptus erat.* Senſus *clarus eſt, quod equites utriuſq; exercitus, quum inuicem depellerentur, ſic ut nunc* Romani Pœnos, *nunc uiciſsim* Romanos Pœni *depellerent, nam hoc ſibi uult interiecta clauſula, quod propè inuicem fiebat, in aciem peditum tuto recipi non poterat.* Nam *ſequitur poſtea:* Signo *receptui dato* Scipio, *patefactis'que ordinibus, equitatum omnem leuemq́; armaturam in medium acceptam, diuiſamq́; in partes duas in ſubſidijs poſt cornua locat.* Confer *nunc quod nos caſtigauimus cum uulgata lectione, & uide quale piaculum commiſerint, qui eò quòd legebāt quia pulſis, quod nos caſtigauimus, depulſis ſiue perpulſis, hanc clauſulam de ſuo adiecerūt,* Nec *ipſa per ſe decerni poterat, conſpurcantes* Liuij *ſenſum inuertentes'que.* Sed *ubi non ſimilia acciderunt in hoc autore?*

Acies inter ſeſe diuiſæ aberant.] Quaſi *non ſatis* Latine *diceretur, haud plus* D. *paſſus acies inter ſeſe aberant, quidam inſeruit, diuiſæ.*

Ipſe *à dextro cornu.*] Liuius *omittit plerunq; præpoſitiones, quæ elegantius ſubaudiuntur quàm exprimūtur.* Caſtigatores *priores nuſquā nō infulſerunt.* Ipſe *dextro*

cornu mittit,ſubauditur à dextro cornu.

In ſiniſtram partem quemadmodum ſe tendentem ad dexteram uidiſſent.] Codex ſcriptus habet, in ſiniſtra parte. Proinde non dubito ſcripſiſſe Liuium, in ſiniſtra parte quemadmodum ſe tendentem à dextera uidiſſent. Sic & nos reponere ſumus auſi.

Et cum ab omni parte haudquaquam par pugna erat, tum quòd turba Balearium tyronumq́; Hiſp.] Hic in primis notandum eſt, quòd in uolumine ueteri pro turba Balearium, ſcriptū eſt, turba balirum, ut ſuſpicer ba ſyllabā librarium perperā repetijſſe. Quid ſi legas, lixarum tyronumq́; Hiſpanorū? Deinde ſciat lector ſic eſſe exponenda Liuij uerba: Et quum ab omni parte haudquaquā par pugna erat, tum ſubaudi, haudquaquam pugna par erat, quòd turba lixarum tyronumq́; Hiſp. Romano Latinoq́; militi obiecta erat. Id quod quum non animaduertiſſent olim Liuiani caſtigatores particulam &, quæ ſequitur, & procedente, temere eraſerunt, coniungentes tum præcedens cum hac oratione, præcedente iam die. Verum nos & particulam hic neceſſariā depoſtliminio inſeruimus. Nam Liuius duas præcipuas cauſas aſſignat imparis pugnæ. Vnam quòd lixæ & tyrones à partibus Pœnorum, fortiſſimis militibus erāt obiecti. Alteram, quòd exercitus Punicus deficere cœpiſſet, ob inediam.

Cornibus incurrerunt.] Scripſimus, concurrerunt. Et mox, ut prius æſtus, repoſuimus, ita ut prius.

Cum proximus quiſq; hoſtem cæderet.] In exemplari uetuſto legitur, proximi. Proinde uideo ſic quoq; uerba ſtare poſſe: Quum proximi quiq; hoſtem cæderent.

Inde ut inferri impigre ſigna uiderunt.] Scripſimus, deinde. Et paulopòſt: Vt uix in caſtra ſua reciperēt ſe ui-

ctores: quoſdam etiam religio ceperat. Vbi uulgata lectio habebat, receperit & ceperit. Item infrà, citato agmine ducti ſunt, pro educti. Et mox: Ducibus eſt creditum, particula Sed expuncta.

Cum hoſtis nequicquam ſubire i. aſc. conatus eſſet.] Emendauimus ad lectionẽ ueterẽ: Quũ hoſtes nequicquã ſubire iniquo aſcenſu conati eſſent. Cæterum quemadmodum hic ſingularem numerũ in pluralem mutauimus, ſic mox pluralem uertimus in ſingularem. Itaq; tranſitiones ad hoſtem fiebant. ad uitandum cacephaton. Aſtipulatur autem nobis liber uetus. Paulopòſt ſcripſimus, mille equites relinquit Syllano.

Proconſulis Scipionis.] Nos ſcripſimus, P. Scipionis. Nam ubiq; librarius pro P. litera prænominis, hoc eſt, pro Publio, proconſulẽ ſcripſit. Mox repoſuimus duas dictiones quæ deerant: Quinto poſtquam P. Scipio prouinciam & exercitum accepit. Paulopòſt, in exemplari Spirenſi legitur, cum multis nobilibus captis.

Pœnis autẽ in Italia aduerſæ.] Particulã autẽ, expũximus. Et paulopòſt, ad Scipionẽ redit, ſcripſimus ꝓ rediit.

Opulentiſsimus eius terræ.] Hic deerat uocabulũ rex, quod inſeruimus. Opulentiſsimus eius terræ rex. Et mox, pro qua freto exiguo dirimuntur, repoſuimus, quòd freto exiguo dirimuntur, ſubaudi fines. Paulopòſt prænominis literam Syllano præfiximus, alio loco iuuante uento ſcribẽtes, pro adiuuãte. Sequimur enim ubiq;, quatenus licet, autoritatem manu ſcripti codicis.

Quàm Pœni anchoras molirentur.] Sic ſuprà, Et molientibus ab terra naues Philippus aduenit.

Nec ultra tumultũ edere quisq̃ in regio portu audebat.] Antiqua lectio: Nec ultra tumulatũ ægere quiſquiſ-

quàm

quàm in regio portu audebat. Ex ijs corruptis uerbis hãc germanam Liuij lectionem erui, *Nec ultra tumultũ, agere quis quicquam in regio portu audebat.*

Itaq; prior in terrã Aſdrubali.] In antiquo lib. legitur: *Ita in terra prior Aſdrubal.* Subaudire poteris uerbũ, *fuit.*

Magnificumq; id Syphaci, nec erat aliâs uiſum.] Volumen Spirenſe non habet *aliâs*, ſed *aliter.* Qui nobis hunc Liuij locũ deprauauit, *aliâs*, pro, *aliter* ſupponẽdo, in hoc lapſus eſt, quòd *uiſum* ordinabat cũ *aliter* aduerbio. quæ cũ illi parũ Latina uideretur oratio, *aliter* uertit in *aliâs.* At *uiſum* poſtrema uox referẽda erat ad primam *magnificumq;*, & ea poſterior clauſula per parẽtheſim legẽda, hoc modo; *Magnificumq; id Syphaci (nec erat aliter) uiſum.* quemadmodum nos in contextu reſtituimus.

Et quoniam fors eis ſub.] *Et* particula, non eſt in codice ſcripto, Nec mox, *contrahere ad colloquium*, ſed *in colloquium.*

Illud magnopere contend.] Melius hic placuit uulgata lectio, quàm ea quæ eſt in ueteri libro. Siquidem habere uidetur, *Illuc magnopere tendente rege.* Nos tamen aliter diſtinximus ſententiam. Paulopòſt: Et eodem etiam lecto, particulam, &, deleuimus.

Sibi conciliaret. mirabilioremq; ſibi eum uirum.] Scripſimus, *ſibi cõciliarit. mirabiliorem ſibi eum.* coniunctione *q;*, & accuſatiuo *uirum*, diſpunctis. Sic poſtea particulam *tam*, eraſimus. *Regnum'que eius in Romanorum eſſet poteſtate.*

Sed potiundæ Africæ ſpem affectantẽ.] Affectare ſpem utcunque grammaticè dicitur. Verum non ſatis intelligo quid ſibi uelit quod dicit, *potiundæ Africæ ſpem affectantem.* Certe Scipio ſpem magno emit, ſi tantis periculis nihil aliud

hil aliud aſſequi in animo habebat, niſi ut affectaret ſpem Africæ obtinendæ. Ego opinor locum eſſe uitiatum. Codex ſcriptus habet *ſpe adſectantem*. Siquis diuinationem noſtram recipere uelit, leget, *ſed potiundæ Africæ pretia ſectantem*. Quæ ſententia Liuio digna erit. Scriba mutauit pre in ſpe, & tia in ad. Ea poſterior particula cum ſequente participio connexa, conſtituit adſectantem, quod alius poſtea uertit in adfectantem, quum ſpem pro ſpe ſcripſiſſet.

Et pleriſq; ſæuis in alto iactatus uentis.] Scripſimus, & plerunq; ſæuis.

Illiturgum & Caſtulo.] Legendū: Illiturgi & Caſtulo erāt, ſuffragāte codice uetuſto. Plinius, Illiturgi, quod Forum Iuliū. Deſinunt autē pleraq; uetera Hiſpaniæ oppidorū nomina, in i, ut Ipaſturgi, Aſtigi, Virgi, Sexi, Oßigi, Tuati, Attubi, Aloſtigi, & ſimilia.

Caſtuloneſes cū proſperis reb. ſ. ſ. p. c. c. e. S. defecerāt.] Antiqua lectio, Caſtulo cū p. r. ſ. ſ. p. c. c. e. S. defecerat ad Pœnos. Nec dubito ſic ſcripſiſſe Liuium. Caſtigatorem offendit uerbum ſocij pluralis numeri.

Scelus etiam defectioni addiderant.] Hæc uerba ſcelus etiā defectioni, nō ſunt in exemplari uetuſto. ſed tantum, addiderant. Pro quo uerbo fortaßis ſcribendum, perfidi erant, hoc modo: Illiturgitani prodendis qui ex illa clade ad eos perfugerāt (ſiue profugerāt) interficiendisq;, perfidi erāt. Nam ſequitur infrà: Ab ijs perfidiæ & crudelitatis, & ſceleris pœnas expetēdas eſſe. Nō tamē reprehēdo lectionem uulgatam. nam & hic ſceleris ſcriptum eſt.

Merito magis quàm utiliter ſæuitum foret.] Miror in Liuio tot loca prodigioſe corrupta reperiri, quādo omniū ſtudioſorum manibus aßidue teritur. Certè hic tam eſt uitiata

tiata lectio, ut totam ſententiam cohærentem obſcurarit, perdideritq́;. Nec quicquã *profuit codex ſcriptus.* Deprehendi *poſt longam expenſionem ſenſus, legẽdum hic, increpitos magis, quàm ut aliter ſæuitum foret, pro eo quod eſt, merito magis quàm utiliter ſæuitum foret.* Quibus *uerbis reſtitutis facile eſt inſtaurare totam ſententiam antè male diſtinctam, nimirum hoc modo:* In *eos populos primo aduentu, quum dubiæ* Hiſpaniæ *eſſent, increpitos magis quàm ut aliter ſæuitum foret, tum iam (ſic enim eſt legendum, quod tamen mendoſe in* Spirenſi *uolumine eſt, tunicam) tranquillis rebus, quia tempus expetendæ pœnæ uidebatur ueniſſe, accitum ab* Tarracone, L. Martium, *cum tertia parte copiarum ad* Caſtulonem *oppugnandum mittit.* Hic *habes uerbum hucuſque procurrente ſententia.*

Ipſos claudendis portis indicaſſe Hiſpanos.] Repoſuimus *claudendo portas.* In *ueteri legitur, claudendos portas.* Paulopòſt, *cum illis ſine ira propè, ſic ordinauimus, cum illis propè ſine ira.* Et *pro, eueniſſe tempus, ſcripſimus ueniſſe tempus.*

Sed ſua ipſorum conſcientia culpæ metu ad def.] Hanc *deprauatam clauſulam ſic reſtituimus:* Sed *ſuus ipſorum ex conſcientia culpæ metus ad defendendam impigre urbem hortatur.*

Non *libertas ſola agebatur.*] Quis *unquam dixit libertas agitur, & non potius libertatis negotium agitur?* Antiqua *lectio:* Non *liberata ſola alebatur.* Ex *mendoſa ſcriptura ſinceram uenabimur.* Prima *ſyllaba uerbi alebatur, ſumpta eſt à fine præcedentis dictionis.* At *lebatur nihil ſignificat. quid ergo fuit? fuit lædebatur.* Id *a, litera accedente factum eſt aledebatur. pro quo ſemidoctus ſcriba ſuppo*

ba ſuppoſuit alebatur. Tu lege: *Non libertas ſola lædebatur.* Poſtea ſcripſimus, *haud ſatis decoro prælio trepidarit,pro trepidaret.*

Veritus ne uanis conatibus ſuorum hoſtibus creſceret animus.] In exemplari Spirenſi duntaxat eſt, *ueritus ne uanis tot conatibus creſceret animus.* Fortaſſe legendum eſt: *Veritus ne uanis tot conatibus decreſceret animus, & ſegnior miles fieret.* Sic bene haberet ſententia.

Sibimet conandum ad partem periculi capeſſendam eſſe.] Emendauimus, *ac partem peric.c.eſſe.*

Lælius inſtat. Tum uicta oppidanorum uis, deiectisq; propugnatoribus occupantur muri.] Antiqua lectio, *Lælius institit. Tum uicta oppidanorū exercitui propugnatoribus occupantur muri.* Mendoſus locus eſt. Caſtigator quū nō poſſet ſe explicare, ſenſum utcunq; reddidit. Diu luctatus ſum cū deprauato uocabulo, *exercitui*, priuſquā germanā, ut ſpero, lectionē deprehēderim, quam arbitror huiuſmodi fuiſſe: *Tum uicta oppidanorum extrema ui, ab oppugnatoribus occupantur muri.* Mox ſcripſimus, *quæ inexpugnabilis uidebatur*, pro *qua inexp.*

Scalis mœnia.] Hæc duo uerba quiſpiā inſeruit. Quaſi uerò non bene dictum ſit, *& Romanis ſubeuntibus, qua adire poterant.* Nos ſummouimus.

Quæ rupe prealta tegebatur.] Legendū eſt, *quia rupe p.teg.* Et infrà: *Primi inſequenteis extrahentes.* Et mox: *Qui præ ſe irent*, nō, *qui præirent.* Item, paulopòſt legendum uidetur, *prædæ memor.* nō *prædæ memor* eſt. Nā id elegantius ſubauditur. Quod poſtea ſequitur, *ex diſsipata paſsim fuga*, ac in ueteri eſt, *& diſsipata paſ. fug.* poteris legere, *è uel ex diſsipata paſsim fuga.*

Terrorq; deinde, ac deſp.] Scripſimus: *Terrorq; inde ac deſp*

ac deſperatio. Quod uero eſt infrà, Martius inde in barbaros: & uetus liber habet: Martius dein barbaros, uide num legẽdum ſit: Martius deinde in barbaros. Illic etiam, Munusq; gladiatorum, & gladiatorũ ſpectaculũ legitur.

Seruorum delectu ac libertorum.] Antiqua lectio, ſeruorum de cauſa ab liberorum. Dij boni quæ portenta hæc ſunt. Doctus aliquis qui olim Liuium caſtigauit, non diu ſeipſum torquens, pro de cauſa ſtatim ſcripſit, delectu, & pro ab liberorum, ac libertorum. Ego ſuſpicor ſcribendum, ſeruorum cenſu haud liberorum, qui (ſubaudi ſerui) uenalem ſanguinem habent. Paulopòſt, prouocati'ue, ſcripſimus prouocatiq; haud abnuerent.

Pacti inter ſe.] Emendauimus, pacto inter ſe, ut uictorem res ſequeretur, ferro decreuerunt. Sic ſuprà de Philippo Liuius: Et iam quum Eream ueniſſet, audito, Machanidam fama aduentus ſui territum refugiſſe Lacedæmonem, Aegium ſe ad concilium Achæorum recepit. Sic enim nos illic caſtigauimus, cum antè legeretur, audit. Pacto, id eſt, cum pepigiſſent, ſicut illic audito, quum audiſſet. Hoc quum falleret eum qui locum emendauit, pro pacto, ſcripſit pacti.

Alterius imperio ſubigeretur.] Repoſuimus ſubijceretur. Et mox, Quod ab tanta rabie dirimi nequirẽt. Et infrà, In deditionem accipit.

Quàm quod extra neceßitates belli præc.] Mendoſam mehercle ueterẽ lectionem, quàm quod neceßitatis bella: (ſic enim in ſcripto codice legitur) reſtituere conatus doctus aliquis, ſcripſit, extra neceßitates belli. Suſpicor legẽdum: Quàm quod uel ceſſante bello, præcipuũ in Ro. gerebant odium. Paulopòſt ſcripſimus, pro & mercatores, aut mercatores. Et deinde pro interfecerũt, interfecerãt.

Neq; erat ulla ſatis firma ſtatio oppoſita.] In codice *ſcripto,non eſt firma.Quòd ſi ordines aduerbiũ ſatis cum participio oppoſita,bene habebit oratio.* Paulopòſt, *ad id ipſum emiſſa, legendum opinor, ad id emiſſa.* Mox *ſequitur, qui primus hoſti ſe obtulerat.* Nos *repoſuimus, qui primum ſe.* Infrà,*ut neminem cedere.* In *ſcripto uolumine eſt,ut nem cedere, ſuſpicor ſcribendum, ut non cedere.* Paulopòſt *uetuſtus liber habet,imbellem, inermem, ſine particula que. Quid autem ſi quis legat in fine iniicerent,pro iniecerunt,ut tota ſententia cohæreat?*

Correpti *alij flamma ſunt.*] Exemplar Spirẽſe *tantum habet correpti,ubi ſubauditur uerbum ſunt, alij ambuſti adflatu uaporis.* Mox *inſeruimus duas dictiones quæ deerant,ab tergo, Quum receptus primis urgente ab tergo ingenti turba non eſſet.* Paulopòſt, *quod in ea urbe eſſet, diſpunximus ablatiuum urbe.*

E*t transfretum ex Africa ora,& ex.*] *Antiqua lectio, & transfretum Africæ ope & ex.* Tu *ſcribe:*Et *trans fretum Africæ oræ,& ex proximis* Hiſpaniæ *locis.*

Rati *forent.*] Legendum *eſt, rati fore.* Nam *ſequentia cohærent,nec ſunt ſeparanda,quemadmodum in uulgatis editionibus factum uidemus.* Præterea *non eſt in ſcripto codice: & ſignum ab eis petebant. ſed tantum, & ab eis petebant.* Quia *tamen infrà ſequitur: Signum ab ijs petitum eſt, probo uulgatam lectionem.* Nec *eſt in ordinem ibant, ſed ordine ibant. Sic autem integra ſententia legi debet:* Forma *tamen* Romanorum *caſtrorũ conſtabat una ea ſpe, quòd tribunos ex cõtagione furoris haud expertes ſeditionis defectionisq; rati fore,& iura reddere in principijs ſinebant, & ſignum ab eis petebant, & in ſtationes ac uigilias ordine ibant.*Paulopòſt *ſcripſimus,* C. Atrium

Vmbrum

Vmbrũ.non Vmbriũ.Et mox,delatũ om. cõſ.imperiũ eſt.

Suis tergis ſuisq; ceruicibus.] Particulam que,deleuimus. Sic enim hic dixit Liuius:Suis tergis,ſuis ceruicibus, ut ſuprà: Turbam fœminarũ puerumq; imbellẽ, inermẽ.

Et ſubtrahentes ſe quoq;.] Archetypum Spirenſe habet,& ſubtranteſſe quoq;. Lego:Et ſubiraſcentes quoq;. Nam ſequitur, ut credidiſſe potius temere quàm finxiſſe rem talẽ,uideri poſſent: quæ clauſula uelut per parentheſim interiecta, legi debet. Senſus eſt, & ſubiraſcebantur ut temere crediddiſſe,nõ finxiſſe uiderentur. Non quòd ſe ſubduxerint. Hic locus hactenus nõ fuit intellectus. Quod uerò ſequitur, ſua ipſi inſignia, fáſces intelligit & ſecures.ſ. horrebant.

Qui ab ipſo Scipione ſunt miſſi.] Caſtigauimus, Ab ipſo Scipione miſſi. Et mox,exaſperati animi. non animo.

Quo ſcelus Iliturgitanorum extitiſſet.] Scripſimus Iliturgitanum extitiſſet. De quo ſuprà habes. Mox, poſt duorũ imperatorum duorumq́; exercituũ ſtragem. In Spirenſi libro tãtum eſt, poſt duorumq́; exercituum ſtragem. Si non eſt illic aliquid omiſſum librarij incuria, fortaſsis legendum,poſt duorum quidem exercituum ſtragem.

Præter unum tutiſsimum à malis conſilijs receptum.] Non ſemper tutus eſt iſte à malis conſilijs receptus,dũ ad Ducis clementiã confugitur. Nec adeo rebellibus iſtis militibus tutus fuit. Nã poſtea ſequitur,deligatos ad palũ,uirgisq; cæſos, & ſecuri percuſſos fuiſſe ſeditionis autores. Itaq; non lego præter unũ tutiſsimũ,ſed præter uulgatiſsimũ à malis conſilijs receptũ. quod autẽ uulgatiſsimũ eſt, nõ eſt propterea tutiſsimũ. Hinc illuſtratur elegãtia Liuiana. Quid enim elegantius dici poteſt,q̃ cõmittere ſe tandẽ uel iuſtæ iræ uel clemẽtiæ principis aut magiſtratus, uulgatiſsimum

gatiſsimum eſſe à malis conſilijs receptum? In archetypo Spirenſi legitur. præter ũ autiſsimum. Mihi ſanè magis placet uulgatiſsimum, quàm uel notiſsimum, uel nouiſsimum, quæ duo tamen tolerari poſſent.

Sed licentiam ingentem fecit.] *Scripſimus: Sed lætitiam ingentem fecit. Et paulopòſt, Sub ipſam profectionem, pro ſub ipſa profectione. Et mox, corpora curant, non curent. Nam & hæc poſtrema clauſula à ſuperioribus pendet, quemadmodum nos diſtinximus.*

Cuius ſimulabatur iter.] *Legendum, cui ſimulabatur iter, id eſt à quo. Deinde repoſuimus, concurrunt, pro concurrerunt. In tribunal conſcendit, pro aſcendit. Item qualem ne in acie quidem, pro ne in aciem quidem.*

Fama mortis meæ non accepta ſolum, ſed etiam expectata eſt.] *Antiqua lectio, ſpectata eſt. Expende num ſperata legi poſsit. Nam infrà ſequitur: Horret animus referre, quid crediderint homines, quid ſperauerint. Hoc nimirum eſt, quod hic dicit, accepta & ſperata.*

Ita aut trãquillum, aut procellæ in uobis ſunt, & cauſa atq; origo.] *Locus hic mirè uitiatus eſt, etiã in exemplari ſcripto. Variant in hoc tantum editiones uulgatæ, quòd aduerbiũ ita adiectum habent. Fide mihi lector hic. non te decipiã. lege ſic & diſtingue. Sed multitudo omnis, ſicut natura maris, per ſe immobilis eſt, ut uenti & auræ cient, aut tranquilli aut procelloſi. Et cauſa in uobis atq; origo omnis furoris penes autores eſt. Porrò genitiui tranquilli & procelloſi, referuntur ad maris, quod præcedit. Paulopòſt ſcripſimus, ſub quibus militaſtis, pro militatis.*

Cuius imperium ablatum.] *Repoſuimus, quum imperium ablatum. Nam ſequitur, quum eo ipſo non cõtenti.*

In foro Romano.] *Scripſimus in foro Romæ. Et mox,*

Atrium

Atrium Vmbrum. Nec eſt in ſcripto codice, ſed illi tamen. Verum, ſed illi primum Atrium Vmbrum. Et mox, nec Samnitibus. Subintelligitur, cum, præcedens. quare nos exemimus. At mox inſeruimus particulam &, & cõſilia communicaſtis, & arma conſociaturi fuiſtis.

Tuſcis ueteribus cultoribus.] *In uolumine ueteri tantum eſt, Tuſcis ueteribus. Inter prælegendum uocabulum cultoribus aliquis ſuperaddidit. Nec eſt illic, Sic tum Rhegium. Sed duntaxat, ſic Rhegium.*

Maioris certe omnes pretij.] *Hic Scipio blanditur militibus, timens eos ſcilicet. Locus mendo non caret. Archetypun. habet, minoris certe omnes pretij. Porrò nihil dubito legendum hic eſſe, Albius & Atrius, non Vmbrius, quemadmodum antè dixit: In prætorio tetenderunt, Albius & Atrius. Sunt enim propria nomina Albius & Atrius quæ coniunguntur. Calenus & Vmber, cognomina.*

Ne iſtud Iupiter Optimus Maximus ſinat.] *Germanam Liuij lectionem archetypum Spirenſe continet: Ne iſtuc Iupiter O. M. ſierit. Quam & nos in contextu reſtituimus, cum ob ſingularem elegantiam, tum ob uetuſtatem. Nam ſi quippiam in tota oratione Scipionis uerborum eſt, quibus ipſe fuerit uſus, fortaßis hæc clauſula eſt quam uſurpauit alicunde Scipio: Liuius ex annalibus aut aliquo uetuſto ſcriptore retulit. Porrò dictũ eſt iſtuc pro iſtud, et ſierit pro ſiuerit à ſino. Craſſus aliquis id non intelligens, uertit in ſinat.*

Flaminio, Paulo Aemylio, Gracchо.] *Aemylio non eſt in ueteri codice, quare & nos diſpunximus. Simplicia nomina ſũt, Flaminio, Paulo, Graccho. Mox ſcripſimus, tot tam claris imperatorib. pro præclaris.*

Meo unius funere elata Reſp. eſſet?] *Repoſuimus ad*

fidem exemplaris ſcripti: Meo unius funere elata populi Romani eſſet Reſpublica? Tametſi illic mendoſe elati pro elata legitur.

Quid optauerint.] *Hæc clauſula non eſt in libro uetuſto.* Paulopòſt: *Atrocemq́; uobis uiſam orationem meam, deleuimus meam, nam ſtatim ſequitur: dicta mea.* Mox, *& me quæ feciſtis, ſcripſimus, & me ea quæ feciſtis.* Item deinde, Et *Atrius* Vmber, *non* Vmbrius.

Cum ex præparato ſimul omnium terror oculis.] *Mutilus locus hic erat.* Nos *repoſuimus, ſimul omniũ rerum terror, oculis auribusq́; eſt offuſus.* Neq; *enim ſignificare uult* Liuius *omnium militum rebellium oculis terrorem offuſum, ſed ſimul omnium rerum terrorem obiectum, puta crepitum gladiorum, uocẽ præconis citantis damnatos, ſontium nudata corpora, ac apparatum omnem ſupplicij ſimul expromptum, quemadmodum ipſe mox exponit.*

Gadeis ſine certamine per deditionem recipiendi.] *Archetypon habet, per ditionem.* Nos *repoſuimus proditione recipiendi.* Id *eſt, per proditionem. Sequitur enim: Sed patefacta immatura proditio eſt.* Et *ſuprà ſic loquitur* Liuius: *Per eos ipſos dies, inquit, perfugæ à Gadibus uenerunt pollicentes, urbem* Punicumq́; *præſidium quod in ea eſſet, & imperatorem præſidij cũ claſſe prodituros eſſe.*

Spem ad irritum redactam.] *Antiqua lectio, ſpem innum redacta.* Lego, *ſpe in irritum redacta.*

Contractisq́; etiam quæ antè habuerãt auxilijs.] *Quid opus fuit hic adijcere particulam etiam?* Nos *eraſimus.*

Scipio cum fide ſoluendis pariter omnibus noxijs innoxijsq́; ſtipendijs, uultu ac ſermone.] *Hunc locum deprauatum ac mutilum ſic reſtituimus, Scipio cũ fide ſoluendi pariter omnibus noxijs innoxijsq́; ſtipendij, tũ uultu ac*

ſermone

ſermone in omneis placato. Et *quæ ſequuntur.*

Scipionum nomini auſpicijsq; .] Exemplar ſcriptum habet, *nomini, auſpicijs, ſine que.* Et ſic loqui ſolitum Liuium alibi indicauimus.

Quod ad expeditionem attineat.] Scripſimus: *Quod ad expeditionem eam attineat.*

Ad iritandam ferocitatem barbarorum .] Repoſuimus *feritatem*. Quod uerò paulopòſt ſequitur, *deinde emiſsis leuibus telis*, in ſcripto uolumine eſt tantum, *deinde miſsis telis.*

Itaq; ne pulſi uiderentur.] Imò pulſi iam propemodum erant. Sic ineptit Liuius? Tu ſcribe, *itaq; ne perculſi uiderentur.* Et paulopòſt, *obliquo conſtituerunt colle*, *obliquo conſtiterunt colle.*

Equitem nec poſſe circumdare cornib. in tam a. ſ. & h. q. cū pedite eduxiſſet.] Hic locus mutilus ſic eſt reſtituendus. *Equitem, nec ſe poſſe circumdare cornibus in tam anguſto ſpatio, & hoſti quem cum pedite eduxiſſet, inutilē.*

Præter reliquam prædam.] Scripſimus, *præter cæteram prædam.*

Nihil tutius in afflictis rebus.] Legendū: *nihil tutius afflictis rebus.* ut *afflictis rebus* datiui ſint caſus. Quòd ſi qs ablatiuos eſſe contenderit, ſubintelligetur In præpoſitio. Mox ſcripſimus: *ſed caſtra Romana, dictiōe quoq; deleta.*

Aut ſeruati bis uni debitam uitam.] Archetypum Spirenſe habet, *aut ſeruati bis uni deuitam pro eo in p. deuoueant.* Lego: *Aut ſeruati bis uni debitum pro eo in p.* Vt referatur ad *ſpiritum*. Erit enim nunc ſententia planior, Vt *aut, ſi ita uideatur, reddant ſpiritum* Proconſuli Scipioni, *ab eodem illo acceptum: aut ſeruati, bis uni debitum, pro eo in perpetuum deuoueant.* Subaudi *ſpiritum.*

Caſtigator olim hic ſe torſit. Nam quum non quadraret debitam fœminini generis, addidit uocabulum uitam. Et erat alioqui debitam ſcriptum, u pro b poſito, deuitam.

Spem poſitam habere.] *Emendauimus, ſpem repoſitam habere. Mox uero: Cum quo nec fœdere, nec æquis legibus iungerentur amicitia: placet antiqua lectio, quæ habet, iungeretur amicitia.*

Et obſides accepti, armaq́; adēpta & præſidia.] *Treis particulas connectentes hic ſummouimus, quibus non eſt uſus Liuius, ut indicat uolumen ſcriptum.*

Illos quidem merito periiſſe ipſorum maleficio.] *Fortaſsis etiam legi poſſet, illos quidē merito perituros fuiſſe ipſorum maleficio. Paulo pòſt repoſuimus, ſe libera arma relinquere, pro ſe liberè arm. relinq.*

Atq; eiuſdem dextra fidem ſancire.] *Scripſimus, atq; eius dextra f. ſancire. Et paulopòſt: Adhoc equitem. Item, ad depopulandos prox. Hiſp. agros.*

Subſtitueratq́; animo.] *Antiqua lectio, ſuſtituera atq; animo. Tu ſcribe: Præſtitueratq́; animo ſpeciem quoque corporis amplam ac magnificam.*

Velut renouatus flos iuuentæ faciebat.] *Archetypum ſcriptum habet: Velut renouatus iuuente faciebat. Conijcio ſcribendum, uelut renouata iuuenta faciebat.*

Non ſine cauſa erectam ante urbem ſtationem.] *Caſtigauimus, electam. Hanc lectionem ſcripti codicis confirmant ea quæ mox præcedunt.*

Ad duo millia armatorum inuenta.] *Narrat Liuius claſſem fugiſſe. & unde nobis iſti bis mille armati qui poſtero die ſunt inuenti? Codex ſcriptus habet, armorum.*

Haud procul à Gadibus.] *Scripſimus: Haud procul Gadibus*

Gadibus. Et paulopóſt, *purgantibus ijs*, ablatiuum *ijs* deleuimus, qui ſubintelligitur, aut ſimilis, puta Gaditanis. Vbi notandum eſt inſeſtæ genitiui caſus eſſe, & referri ad præcedentem genitiuum, multitudinis.

Duæ ſunt Baleares inſulæ.] Vocabulum inſulæ diſpunximus, nam mox antecedit: Pœnus in Baleares inſulas. Paulopóſt ſcripſimus *cenſebat*, pro *credebat*.

Spondebantq; animi.] Legendũ eſt *deſpondebant animis*, quemadmodum caſtigauimus. Semidoctus aliquis qui legerat, *deſpondere animum*, pro abijcere, mutauit hic deſpondebant in ſpondebãt. *Deſpondebant animis*, hoc eſt, conſtituebant, deſtinabant. Hoc uerbo in hac ſignificantia Cicero quoq; utitur. quam alibi uelut exponit, quum inquit, Cui me præripere deſponſam iam & deſtinatam laudem ualde eſt iniquum.

Vt conſulatum inierunt.] Nos *Vt* particulam eraſimus. Sic enim conſtat lectio, P. Cornelius Scipio, & P. Licinius Craſſus conſulatum inierunt. Nominatæ conſulibus prouinciæ ſunt. Deleuimus & infrà *que*, coniunctionem, Suſceptumq; quartumdecimum annũ tam p. geritis.

Velut ad colligẽdas reliquias naufragij noſtri miſiſtis.] Archetypum Spirenſe habet, ueut ad conciliandas reliquias naufragij noſtri. Lego, ad concinnandas reliquias naufragij noſtri. Quod uocabulum hic mirè quadrat. Vtitur enim metaphora nauis fractæ, cuius partes concinnantur, dum nauis inſtauratur. Eſt autem cõcinnare aptè componere. Cæterum an non reliquias Saguntinorum naufragij concinnarunt Romani, dum illis oppidum reſtituerũt, hoc eſt, repararunt? Vulgata lectio ſatis ad ſenſum facit, ſi quis ad diſperſos ciues, opera Romanorum poſtea conquiſitos reſpiciat. Verum quando me ueſtigia ſcripturæ

ueteris huc duxerunt, non ſtudium nouitatis, ut putarem aliter legendum, nolui id lectorem latere.

Vt *optabilem eam.*] Pronomen *eam diſpunximus.* Perdit *enim ſententiam.* Et *infrà ſcripſimus, uidimus, pro uidemus.* Mox, *rurſum particula que deleta, ſpem, opem, ſalutem noſtram.* Neq; *enim, ut ſæpe diximus, coniunctionum amans eſt* Liuius, *quum illis nihil opus eſt.*

In Hiſpania *atq; in* Italia *geßiſtis.*] Quid *fuit opus alterum* In *addere?* Nos *expunximus.*

Quà *terrarum ultimas finit* Oceanus.] Hic *ſe exercuit ſciolus aliquis.* Liuius *ſcripſit, quemadmodum atteſtatur archetypon* Spirenſe: Quà *terrarum ultimus finis* Oceanus. *Subauditur eſt.* Quid *enim clarius* Liuij *ſenſu, ſi ita legas?* Vt *Hiſpaniam non* Ibero *amne tenus, ſed quà terrarum ultimus finis* Oceanus, *domitam armis habeatis.* O' *caſtigatorem.*

Neq; *aliter id fieri poſſe.*] Reſtituimus, Neq; *id aliter finiri poſſe.* Et *mox, exercitum tranſportaſſet, pro tranſportaret.* Ibidem *primoribus patrum conſcriptorum.* In *exemplari ſcripto tantum eſt, primoribus patrum.* Alteram *dictionem aliquis adiecit.*

Non *ſenatorem modo.*] Dictionem *modo quiſpiam hic inſulſit, putans iſta uerba, non ſenatorem, referri ad id quod mox præcedit, ſenatum ludibrio habet. quum reſpiciant uerbum ſuperius peccare.* Conſulem *peccare arbitror, non ſenatorē, qui de quo cōſulitur ſ.l. dicit ſentētiā.*

Duarum *rerum ſubeūdam opinionem eſſe.*] Liuius *ſcripſit opinationem. pro hoc elegantißimo uerbo doctulus aliquis ſuppoſuit, opinionem.* Sic *adulterantur optimorum autorum ſcripta.* Infrà, *ætas ſaltē liberet, ſcripſimus, liberat.* Item, *aut ad populum audiuit.*

Egregiam iſtam palmam belli Punici peracti petis?] Scripſimus, patrati. Nam ſic in uetuſto codice legitur. Et habuimus pauloante, Penes C. Luctatium prioris Punici perpetrati belli titulus fuit.

Si alterutra uictoria nobis conſulibus reliquenda eſt.] Repoſuimus, nouis conſulibus. Siquidem ſcriba uidetur b pro u. poſuiſſe. quod identidem facit. Intellige nouos conſules, conſules alterius anni, ſiue inſequentium annorum.

Periculi tandem quantum adeatur, quem fallit?] Archetypum noſtrum habet, quid periculi tandem.

Et uictor Annibal ire ad urbem pergat.] In ſcripto uolumine tantum eſt, uictor Annibal. Vt ſit, Quid? ſi uictor Annibal.

Dies me deficiet.] Scripſimus deficiat, modo potentiali, hoc eſt, deficere poßit. Et paulopòſt, ac nobili, pro atq; nobili.

Quòd procul externus metus eſt.] Repoſuimus, quia procul. Item: Et exercitum alienigenam.

Et populi Ro. imperio euenere.] Pro his uerbis ſubſtituimus, ac Reipublicæ in imperio euenere.

Aduerſa caſibus incertis belli & fortunæ. legare.] Volumen antiquum habet relegare. Quid ſi legas: Aduerſa caſibus incertis belli. ſubaudi aßignare. & ad fortunam relegare? Paulopòſt, pro iſtic, ſcripſimus hic, An hic tuo collegæq; exercitu coniuncto. Vbi genitiuũ tui, poſt, collegæq;, ſuſtulimus. Iterũ poſtea, pro, Quod iſtud cõſiliũ eſt? ſcripſimus: quod iſtuc conſ. eſt. Itẽ ac graui militia feſſum.

Relinquere Italiã paras.] Vetus lectio, Tu cum Annibal in Italia ſit, aliò paras. Suſpicor ſcribendũ: Tu cũ Annibal in Italia ſit, aliò properas. Hoc uideretur mihi ſimplicius quàm legere, aliò ire paras. Paulopòſt, duæ literæ P. C. non

P.C.non ſunt in codice Spirenſi.Ego P.Corneliū reipub.

Haud ſatis purgata eſt.] Repoſuimus,*haud ſanè purga ta eſt.* Et mox, *tanquam mihi ab infimo quoq; periculum ſit.* ſcripſimus,quôque. Nam eſt à quiſque ablatiuus.

Illud nec tibi in me, neu mihi in minoribus natu animi ſit.] In archetypo ſcripto,non eſt pronomen illud. Et tamen eſt,animi ſit.Vt planè putem ſic legendum: Nec tibi in me, neu mihi in minores natu animus is ſit. Nam nihil ambigo,ſcribendum,in minores,non in minoribus, quem admodum etiam in editione Colonienſi legitur. Nec eſt mox,inuiderimus,ſed inuidebimus in libro ſcripto, & in fine eſt,non ſit.

Si in Africam traijcere uelim.] Scripſimus, ſi in Africam traijcerem.

Quin ego minus in Africam.] Emendauimus, quî ego minus in A.ut ſit,qui pro quomodo.

Quot defecerunt poſt Cannenſem pugnam.] Volumen ſcriptum non habet,quot. Elegantior erit oratio,ſi omittatur,quod citra incommodum ſenſus,fieri poteſt,hoc modo: Non ſperauerat Annibal fore, ut tot in Italia populi ad ſe deficerent.Defecerunt poſt Cannenſem pug. Habet autem maiorem uehementiam.

Carthaginienſi nihil ciuilis roboris eſt.] Lego,Carthagine,hoc eſt,apud Carthaginem.

Quorum ego fidei ita innitar, ut bene tutus à perfidia ſim.] Archetypum ſcriptum habet,ut bene tutus perfidia ſim.Hic ſemidoctus omnia bene habere putaret. Mibi locus eſt multū de mendo ſuſpectus. Nam quando uerbum innitar futuri temporis eſt,Liuius nō dixiſſet,ut bene tutus à perfidia ſim, ſed ut bene tutus à perfidia futurus ſim. Quod ſi ſcriptum eſſet: Quorum ego fidei ita innitor, ut

bene

bene tutus à perfidia ſim, nullus eſſet mihi ſcrupulus. Proinde quando *à præpoſitio non eſt in codice uetuſto (quæ res nobis anſam cogitandi dedit) non dubito quin ita fuerit ſcriptum à* Liuio: *Quorum ego fidei ita innitor, ut uériturus perfidiam ſim. Quæ ſententia cum eſt arguta, tum mirè conueniens huic loco.* R*efellit enim Scipio, quod à* Q. *Fabio dictū eſt ſuprà,* An Syphaci Numidisq́; *credis? Satis ſit ſemel creditum.* N*on ſemper temeritas eſt fœlix.* Et *fraus fidem in paruis ſibi præſtruit. & quæ illic ſequū tur. Quaſi dicat* Scipio: N*on ſum adeo ſtupidus, ut ita regibus Afris credam, quaſi fallere me aut nolint ſi queant, aut nequeant ſi uelint.* V*nde pauloante dixit, Afros* Numidasq́; *leuiſſima fidei mutandæ ingenia. hoc eſt, ad fidem mutandam.* Hic *appello doctos qui Latine callent, quos aſtipulaturos mihi nihil dubito.* De *ſciolis non ſum magno pere ſollicitus.* In *caſtigationibus* Plinianis *expertus antè ſum, quàm ſint hebetes in iudicando, & planè quod* Græ*ci dicunt,* ὄνοι πρὸς λύραν.

N*on uenit.*] R*epoſuimus, non ueniat.* N*ondum enim ſortiti erant.* Et *diſſuadet, ne ueniat in ſortem tam longin quæ prouinciæ, hoc eſt, Africæ, eò quòd ſit* Pontifex Maximus, *cui ſacrorū cauſa ſemper in* I*talia manendū erat.* P*aulopòſt ſcripſimus, nec hoc credi, pro non hoc credi.* I*tē toties Africā noſtris exercitibus & claſſ. oppugnatā, à præpoſitione expūcta. Præterea certatur, pro certetur.*

R*equieſcat aliquando tamdiu uexata* I*talia, uratur, euaſteturq́;.*] L*ectionē ſcripti codicis ſecuti ſumus:* R*equieſcat aliquādo uexata diu* I*talia, uratur, populeturq́;.* Pro *ultimo uerbo quidā inſeruerat, euaſteturq́;, quòd putaret, populari paſſiue non dici.* Dicimus *actiuè populo, cuius paſſiuū eſt populor.* Dicimus *& populor deponentaliter*

Et x.

Et x.pondo argenti facti.] Lectio uetus: *Et ſimulacra ſpoliorum ex mille pondo argenti facta.*

Neq; magnopere tetendiſſet.] Videtur *uſurpaſſe tetendiſſet pro contendiſſet*. Sic Maro: *Ille ſimul manibus tendit diſſoluere nodos*. Paulopòſt, *Lintea ad uela*. Scripſimus, *in uela*. Mox illic eſt, *milliũ quadraginta ſummã*. Non *quinquaginta*. Item *tritici centum uiginti mil.mod.* ſine *&*. Præterea, *Abietẽ in fabricãdas naues*. nõ *abietes*.

Vmbriæ populi, & præter hos Nurſini.] Antiqua lectio, *Vmbriæ populi Nurſiniq;*. Qui hunc locum mutauit, expoſuit, *que* coniunctionem pro *id eſt*. Et uitiatum locum putans, quòd Nurſini & Reatini non ſint in Vmbria, ſed in Sabinis, adiecit ipſe dictiones iſtas, *& præter hos*. O errorem dignum qui magna cura fuerit uindicatus. Nos ueterem lectionem reduximus. Infrà ſcripſimus, *quàm ex ſyluis materia detracta erat*, pro *eſſet*.

Vbi cuiq; ex S.C. liceret habitare, ibi habitarent.] Ex fide uetuſti uoluminis emendauimus: *Vbicunq; ex S.C. liceret, habitarent*. duobus uerbis *habitare & ibi*, ſublatis. Quod uero mox præcedit: *Et Cn. Seruilio prætori urbis*: in ueteri codice eſt, P R. *urbs*. (debebat eſſe V R B.) mallem *Prætor urbanus*, quàm *prætor urbis*. Non hic ſolum, ſed & alijs apud Liuium locis.

In ſtationem ad præſidiũ relictis.] Scripſimus *in ſtatione*. Et mox, *eò traiecturum eſſe*, expunximus aduerbiũ *eò*. Repoſuimus etiã, *montanos inſtitit oppugnare*, quod *inſtitit* corrupte legitur in uulgatis editionibus. Sic de Marcello Liuius lib. ſeptimo: *Veſtigijs inſtitit ſequi*.

Ea literis cognita Sp. Lucretij.] Verbum huius periodi non eſt *accenderunt*, ceu uulgo legitur, ſed *accendit*, in uolumine ſcripto. Quare non ambigo ſcripſiſſe Liuium:

Eâ res literis cognita Sp. Lucretij, ne fruſtra Aſdrubale cum exercitu deleto biennio antè fore͂t læti, ſi par aliud inde bellum duce tantum mutato oriretur, curam ingentem accendit patribus.

Captiuos Carthagine͂ portãtes, tradit.] Hic participiu͂ *captas* deſuit, qđ nos inſeruimus, *portãtes, captas tradit.*

Supra morbum etiam fames afflixit.] Caſtigauimus: *Super morbum*, id eſt, *præter morbum*. Sic Suetonius in Othone: *Inſtigante ſuper animi dolorem etiam magnitudine æris alieni*. Idem in Domitiano: *Super ingenij naturam, inopia rapax.*

IN LIBRVM NONVM.

TERTIAE DECADIS.

F*Lorentes ætate & uirium robore inermes circa ſe habebat.*] Quia ſequitur, *ignorãtes quem ad uſum neq; centuriati, neque armati ſeruarentur*: auſus eſt quiſpiam pro *inſignes, inermes* ſupponere. Fuit in cauſa quòd uerba perperam diſtinxiſſet, nimirum ſic: *Florentes ætate & uirium robore, inſignes circa ſe habebat*. Nos uero ſic legimus & diſtinguimus: *Florentes ætate, & uirum robore inſignes circa ſe habebat*. à ſtipulante codice ueteri. Paulopòſt ſcripſimus, *arma equosq; oſtenderunt*, & particula diſpuncta.

Male eos ſibi tunc fateri.] Repoſuimus, *malle eos ſibi iam tunc fateri*. Et mox, *utrum uellet*, pro *uelit*.

Conciente Ilergetes Indibili.] Vetus lectio, *Conciente Ilergete Indibili*, ſubauditur *bellu͂*, quod præcedit. Item *Romani habere͂t*, pro *Romani habebãt*. Quod ſequitur: *Et inconditam inde turbam tyronum eſſe*, ſubmouimus dictionem *inde*. Et diſtinximus, *Nec in uicem his, aut illis*.

Ne gliſce-

Ne gliſceret primo negligendo bellum.] Vide quantu-lum erratulum hic totum ſenſum perturbet. Legendum eſt: Ne gliſceret, prima neglig ẽdo, bellum. Iuxta illud Naſonis, Principijs obſta.

Cornu dextrum Ilergetes.] Emendauimus, cornua. Sic ordina, cornua tenebant, dextrum Ilergetes, læuum ignobiles Hiſpani populi.

Equites per patentes in hoſtium aciem uias permittere equos iubeat.] Accuſatiuus aciem lectori nebulam offundit. Docet uetuſtus codex eſſe ſcribendum acie, auferendi caſu. Pro permittere uero ſcribo immittere. Nã ſequitur: Simul equitibus Hiſpanorũ uiam immittendi equos clauſerunt. Sic ſententia clara euadet, quæ fuit obſcuriſsima.

Locata prona erat.] Quid opus fuit hic addere uocabulum prona, quod non eſt in uolumine ſcripto, quum præcedat, cedenti d. legioni? Si enim cedebat, indigebat firmamento. Sic mox inſulſiſſe uidetur quiſpiam has dictiones, ex ſubſidijs. Neq; enim ſunt in archetypo noſtro. Porrò, quia ſequitur: Ac ſubſidia quibus res poſtulabat locis inducentem, prælector aliquis inter exponendum, legionẽ ducit, adiecit ex ſubſidijs. Eam gloſſulam alius in contextum retulit. Ibidẽ ſcripſimus, uenit, indicat. Non, uenit, indicatq;. Vbi in ueteri libro mox legitur, Corneliũ Seruiũ.

Itaq; omiſſa pugna equeſtri ad pedeſtrem Hiſpani deſcenderunt.] Antiquum uolumen, Itaq; commiſſa pugna equeſtri ad pedes Hiſpanie ieſcenderunt. Reſtitue ſic germanam lectionem: Itaq; omiſſa pugna equeſtri, ad pedes Hiſpani equites deſcenderunt. Non diſcrepat ſenſus uulgatarum editionũ, niſi quòd alia uerba ſuppoſita ſunt.

Cũ equitibus ad pedes digreſsis.] Caſtigauimus, degreſſis. Degrediendi uerbo Liuius in hoc nono libro rurſum utitur,

utitur,haud procul à calce, Cũ quingentis, inquit, haud amplius peditibus, ducentisq; equitibus degreſſum iugis Maſaniſſam perſecutus. Cæterũ ad pedes rurſum hic eſt, ſicut paulo antè: Ad pedes Hiſpani equites deſcenderũt. quemadmodum nos legendum monuimus.

Verſo marte.] *Quis hic quicquam ſcrupuli habeat? Nemo eſt qui non putet hoc optime dictum. At deprauata ſcriptura archetypi Spirẽſis in quo legitur, uerſos arte, ad eruendã germanam lectionẽ, anſam mihi præbuit. Scribo uerſa ſorte. Et arbitror primũ fuiſſe ſcriptũ, uerſas orte: deinde quum uocabulum orte nihil uideretur ſignificare, per tranſpoſitionem uocalium literarum a & o, uerſos arte. Elegans & aperta ſentẽtia erit: Tantum fortunam mutaſſe, ut qui modo ipſi exercitum ante mœnia Romana habuiſſent, &c. ij uerſa ſorte, Africæ populationes & obſidionem Carthaginis uiſuri forent.*

Pro tot cæſis exercitibus ſoboleſcentem.] *Mihi non diſplicet hic lectio uoluminis ſcripti, ſuboleſcentem, ob propriam ac notam uim præpoſitionis ſub.*

Iam regem Syphacem.] *Emẽdauimus ad fidem archetypi ſcripti, Iam reges, Syphacem poſt colloquium cum Scipione alienatum, Maſiniſſam aperta defectione infeſtiſſimum hoſtem, &, particula ante accuſatiuum Maſiniſſam expuncta. Similem locutionem paulo ſuperius habuimus, Cornua dextrum Ilergetes, læuum ignobiles tenebãt Hiſpani populi. Vbi quidam cornu ſcripſerat, ſicut hic regem pro reges.*

Octingenti equites, & ſeptẽ elephanti.] *Lege abſq; &, cõnectente particula. Continenter ſequitur: Ad hæc mag. pe. Vbi ſciendum eſt, quotieſcunq; in uulgatis editionibus, ad hæc legitur, in ueteri codice eſſe, Ad hoc. Si-*

cut & urbem Romanā *ferè ſemper, ubi uulgo ſcriptum eſt urbem* Romam.*Quod & hic mox ſequitur.*

Ad Lælium prædas ingentes ex ag.] *Nos hic aliā induximus lectionem præſidio freti uoluminis uetuſti, hāc uidelicet:*Hæc *Carthagine parabant agitabantq́;, quum ad* Læliū *prædas ingentes ex agro inermi ac nudo præſ. agentem* Maſaniſſa *f.r.e.c.c.e.p.uenit.*

Inter Albigaunos,Liguresq́; Alpinos Genuam *acceſſerunt.*] Exemplar *ſcriptum,*Inter Albigaunos Ligures Genuamq́; *acceſſerūt*. Vt *intelligas intermedio loco inter* Albigaunos *qui Liguriæ populi ſunt,& urbem* Genuam *acceßiſſe.*Et *ſequitur,in ijs locis.*

Principio *ab* Numidis *facto , &* Brutijs *non ſocietate magis* Punica.] *Lectio uetus , principio* Numidis *non ſocietate magis* Punica. *Cæterū principio hic aduerbialiter accipitur.nam ſequitur,poſtremo. Quod nō intellexit,qui facto participium cum præpoſitione ab inſulſit, & quia in* Brutijs *res latrocinijs geri narrātur, præterea adiecit,&* Brutijs.De *hoc multū miror,cur pro ablatiuo promptis,ipſe ſuppoſuerit congruentibus. Nos totam ſententiā ſic diſtinximus et caſtigauimus,pro,Quod latrocinijs ſcribentes,Quia latrocinijs,hoc modo: Quia latrocinijs magis quàm iuſto bello in* Brutijs *gerebantur res,principio* Numidis *nō ſocietate magis* Punica *quàm ſuopte ingenio promptis in eum morem , poſtremo* Romani *quoq; milites,& quæ ſequuntur.*

Qui pulſi ab aduerſa factione, quæ Annibali Locros *tradiderat ,* Rhegyum *ſe contulerant.*] Hic *rurſum alia uerba quiſpiam inſeruit,quū ſcripſerit* Liuius:*Qui exulabant* Rhegyi *pulſi ab aduerſa factione, quæ* Annibali Locros *tradiderat.*

Scalas ad dictam altitudinem arcis fabricatas.] Exem

plar uetuſtum,ad editam altitudinem.

Poſtremo certiores,alijs excitantibus alios,iam pro ſe quiſq; ad arma uocabat.] *Sic caſtigauimus & ordinaui mus:Poſtremo certior res,alijs excitantibus alios. Iamq; ad arma pro ſe quiſq; uocabat.*

Sed propè libenti uideri poſſent.] *Verbum uideri additum eſt præter autoritatem archetypi ſcripti.*

Nam auaritia ne ſacrorū q.] *Scripſimus,Iam auaritia ne ſa.q. ut ſit initium nouæ ſentētiæ.Item pro quā aſpor tabant,extulerant, quam aſportauerant,extulerunt.*

Furorem iniecit.] *Repoſuimus,furorem obiecit,iuxta ueterem ſcripturam.Paulopòſt legi poteſt,quam ipſe ab Rhegyo abduxerat.Sic enim eſt in codice ſcripto.*

Primo iurgium,deinde clamor quoq;.] *Hic aliquis ſe exercuit præter cauſam,quum Liuius indubie ſcripſerit queādmodum eſt in codice uetere, & nos in cōtextu reſtituimus,iurgiū inde,& clamor,pugna poſtremo orta.*

Militumq; implorabāt auxilium.] *Emendauimus,militumq; fidem implorabant. Quod uero continenter ſequitur,repente frequentes milites feroces: uocabulū frequentes non eſt in archetypo Spirenſi. nec ſolet ita duo adiectiua cum uno ſubſtantiuo cōnectere Liuius.Ibidem mox ſuſtulimus aduerbium quum.Legendū enim eſt ſuffragante exemplari ſcripto:Velut aduerſus hoſtes ad arma conclamatum eſſet,concurrerunt.*

Scipio poſt paucos dies Locros aduectus.] *Vetus lectio,Scipio poſt paucos dies Locros hexeri aduectus.*

Et qui antea per libidinem.] *Scripſimus: Et quæ antea per libidinem atq; au.*

Nec ſiſti potuiſſe.] *Legendū eſt,nec ſubſiſti potuiſſe. Itē paulopòſt:Exercitū Q.Cæcilij,q; particula diſpūcta.*

Si Matris Ideæ Peſimunte numẽ Romam aduectum fo ret.] Quia non ſtatim apparebat quid ſcripſiſſet Liuius ob deprauatam ſcripturã, iſta uerba quidam in contextũ inſcripſit. At nos ex ueſtigijs ueteris ſententiæ, germanã Liuij lectionem exculpſimus, nẽpe hanc: Si Mater Idæa à Peſinunte Romam aduecta eſſet.

Itaq; quo maturius fatis omnibus oraculisq́; portẽden tis ſeſe uictoriæ compotes fierent, id cogitare quæ ratio tranſportandæ Romam deæ eſſet. Nullas dum in Aſia ſo cias ciuitates habebat populus Rom.] Hic rurſum locus abunde doceat, quantum eruditi uiri, prout tũc erat ſe=culum, Franciſcus Petrarcha, Victorinus Feltrenſis & alij, quum in Liuij ſcriptis uerſarentur, quoties nodoſior locus aliquis occurriſſet, ſibi licere putabant, ut ſenſum modo reſtituerent, non ut curarẽt de uerbis. Sanè doctus fuit, quod negari nõ poteſt qui hunc locum inſtaurauit. Arbitror Laurentium Vallam fuiſſe, quem Thaddæus Vgoletus emendando Liuio operam impendiſſe ſcribit. Sed ut melior, ſic & laborioſior eſt caſtigatio, qua nõ ſo lum ſenſus, ſed & ipſa autoris uerba reſtituuntur. Effeci mus hic aliquid diligenter conſiderando locum, & ueſti gia ueteris ſcripturæ expendẽdo. Ea ſic habet: Itaq; quo maturius factis omnibus oraculisq́; portende Romam de e eſſet nullas dum in aſia ſocias ciuitates habebat popu=lum Ro. Tu pro factis omnibus, ſcribe fauſtis ominibus, & pro portẽde Romam de e eſſet, portanda Romam dea eſſet, habebisq́; germanum Liuij ſenſum germanis red=ditum uerbis: Itaq; quo maturius fauſtis ominibus oracu lisq́; portanda Romam dea eſſet, nullas dũ in Aſia ſocias ciuitates habebat populus Romanus. Dixit autẽ Liuius, nullas dum, pro nullas ad eum diem. Porrò nunc uides

quan

quantum peccarint,qui non modo tantam uerborum cõ= geriem de ſuo adiecerunt:ſed et pro quo,quoniã,& pro factis quod fauſtis eſſe debebat, auſi ſunt ſcribere fatis. Et *poſtremo,nullas dum mutare in nullas tum,ut eſſet al terius ſententiæ principium.*

Præmiſſus ab legatis M.V*alerius.*] Legendũ *eſt:* R*e= miſſus ab legatis* M.V*al.Nã ſequitur infrà,*M.V*alerius unus ex legatis regreſſus. ſic enim ibi ſcribẽdum eſt, non prægreſſus,quemadmodum uulgatæ editiones habent.*

Romano,*cui uni fidebãt,auxilio.*]Nos *ſic ſcripſimus, deſertos ab* Romanis,*cui uni fidebant auxilio.*

Parthenos*q;.*]E*t hic & infrà repoſuimus* Parthinos. Sic *enim* Plinius *appellat &* Strabo. C*æterũ* Parthinos *inter* L*iburniæ populos* Plinius *recenſet.* Item *ſcripſi= mus,*D*imallumq́; oppugnari.*

Cum Romanis *quoq;.*] E*t particulam adiecimus*, E*t cũ* Romanis *quoq;.*P*ro ſi minus, ſubſtituimus ſin minus.* Item, N*eq; enim ipſius, ne particulam negatiuam inſe= ruimus :* N*eq; enim ne ipſius quidẽ regis abhorrebat ani mus.*M*ox* D*erda legitur in exẽplari ſcripto, nõ* D*arda.*

H*æc cõſcripta modo conſignatáq;.*] *Miror quiſnã di ctionẽ modo hic inſulſerit.nõ enim eſt in codice ſcripto.*

Q*uia auerſo in* A*fricam bello.*] L*egendum eſt, quia uerſo in* A*fricam bello.*P*aulopòſt adiecimus literã præ= nominis,*P.S*empronius pace facta.* Q*uod uero ſequitur, deceßit,ſubaudi,ex* M*acedonia.*

P.S*cipioni procõſuli.*]E*xemplar uetus,*P*rocõſuli* S*ci pioni cum eo ex.*V*ideo ſcribẽdum tantũ,*P.S*cipioni, nõ,* P.S*cipioni proconſuli.*N*am librarius ubicũq;* P. *literam reperit,ſcripſit proconſulem,id quod alibi etiã indicaui mus.*N*ec eſt mox,cumq́; ea claſſe,ſed tantũ,cum ea claſ= ſe.*E*t*

ſe.Et rurſum,ut Brutios duabus legionibus obtineret.

De Hiſpaniæ imperio,quod in eam prouinciam.] *Scripſimus,quos in eam prouinciam duos proconſ. mitti placeret.*

Et facem ſtellæ ſepties ab ortu ſolis.] *Legendum, Et facem Setiæ ab ortu ſolis in occidentē porrigi uiſam.Eſt autē Setia Volſcorum oppidum.quod hic additū eſt, ſicut mox,Tarracinæ,Anagniæ,& Lanuuij.Porrò quum Setiæ uocabulum putaretur mendum eſſe, pro illo ſuppoſuit alius ſtellæ,alius,ſepties aduerbium.*

M.Valerius unus ex legatis prægreſſus.] *Antè docuimus hic legendum: Regreſſus,quum moneremus ſcribendum,remiſſus pro præmiſſus.*

Veram certe uictoriā eius rei ſibi quiſq; mallet,quàm ulla imperia.] *Hæc oratio tametſi integra ualde mihi tamen eſt de mendo ſuſpecta.Nam germanā Liuij lectionē non uidetur mihi reſtituiſſe, quiſquis deprauatū in ſcripto codice locum caſtigare eſt conatus.Legitur illic: Veram certe uictoriam eius rei ſibi quiſquam ulla imperia. Nec eſt ibi uerbū mallet, quod certe eruditus aliquis inſulſit, ſubuenire uolens corruptæ & mutilæ ſententiæ. Ego diligentius inſpectis uitiatæ ſcripturæ ueſtigijs, nō dubito quin ſic ſcripſerit Liuius,Veram certe uictoriam eius rei cupias,quàm ulla imperia,honores'ue ſuffragio ſeu patrū ſeu plebis delatos.Subauditur autem in uerbo cupias,aduerbium potius uel magis.Qui loquēdi modus oppido quàm elegans à Græcis ſumptus eſt, apud quos huiuſmodi eclipticas orationes frequentius reperias. Qualis eſt illa,θέλω τύχης σταλαγμὸν,ἢ φρενῶν πίθον.*

Patres cōſcripti P.Scipionē.] *Nō ſunt in libro ſcripto duæ iſtæ dictiones,aut duæ ſaltem literæ earū loco P. C.*

Sicut

Sicut traditum à proximis memoriæ tēporum illorum ſcriptoribus.] Archetypum Spirenſe, ſicut proditū memoriæ à primis tēporum illorum ſcriptoribus, libens poſteris tradiderim: ita meas opiniones, coniectando rē uetuſtate obrutam, non interponam.

Neq; ſuum delectū.] Lego, delictum. Nam præcedit: Nihil ſe quare perire merito deberent admiſiſſe. Sed ſi pereūdum etiam foret. Quia uero hic de delectu agitur, facilis lapſus fuit.

Tam atroces atq; indignas iniurias.] Duæ iſtæ uoces, atq; indignas, non ſunt in exemplari ſcripto. Paulopòſt, quiq; omnium nob. nec illic eſt quiq;. Fortaſſe ſic legendum, qui Locros recepit, omniū nobis rectè perperamq; factorum teſtis, ſubauditur exiſtens, agatur. Poſſet etiam legi, ut coram P. Scipione o.n.r.p. factorum teſte.

Multa fœda, & indigna à præfecto præſidij Amilcare.] Caſtigauimus: Multa fœda, indigna, & à præfecto præſidij Amil. & ab Numidis Afrisq; paſſos eſſe.

In diſcrimine eſt nunc humanum genus.] Deerat dictio omne, humanum omne genus. Paulopòſt ſcripſimus cūmaxime, pro quammaxime. Nam hoc aduerbio ſæpe Liuius utitur, ceu alibi quoq; monuimus.

Ad recipiendos à Carthaginienſibus Locros.] Antiqua lectio, ad recuperandos à Carthagin. Locros. Eā et nos ſecuti ſumus. Paulopòſt, præter habitū ueſtitūq;, & ſonū Latinæ ling. quia uocabulū ueſtitumq; nō eſt in ueteri codice, & nos ſubmouimus. Submouimus & q; particulam, quā accuſatiuo libidinē quiſpiam adnexuerat.

Conſtuprant matronas, fiunt in uirgines ingenuas raptus ex cōplexu parentum puerosq;.] Hic mire quiſpiā fuit occupatus in mutandis Liuij uerbis. Nos ueterem

& proinde ſinceram lectionem ex ueteri uolumine reſti tuimus, in hunc modũ, Conſtuprant matronas, uirgines, ingenuos raptos ex complexu parẽtum. cotidie capitur urbs noſtra. Porrò qui mutauit, uidetur legiſſe raptus pro raptos. Hinc retexenda fuit illi tota oratio.

Miretur qui ſciat.] Antiqua lectio. *Miretur qui ne-ſciat.* Nec quicquam incommodi habet ſermo.

Libidinis ac auaritiæ ſupereſſe, quod in eorũ ullo, qui pati potuerint.] Scripſimus, *Libidinis, auaritiæ ſupereſ ſe, quod in ullo qui pati potuerit.* Et mox, *exitiabilis ty-rannus*, pro *exitialis*. Et rurſum, *cummaxime*, pro *quã-maxime*. Item, *& coniuges edidit*, pro *cõiugesq́; edidit.* Vbi ſtatim ſequitur in ſcripto codice: *Et ſoluere rempu-blicam ueſtram religione. non exoluere.*

Qua tandem clade edoctus, tandem deos eſſe ſuperbiſ ſimus agnouit rex, pecuniamq́; omnẽ conquiſitam.] In-feliciter inſtauratus locus eſt. Archetypum Spirẽſe ſic ha bet: *Qua tanta clade edoctus tandem deos eſſe ſuperbiſſi-mus rex, pecuniam omnem inquiſitam in theſauros Pro-ſerpinæ referri iuſſit.* Nec erat opus hic cõquiſitam ſcri-bere, propterea quòd infrà legatur: *Pecuniã, quanta ex theſauris Proſerpinæ ſublata eſſet, conquiri.* Sanè nimis multa paſſim ſunt in Liuio mutata, dũ ex præcedentibus ſequẽtia, aut ex ſequẽtibus uiciſſim præcedẽtia caſtigan-tur. Quaſi uero idem ſemper eodem modo ſit dicendum.

Dein uerberibus affectos, ſeruilibusq́; oĩbus ſupplicijs trucidatos cruciando occidit.] Iuxta fidem manu ſcripti codicis repoſuimus: *Dein uerberatos, ſeruilibusq́; omni-bus ſupplicijs cruciãdo occidit.* Ego tamẽ malim, *ſeruili-bus oĩbus ſup.* ſine *que.* Niſi quis uelit legere *cruciatos.*

De abſente, indicta cauſa.] Inſeruimus duobus locis parti

particulã,ut: Vt *de abſente, ut indicta cauſa*. Paulopòſt *pro poſt paucos dies ſcripſimus,intra paucos dies*. Item *è templo,pro ex templo*.

Q. *Fabius natum eum.*] *Accuſatiuum eum deleuimus.* Et *mox repoſuimus per ſeditionem militũ,pro ſeditione militum*. Item, *ſententiam deinde æquè trucem. Suſtulimus æquè*. Quod *ſequitur:* Quæ Locrenſes *quererentur, & in ſcripto codice eſt,firerent:cogitandum an ſcribendum ſit,aſſererẽt*. Mox *pro deceßiſſet, ſuppoſuimus deceſſerit.nam archetypon habet deceßit,mendoſe*. Et *deleuimus pronomen eas,* Eas *neq; ſenatum.*

Et *ſacrum piaculare fieri, ita.*] Has *quinq; uoces hic temere inſertas,quòd infrà ſequatur,* Ac *piaculare ſacrũ fecerũt,nos diſpunximus.* Eſt *enim etiam ſine iſtis incolumis ſententia.Scripſimusq;, aperti, uiolati eſſent,* pro *uiolatiq; eſſent.*

Et *aduerſus Scipionem.*] Hæ *tres dictiones præter autoritatem ſcripti codicis ſunt inſultæ.* Nam *quanto magis principum orationibus lacerabatur Scipio, tanto magis aliorum ſtudia ſunt in illum accenſa.*Hoc *uult dicere* Liuius. Paulopòſt, *crepidisq; inambulare in gymnaſio, libellus etiam eum:deleuimus accuſatiuum eum.*

Qui *de cæteris maxime aſſenſus.*] Legendum *eſt:* Maximo *aſſenſus.*Intelligit Q. Fabium Maximum.

Ducẽq; *recepta ab hoſtibus* Hiſpania.] Hanc *periodũ totã aliter diſtinximus, trãſpoſita clauſula in ſuũ locum reducta.hoc modo:*Qui *enim cõuenire,quẽ modo ciuitas iuuenẽ admodũ,unũ recuperãdæ* Hiſpaniæ *delegerit ducem:quẽ recepta ab hoſtibus* Hiſpania *ad imponendũ* Punico *bello finẽ creauerit cõſulem:ſpe deſtinauerit* Hãnibalẽ *ex* Italia *retractũrũ,* Africã *ſubactũrũ,cum repente*

tanquã Q. Pleminiũ, indicta cauſa, propè dãnatum ex prouincia reuocari? Porrò neminẽ hic offendat ꝙ ſcripſimus, retracturũ (ſic enim eſt in codice ſcripto) quum infrà alio loco legatur, ex Italia detracturũ. Neq; enim, ut antè monuimus, iiſdẽ ſemper uocabulis utitur Liuius.

Vt compararent inter ſe.] Emendauimus: Aut compararent inter ſe. Subauditur, ut.

Tũ uocatos ad concionẽ.] Antiqua lectio, in concionẽ. Paulopòſt, Sine omni mora, deleuimus dictionẽ omni.

Si quis Pleminium aliumúe accuſare uellet.] Scripſimus, Si qui Pleminiũ aliumúe quẽ ac. uel. Eſt ſi qui, pro ſi quis. Item poſtea, quàm inimicum malint eſſe.

Et alios triginta hoies.] Repoſuimus, et ad duos et triginta hoies. Itẽ, cõperta oculis perferrẽt Romã, pro referrent. Et ſeſe parauit, pro ſe præparauit. Præterea terreſtrẽ naualẽq; exercitus, ꝑ terreſtres naualesq; exercitus.

Traijcere, & ſpei conceptæ.] Lego, traijceret, et ſpei conc. q. d. i. o. c. p. c. d. p. q. t. compotem populum Romanum faceret. Subauditur, ut.

Molliebãtur iræ.] Scripſimus, molliebatur ira. Itẽ, pro memoriaq; abſentis Scipionis facilius eos ad uulgum cõciliabat. mortuus eſt tamen prius in uinculis quàm iudicium de eo populi perficeretur, ita nos repoſuimus: Memoriaq; abſentis Scipionis fauorem ad uulgum conciliabat. mortuus tamen prius in uinculis eſt, quàm iudicium de eo perficeretur. In ueteri codice faborẽ legitur, b pro u poſito. pro hoc uocabulo quidam duas dictiones, facilius eos, introſeruit. Sequitur poſtea, & tribuni claſſem eam. nos deleuimus accuſatiuum eam.

Ipſe legeret.] Caſtigauimus eligeret. Et mox: Dũ hæc apud Romanos gerũtur. Item, ad eam rẽ cõfirmandam, pro conſummandã. Et, Iam enim nubilis erat uirgo. &

*particula diſpuncta.Prætereà, initæ regi ſocietatis, hoc eſt,à rege,quod prius erat regiæ.*Ibi *mox legitur in uolumine ueteri,paruulum uinculum.*

Auertit à uero falſis elicitas præoccupando mẽtes hominum.] *Quid hic facit participiũ elicitas?* Impedit *ſenſum,non illuſtrat.*Non *eſt in archetypo* Spirenſi.Proin*de & nos induximus.*Paulopòſt, *& regno ſuo poſſet cõſulere,ſcripſimus,ac* regno *poßit cõſulere.* Item *poſtea, quas legiones potißimum, quantum militum numerum, & coniunctione expuncta.*

Item *circum oram maritimam miſit.*] Accuſatiuus o*mnem deerat,quem nos inſeruimus.* Item *circum oram omnem maritimam miſit.* Quod *uero inferius aliquanto ſequitur:*Sed *in urbibus etiã oppugnandis, ſubmouimus præpoſitionem,in.*

Non *paruo numero inter autores diſcrepat.*] Anti*qua lectio.*Non *par numero inter autores diſcrepat.*Le*go:*Nõ *pari numero,inter autores diſcrepat.*Hoc *eſt, eò quòd numerus apud illos par non ſit.* Ibidem *mox legitur in ueteri libro,ſedecim millia,non, quindecim millia.*

Alibi *parum plus dimidio rem auctam.*] Emendaui*mus,*Alibi *parte plus dimidia rẽ auctam.* Mox,*poni malim,pro malui.* Et *paulopòſt, nauibus antè conſcendere coactos continuit.* Vbi *prius legebatur:* In *naues antè con.c.continuit.*Item,M.Pomponio *cura data, non, curam dat.*Vbi *mox,in antiquo uolumine legitur, triginta quinq; dierũ.*Et *tamẽ ſequitur: aquã dierũ quadraginta quinq; in nauibus eſſe.*Expũximus *illic accuſatiuũ neceſſariam.nã archetypum* Spirenſe *ſic habet:*Si *aquã hominibus,iumentisq; in totidem dies, quot frumentum, impoſuiſſet.*Hoc *eſt in uſum hominum iumentorumq;, ſiue*

pro

pro hominibus iumentiſq́;.

Eoq́; abũdans omni copia rerum eſt regio.] *Scripſimus, oĩm copia rerum.* Et *mox, priuſq́;, pro prius quoq;.*

Quãquam ſi magnitudine claſsis æſtimaretur.] Emendauimus: *Quanquam ſi magnitudine claſſes æſtimares. Sic autem legendum docent ſequentia.*

Ingentis ad incrementa gloriæ.] *Repoſuimus ingenti, ſicq́; diſtinximus, partim ſuapte fortuna quadam ingẽti, ad incremẽta gloriæ celebratus.* Paulo pòſt, *in portum caſtigauimus, pro in portu.*

Quæ ad proſequendum Scipionem.] *Reſtituimus hic particulam &, quæ deerat, Quæ & ad proſeq. Scip.*

Ad hoc legiones.] *In exemplari uetuſto plerũq; legitur* Ad *hoc, quod in uulgatis editionibus eſt,* Ad *hæc.* Hic *non fuiſſe mutatum à caſtigatoribus equidem miror.*

Dij deæq́;, inquit, maria terraſq́; qui colitis.] *Vetus lectio: Diui diuæq́;, inquit.* Diuos *perpetuos eſſe* Varro *tradit, qui propter ſui execrationem timentur, ut ſunt* Dij *manes.* Diuos *pro dijs reperias et apud* Plautum. Nec *eſt mox in ſcripto codice, maria terraſq́; qui colitis, ſed, qui maria terraſq́; colitis.*

Vti quæ in meo imperio geſta ſunt.] *Dictionẽ uti neſcio quis hic inſulſit, quæ elegantius ſubauditur.* Porrò *non habet antiquum uolumen geſta ſunt, uerũ acta ſunt.* Item, *mihi, populo, plebiq́; Romanæ,* Non, *mihi populoq́;, & plebi* Ro.

Bene uertant.] Exemplar Spirẽſe *expreſſe hic habet, bene uerruncent, quod tamen illic geminatum legitur errore librarij.* Cæterũ *ueteres uerrũcare pro uertere uſurpaſſe docet uerbum auerruncare, quod auertere ſignificat, quemadmodum annotauit* Nonius Marcellus. Nihil

igitur

igitur opus erat hic pro bene uerruncent ſcribere, bene uertant, quando hæc tota Scipionis precatio uetuſtatem ipſam refert.

Præda onuſtos.] *Hæ duæ dictiones non ſunt in codice Spirenſi. Quod uero ſequitur, mecum domos reduces ſiſtatis, expendendum num legi debeat, domo.*

Vti mos eſt in mare porricit.] *Antiqua lectio: Vti mos, in mare proiecit. Et ſequitur uerbum præteriti temporis, ſignũ dedit. Mox ſcripſimus, celeriter cõſpectu terræ ablati ſunt, è præpoſitione expuncta. Statim ſequitur in exemplari ſcripto: Et à meridie nebula occepit. Non occeperat.*

Haud ita multo pòſt T. Poſthumius gubernator.] *Archetypum noſtrum habet tantũ, haud ita multo pòſt gubernator Scipioni ait. Proinde apparet præpoſitionem poſt dediſſe occaſionem, ut aliquis infulciret gubernatoris nomen T. Poſthumius.*

Et uento eodẽ ferebantur.] *Caſtigauimus: Vento eodem ferebantur, particula & deleta, quam debemus finali ſyllabæ uerbi præcedentis, iubet.*

Inde ægre correptum curſum.] *In antiquo uolumine legitur, inde ægre correctum curſum. Aberrarant enim. qui error nõ citra difficultatẽ correctus eſt & emẽdatus.*

Quibus deſcenſiones in agros marit. factæ erãt.] *Archetypum quod penes nos eſt, exſcenſiones habet, quod etiã alibi in eodem codice ſcripto lectitatur.*

Octo millia liberorum capitum ſeruorumq́;.] *Genitiuus capitum à quopiam inſertus eſt. Nam in ſcripto uolumine tantum eſt: Octo millia liberorum ſeruorumq́;.*

Cæterum cum magis iure gẽtis, quàm autoritate inter ſuos, aut uiribus obtineret regnũ.] *Sic caſtigauimus*

ſecuti

ſecuti fidem manu ſcripti codicis.Cæterum quum magis iure gẽtis, autoritate inter ſuos, quàm uiribus obtineret regnum.Sẽſus eſt:Obtigerat illi inter ſuos autoritas. Ea magis quàm uiribus obtinebat regnum.

Vrbem Maſaniſſa primo imp.capit.] Addidimus particulam Et duobus locis:*Et urbem Maſaniſſa primo impetu capit,& ex regijs alios tr. ſe recepit.* Deinde ſcripſimus,*quò primum intenderãt iter.pro, primo intenderat iter.*Item,*& incitabant iuuenem.*

Nam & ipſe cum exercitu.]Repoſuimus,*Nã & ipſe eum exercitũ,quo Capuſam uicerat,& ex receptis poſt cædem regis,aliquot habebat.*Item,*tantũ peditum equitumq́; habens.*

Quia ſibi aduerſus Syphacẽ.] Emẽdauimus,*Quia ſibi cũ Syphace.*Deinde deleuimus pronomẽ *eum* , *futurũ eum in eodẽ honore* . *Quod uero ſequitur ibi, quo apud Galam & Deſalcẽ quondã fuiſſet,*ingens erratũ eſt,Scribendum:*Quo apud Galam Deſalces quondam fuiſſet.*

In medium regnum eundum.aut ſine certamine cõceſſuros in ditionem.] Antiqua lectio,*In mediũ regni eundum.*Item mox,*perſecuti ſunt regem.*

Pluresq́; quàm iuſto ſæpe in prælio.] Scribi debet, *in bello.* Nam prælium ipſam pugnam & hoſtium cõgreſſionem ſignificat.Mox ſcripſimus,*Carthaginienſiũ* pro *Carthaginiẽſes.*Et alioqui ſtatim ſequitur, *Carthaginiẽſes.*Deinde repoſuimus,*præmiorumq́; ingentiũ ſpe*, pro *ingenti ſpe.*Poſtremo pronomen *is* deleuimus. Nam in fine poſitum eſt uerbum à quo totus circunductus pẽdet. *Bocchar ex præſ.reg.& cætera compellit.*

Sed copijs etiã aliquanto maioribus.] Inſeruimus particulam *ut*,*ut aliquanto maioribus.*

Sequen

Sequentibus ſeſe abripuit.] *Scripſimus, ſequētibus ſe eripuit. Et mox, ita circundedit, pro circumuenit. Item, omnes ad unum interfecerit.*

Inter uirgulta ulterioris ripæ emerſerunt.] *Legi debet, cum eo uirgulta interioris ripæ tenuerunt. Dij boni quid fingi poteſt impudētius illis qui ulterioris ſubdiderunt pro interioris, pro tenuerunt, emerſerunt. Deinde quo cohærerent uerba potius q̃ ſenſus, adiecerunt præpoſitionē inter. Paulopòſt, redit ſcripſimus pro rediјt.*

Patiq́; poſſe eſt uiſa iactationem.] *Ad fidē manu ſcripti codicis caſtigauimus, Patiq́; poſſe uiſus iactationē. ut de ipſo Maſaniſſa intelligas, non de cicatrice.*

Haud plus x l. equitibus collectis.] *Archetypū Spirenſe habet: Haud plus triginta equitibus conlectis. Habet deinde, Atq; non in poſſeßione modo.*

Inde irritato ad bellum Syphace.] *Vocabulum inde, non eſt in uolumine ſcripto. Mox repoſuimus, in iugis oportuniorum ad omnia montium.*

Maiorem igitur eā rem iam Syphax rex ratus, quàm ut per præfectū ageret,] *Duas dictiones iam & rex deleuimus, & præfectum mutauimus in præfectos. Sic enim in antiquo codice legitur.*

Imperat, ut circūducto agmine in ſe intētum hoſtē ab tergo inuadat.] *Locus eſt corruptus & licēter mutatus, quum nihil opus eſſet. Inſeruimus pronomen illum, quod deerat, & ex fide Spirenſis exemplaris ſic caſtigauimus: Illum circunducto agmine in ſe intentum hoſtem ab tergo inuadere iubet. Mox expunximus accuſatiuum eum, ex occulto aggreſſurus eum erat.*

Syphax autē interdiu.] *Vetus lectio, Syphax tum interdiu. Deleuimus paulopòſt aduerbium primo: Vbi primo tempus uiſum eſt. & pro leui cliuo ſcripſimus, leni*

cliuo. Item pro tum multitudine, cum multitudine.

Itaq; cæteri pedites equitesq́; cæſi, aut capti.] Scripſimus: Itaq; cæteri eqtes peditesq́; cæſi. ſublata poſtrema clauſula, Aut capti. Fides ſit penes archetypũ Spirenſe.

Altera pertinacior in repugnando.] Vocabulum altera, non eſt in codice ueteri. Stat uero ſenſus eleganter ſine illo. Duæ turmæ hæſere. altera metu dedita hoſti. pertinacior in repugnando telis obruta & confixa eſt. Vbi ſubauditur altera. Porrò magis placet ut legatur telis obruta quàm cetris obruta, quod in ſcripto codice eſt ceteris obruta. nam ſequitur, & confixa eſt.

In alia atq; alia flectendo itinera ludẽs.] Emendauimus, eludens. Et mox, abſiſtere à ſequendo, deleuimus à præpoſitionem, quæ ſubintelligitur.

Ipſe cum L X X. equitibus.] Antiqua lectio, Ipſe cum decem equitibus.

Cederet paulatim.] Scripſimus, cedere paulatim. ſubauditur ſuperius uerbum, iubet. Deinde qui peropportunè circa uiæ flexus ſuppoſiti erant, ſic repoſuimus: Qui opportunè circa uiæ flexus oppoſiti erant.

Cum timoris ſimulati ſpecie audaciam hoſti faceret.] Lectio uetus, cum timoris ſimulati audaciã h. f. Ego non dubito quin Liuius ſcripſerit: Quũ timore ſimulato audaciam hoſti faceret.

Hannoni Afriſq́; pugnãdo ac ſequendo feßis ſe.] Sic emendauimus & diſtinximus: Et recentibus equis (Hannone Afriſq́; pugnãdo ac ſequendo feßis) ſe circũfudere. Quod uero ſequitur, qui primi agminis fuerant, etiã legi poſſet, qui prioris agminis fuerant. Nam codex ſcriptus habet, qui prius agminis fuerant.

Quibus haud facilis receptus fuit.] Deerat hic Vt particula,

ticula quam de poſtliminio reduximus in cōtextum. Vt *quibus haud facilis receptus fuit.* Paulopòſt, *inter eos ſatis cōſtabāt,* ſcripſimus *cōſtabat.* Id quod in editione Ro. & ea quam Colonia Agrippina dedit, *recte* legitur.

Ad prædam alteram repetendam ſeſe ueniſſe.] Accuſatiuus *repetendam,* non eſt in uolumine ſcripto. Subauditur is aut ſimilis potius, puta *uehendam.* Nam *præceſſit, quæ prædam in Siciliam uexerant.*

Prout cuiuſq; opera fuerat.] Antiqua lectio: *Quorum opera fuerant.* Quid ſi legas, *quorum opera fuſi erant.*

Simul & terreſtris exercitus ad imminentem prope ipſis mœnibus tumulum eſt admotus.] Caſtigauimus, *ab imminente prope ipſis mœnibus tumulo eſt admotus.* Siquidem huiuſmodi lectionem continet exemplar uetus. Et quid fuit opus mutare quod eſt elegantiſsime dictum? Nō intellexit uirtutem præpoſitionis *ab,* quiſquis is fuit qui id auſus eſt. Eadē temeritate mox & particula uerſa fuit in *etiam,* Machinasq́; *etiam aduexerat ſecum,* quum Liuius ſcripſerit (ſic enim ſolet) *Machinasq́; & aduexerat ſecū, & ex Sicilia cū cōmeatu miſſæ erāt.* Paulopòſt, *tria equitū confeciſſet,* in ueteri uolumine eſt, *effeciſſet.*

Abſcederet inde irrito incepto.] Quid ſi legamus: *Abſcederet inde irrito cœpto,* quando codex Spirenſis habet, *abſcederet inderito incepto.*

Etenim hyems inſtabat caſtra hyberna.] Sic emendauimus & diſtinximus: *Et (iam enim hyems inſtabat) caſtra hyberna &c. communit.* Mox, *& naualium caſtra amplectitur,* exemplar uetuſtū habet, *& naualia caſtra.*

In litus ad ſeptētrionē uerſum ſubd. naues.] Hic locus miſere fuit interpolatus addita præpoſitione *in,* propterea quòd librarius in fine dictionem *equitatus* omiſiſſet.

Nos id uocabuli repoſuimus, In præpoſitione ſubmota, & uerbis ſic diſtinctis, Litus ad ſeptētrionē uerſum ſub ductæ naues nauales q; ſocij tenebāt:meridialem uallem, ad alterum litus deuexam,equitatus.ſubaudi tenebat.

Comparari,aut mitti poſſet.] Caſtigauimus,comp.ac mitti poſſet.Item, x I I.millia tunicarum miſſa, & particula deleta.

In agro Crotonenſi.] Debet eſſe,in agro Crotoniēſi.

Paulo minus trecenti uiui capti,& equi x L.] Lectio uetus,Paulominus trecenti uiui capti,equi quinquaginta.Mox ſcripſimus: Annibal Crotonē exercitū abduxit.

Princeps iterum delectus Q.Fabius Max.] Repoſuimus,lectus pro delectus.

Cenſa cum ijs c c x v.millia hominum.] Exemplar uetus,Cenſa cum ijs ducenti ſexaginta quinq; millia hominum.legendum ducenta.

IN LIBRVM DECIMVM TERTIAE DECADIS.

VTer Hetruriam ac Liguriam prouinciam haberet.] Scripſimus,ac Ligures.Et ſequitur mox,in Hetruria ac Liguribus decretum.

Et ad populū ſuadendi ac diſſuadendi locus eſſet.] In codice manu ſcripto non eſt gerundium diſſuadendi,ſed tantum,et apud populum ſuadendi locus eſſet. Nec erat opus illud hic addere. Nam ſuadet etiam qui diſſuadet.

Quod in Brutijs prouincia.] Exemplar uetus mendo ſam hic lectionem continet, nempe hanc:Cui in Brutijs prouincia eidem in Etru.ac Liguribus decreta. Opinor ſcriptum fuiſſe: Quæ in Brutijs prouincia,eadem in Hetruria ac Liguribus decreta.

Et Lucretio prorogatū imperium eſt,ut Genuam.] In codice ſcripto ſic legitur: Et Lucretio prorogatū imperium, Genuam oppidum á Magone P.d.exædificaret. Sine particula ut. Similis locutio mox præceßit, M. Cornelius nouo conſuli tradere exercitum iuſſus. ipſe prorogato imperio Galliā prouinciam obtineret. Quod poſtremum uerbum inepte quiſpiam mutarat in obtinere.

Quod roboris ea prouincia habuerat.] Non eſt in archetypo noſtro hæc clauſula. Nec uſqueadeo eſt neceſſaria. Stat enim ſenſus his uerbis: Et quia ne qua claßis ex Africa traijceret. & cætera.

Amplexus eſt.] Suſtulimus uerbum eſt, quemadmodum mox præpoſitionem in, Campeſtri agro, pro campeſtri in agro. Iterum expunximus uerbum eſt. Sicut antè dictum.

Armaq; & omne genus com.] Caſtigauimus ex ueteri libro: Et arma etiam ex Sicilia & omne genus commeatus eò portabantur. Item mox, ex animo miſerat, ſcripſimus dimiſerat.

Spes ulla deſiturum afferebatur.] Legendum eſt deſciturum, á uerbo deſciſco. Loquitur de Carthaginienſibus relinquendis, cum quibus aduerſus Romanos fœdus inierat Syphax. Ab hoc fœdere modica ſpes erat futurum ut ille deſciſceret deficeretq;. Hoc planius faciūt ea quæ ſequuntur, & aſtipulatur codex uetuſtus. Mox ſcripſimus Antias Valerius, ſecuti uidelicet fidem lectionis ueteris. Quod elegantiæ cauſa Liuius uſurpauit.

Poſtea ut cauſa probabilis uiſa commeandi foret in caſtra hoſtiū.] Cum lectione uulgata cōſentit exemplar ſcriptū, niſi quòd poſtea aduerbium quiſpiam hic inſulſit. Cæterū auſim affirmare ego pro participio uiſa legē

dum ſuis, hoc modo: Primò has conditiones imperator Romanus uix auribus admiſit. Vt cauſa probabilis ſuis cõmeandi foret in caſtra hoſtiũ, mollius eadẽ illa abnuere. Miſit enim exploratores in hoſtiũ caſtra Scipio per occaſionẽ colloquij, qui ſingula ſpecularẽtur. Nec uero quicquam addubito, quin eruditi mecũ ſint hic ſenſuri. Peruicacibus nihil ſatisfacit, & nihil intelligũt ſtupidi. Certe participiũ uiſa nihil ad ſenſum pertinet. Dedit occaſionẽ errori, quòd præcedẽs dictio probabilis in s deſinit. Vnde librarius omiſſo s altero, uis ſcripſit pro ſuis. Alius caſtigare uolẽs, a literã adiecit, ut fieret uiſa. Porro mox legitur in ſcripto libro, ultro citroq; agitãtibus rẽ, cõuenturũ. Itẽ, Hybernacula Carthaginienſibus. non Carthaginiẽſiũ. Hybernacula Carthaginiẽſibus lignea erãt. hoc eſt, Carthaginiẽſ. habebãt hybernacula lignea.

Vetitos ſe reuerti ad imperatorem aiunt.] Caſtigauimus iuxta fidem ſcripti uoluminis, ab imperatore. quæ uerba reſpiciunt participium uetitos, non autem infinitiuum reuerti, quod non animaduertit, qui mutauit. Sic mox illic legitur, ad comparãda quæ in rem opus erant. Et ſtatim, quia nimis. Ex archetypo Spirenſi.

Tantum diligenti expleant cura. & ſe Aſdrubalem. Vitiata uerba ſunt. pro unaq; aduerbio quiſpiam non aſſecutus loci intelligentiam, ſuppoſuit cura &. Sic autem legenda ſententia eſt: Tantum diligentia explẽat, unaq; ſe Haſdrubalem Punicaq; caſtra aggreſſurum. Quis hic non clamet in profeſſores, quos exemplaria uetuſta conſulere piget ac pudet?

Multos in ipſis cubiculis ſemiſomnes hauſit flamma.] Scripſimus, cubilibus, intelligit lectos, aut id quod illis uice lectorum erat. Nam hoc ſignificat cubile, quum

cubi

cubiculum locus ſit in quo eſt cubile. Porrò *in hyber naculis* Pœnorum, *quemadmodum à* Liuio *deſcribuntur, apparet nulla fuiſſe cubicula*. O *aſinum qui pro cubilibus cubicula ſuppoſuit*.

An ex trepidatione nocturna eſſet confuſus.] Opinor *ſcribendum, confuſis ſenſum ueri adimebat, dandi caſu. Quod uocabulum infrà hoc eodem libro rurſum uſurpat de* Maſaniſſa *loquens*: Ex *prætorio in tabernaculum ſuum confuſus conceßit*.

Dein *per continua ſerpens uno repente omnia incendio hauſit.*] Exēplar *manu ſcriptū duntaxat habet*: Dein *continua incendio hauſit*. Demiror *quis præpoſitionē per adiecerit, & tres alias dictiones, ſerpēs uno repente*.

Obruebant itinera portarum.] *Scripſimus ueterem lectionem ſecuti, obruerant itinera port*. Et *mox pro die una, clade una*.

X X. *millia peditum.*] *In codice Spirenſi legitur, duo millia peditum*.

Cum paucis Afrorum.] *Vetus lectio, cum paucis equorum*. Mallem *Pœnorum. Suſpicor autem Liuium ſcripſiſſe, cum paucis ſuorum*. Id *quum ita fuiſſet, cum paucis ſ uorum, ſciolus aliquis uolēs caſtigare locum, ex uorum additis duabus literis fecit equorum*. Paulopòſt, *loco munito conſedit, non loco communito conſ. quemadmodum & nos ſcripſimus*.

Simul utroq; cornu.] Mihi *magis arridet lectio uetus*: Simul *utraq; cornua*. *Quæ diutinæ obſidioni tolerandæ ſunt neceſſaria, ex agris conuehit*.] Hic *ſciolus quiſpiam germanū Liuij ſermonē audacter uitiauit*. Nā *quum ille ſcripſerit*: *Quæ diutinæ obſidioni tolerandæ ſunt, ex agris conuehebat, quemadmodum continet* Spirenſe

renſe uolumen, auſus eſt aliquis adijcere uocabulum neceſſaria, minime neceſſarium hoc loco, ſed ſuperuacaneum. Sic libro ſecundo Decadis primæ Liuius dixit: Vt *tam eminens area, firmaq́; templis quoq; ac porticibus ſuſtinendis eſſet.* Rurſum *alibi: Satis fretus tolerando certamini legatum eſſe.* Item, P. *Scipionem proconſulem deûm benignitate & Rempublicam eſſe gratiæ referendæ.* Q*uo loquẽdi modo Cicero quoq; utitur, & alij autores.*

Vt *felicißime gerantur res.*] C*aſtigauimus, ut felicißime geratur res.* N*ec improbatur mox uetus lectio, qui tueantur.*

Occupat relictum fuga cuſtodum T*uneta.* A*beſt ab* C*arthagine* x i i. *millia ferme paſſuum: locus tum operibus, tum ſuapte natura tutus.*] H*anc ſententiam ſic caſtigauimus & diſtinximus: Occupat relictum fuga cuſtodum* T*uneta (abeſt ab* C*arthagine* x i i. *millia paſſuũ) locum quum operibus, tum ſuapte natura tutum.*

N*e naues in terram ad obſidionem.*] P*lacet uetus lectio, in terram & obſidionem uerſæ.*

E*t aut in onerariarũ uſum uerſæ.*] H*æc clauſula nõ eſt in exemplari ſcripto. ſed tantum, torm. machinasq́; portantes, & aut ita adpulſæ muris.* V*nde conijcio particulam & repetitam à librario per errorẽ propter finalem ſyllabam es præcedentẽ.* E*t ſic ſcripſiſſe* L*iuium, tormẽta machinasq́; portantes, aut ita appulſæ muris, ut pro aggere ac pontibus præbere aſcenſum poſſet.* S*ic enim legendum docet archetypum* S*pirenſe, non acceſſum.*

V*t in nauali certamine ſolet.*] S*cribendum eſt, contrà quàm in naueli certamine ſolet.* N*ã quis unquam ſic ad naumachiam inſtrui naues uidit, ut inter ſe colligentur?*

V*eluti uno inter ſe uinculo illigatis cõpreßit, tabulasq́;*

ſuper

ſuper inſtrauit.] Tu lege, *comprehendit, hoc eſt comple xus eſt, copulauit, tabulasq́; ſuperſtrauit.*

Vt peruium nauium ordinem faceret.] Vetus lectio: *Vt peruium in totum nauium ordinem eſſet.* Nos emendauimus: *Vt peruius in totum nauium ordo eſſet.* Porrò non ſolet Liuius idem uerbum ſtatim repetere, ut hic, *faceret & fecit.* O miſere tractatum Liuium.

Ita parati inſtructiq́;.] *Quæſo te per muſas ſic loquitur Liuius? quid aliud eſt inſtructi, niſi parati?* Legendum eſt, *Ita parati intentiq́;.* *Significat* enim Romanos *attente Carthaginienſium aduentum expectaſſe.*

Omnia permiſta turba trepidantium primo impetu oppreßiſſent.] *Dij boni quanta eſt ſciolorum temeritas mutantium ſtatim quod non aſſequuntur.* Scripſit Liuius: *Omnia permixta turba trepidantium primo impetu deprendiſſent.* Quod non intelligens aliquis, pro *deprendiſſent* ſuppoſuit *oppreßiſſent.*

Sed eo maior.] Vetus lectio, *Sed eo gratior.* Paulopòſt in ſcripto codice tantum eſt, *ad regem deſyderatum*, nō, *diu deſyderatum.* Item, *ſtimulabant.* Quod ſequitur, *per multos florentes annos*, caſtigauimus, *florentis*, ut referatur ad genitiuum *regni* qui præcedit.

Cum aut uincentibus ſpes.] Expende lector num legi poßit, *urgentibus.* Nam in uolumine ſcripto *uigentibus* habetur. Et opponuntur inter ſe, *urgere & pelli.* Præterea *ſpes* magis competit *urgentibus*, hoc modo uidelicet uictoriam conſecuturis, quàm iam *uincentibus.*

Omnem poſtremo utrinq; equitatum.] Germana Liuij lectio ſic habere debet, *Omnes utrinq; poſtremo equitum certaminis ſtudiū effudit.* Præceßit autē, *primo pauci equites.* Nunc dicit, *omnes*, ſubaudi *equites.* Porrò lo-

*quendi modus per duos genitiuos, ut hic equitũ certami nis ſtudiũ,*Liuio *familiaris eſt, & optimis quibuſq; auto ribus.*In *codice ſcripto mẽdoſe legitur,utrũq;,p utrinq;.*

Intranti ueſtibulũ in ipſo ueſtibuli limine.]Genitiuus *ueſtibuli inter prælegendũ additus ab exponẽte, pòſt ir repſit in contextũ.*Nos *ſubmouimus.*Id *indicat liber ma nu ſcriptus.*Idẽ *accidit paulopòſt in accuſatiuo me.*Ne*que me in cuiuſquam* Romani *ſup.*Et *in ut particula,me morte ut uindices.*Nos *itẽ expũximus.Infrà legitur:* Ne *quid relinqueretur integrũ aut* Lælio.Et,*Maſaniſſa re cipit.*Item,*quantũ quiſq; plurimum poſſet.*Præterea,*fã mæq́; gentis.*Et *infrà,perductus eſt.*Hoc *non omittendũ, quia paulo ſuperius in libro uetuſto legitur, ad arbi trium,non ut arbitriũ,eam ſententiam ſic quoq; legi poſ ſe:*Victus *deinde precibus* Maſaniſſæ *orãtis, id arbitriũ, utrius regũ duorũ fortunæ acceſsio Sophoniſba eſſet, ad Scipionẽ reijceret.*Vbi *nõ citra elegãtiã ſubauditur, ut.*

In alloquendo uictorem.]Vetus *lectio, in alloquendo uictore.*Et *mox, quum arma aduerſus populum* Roma*num cepiſſet, non recepiſſet.* Quod *uero ſequitur, ſibi hoc in miſerijs ſolatij eſſe,& in ſcripto uolumine eſt, ſi bi in miſerijs ſolaci eſſe:poterat etiam legi, ſibi in miſe rijs ſolatio eſſe,aut ſolatium.*

Neq; prudentiorem neq; conſtant.] Codex *manu ſcri ptus tantum habet,neq; conſtantiorẽ* Maſaniſſam *quàm* Syphacem *eſſe,iam ab iuuenta incautiorem. poſſet legi,* Neq; *cõſtantiorẽ* Maſaniſſam *quàm* Syphacẽ *etiã ab iu uenta incautiorem.Sequitur in exemplari Spirenſi,certe ſtultius eam quàm ſe duxiſſe.* Proinde *miror quis iſtas tres dictiones,illum atq; intemperatius,admiſcuerit.*

Hanc non hoſtili modo odio,ſed amoris etiam ſtimu-

lis ar

lis armatā apud æmulū cernere ſe cum dixiſſet.] *Hūc locum nullus crederet infeliciter interpolatū eſſe & planè corruptum, niſi qui uetuſtum exemplar inſpexerit, in quo ſic legitur:* Hæc non hoſtili odio modo, ſed à nouis etiam ſtimulis, armatam apud æmulū cernēs cū dixiſſet.

Etiam eo fœdiora hæc uidebantur.] *Scripſimus:* Et eo. *ſic enim in ſcripto codice legitur.*

Hæc ſecum uoluenti.] *Antiqua lectio:* Hæc ſecum uolutanti. *Et mox inſeruimus & particulam,* Et benigno uultu excepiſſet, & egregijs laud.ſ.p. celebraſſet. *Sic enim Liuius loqui ſolet.*

Propter quam appetēdus t.u.ſ.] *Scribe* propter quas. *Nam præceſſit genitiuus* uirtutum. *Et ſequitur,* temperantia & continentia libidinum. *Mox legendum eſt,* qua ego, *Non,* in qua. *Paulopòſt ſcripſimus,* periculi.

Qui eas ſua temperantia frænauit: multo maius decus, maioremq́; uictoriam ſibi peperit, quam nos Syphace uicto habemus.] *Exemplar manu ſcriptum ſic habet:* Qui e temperantia ſua frænauit ac domuit, ut multo maius decus, maioremq́; uictoriam ſibi ceperit, quàm nos Syph.u.hab. *Suſpicor hoc potius modo fuiſſe reſtituendam ſententiam iſtam:* Qui ſe temperantia ſua frænauit ac domuit, næ multo maius decus maioremq́; uictoriam ſibi ceperit, quàm nos Syphace uicto habemus. *Vt ſit* næ *Græcum pro* certe, *quod facile potuit in* ut *uerti, ab eo qui fortaßis putabat, negatiuam eſſe particulam, quæ planè ſenſum turbabat. De* ſe *particula non dubito. De uerbo* ceperit *habes teſtimonium codicis Spirenſis.*

Regnū, agri, oppida.] *Legēdū,* ager, *nō* agri. *Significat* ager, *totū territoriū. Sic poſſemus dicere:* Hoc anno maligne frumēta proueniſſe in agro Gallico, in Alſatico

 uina.

uina.Is fuit quo hæc ſcribebã M.D X X I X.*Et tamẽ dici mus ager Argẽtoratẽſis,ager Sletſtadiẽſis.* Hoc nõ intel lexit q̃ hic ſcripſit agri,ꝑpterea quòd ſequatur,oppida.

Quo facile á circumſtantibus tabernaculum exaudiri poſſet.] Scribendum eſt, quòd *facile.* Non enim in hoc ge mebat ſuſpirabatq́; Maſaniſſa rex ut audiretur. Sed tan= ta erant ſuſpiria, ut facile exaudiri poſſent. Vide quàm contrarium ſenſum inuehat unius literæ abiectio. Paulo pòſt ſcripſimus, *Nec ingratum.*

Quod temeritatem temeritate alia lucrit.] Vetus & ſincerior lectio: *Quod temeritatem alia lucrit.* ſubaudi= tur, *temeritate.* Eadem habet, *quàm neceſſe fuerit.*

Sella curuli eburnea.] In archetypo Spirenſi, non eſt *eburnea.* Quod uero ſequitur: *Neq; triumphantibus am pliorem eo ornatu eſſe,* legitur illic, *Neq; triumphantis,* quæ lectio mihi probatur. Subauditur autem in genitiuo *triumphantis* accuſatiuus *ornatum.* Hæc puerilia fateor admonere cogimur, quod appareat quoſdam in erro= rem inde deductos. Paulopòſt illic ſcriptum eſt, *Scipio Lælio,* non *C. Lælio.*

IN QVARTAM TITI LIVII DECADEM

Annotationes Sig. Gelenij.

LIBRO I.

P. IVLIVS *Apulus.*] Hũc & in prætu ra & pòſt in conſulatu P. Villiũ Tappũ lum ſcripti codices cõſtanter appellant, hominẽ plebeiũ & nihil ad gentẽ Iuliam pertinentẽ. Sed magis mirum quòd mox Sulpitio Galbæ cõſuli prænomẽ mutatum, & ex Publio Seruius

Seruius factus, cũ nõ ſolũ Florus Publiũ uocet, ſed etiam in omnibus typis excuſis editionibus is ipſe Galba ubique præterquam in conſulatu Publius prænominetur.

Munera deinde legatis in ſingulos quina millia L. *æris ex S.C. miſſa.*] *Legendũ, quinũ milliũ æris. minutiora alia nec hic, nec alibi commemorabo. Paulopòſt, mutilata lectio ſic reſtituta: Legatos item mittẽdos in Africã cenſuerunt, eoſdem Carthaginem, eoſdem in Numidiam ad Maſaniſſam. Carthaginem, ut nunciarent &c.*

Indigne paſſus ſenatus non ceſſari ab ſacrilegijs.] *Vetus lectio, ab ſacrilegis. Mox, equuleus cum quinq; pedibus. non equus.*

C. Claudius Centimalus.] *Cento, nõ Centimalus, quod Fuluiorum cognomen eſt. Mox: contraxerant autem ſibi. ſupereſt ſibi. Paulopòſt: beneficiorum primum in ciuitatem ſociam, legendum ſuam. Ibidem, capeſſendum bellum, non capeſſendi belli. ac mox: naues longas quatuor in portu Athenien. in portu, de ſuo aliquis adiecit. Ibidem uirtutis ergò, non gratia. inſequenti uerſu: Rhodij Ceam ab Aegina, non etiam ab Aegina. & : Parumq; & Cythnum, non Scyrum. & paulopoſt: Doriſcon & Serrheum, non Nympheum. Serrheum in eo tractu præter alios etiam Thucydides collocat.*

Equites C C. *Numidæ, cum daret, accepti.*] *Reſtituimus: equites* M. *Numidæ, cum* M M. *daret accepti. rationem mutatæ lectionis, non eſt uiſum paſsim adponere. Docti facile diſcernent, utra lectio alteri præſtet: indocti conſenſu ueterum codicum contenti eſſe debent.*

Et erant Atticæ tres aptæ naues.] *Scribe, apertæ naues. nõ multo pòſt, quà infrequentiſsima ædificia urbis ſunt. ædificia, ſuperuacuum eſt. Deinde, curſu propere*

Chalci

Chalcidē cōtendit:uetus lectio potior, Curſu propè. & ibidem, nec quicquam aliud, nō, nec ad quicquam aliud.

Sed Cynoſarges, & Lucus, & quicquid ſancti.] Reposuimus, *Sed & Cynoſarges, & Lyceum. Sequitur nō longe inde: qui translato ab Achæis imperio á Philopœmene. ſuſtulimus, ab Achæis.*

Lilybæum indicitur cōciliū populi Romani.]*pro populi Romani lege prætor, hoc modo: Prætor Romanus conuentus agit. ac mox, Rhegiū, Tarentū, Capuā, finitimasq́;. Vetus lectio, Capuā, ne finitimas nominē. Ibidem, Monumentū Cāpani populi, elato & extorri eiecto ipſo populo. Non, Cāpano populo data extorri & eiecto.*

Niſi in Panætolico & Pyrrhiaco concilio.] *Pylaico legendum, á Thermopylis quæ & pylæ dicuntur.*

Nam qui haſtis ſagittisq́; & lata lanceis.] *Lege, Et rara lanceis. Aliquanto pòſt, Castra ad Atabolum mouit. pro quo exemplaria ſcripta Octolophum habent.*

LXXX. admodum ornati equis ſpolijsq́; ſimul armorum relictis, abducti.] *Sincera lectio: Equi, ſpolijs ſimul armorum relatis, abducti.*

Anguſtis faucibus unde ex continenti iter eſt.] *Lege, unū ex continenti. Mox, COS. in loca pacata ad Apolloniam, unde orſus bellū erat. Nō, iam pacata, neq; ortum. Ibidem, Aetoli & Athamanes. nam Acarnanes partium Philippi erāt. Aliquanto pòſt, cum uniuerſi ſexcentorū ægre. ubi uniuerſi dictio interciderat. Item, ternis'ue ſummum, non ad ſummum. Sic enim Liuius loqui ſolet.*

Neq; in ijs qūicquam poſtea poni dedicariq́; placere, eorum quæ in loco puro poni dedicariq́; fás eſſet.] *Hæc ſententia prius dimidia ſui parte truncata fuit.*

Ab Andro Scyrum traiecerunt.] *Cythnum lege. Idem*

error

error qui ſuprà.Qui uero Tanticeris, *pro* Atticæ *is locus eſt,ſcripſit,non legit apud Strabonem* Praſias *unum ex maritimis* Atticæ Demis *eſſe,ad* Eubœam *uerſum.*

C.*Aurelius* COS.*cum ex prouincia* Romam *comitiorum cauſa ueniſſet, ut id nouit, quod animis præceperat.*] *Vetus lectio:non id quod animis præceperat.* Pau*lopòſt:*Neq; *ex eo exercitu, qui cum* Gallis *pugnauerit, militem unum ſaltem fuiſſe.* Legendum: Ecquem *ex eo exercitu,qui cum* Gallis *pugnauerit,ſi non militem, lixam ſaltem fuiſſe.* Mox,*Maſſaliota eſt* Terentij *cognomen,& Acilius* Glabrio,*non Attilius.*

IN LIBRVM SECVNDVM QVARTAE DECADIS.

ET *Veliterni,*Apollinis *& Saturni ædes.*] Pro *Saturni Sangi repoſuimus.* Eſt *autem Sangus Sabinorum numen.* Ibidem, *equuleum cum quinq; pedibus,non equum.Poſt aliquot uerſus:* Ea *militum fuit,qui ex* Africa.*Syncera lectio:* MM.*ea militum fuere, &c.* Et *mox:* Thaumaſtos *eo tempore* Philippus.Thaumacos *habent ſcripta exemplaria.Sic etiam* Stephanus *appellat.*

Philippum,*quantū ab aſiduis laboribus itinerum pugnarumq; laxauerat animi.*]Legendum,*laxauerat animum.Deinde: maxime idoneum locum credidit eſſe præter amnem* Aoum. *Adiecimus duas uoces maxime idoneum ad muniendum locum.*Mox:*equos* CCXXX.*nō equites.*Item,*uenalicium* Capuæ,*non uenalium.*

M.Porcius Cato,C.Aelius.]*Vetus lectio:*C. Heluius. Paulopòſt:

Ne *aut ipſe prouincia decederet.*]*Scribendum,Vetiusq; aut ipſe prouincia decedere.*Item: *aduerſus* Philippum

pum, communem hoſtem uti. populo Romano gratum eum facturum & ſenatui, ſi Antiochus regno. Scribe & diſtingue ſic: uti populum Ro. gratum eum facturũ ſenatui, ſi regno &c. Mox pro Sueſſæ aruſpices, repoſuimus: Sueſſæ Auruncæ.

Pauſanias & Hypſelus ex Alexandri Magnetis equitibus.] *Vera lectio, Pauſanias prætor & Alexander magiſter equitum. Sic enim reddidit Strategum & Hipparchum. Poſt aliquot uerſus, ubi legebatur antea, Genus armorum ad amplum prælium gerẽdum: contra illis loca. ſcripſimus: genus armorum erat, aptum urgendis regijs, pro hoſte loca. Cæterum quia duarum uocum. ſ. urgendis regijs loco, ueſtigia magis literarum quàm literæ apparebant in exemplari uetuſto, ueriti ne quantum ad eas uoces attinet, non ſatis aſſecuti ſimus germanam lectionem, aſteriſcum appoſuimus. inſpiciat locum, cui ſcripti codicis copia dabitur. Alterum exemplar (nam duobus uſi ſumus) hic nihil adiuuit, quòd in eo primus & ſecundus libri, atq; initium tertij, deſiderarentur.*

Acceßit etiã forte res.] Lego, *fortuita res.* Deinde, *nec ſtationẽ procul à mari.* Lege, *nec rationẽ.* Ibidẽ, *Relicta obſidione, pro reiecta.* Et mox, *Daulis pro Daculiſia.* Itẽ *poteſtas dicẽdi facta eſt, nõ data eſt.* Et, *ij ferè atrocißime.*

Sociorũ Philippi maritimæ etiam urbes.] Dele *etiam.*

Et magnis recentibus colligatis beneficijs.] Lege, *obligatis.* Pauloantè, *pro neque morante ullo, uetus lectio eſt, neque mirante.*

Pertinacius Quintius à Miſnepio perſtabat.] Reſtituimus, *in incepto perſtabat.* Deinde, *uelut ominis cauſa, non honoris cauſa.* Mox, *Aeneſidemus Dymæus, non* Elimeus. *Sequitur, qui idem quod Macedones ſentirent.*

non

*non ſolis quidem.*E*t,huius rei tam fœdæ indicium. non fœdum.*

Iuſsiq́; circũire cã.] E*as lege,ut ad uigilias referatur.*

Aut ſi qua in re occaſio fuiſſet, adiuuarent Romanos.]*Vetus lectio:aut ſi qua etiam occaſio fuiſſet.Sequitur,Carpenta* c c.*millia. ſatis erat, ſupra* c c. *Paulopòſt,ſumma ui ut tenderent,non,ut obtinerent.*

Et Achæorum exules,& uir inſignis Cycliadas.] *Lege,& Achæorum exul,uir inſignis Cycliadas.Item, ut nulla fides ſit:non,ut in nullo fides ſit. Ibidem, Simplicem ſuam orationem eſſe dixit.uerbum dixit aliquis adiecit de ſuo.&,non regis præſidia, ſed regi lege. deducenda regi eſſe.Item audiri poſtulata uerum eſſe,non,æquum eſſe. qua locutione & alibi Liuius utitur. Mox, Rhodij Pyrrheam. Peræam legendum & uetus exemplar,& uerba per parentheſim addita ſatis declarant.id mendum & alijs aliquot locis inoleuit. Præterea, & in Helleſponto Seſto atq; Abydo.ubi in præpoſitio deerat.*

Ipſius enim Aetoliæ Græcos.]*Agræos ſcribo,nõ Græcos.Paulopòſt,ijs'ne urbibus decedere. Vetus lectio: utrum,ijs'ne urbibus &c.item,cum Ap. Claudio Tr.mil. non cum A. Claudio præfecto. Mox, pro littus Athonium,lege,littus ad Thronium. Eſt enim in eo ſinu huius nominis oppidum.*

Cæterum eorum oratio.]*Cætera,nõ cæterũ. Poſt aliquot uerſus:traderet ubi uellet, urbem. Philocli ait. ſic nocte.Syncera lectio:tradere,ubi uellet,urbem,Philoclẽ iuſsit.nocte &c.Mox:poſteaquam in poteſtate Nabidis Argiuorum ciuitas erat. Hæc uox Nabidis non eſt in archetypo,& abſq; ea ſatis conſtat ſententia.ibidẽ, quas ijs forte diebus.Adiecimus pronomen ipſis, uetus exemplar*

plar

plar ſecuti. ijs ipſis. idem exemplar habet: haud procul urbe Mycenica, non Hyecenica. ibidem, inermes item regi, non incrmibus. & in fine libri: ſed poſtremo ueſtem quoq;, non, ſed & poſtremo ueſtem.

IN LIBRVM TERTIVM QVARTAE DECADIS.

IN tẽpore & ad ipſum.] *Ad id ipſum, lege. Paulopòſt,* Dardanos *tranſgreſſos fines ab contentu conceſſit cum regni.*] H*æ uoces, ab contentu conceſſit cum, planè hic ſuperfluunt.* Deinde pro, *omnibus uicis alijsq́;, ſcriptum eſt, omnibus his alijsq́;.*

Cum Luſcinone fidas urbes Cardonem & Bardonẽ.] Scriptum exemplar quod unicum extat, habet: Cum Luſcino ualidas urbes. Quòd uero editio Maguntina hic & alijs locis degenerarit, in cauſa fuit priſcus charačter, nec hoc ſeculo cuiuis lectu facilis. Ibidem eſt pro mutauerat, nudauerat.

Satis iam ante diuidere eſſe.] H*æc uerba non ſolum deprauata, ſed etiam non ſuo loco poſita, initiũ ſunt orationis Antiochi ad legatos Romanos, ut indicabitur, cum ad eum locum uentum fuerit.*

Bellum in Hiſpania quinto pòſt anno exortum eſt, quàm ſimul cum Punico bello fuerat finitum.] Hic *duas uoces exortum & fuerat, typographus per incuriam omiſit.*

Perinde atq; ab ipſo hi & non à Quintio & Romanis dati eſſent.] V*etus lectio: Perinde atq; ipſi id à Quintio & Romanis datum eſſet. ibidem,* Et *comitijs proximis Bœotij ceu nullã aliam. ſcriptũ habet: Bœotarchen nullã aliam. nã prætorẽ caſtigator addidit de ſuo, ſicut paulopòſt,*

paulopòſt, Præpoſitionem de: quidnam de ſe futurũ eſſet.

Obuiam eundo impendentem.] *Lege, impudenter.* Et *mox, pro eo ipſo rem, eo ipſo timore. item, ad agendam rem fuerit.* Rem *redundat. Deinde pro efferauerat cædes, efferauit ea cædes.* Ibidem *pro ad uarios commeatus uſus, legendum commeantes. & pro egredi auſus miles, egredi caſtris miles.*

Euaſtatis *prius agris, quàm ab* Elatia.] Quà, *non quàm.* Sequitur, Euromo *Piſidisq; &* Bargyllis. *ubi* Pedaſſo, *non* Piſidis *lege.*

Soli Aetoli *id decretum decem clamium ſanies carpebant.*] *Nõ erat opus aſteriſco, ſi qui primæ editioni præfuit, acrius oculos in characterem non ſatis notum intendiſſet: uidiſſet ſinceram lectionem, nempe hanc:* Decretum x. *legatorum clàm muſſantes carpebant.* Eadem *cæcutientia mox in tertio uerſu pro liberentur legit libenter: &* Eretriam *omiſit, ubi ſcriptum eſt* Oreum *cum* Eretria *&* Demetriade. Rurſus *poſt tres uerſus, quod tempora* Reipub. *poſtulaſſent: deprauatum in, quo tempore* P. R. *poſtulaſſet. Ac paulopòſt præſidij* Romani, *in pop.* Ro. *&* Iſthmiorum *ludicrum, in* Nemeorum.

Quàm *quod uniuerſi homines acciperent.*] Vniuerſum *homines caperent debet legi.* Non *multo pòſt, ubi legitur:* Adeo *unum gaudium præoccupauerat omnem aliorum ſenſuũ uoluptatẽ: temere ab archetypo diſceſſum eſt, quod habet: præoccupauerat omnium aliarum ſenſum uoluptatum.* Item, *ſine fide rerum iactata, iactantibus legendum.* Sequitur, Theſſalorum *genti* Phthiotæ *dati.* Achæi Phthiotæ *lege. Sic &* Strabo *hos uocat. præterea pro* Phocæam *&* Eretriam, Oreum *&* Eretriam *lege. pro* L. Thermus, L. Stertinius.

Aetolorum principes alij queſti ſunt.] In Archetypo eſt *interqueſti*, ſicut *interloqui* dicimus. Aliquanto poſt pro, *proſpera pugna nequicquam oppugnatum eſt*, legen dum, *à proſpera pugna*: & pro, *ne moti ſe inde pellerent*, *ne moti ſemel pellerentur*. Item pro *in Boijs negligentius*, *Boij negligētius*. & *ad certamen deſtinatis*, pro *deſtinati*.

Romanos tam inquirere regi Antiocho faciendum, aut quouſque terra mariq; progrediendum fuerit. Ipſos non cogitare, Aſiam nihil &c.] Hanc orationem non acepha lon ſolum, ſed alioqui etiam uitiatam, ſic reſtituimus & diſtinximus: *Satis iam antè uidere ſe, Romanos inquirere quid regi Antiocho faciendum: at quouſq; terra mariq; progrediendum fuerit ipſis, non cogitare. Aſiam nihil.* & reliqua. quinque primas uoces, ſuprà non ſuo loco poſitas, huc repoſuimus, ut antè dictum eſt.

Cypri nihilo minus.] *Cyprum nihilominus tendens*, legitur in archetypo. Et *ſeditione remigum*, non *regum*.

P. Manlius Nobilior.] Hic omiſſæ ſunt aliquot uoces. Integra lectio ſic habet, *P. Manlius. P. Porcius Lecca. Aediles curules M. Fuluius Nobilior* &c. Sequitur, *quo die magiſtratum inierunt*: non, *quidem magiſtratum*. ibidem lege & *quinq; milia*, non *ex quinque milibus*: & *ab tergo Liguribus* non *Libuis*.

Mirantibus iam uulgo, Minucium quod Hiſpania mouiſſet, bellum negligere.] Vera lectio: *Mirantibus iam uulgo hominibus, quod Hiſpania mouiſſet bellum negligi.* Mox, *Nabin nunc Lacedæmoniorum*, non, *tyrannum Laced.* Et *tenere Argos*, non *occupare*.

Eam rem rati maturatam, dilatam'ue non magni momenti ad ſummam rem populi Ro. eſſe.] Sine cauſa hic quoq; mutata lectio: in manu ſcripto ſic eſt: *Eam rem eſſe*

rati,

rati, quæ maturata dilata'ue non tam magni momenti ad ſummam rem populi Ro. *eſſet.* Deprauatius etiã eſt quod *ſequitur:* M*arceſcere otio tum queri ciuitatem eum:id ſic reſtitutum eſt,* M*arceſcere otio ſituq; ciuitatem queri eũ.*

Per unum illum tam geſti quàm moti.] *Paulo elegantius ſcriptum eſt in archetypo,non magis geſti quàm moti.* Mox *pro tam potenti regno,tam impotenti,legendum: ut alia minutiora hic diſsimulem.* Illud *paruum uideri non debet, quod paulopòſt ordinarij reipublicæ uſus,deprauauit neſcio quis in ordinati.*

Aetoli quoq; eodem tempore alienati ab ſocietate Ro*mana & Aminander,quorum &c.*] In M*aguntino legitur:Aetolorum quoq; eodem tempore alienati ab ſocietate Romana animi ſunt,quorum &c.*

IN LIBRVM QVARTVM DECADIS QVARTAE.

A*Vtoribus uobis* M.*Fundanio &* L.*Valerio.*] V*ocatiui ſunt Fundani & Valeri, ſicut ſequenti uerſu, tribuni non tribunis.* Eodem *uerſu pro nobis ſic,uobis ſi, repoſitum eſt:ſequenti,pro ſicut,ſi ut.Aliquãto pòſt pro, per quæ quamq;,per quæq; ſubiecerint uiris.*

Stantes in publico inueniſſet eas quæ acciperent.] E*as redundat.*P*oſt aliquot uerſus legẽdum:ipſis uinculis ſicut fera beſtia iritata,deinde emiſſa.* V*bi aliquis participium, uinculis ſolutis,addidit,cum nihil opus eſſet.*

N*iſi quid in utraq; re uani ſit.*] R*e ſupereſt. Sequitur locus egregie uitiatus ſocioli alicuius opera.* I*n eadem die deerant pecuniæ,frumentum, & cætera. Sincera lectio:* I*n eandem diem frumentum & cætera.* I*n eandem diem, hoc eſt,poſtquàm debellatum eſſet.*

Magiſtratibus in colonijs municipijsq́; togæ prætextæ habendæ ius eſt.] Deſunt aliquot uoces. Integra lectio hæc: *Magiſtratibus in colonijs municipijsq́;, hic Romæ infimo genere magiſtris uicorum, togæ prætextæ habēdæ ius permittemus.* Ibidem, Nullam æmulationem inter eas ſingularem, lege, inter ſe ſingularum. Paulopòſt: Et malle patres, non mallent. Item Brutorum ianuas, non tribunorum: & portum Pyrenei, non Pyrenem.

Et agrorū exigere fructus.] Exhibere lege. Nā Græci illi nullos agros habebāt. Deinde: Cauſa negati triumphi fuit. Vetus lectio potior: Cauſa triumphi negandi ſenatui fuit. Et pro, præſidium Romani miſiſſet. In ueteribus legitur, præſidio Romanus miles eſſet. tria milia &c. Paulopòſt pro, nullis periculis ſe motos, nullis terriculis. nec male: Conſul ubi ſatis quod in ſpeciem fuit, oſtentatum eſt. Pro quo in uulgatis editionibus, in ſpem, legitur. Aliquantopòſt: Et ipſe inter equites ſparo percutit. lege interequitans. Præterea, ipſis caſtris exuti, non ipſi.

Quos omneis appellatos benigne domos dimiſit.] Vetus lectio plus habet: appellatos benigne, uinoq́; & cibo curatos. Itē domū cōſuli, non domū cōſulis. Grauius erratū quod ſequitur: Bergiſtanorū ciuitates ſeptē & aliquot caſtella. quod legi debet: Bergiſtanorum ciuitatis aliquot caſtella. Et mox: Ap. Claudij Neronis, non à P. Claudio.

Cæteri omnes in uicos.] In manu ſcriptis legitur: Cæteri omiſſo bello in uicos &c.

Quintius conuentum Corinthum omnium ſociarum ciuitatum legionibus in diem certam edicit: ad quam ubi frequentes undiq; principes conuenerunt, ita ut in ea ne Aetoli quidem abeſſent, tali oratione eſt uſus.] Ad quam, &, in ea, redundat. Nam Liuius ſcripſit conuentu edicto, ut

ſit

ſit continua oratio. Paulopòſt,*liberatæ Græciæ,non libertatis:nec incenſos* Aetolos,*ſed inceßi* Aetolos, *legendum.* Sequitur: E*fferatioribus quàm ulli barbari immanes belluæ uiuunt.* Vehementius *eſt quod in manu ſcriptis exemplaribus legitur,quàm ulli barbari, immo quàm rapaciſſimæ belluæ utuntur.*

I*nde potißimum ordiendi belli.*] Melius, *ordiendum bellum.* Aliquanto pòſt pro, *tam ſuſpectis & incertis,noſtra archetypa habent, tam ſuſpenſis & incertis.*

Die *poſtero ad* Sellas *ſuper* Eurotam.] *Scripti codices habent:* Die *altero ad* Sellaſiam *ſuper* Oenunta.Sic *hunc fluuium &* Polybius *nominat.*

I*ngentem terrorem ac tumultum coniecerunt nihil tale expectantibus.*] R*eſtituimus iuxta fidem archetyporum:*I*n terrorem ac tumultum coniecerunt nihil tale expectantes.* Deinde *quæ minus infida ac trepida.* Vbi *hæc uox,infida, interciderat.*

E *tribus concitata claßibus.*] *Scribendum contracta.* Item *pro,ut diſcederent ab apertiore loco,ut diſtenderēt.*

Et *accepi urbem cum* Philippi *partium.*] Dele *urbem.* Sequenti *uerſu:tempus autem me,lege,*Tempus *autem cō me.*Ac *mox,iam feceram hæc, pro nam feceram.* Et *non dico quid,pro non dico quod.*Item, *per æquationem fortunæ ad dignitates,lege,ac dignitatis.*Et,*pluribus me ipſe egiſſe.pro,me peregiſſe.*

Aut ad ſummū triū in ea re nouitatis culpā eſſe.] Sincera *lectio,aut ſummū triū in ea re nō ciuitatis.* Paulopòſt:

Hoc *tu dicas liberantibus* Græciam *ſocijs, qui ut*] Potior *lectio,* Hoc *tu dicas liberantibus* Græciam? *hoc ijs, qui ut &c. Sequenti uerſu, pro populi* Ro. *non uiolaui, lege,proprie non uiolaui.*Item *pro* Vtrum *nō à te factum*

eſt? Vtrunq; à te factum eſt.

Non tantummodo obſeſſam, ſed iam captam urbem Lacedæmonem eſſe.] *Sincera lectio, tantum non iam captam Lacedæmonem eſſe. Sequitur: Lateri adhærens tyranni. lege, & lateri adhærens tyrannus. item, Nabidis dominantis ſatellitem factum Tribunum mil. Lege: Satellitem factum populum Ro.*

Inter Cal. Martias & idus Maias.] *Vetus lectio: Et pridie Cal. Maias: ut ſint duo integri menſes. Mox: Tempſa L. Cornelius Merula. Archetypa: L. Cornelius Merula & C. Salonius. Nihilominus tertius collega intercidit.*

Bigati CXXIII. *millia, oſcenſis auri* DXL. *pondo. Militibus* CCCC. *millia, ex præda diuiſit.*] *Rectius manu ſcripti codices, nẽpe ſic. Bigati* CXXIII. *millia, oſcenſis* DXL. *auri pondo* M. CCCC. *Militibus ex præda. &c. Ibidem, Boiorix, nõ Boiorum res: & locis idoneis, non locis apertis. Mox, Tertio ui ſubiere. ui redũdat.*

Fuſi inde Romani, & qui imperio conſulis parere noluerant, ſuo pauore ac terrore caſtra repetunt.] *Vetus lectio: Ro. quæ imperio cõſulis noluerant, ſuo pauore, &c.*

Omnibus circà ciuitatibus metuendum.] *Secuti fidem ueterum codicum addidimus: hærentem uiſceribus nobiliſſimæ ciuitatis. Ibidem: Et nunc cum aliter: dele, &.*

Ac corinthum ipſis extemplo.] *Lege, Acrocorinthum ipſis. Sequitur: Salubrem eis & ſingulis ciuitatibus. Reſtituimus, ſalubrem & ſingulis & ciuitatibus. Ibidem: Ipſis qui habeant, non iis qui habeant. Paulopòſt, ac munus ſuum bene poſitum, non, hinc munus ſuum. Mox, pro portione, lege diſiunctim, quod in proportionem aliquis deprauauit. Ibidem, ab Acrocorintho deſcendens: non, à Corintho diſcedens.*

Triumphuſq;

Triumphusq́; meritus ab annuentibus decretus.] Antiqua lectio, *ab lubentibus decretus*. Mox, *Tubero Tr. pl. tulit ad plebem*. illic legitur: *Tr. pl. ex S.C. tulit.*

Ita ab Antiocho Græcas Aſiæ urbes liberare.] Vetuſta lectio paulo elegantior: *Ab Antiocho Aſiæ urbes, quæ Graij nominis ſint, liberare*. Aliquanto pòſt pro, *Ariſtonē quendam Tyrium natum Epheſi*, illic legitur, *nactus Epheſi*. Et paulopòſt pro, *deinde tertia uigilia*, ſcripſimus *de tertia*, conſentientibus uetuſtis codicibus. Item, *demptæ*, non *ademptæ*.

Maſaniſſa poſteaquàm & infames Carthaginienſes, & inter ſeipſos diſcordes principes propter colloquia Ariſtonis ſenſit, ſenatum propter indicia ipſius Ariſtonis populo ſuſpectum.] Germana ſcriptura ſic habet. *Maſaniſſa poſteaquam & infames Carthaginienſes, & inter ſeipſos diſcordes ſenſit, principibus propter colloquia Ariſtonis ſenatui, ſenatu propter indicium eiuſdem Ariſtonis populo ſuſpecto. &c.*

IN LIRVM QVINTVM QVARTAE DECADIS.

QVod inde reuectū eſt, militi diuiſum.] *Effectū eſt*, legi debet, non *reuectū*. Poſt aliquot lineas: *tertium in Hiſpania adieciſſe*, non *allegiſſe*. Præterea, *necdū noto ſatis inter ſe, ut uix fidere alij alijs poſſent*. uix redundat.

Et M. Martius tribunus.] Repoſuimus ſecuti archetypa: *Et M. Genucius & M. Martius tribuni*. Paulopòſt *Feralia* legitur in antiquis codicibus, non *fœneralia*. Ibidem: *libero fœnore*, non *liberos*.

Nam & in unum locum tenebant patritij ambo.] Antiquior lectio: *in unum locum petebant ambo patricij.*

Ad Martis aram,qua in campos iter eſſet.] *In campum ſcribendum eſt.nam de campo Martio intelligi debet.Paulopòſt.Nihil primo contemptius.lege,primo aſpectu cõ. Item, Impotentes regendi equi inuitos, non equos inuitos.nominatiuus enim melius quadrat.*

Adiuncto Antiocho,ſocij Aetolis.] *Addidimus particulam ei, ſic: Ei adiuncto Antiocho &c.Item, Piſidas qui circa Sicam.Selgam, non Sicam. Mox,Pergamum aſcenderuut,ſcripſimus, Nam ad mediterranea aſcẽditur, non deſcenditur.*

Vt procul ab ſe honore.] *Scribo, per honorem. Poſt aliquot uerſus,uectigales factas Antiochus repetit, lege, uectigales factas in antiquum ius repetit.Item,eò ſpe gratiæ maior:ſpes,non ſpe.*

Omnem præſenti in ſtatu ſpem cuiq; nouandi res ſuas blandiorem eſſe.] *Sincera lectio,omni præſenti ſtatu &c. Deinde,huc ueniam toto orbe:uetuſta ſcriptura, inueniam toto &c.Ibidem,creſcendi quàm ex me.quàm redundat.Et, odi odioq; ſum,legi debet: non, odioq; quod ſim. Ac mox, in id conſilium alium cum quo deliberes. ubi uox alium,interciderat.*

L. Quintio Gallia.] *Repoſuimus ex fide archetyporum,Gallia & comitia habenda. Mox,ut duo millia.ſcribo,ut ei duo mil.& Romæ prouincia, nõ Roma. Præterea,ſeruari aliq; aruſpices iuſſerũt,nõ,aliquot aruſpices,*

Quina ambobus equeſtria arma, & uaſa argentea c. pondo.] *Antiqua ſcriptura, Equi duo,bina equeſtria arma,& uaſa argentea centum pondo, & aurea x x. pondo. Aliquanto pòſt lege,lembos priſteisq;,non lẽbos treisq;.Et Patrenſis Tiſo,non Piſo.Vt diſſimulẽ quòd Philopœmenes ubiq; cõtra fidẽ ueterũ codicum legitur, quum*

Philopœmen

Philopœmen legendum ſit. Illud maioris momenti, quòd paulopòſt Tegeam in Telegam neſcio quis deprauauit.

Sed etiam in pace ſe ad id maxime exercuerat.] Vetuſta ſcriptura: Sed etiam in pace ad id maxime animum exercuerat. Item, quo turbam inermem traijceret. reijceret illic legitur, non traijceret.

Eurotam amnem, qui propè ſub ipſis affluit mœnibus.] Sub redundat.

Zeno ex principibus unus Magnetum.] Magnæ, lege. Nam ſequitur, autoritatis. Paulopòſt, Abſciſa res erat, non abſciſſa.

P R. cum Antiocho, immiſtis Aetolis, non ſine motu magno generis humani & pernicie Græciæ dimicare.] Tres literulæ deprauatæ totum ſenſum corrumpunt. Scripti codices habent, laniſtis Aetolis dimicare. Nimirum metaphora à gladiatoribus ſumpta.

Nam cum idipſum poſceret decretum T. Quintius, nõ ueritus maieſtatem uiri, primo aliud in præſentia, quod magis inſtaret, præuertendum ſibi eſſe duxit.] Diuerſum legitur in ueteribus archetypis, hoc modo: Nam cum idipſum decretum poſceret eum Quintius. Præterea hæc uox primo, hic planè ſuperflua, in neutro inuenitur.

Perpaucorum turba ex cuſtodibus uitæ.] Scribo iuxta fidem archetyporũ: Et ſpectatorũ turba &c. Et mox, ſimul indignitas rei, ac ſimul contemptus. ac redundat. Rurſus pro Herodorum mercatorem, Herodorum Cianum mercatorem legendum. Qui hic unam uocem detraxit, mox, ut damnũ compenſaret, aliam de ſuo adiecit, naues onerarias: cum abſolute onerarias legendum uetus ſcriptura indicet: quemadmodum aliquanto pòſt, quid moræ eſſet, non quid moræ cauſa eſſet. Præterea, in Chalcidis

ooo 5 Euripo,

Euripo,non Chalcidem:& oſtium portus,non ad oſtium. De Villio iam *dictum eſt.*

Prima ut ſors duæ,peregrina urbanaq;,& inter ciues ac peregrinos.] Peregrina redundat. Et aliquanto pòſt, *accipientem prægrauatura.non pergrauatura legendum.* Rurſus *poſt aliquammultos uerſus: uerecundiam facien-dam* Ro.*non inferendam.*

Ad Chæroniam occurrerunt,& decem ro ſtratis naui-bus ſecuti ſunt.] *Conſtratis nauibus legitur in manu ſcri-ptis,magno conſenſu.eas alibi tectas uocat.*Item, Ad *hæc* Mictilo.Mictio *conſtanter ubiq; ſcribitur.* Ac *mox, pro indultam nuptijs, inclytam.* Dahæ *item non* Dacæ, *qui* Græcis Δᾶαι,*ſunt.*Ibidem Sidetæ,*non* Hydetæ.Ac *mul-topòſt,ante* Salganea *ad* Hermeum *non* Herinium.

Minus quatuor inde millium proximus in Eubœam *eſt maris traiectus.*]Antiquior *lectio,minus quatuor millium inde in proxima* Eubœæ *eſt mari traiectus.*Pleraq; *uiden tur caſtigatores ob uitandos hiatus data opera mutaſſe, cum tamen ab eis* Liuius *non admodum adhorreat.*Sequi-*tur, cuſtodiæ cauſa loci communiebant, non locum,* Ca-*ſtellum communiebant,loci cuſtodiæ cauſa.* Poſtremo, *hi quoque tamen,non hi quoque iam legendum.*

IN LIBRVM SEXTVM QVARTAE DECADIS.

NE *ſupra quinq; millia numerum.*] Ne *ſupra quinque millium,lege.* Aliquanto *pòſt:cum de* Philippo *con-ſulerentur, hæc decreuiſſe, nihil referre, ipſi coràm an præſidio nuntiaretur.*Vetus *lectio:*Cum *de* Phil. *conſule-rentur,decreuiſſe, nihil referre, ipſi coràm an ad præſi-dium.* Mox, XX M. *pondo argenti, non* M XX. *ac poſt*

aliquam-

aliquammultos uerſus, eandem orationem exorſus, non eadem oratione.

Hoc ergo adiuncto quid dubitare.] In noſtris archetypis legitur, ego: & qui, non quid. Itẽ, ille quidẽ ut feræ, ut redundat. Nam mox illic legitur cupienti, non cupientes.

Dum in futurum minus cauti & prouidi eſſent.] Antiqua lectio, nimis cauti. Et ſocer Antiochi Cleoptolemus conſtanter ſcribitur, non Neoptolemus. Vbi allegando legitur, rectius quàm ablegando: & grauioris fortunæ conditioni, quàm grauiori fortunæ conditioni'que: & oblitus quantas, quàm quas tum. Sequitur: Menippum Macedonem magiſtratum Aetoliæ. Stratum neſcio quis in magiſtratum deprauauit, quemadmodum uerſu proxime ſequenti Calidonem in Chalcidem, & paulopòſt non ſemel Tyrrheum in Pyrrheum: Rurſus aliquãtopòſt, Proërnam in Pernam, Thaumacos in Thaumaſtos.

Satis fidens nunquam eà uiam Ro. exercitum facturum.] Vetuſti codices habent, uim facturum, non uiam. nec erat opus mutare. Deinde pro, multo & numero maior, illic legitur, ille & numero. Aliquantopòſt, pro quæ loca uſque ad mare, quà loca &c. Pro grandinis & ſagittas, glãdes & ſagittas. Pro Carpeiam. Scarphiã, ut alia minutiora diſsimulẽ. Itẽ Ariſtoteles pro Chriſtoteles.

Ad regionem à Mallea.] Maguntinus & Spirenſis codices aliter habent, hoc modo, A ſinu Maliaco, quæ aditum &c. Verſu proxime ſequenti, ab altero amniculo, non amnis latere. Paulopòſt pro, non iaculis ſolum, ut ſolet, non laqueis, ut ſolent. Non minus erratum quod ſequitur, ex ratione temporis, deprauatum'erat in, expectatione temporis.

Pars uigilãtes ad hunc ſtrepitũ.] Vetus lectio aliquãto

melior,

*melior, nempe hæc: pars uigilantes adhuc ad ſtrepitum pugnantium in tenebris currunt.*Proximo *uerſu pro tranſcendere muros conantur:illic tantum,tranſcendere conã tur,legitur,idq́; rectius.*

Pars una,quà progreßis erant.]Longe *aliter in noſtris exemplaribus legitur,hoc modo:* Pars *una in qua ædificia extra urbem erant,&c.* Nec *eſt:*

Partim *per erutos,partim ſcalis p̃ integros.*]*Sed,partim p̃ ſemiruta, partim ſcalis integros muros trãſcẽdêre.*

Inde *diuerſi ad duas ſimul oppugnandas urbes profecti ſunt, iter ſeptem millium ferme paſſuum.*] Antiquior *lectio melior,*Profecti.Interſunt *ſeptem millia ferme paſ. Aeque deprauatus eſt & proxime ſequens uerſus.*

Et *quia* Lamia *poſita in tumulo eſt,tum regionem maxime eo deſpectat oppido.*]Reſtituimus *ex fide archetyporum hoc modo:*Et *quia* Lamia *cum poſita eſt in tumulo,tum regionẽ eà maxime deſpectat oppidum, quà &c.* Mox,*poſt paucos dies,lege pro,ad paucos poſt dies.*

Et *ſuppliciter agentibus ijs profuturum.*] Scribo, *& ſe ſuppliciter agentibus ijs adfuturum.*Ac *mox, in quo id diſerte,pro in id quod.* Paulopòſt, *ingemuerunt conditioni, quemadmodum & illacrymari conditioni dicimus.*

Tum *ergo uexato exercitu.*] *Scribo,tum quoq; uexato.*Paulopòſt *pertinaciam increpitabant,pro increpabãt.*

Te *militesq́; tuos nondum tot urbes, quot* Philippum *gentes.*] Vetus *lectio:* Nondum *duæ urbes,* Philippum *tot gentes.*

Fortuna *ueſtra facit, ut & iræ meæ & orationi tempora euenerint.*] Reſtituimus *ad exemplaria ſæpe iam memorata in hunc modũ:*Vt *& iræ meæ & orationi tem perem.*Euenerunt *quæ prædixi euentura.*Nõ *multo pòſt*

illic eſt,

illic eſt,de exulibus Lacedæmoniorum, nõ Meſſeniorum: & perfecta res,non perfecta ſunt.

Quia ſuæ gratiæ reſeruari ea Achæi per ſe ipſi.] Hic quoq; noſtra exemplaria ſecuti ſumus. Quia ſuæ gratiæ reſeruari eam Achæi:Elei per ſe ipſi, quàm per Ro. maluerũt Achaico cõtribui cõcilio. Paulopòſt,ædẽ faciendã M.Liuius. Adde,ex S.C. Item, & omnia cum maiore religione.lege,& eo omnia &c.Rurſus pro edixiſſent Xuiri,illic eſt edidiſſent Xuiri.& pro,Vbi in numero,Vbi ut in numero.Item,ſpem pro re ferentes,non ferentibus.

Vnus uera & prouide & fideliter prædicere.] Antiqua lectio: Et prouidere & fideliter prædicere. Paulopòſt,p Liuiũ deliberãtẽ aliquot: Liuiũ Deli per aliquot.

Ita numero ferme pares futuros, ipſum cæteris omnibus ſuperiorem eſſe.] Vetuſta ſcriptura: Ita numero non ferme impares futuros ſe,cæteris omnibus ſuperiores. Sequitur, cæteræ apertæ minores omnes ferme erant, lege minoris formæ.Item Ciſſuntem,non Ciſſontem. Aliquanto pòſt,remos detergunt,non defringunt. Sequenti uerſu, compari marte,non pari. Mox, claſſes quoque undique, non claſſes undequaque.Et tandem ſubſtiterunt, non abſtiterunt.In fine libri duo prætores deprauate legebãtur, M.Fuluius pro M.Tuccio,C.Antiſtius pro C.Atinio.

IN LIBRVM SEPTIMVM DECADIS QVARTAE.

APud Africanum erant,uirũ ſicut ad cætera regium.] Egregiũ habent uetuſti codices. Mox,Bellicoſiores ea tẽpeſtate erant Gallogræci.nõ gallogræci,ſed gallicos lege. Nam ea uox cum ſequentibus cohæret,ad hunc modum: Gallicos, nondum exoleta ſtirpe gentis, ſeruantes animos.

animos. Paulopòſt,*in portum Achæorum claſſem aduertit,non auertit.*

Rhodiæ *naues cum duabus* Cyprijs *effugerunt.*] Vetus *lectio:cum duab.*Cois.*Sequenti uerſu pro iunctis enim binis,legitur contis enim binis.*Ibidem, Et *Cymæ aliæq́;, non* Cymæ Elæaq́;.

Vt *præteruehens,ſiquas aberrantes.*]Lege,*ut præteruehentis claſsis,ſi quas aberrantes &c.*

Portum Phœnicum *ad maritima uix tutum.*] Legendum,*portum* Phœnicunta *à maritima ui tutum.*

Non *quod milites ſolum aliquot, ſed quod* L. Apuſtius.] Vetus *lectio*: Neq; *milites ſolum aliquot, ſed* L. Ap. Mox, *in* Bargyllam *&* Icoſon *deſcenſionem, lege, in* Bargylletico *ſinu excenſionem.*

Plurimum *terroris feciſſet* Gallis *mercede conductis, quatuor millia erant.*] Sincera *lectio*: Plurimum *terroris in* Gallorum *mercede conductis quatuor milib. erat.* Sequenti *uerſu milites redundat.*

Coëquitauerant *autem ſex* M. *equitū.*] Quid *iſtuc uerbi eſt coëquitare? legendum, cum equitatu (erant autem* V I. M. *equitum)* Paulopòſt,Philopœmenis *ſummi omniū.* Lege,*ſummi tum omnium.* Aliquanto *pòſt pro* Aphrodiſias *&* Priene,*uetus lectio habet,*Aphrodiſias *crene.*

X I I I. *ſuis nauibus, & una* Coa *quinqueremi ad terram* Gnidiorum, *ut ibi in ſtatione eſſent, profecti ſunt.*] Antiqua *lectio*: Vna Coa *quinquerennij, altera* Gnidia, Rhodum, *ut ibi &c.* Quanquam *ne uulgata quidem lectio abſurda uidetur.* Verior *habenda in quam plures manu ſcripti codices conſentiunt.*

Portum *quem* Megiſton *uocāt.*] Archetypa Megiſten *habent.*Et *geographi* Megiſtes *inſulæ in hoc tractu meminerunt*

minerunt, quæ fortaſſe cum portum efficit. Mox, ut in obuio claßis, non, ut obuij.

Audiunt ad Aſpendum iam hoſtes eſſe.] *In manu ſcriptis legitur: audiunt ab Aſpendijs ad Sidam iam hoſtes eſſe. Paulopòſt pro, nam Eudemus in altum, nam nec ſic in altum. Et, locum poſt ſe quæq; uenienti, non quoq;. Aliquanto pòſt, includerentur, non intercluderentur: ac rurſus Megiſten. Item, in Hiſpania reges, non Hiſpaniæ.*

Circumuecti ab urbe aduerſa inſulæ.] *Ad auerſa inſulæ legendum, quemadmodum habent manu ſcripti codices. Paulopòſt, in acutum cacumen, non acumen. Sequens quoq; uerſus uitiatus eſt, à mari rupes exeſæ fluctibus ſuper claudunt. Reſtituimus, à mari exeſæ fluctibus rupes claudunt. Aliquanto pòſt, noſcere aut adire, non audire. Minutius eſt quod mox ſequitur, primus è portu, non primum portu, ſicut uulgatæ editiones habent.*

Virtute militum Romani longe regios præſtabant, regiæ naues.] *Hunc locum uidetur aliquis data opera corrupiſſe. Legendum eſſe Rhodios præſtabant: Rhodiæ naues & c. ſatis declarant quæ ſequuntur. nam ut donem agilitatem nauium, artem gubernatorum, ſcientiam remigum non minus recte tribui regijs quàm Rhodijs, populo in re nauali tũ excellẽtißimo: certe ignes ad Panormũ Rhodijs ſaluti fuerant, non regijs. atteſtantur & ſcripta uolumina. Mox lege, metu ignis aduerſi, non aduerſæ. Nec erat cur paulopòſt anchorale in anchorã mutaretur, & debilitatã in debilitate. Anchorale dixit, quẽadmodũ dicitur haſtile.*

Totidem ex utraq; in arctiorem uelut cuneum.] *Antiqua ſcriptura: Coit deinde ex utraq; parte. Ac mox, ubi cohæret illic legitur, non urbs. Et aliquanto pòſt, ad deliberandum ſumpto, non aſſumpto.*

Nihil ea mouerunt regẽ, tutam fore bellis Aſiam ratũ.]

*Sincera lectio: Tutam fore belli aleam ratũ.*Pòſt *aliquot uerſus, omnis fortunæ ſubſidia, nõ omnia: & , ſi extrahere tempus: nõ, dum extrahere.*Paulopòſt, *non ſagittarij equiti intermiſti, legendum, ſed ſagittarij equites.*Hos Hippotoxotas Græci appellant. Nec *eſt, ex propinquo caſtris facile, ſed, ex propinquis caſtris facili ſubſidio.* Mox, *& tamen per ſe, non, duo tamen millia per ſe.*

Hanc Gemeam *uocabãt.*] Vetus *ſcriptura, agema eam uocabãt.*Itẽ, *ab* Ariarate *miſsi rege. non, miſsi erãt regij.*

Quæ nihil ad malum Romanis, *eadem perincommoda regijs erant.*] Vna *uox fœde uitiata eſt.* Lege, *quæ nihil admodum* Ro.&c. Non *multo pòſt, & eques inſequẽdo, non equos.* Et, *auxilia enim ſubſidiaria, non ſubſidiaq;. Grauius erratum quod ſequitur, qui inter equites, quos appellant phalangitas, erat.*Lege, *& quos appellant.*

Euitare *impetum belluæ ex tranſuerſo.*] Lege, Et *uitare imp.bel.& ex tranſ.* Mox, *is quà fugam cernebat ſuorũ, non ſociorũ.*Item *qui in præſidio erãt: non, quæ in præſ. erat.*Et *multo pòſt: ſi nunc moratus fuerit, nõ remoratus.*

Deſierant *enim uictum in* Aetolia *metuere.*] Legẽdum *eſt, uictam* Aetoliam. Aliquãto *pòſt pro, ſibi autem tanto obligatos beneficio, lege, ipſi autem.*

Vſq; *ad* Mæandrum *amnem. eæ ciuitates* Rhodiorum *eſſent.*] Vetus *lectio: ea ciuitatis* Rhodiorum *eſſent.*Deinde *inter competitores cenſuræ eſt* M. Claudius Marcellus, *non* Gelo. Aliquanto *pòſt pro, multa concilia habuerat: illic legitur, multa congiaria.* Quandoquidem *taciti indignarentur nobiles homines, ideoq; nouus.*] Sincera *lectio: quando quod taciti indignarentur nobiles homines, id æque nouus &c.* Mox, *ab ultimis orientis.* Hæc *uox, partibus, non additur in ueteri ſcriptura.*

In librum

IN LIBRVM OCTAVVM QVARTAE DECADIS.

Et reſtituerent Aminandrum.] Aminandrũ redundat. Deinde in noſtris archetypis eſt: *foſſa ita iungere*, non *foſſa iungere*: Et, *aſſerẽ præfringebãt*, non, *perfringebãt*.

Adiunctis Achæorum quæ partis erant nauibus.] Lege *Patris*, non *partis*. Mox, *ſuſpenſo fulturis*, non *furculis*.

Iurgijs excepti, quod rẽ traherẽt.] Vetus lectio: *Quàm diu rem traherent.* ac rurſus *Tyrrheum* in *Pyrrheum* deprauatum. mox lege, *ut conditiones pacis conuenirent*: non, *ut ad conditiones*. Item, *per fines ſuos*, non *tuos*.

Neq; eos Aetoli recepiſſent, uel in Aetolia eſſent: eæ urbes agriq; Acarnanum ſunto.] Antiqua lectio, *ne quẽ eorum Aetoli recepiſſe uelint. Aeniadæ cum urbe agris'que Acarnanum ſunto.*

Et coronam auream x v. *talentûm afferebant munus.*] Legi debet: *Et in coronam auream* x v. *talenta afferebãt.* Sequitur continenter: *Heluius integros*, non *Manlius*.

Præter Cibyram, Muleum.] Archetypa *Syleum* habẽt non *Muleum*. & *Syleum* apud Stephanum legitur. Mox, x x. *talenta ſe confecturum*, non *collecturum*. Deinde, *ad Manandrum manſerunt*. Exemplaria noſtra *Mandrupym* habent, quam *Mandropolin* Stephanus appellare uidetur. Item, *Termeſenſes*, non *Telmeſenſes*. Nam *Telmeſus* maritima eſt, *Termeſus* mediterranea. Deinde *Xyline comen* lege, quemadmodum alibi *Macran comen*, & paulo ſuperius *Hieran comen*. præterea *Lyſinoë*, non *Lyſione*, *Anabura*, non *Antibura*.

Primus regum Aſiam incolentium.] In manu ſcriptis non eſt *regum*, ut non de regibus ſolum intelligatur, ſed de dynaſtis quoq; ac liberis ciuitatibus.

Hi iam degeneres ſunt miſti & Galli & Græci, unoq́; nomine Gallogræci uere appellantur.] Emēdatior lectio, *Hi iam degeneres ſunt, miſti, & Gallogræci uere, quod appellantur.* Nec minus deprauatum eſt quod ſequitur:

Maßilia inter Gallos ſubtraxit aliquantulum ab accolis animorum, niſi quod ex Spartana dura illa & horrida diſciplina manſit.] Reſtituimus ad fidem archetyporum, *Maßilia inter Gallos ſita traxit aliquantum ab accolis animorum. Tarentinis quid ex Spartana dura illa & horrida diſciplina manſit?*

Subſidia enim in talibus iniquitatibus locorum maximæ ſpei ſuis fuerant.] Antiqua ſcriptura, *maximo ſæpe uſui fuerunt.*

Romani ardentibus animis.] Legēdum, *ardentibus ira animis.* & ſequenti uerſu, *biduum natura montis exploranda abſumpſit,* non *naturam explorando*. Paulopòſt, *dextra læuaq́; prælati,* non *palati*. Item, *à porta Capena ad Martis,* non, *ad Martis ædem.* præterea, *timore uano quietem exuerunt,* non, *quietum excitauerunt malum.*

Iuxta uallum pro diruto nouum obſtruentes murum.] Scribo, *iuxtà ualidum,* hoc eſt, *æque ualidum.*

Laconicæ oræ caſtellis, quæ omnes adepti erant.] Lege, *quæ omnis adempta erat,* uidelicet Lacedæmonijs. Ac mox, *Lâs uicus,* nō *Lamis,* à quo uaſtato Caſtores Laperſæ Græcis denominati ſunt. Item, *porta ex ea pecunia Megalopoli:* in exemplaribus, quorum ob uetuſtatem fidē ſequimur, *porticus* legitur non *porta.* Ibidem pro, *Lepidum deieciſſe tradunt,* *cum Lepidum deieciſſet.*

Romam reduceret M. Sempronius.] Antiquior lectio, *Romam reducere M. Sempronium proprætorem. Hiſpanijs legiones &c.* & aliquanto pòſt, *ne'ue minorem ex*

belli

belli cauſa:illic legitur, ne'ue monerem. Quemadmodum enim trierem,ita dicrem & monerem Græci dicunt. Paulopòſt,parte dimidia pecuniæ remiſſa,nō dimiſſa. Et Drymuſam inſulam,nō Doniſſam:Phoceenſibus, non Phocenſibus. Leuiculum hoc uidetur, intereſt tamen non parum. Phocenſium gēs in Græcia eſt: Phoceenſium ciuitas ultra mare in Ionia. Mox Milyada lege,non Mityadam.

Q.Minutij Thermi morte omiſſum eſt inceptū.] Sincera lectio: plurimum Q.Minutij Thermi morte damni eſt acceptum. Ibidem nō Geruntium, ſed Zerynthium lege:atteſtantibus manu ſcriptis codicibus & Stephano. Et longe pòſt rectius aliquanto illic legitur:Ambracienſibus ſupereſſe,quàm non ſupereſſe.

An per omneis anfractus uiarum,cum uia conſiſteres.] Scribo:cū ad biuia conſiſteres. Ac paulo pòſt:Et corpora & animi miſti ac uitiati ſunt:non, & corpore & animo miſti ac mutati ſunt. Et mox:cenſuiſſet bellum, non bella. Et ſequenti uerſu,nuntiaretur:ſingulariter.

Sed referre etiam,ſi opus eſſe uideretur, parati eſſent.] Antiqua lectio:Si opus eſſet,uiderentur parati eſſe. item, Nullius equidem inuideo honori:adde,P.C. Nec eſt mox, circa Aſiam ad omnes urbes:ſed, circa omnes Aſiæ urbes. Ibidem mox,utra grauiori,nō utrum à grauiori:& emoto,potius quàm moto.

At enim ſunt hæc ita. uerum etiam Delphos.] Nihilo deterior uidetur uetus lectio,nēpe hæc: At enim ſunt quidem iſta uera. etiam Delphos &c. Eadem figura uſus eſt lib. VII. At enim quædam ciuitates cum Antiocho ſenſerunt,& aliæ prius cum Philippo.

Alias agro mulctatis uectigal imponitis.] Lege addendo,alijs uectigal imponitis. Mox: quieta in ſuis arcibus,

non partibus.

Te L. Scipio appello: cuius ego imperio ſuccedens, inuicem imperij tui uirtutem fœlicitatemq́; pariter non fruſtra ab dijs immortalibus precatus ſum.] Emendatior lectio: *cuius ego mihi, ſuccedens in uicem imperij tui, uirtutem &c.* Item, *non cum Gallis bellum ſenatus:* lege addendo, *bellum his ſenatus.* Ac paulo pòſt: *Sed ego,* non, *Sed ſi ego.* Et, *eodem modo ſuper Aoum,* non *eo modo.* Et, *præmia earum,* non *eorum.* Præterea pro, *non cupiditas gloriandi* lege addendo, *non cupiditas gloriandi de me.* Et, *tamen procos. triumphum in Thracia:* non, *tamen triumphum.* Deinde non, *in Liternum conceßit:* ſed *in Liternimum:* ut ſubintelligas *rus:* alioqui *Liternum* dixiſſet, abſq; præpoſitione. Et mox *morbum cauſæ eſſe,* non *cauſam.* id caſu ita ſcriptum uideri poterat, niſi poſt aliquot uerſus repeteretur: *Cum L. Scipio excuſet, morbum eſſe cauſæ fratri:* conſentientibus uetuſtis codicibus.

Antiochũ, recepto eius fratre conſorte huius gloriæ, L. Cornelius Scipio ultra Tauri iuga emouit.] Lege per parẽtheſin (*recipit enim fratrẽ conſortẽ huius gloriæ L. Cornelius Scipio*) Mox eſt, *Africani triumpho,* nõ *Africano.*

Quo ad primum conſulatum: ſecundo etiam ſi cenſurã adijcias.] Non ſine cauſa aſteriſcus hic appoſitus erat. Nodum diſſoluerunt codices antiquæ ſcripturæ, in quibus ad hunc modum legitur: *Quid ad primum conſulatũ ſecũdus, etiam ſi cenſurã adijcias?* nec eſt in ſequẽti uerſu, *neceßitas,* ſed *neceßitate.* ac mox; *unus præcipuam,* non *unam.* Item pro, *quod æs in publicum, illic eſt,* *quod eius in publicum.* Et aliquanto pòſt, *acceßio inuidiæ,* rectius quàm *acceßione.* quod non dubito data opera deprauatũ ab iſtis delicatulis, qui hiatus ne in alienis quidem ſcriptis

ferre poſſunt.

Quem rogationem Petilij *quærere uellent.*] *Imò roga-tione* Petilia.

Alij hunc prætórem adeo amicum.] *Lege,ad hunc præ torem: & pro,alij adeo inimicum,aut adeo inimicum:pro prodiderunt,prodiderint.Ita tota periodus pulchre conſta bit:quam is qui bis perperã ſcripſit,alij,mire obſcurauit.* Et *tamen talia uix poſſunt ſcribis imputari.* Vix *tempero ſtomacho quoties in mentem uenit ingeniorum tam male auſpicatorum, tametſi nimium crebro ſtomachandi mate-riam præbeant.* C*æterum mox* C. Furius *quæſtor* Aculeo *cognominatur, non culeo, quod cognomen in* Terentia *gente fuit,non furia.*E*t aliquãto pòſt pro,orationes quo-que aberrãt inter ſe:rectius illic legitur,abhorrẽt inter ſe.*

Hinc *enim ipſe* Gracchus *queritur.*] Tu *ſcribe, hæc enim ipſa.*

Huic Graccho *minorem ex duabus filiabus.*] *Cum con-ſtanter legatur in manu ſcriptis uoluminibus, ex duabus filijs: uidetur hoc loco* Liuius *contempſiſſe exceptionem grammaticorum.* N*eque enim iam eſt ambigua uox,quan tum ad ſexum attinet, ſi dicas duabus filijs.* Si *cui tamen magis placet uulgata lectio, cum eo equidem nõ pugna-rim,contentus ueterem indicaſſe.*

Q*uibus ita in publicum ſolenne ſpõſalibus rite factis.*] Cur *non inter publicum ſolenne potius? quemadmodum in archetypis legitur.*

E*t ipſi deſponſam reddidiſſe.* G*rãde operæ pretium fe-cit ſcilicet,quiſquis ille fuit,qui hic de ſuo adiecit coniun-ctionem &.*L*ibenter iſtas minutias diſſimulo,inter anno-tandum duntaxat: ſed hoc maius eſt erratum,quàm primo aſpectu uidetur,quod qui nõ ſentit,uel admonitus,is planè*

nihil ſentit. Et aliquanto pôſt:

Cauſam dici ueniſſe.] Quis intelliget hæc? & tamen non niſi una litera deprauata eſt. Debet enim ſcribi, *eam dici ueniſſe.* Eam, uidelicet pacem. Nec minus lepidum quod continenter ſequitur:

Huc decem legatos ſimul arguiq́;.] Quæ malum ſunt hæc portenta? mutata una literula errori medebitur. Hic *decem legatos ſimul argui.* Nam cōiunctionem que, quis non uidet praua caſtigatorum ſedulitate tam appoſite inſultam? Paulopôſt: *expulſo eo in ultimum angulum.* eo redundat. Hic certe uitandus erat hiatus, quod alibi parum opportune factum deprehendimus ſæpius quàm indicauimus. Mox ſcriba quaſi liberalitatē ſuam reuocās, tantundem ſubtrahit, quantum de ſuo adiecerat, ſcribendo: *cuius gloria prodeſſe,* pro, *cuius cum gloria prodeſſe.* Rurſus ut hoc damni belle compenſet, adijcit particulam id: *Id ubi ergo eſſe regium aurum?* O' diligentem ſcribam & laurea dignum, ſi ferula puerile præmium uidetur. Et hæc minuta contemnunt magni Typographi ac celebres. Nihilo minus in fronte libri magnifice iactant miram induſtriam in perſcrutandis & conferendis uetuſtiſsimis exemplaribus, alios præ ſe pro nihilo ducunt: atq; in noſtrā Barbariem captata etiam occaſione ſibi inuehi permittunt. Paulopôſt pro, *rogationem Petiliam ex S.C. lege & S.C.*

IN LIBRVM NONVM QVARTAE DECADIS.

INde Cenomani conqueſti Romæ.] Id Cenomani, non inde. & M. Aburius Tr. pl. non Amburius. Paulopôſt: *quid ab eo quenquā æqui expectare?* Lege addendo: *quid ab eo quēquam poſſe æqui expectare?* Itē: & P.C. orare.

Lege

Lege,ſe & P.C.orare.et,alieni momẽtis animi,nõ alienis.

Tribunatum ſibi à P.R. mandatum obliuiſci pro auxilio ac libertate priuatorum.] *Vetus lectio:à P.R. mandatum obliuiſci,& mandatum pro auxilio &c.ac mox,neceſſum eſſet:non,neceſſarium. Aliquanto pòſt: ij primum lectos æratos:non,inde primum.*

Argenti pondo C C X X.*millia centum tria.*] *Omiſſum eſt auri pondus.Lectio erit integra hoc modo. argẽti pondo* C C X X.*millia, auri pondo* M M C I I I.

Huius mali tabes ex Hetruria.] *Labes eſt in uetuſtis exemplaribus,non tabes.*

Vt Hiſpalam identidem ex Auentino.] *Legendum:indidem ex Auentino. Sequitur:In ludo ſimuli Bacchanalibus. Pro quo uetuſti codices habent: in luco Simulæ. Opinor Semelen detorta nonnihil uoce Similam tum uulgo indocto dictam,quemadmodum Græci nonnunquam in Romanis uocibus i,præſertim breue,per ε,reddunt,Δομέτιος pro Domitio,Βεργίλιος pro Virgilio dicentes.*

Ebutij,qui optime de eo ipſo meritæ talem gratiam retuliſſet.] *Maluimus & hic fidem archetyporum ſequi, in quibus ſcriptũ eſt,qui optimi in eo ipſo meriti. Paulopòſt eſt:tres in anno ſtatos dies,non ſtatutos.*

Cum publico nomine, quid eæ coniurationes cœtuſq; nocturni fraudis occultæ aut periculi importarent,tũ priuata quiſq; ſuorum uice.] *Melius legitur:ne quid eæ coniurationes. Et,tum priuatim ſuorum quiſq; uicem.*

Iam maius eſt, quàm capere id priuata fortuna poßit.] *Vetus lectio,quàm ut capere.*

Vbi deorum numen prætenditur, celerius ſubit animum timor.] *Lege,prætenditur ſceleribus. Et, quo quiſq; loco poſitus erit,non, quo quis. Præterea, nomen'ue ab-*

ſentis detuliſſet,non de abſentibus.

Multorum delata quidem nomina,ex ijs uiri fœminæq́; mortem ſibi conſciuerunt.] Incorruptior *lectio, multorũ delata nomina,quidam ex ijs &c.* Nec *eſt* A. Faliſcum,*ſed* Faliſcum L. Opiternium.

Quia multæ ſationes & res peribant.] Ridiculum *erratum.* Lege,*multis actiones & res peribant.* Paulopóſt, *ſe id omittere poſſe,nõ dimittere. &,dum ne plus quinq;, elegantius quàm dum ne plures quàm quinq;.*

Perfectis quæſtionibus Q. *Martius.*] Lege *addendo: Perfectis quæſtionibus prior* Q. *Martius.* Aliquãto póſt, *in prouinciam ierat,nõ in prouincia erat.* Rurſus paulopóſt Sipontum *dixit,non* Sipuntem, *quemadmodum* Buxentum *Latinis dicitur,qui Græcis* Pyxûs.

Tamen quia rem integram Quintius.] Lege,*cum quia rem.* Ac mox:

Antiocho deinde bello ſuperato ad Thermopylas, regi diuiſis partibus.] Ordinem *ſic reſtituimus,* Antiocho rege *deinde bello ſuperato ad Thermopylas, diuiſis partibus &c.*

Quod eum Aeni & Maroneæ affectare poſſeßionem audierant.] Vetus *lectio, quod iam Aeni & Maroneæ affectari poſſ.au.*

In controuerſiam autem ueniebant Philippo Polyſtricta,Phaloria,& Euronome.] Lege *Philippopolis, Tricca, Phaloria & Eurymenæ.* Et *in parentheſi adde Aetolis (nam Philippum Aetolis ademiſſe eas conſtabat).*

Alterum moleſtum.prauos mores.] Antiqua *lectio,alterum mores ſuos reſpuere.*

Direxiſſe finem Philippo ueterem, regiamq́; Thraciæ Paroreiam. Sub ea nuſquã ad mare ſtrẽtẽ deflexiſſe uiã.]

Sincera

Sincera lectio, direxiſſe finem Philippo ueterem uiam regiam, quæ ad Thraciæ paroreiam ſubeat, nuſquam ad mare declinātem: Philippum nouam poſtea deflexiſſe uiam.

x. legatorum decretū ſpecimen calumniæ impudētiſſimæ prætendit, in quo maxime.] *Antiquior ſcriptura: decretum calumniæ impudentiſſimæ prætendit, quo maxime &c.* Paulopòſt, *in integro manerent, nō in integrum.*

Claudius unus ex omnibus nobilis cādidatus erat.] *Nouus, nō nobilis.* Et *poſt aliquot uerſus pro, nō ut Claudianis, lege, non ui* Claudiana. *Poſt aliquammultos uerſus ubi legitur, &* Philippus *quidem minime quin rebellandum eſſet dubius, particulam quidem aliquis contra fidem ueterum codicum adiecit.*

Sed quòd Areum & Alcibiadem *capitis ab ſe in concilio proximo dānatos cū legatis ſe accuſaturos uidebat.*] *Coniunctionem ſed, & has duas uoces, ſe accuſaturos, nō habent uetuſta exemplaria.*

Quam iniquitatē conditionis ſubimus, quod ab illa ſpe non decidimus.] *Vetus lectio paucioribus uerbis tantundem dicit, hoc modo, Subimus illa ſpe, iudicis animo te auditurum &c.* Et mox pro,

Veſtræ enim illæ deformes notæ ſeruitutis erant.] *Illic legitur, deformes ueluti cicatrices ſeruitutis.*

Nego antiquas Lacedæmonijs leges Achæos ademiſſe, quas non habebant.] *Antiqua & ſincera lectio ſic habet: Ego antiquas Lacedæmonijs leges tyrannos ademiſſe arbitror: non ſuas ademiſſe quas non hab. &c.* Paulopòſt *lege addendo, re precaria libertas: ubi re uocula interciderat.* Et mox, *dignitatem ſuam tenere apud* Romanos *non poſſe: apud redundat.* Ibidem *lege, metum inijcit, non metu iniecto.*

Nec ita tantum ut cuius lingua.] *Hæ particulæ, ita ut, non leguntur in uetuſtis exemplaribus.* Ibidem:

Coierant apud prætorem L. *Flaccum.*] Legendum: *conſenſerantq́; præter* L. *Flaccum.*

Quieta deinde hyberna in citeriore prouincia habuit.] Vetus *ſcriptura: & citerior prouincia habuit.* Deinde, XII. M. *pondo argẽti*, XII. *pondo.* Præterea: *unum ex illis miſeris attrahi iuſſum ſecuri percuſsiſſe*: nõ, *unum ex damnatis.* Nec *eſt in ueteribus, uti ea quoq; decuplo, ſed decem, ut ſubintelligas millibus.* Ac *mox melius, detergendas cloacas, quàm tegẽdas.* Et *inter prætores ultimo loco non* Cn. *Sulpitius eſt, ſed* Cn. *Sicinius, qui ædilis proximo anno fuerat: quanquam illic corrupte Sicilium uulgatæ editiones habent.*

P. *Licinius Craſſus pont. max. mortuus eſt: in cuius locum* M. *Sempronius Tuditanus pont. max. eſt creatus.* C. *Seruilius Geminus* P. *Licinij funeris cauſa uiſceratione data, ludos fecit: & gladiatores* CXX. *pugnauerunt.*] Longe *aliter habet uetus & incorrupta lectio, ad hunc modũ:* P. *Licinius Craſſus pont. max. mortuus eſt: in cuius locum* M. *Sempronius Tuditanus pontifex eſt cooptatus.* Pont. *max. eſt creatus* C. *Seruilius Geminus*, P. *Licinij funeris cauſa uiſceratio data, et gladiatores* CXX. *pugnauerũt.* Nam P. *Licinio Craſſo* C. *Seruilius Geminus, Gemino* M. *Aemylius Lepidus pont. max. ſucceßit: ut ſatis apparet Liuium non oſcitanter legentibus.*

Eadem *paulopòſt, cum undiq; diſſerenaſſet, ſublata. defunctosq́; fato uulgo ferebant, quod inter fatalia uates cecinißent: neceſſe eſt tabernacula in foro ſtatui.*] Et *hic nõ nihil diſcrepãt à uulgata lectione exemplaria uetera, ubi legitur:* Eadem *paulopòſt, cum undiq; ſerenaſſet, ſublata: defunct*

defunctosq́; uulgo ferebant, quòd inter fatalia uates ceciniſſent, neceſſe eſſe tabernacula in foro ſtatui.

Ob magnitudinem priſtinæ eius fortunæ.] Lectio uetus: *Obſtupuerant ad magnitudinem.* Item:

Sed defectiõis autores, quorũ in manu res erat.] Lege: *defectionis autores, quorũ in manu Reſp. erat.* Paulopóſt: *Duarum potentiſſimarum gentium, non duobus.*

Næuius hic magiſtratũ nõ iniijt tribunatus pl. P. Claudio, L. Porcio COSS.] Antiqua ſcriptura: *Hic Næuius in magiſtratuũ libris eſt trib. pl. P. Claudio L. Porcio* COSS. Mox: *ita uixiſſe in tribunatu Næuij uidetur:* nõ, *ut uideretur.* Paulopóſt redundat *ſe*: *uix ſe ſui arbitrij fore.*

Præuertẽdos etiã animos à ſuſpicione.] Legendũ, *auertendos.* Itẽ, *in Axium amnẽ editur*, nõ *elabitur*, atteſtantibus archetypis. Deinde: *pacẽ quàm incerta belli præoptantes:* non, *incertam belli ſpem.* Poſtremo circa finem libri: *inſulam quæ non antè fuerat:* pro, *nondum antè.*

IN LIBRVM DECIMVM QVARTAE DECADIS.

EXecrationesq́; quæ in agminibus proficiſcentium au diri ſolent, in regem, uincente odio metum, exaudiebantur.] Quid opus erat hic tot ſuperfluas uoces inſulcire? an parum integrũ uidebatur: *execrationesq́; in agminibus proficiſcentium in regem, uicente odio metum, exaudiebantur?*

Quoniam dies appropinquabat.] Exemplaria, quorũ fidem & inter ſe conſenſum libenter in hac editione ſequimur, habent: *cum iam appropinquabant.* Aliquanto póſt lege addendo: *cætera in ſuum quæq́; tempus agenda differũt:* ubi hæc uox, *agenda*, interciderat. Mox: *Alij ſin*

gulos

gulos principum, non in ſingulos.

Proditorem nolo dicere, ſpeculatorem citius, ex quo obſes Romæ fuit.] Hoc loco noſtra archetypa melius, *Proditorem nolo dicere, certe ſpeculatorem habemus in ſinu: cuius ex quo obſes &c.*

Nec regem ſe alium rentur habituros eſſe.] Illic legitur: *nec regem ſe alium habituros aiunt.*

Viuo & ſpirante me hæreditatem meam ambo & ſpe & cupiditate improba petitis.] *Creuiſtis* habet exemplar Maguntinum: quod certe magis antiquitatẽ ſapit, quàm ſuppoſititia uox *petitis.*

Nec patrem poteſtis pati. nihil chari, nihil ſancti nominis noſtis, cuius uice regni unius inſatiabilis amor ſucceſſit.] Reſtituimus ad fidem ueterum codicum hoc modo: *Nec fratrem, nec patrem poteſtis pati. Nihil chari, nihil ſancti eſt: in omnium uicem regni &c.*

Furias fraternas cogita.] *Concita* legi debet, nõ *cogita.*

Tollatur nunc primus, ut regno fraterna cæde potiar. Pater ſenex, & filio ſolus orbatus magis timebit ne iraſcatur, quàm ut filij ulciſci necem patiatur.] Hic locus eſt egregie contaminatus. Ex collatione ad manu ſcripta reſtituimus ſic, *Tollatur. non primus regnum fraterna cæde petiero. Pater ſenex, & filio ſolus orbatus, de ſe magis timebit, quàm ut filij necem ulciſcatur.*

Si illa criminoſa ac uana accuſatio erat.] Incorrupta lectio: *Si illa ſeparata ab hac uana &c.*

Quis dies, qualis, quo luſtratus exercitus.] Lege: *quid dies &c. Prælatis omnium qui unquam fuere Macedoniæ regum armis, reges duo ſolito more tua tegentes latera pater præuecti ſumus.*] Antiquior lectio melior: *prælatis o.q.u.f.M.r. armis regijs, duo ſoli tua teg. &c.*

Illic

Illic etiam prauo forſitan odio prouehente.]Legendũ: *Illo etiam(prauo forſitan)gaudio prouehente.*

Quòd ſi non interueniſſent inſidiatores, ſomno ſopiti iaceremus.] Quãto melior antiqua lectio? *Quæ ſi nõ interueniſſent, inſidiatores nos ſopiti iaceremus.* quod enim dicit inſidiatores, ironia eſt. Mox addendæ duæ uoces *te fateri.neceſſe erit te fateri,aut ſpeculatorum &c.*

Ego nec obſes Romanis ut traderer,nec ut legatus mitterer à te petij:miſſus ire nõ recuſaui.] Magis arridet antiquus ordo, *Ego nec obſes Romanis ut traderer, nec ut legatus mitterer Romã,petij:à te miſſus ire non recuſaui.*

Etiam ſi à fratre charitate uincor.]Scriptura antiqua: *etiamſi charitate à fratre maiore uincor.*

Sed per deditionem Ligures recipi, & receptis arma adimi.] Illic legitur: *Si per deditionem Ligures recipiet, receptis arma adimi.*Et,*uicti perſeuerantia Fuluij*,melius quadrat,quàm,*uicit perſeu.Fuluius.*

Tranſlatum argenti pondo millia CCCXX. *auri* LXXXII. *pondo, aureæ coronæ* LXVII.] Quantum ad argentum attinet,exiguum eſt quod Terentius in ærariũ intulit,præ eo quod ſcriba locuples de ſuo adiecit,nõ minus liberalis in auro coronario. Credibilior ſumma eſt in manu ſcriptis codicibus. *Tranſlatum argenti pondo* IX. *millia* CCCXX. *auri* LXX. *pondo, & duæ coronæ aureæ pondo* LXVII.

Quatuor legiones conſules,quina.]Lege, IIII. *legiones conſulibus, quæ quina. & nauali bus ſocijs ciuibus Rom.non ciuium Rom.*

In præſentia dat ei omnia mandata.]Omnia redundat. Aliquanto pòſt: *fuga per Pæoniam præparata arguebatur*,non,*arguebant.*

Paulus prorogato cõſulari imperio.] Legendum, *prorogato ex conſulatu imperio.* Et poſt aliquammultos uerſus pro, *cuiuſq; ad Gallicum ſinum: Matienoq; cuius ad Gallicum ſinum.* Mox non eſt legendum: *erumpere extraordinarijs cohortibus à porta iuſsit:* ſed, *extraordinaria porta.* Sic enim conſtabit quatuor portarum numerus: ut ſint duæ principales, una quæſtoria, et quarta hæc ipſa extraordinaria.

Quem ſcrutantes antea in deuios ſaltus.] Tollenda eſt præpoſitio in. Paulopòſt pro: *quia creditur Pythagoræ:* lege, *qua creditur.* & ibidem, *accõmodata fide,* pro *accommodat fidem.* Ac mox: *pleraq; diſſoluendarum religionũ eſſe,* nõ paulò elegantius, quàm *ad diſſoluẽdas religiones.* Et nõ multo pòſt lege addendo, *igne à uictimarijs facto.*

Ad caſtra hoſtium ſpeculatum miſit, ut uiſeret.] Plus uerborũ habẽt hic noſtra exemplaria. *Miſit proxime ſuccedere ad uallum iuſſum:* ut &c. Aliquanto pòſt legendũ: *caſtra amiſſa eſſe, & tum cũ maxime ardere,* nõ *arderẽt,* ut eſt in uulgatis editionibus, diſtinctione etiam confuſa. Ibidem, *clamor accidebat,* non *accendebat.*

Tria millia peditum, quibus data quinquagena iugera, centurionibus centena.] Vetus ſcriptura: *tria millia peditum quinquagena iugera, centuriones centena, centena quadragena equites acceperunt.*

Quæ cum ita ſint, ego tamen hæc prædico P. C.] Antiqui codices: *ego iam hinc prædico.* Mox adde infinitiuum uerbum *ſcire, eius eſſe dicere, qui ſcire poſsit:* & ibidem, *illud exploratum, non illos.* Iidem codices paulopòſt habent, *ornari prouincias,* non *armari.*

Cum uim deditis remiſiſſet admonens.] In archetypo eſt: *cum his deditis rem eſſe admonens.* Id qui legere non

potuit

potuit, ob characterum formas, ut opinor, noſtro ſeculo ignotiores, male diuinando ſenſum uitiauit: atq; idem ferè ex eadẽ cauſa in cæteris accidit, quæ deinceps uſq; ad finem libri indicabuntur.

In partibus extremis iam oppugnabantur.] Iam pugnabatur, illic ſcriptum eſt. Et proxime ſequenti uerſu egregie legiones, non tertiæ legionis.

Remitteret quæ ei datæ ſunt à conſule ad P. *Manlium in Hiſpaniam ulteriorem milites deferri iuſsit: ad ſigna redire.] Non erat opus aſteriſco, ſi acrius oculos atq; animum aduertere non piguiſſet. Scriptum enim eſt hoc modo: Literæq; ei datæ ſunt à* COS. *ad* P. *Manliũ in Hiſpaniam ulteriorem deferendæ. Milites iuſsi ad ſigna redire. Et proximo uerſu eſt in eum annum, non, eum annum. Et* COS. *iuſſus, non, iuſsit.*

Duronius qui Pr. anno ſuperiore ex Illyrico cum X. *nauibus inde, in portu Brundiſino relictis nauibus cum ueniſſet Rom.] Et hic ab archetypo diſceſſum eſt, quod ſic habet: Duronius qui Pr. anno ſuperiore ex Illyrico cum* X. *nauibus Brundiſium redierat, inde in portu relictis nauibus cum ueniſſet Ro. Et paulopòſt pro, recuſante quod ſibi faceret: illic eſt, recuſatiq; id facere.*

Pontifex in locum eius L. Acilius cooptatus. Q. Fuluius Flaccus ante põtificem maximũ Æmylius Lepidus.] Archetypi ſcriptura: pontifex in locum eius à collegio cooptatus Q. Fuluius Flaccus: in pontificem maximũ Aemylius Lepidus. Libro nono per occaſionem deprauatæ ſcripturæ indicauimus Seruilium hunc Craſſo in eo ſacerdotio ſucceſsiſſe. Confer locũ hunc cũ illo: agnoſces utrobiq; germanam lectionem. Et paulopòſt pro, urbem ingreſſus eſt uectus: illic legitur, urbem eſt inuectus. Ibidem non; nummum

nummum centum ſeptuaginta tres ducentos: ſed, centum ſeptuaginta tria millia, ducentos. Neq; *quingeni ſunt diuiſi, ſed quinquageni.* Et *mox nõ eſt, qui à ternis ad quaternos, ſed, qui alternis quaternos.*

Et *nos à uobis admoneſieri, non uos à nobis debere.*] Pro *admoneſicri illic eſt, admoneri & regi.*

Si *Gracchus maius ſibi bellum eſſet, in ultima* Celtiberiæ *penetraret.* Mundam *ui cepit urbem, primo aggreſſos nocte. Acceptis deinde ex improuiſo obſidibus, & caſtella oppugnare: præſidioq; impoſito deinde agros urere.*] Hic *præter alia uitia ordo quoque multipliciter luxatus eſt.* Rectius *legetur hoc modo:* Gracchus, *quod maius ibi bellum eſſet, in ultima* Celtiberiæ *penetrauit.* Mundam *urbem primum ui cepit, nocte ex improuiſo aggreſſus. Acceptis deinde obſidibus, præſidioq; impoſito, caſtella oppugnare, agros urere.*

Non *diſſimulantium rebellaturos eſſe.*] In *archetypo eſt: non diſſimulantium bellaturos, ſi uires eſſent.*

Fulmina *etiam ſic undiq; micabant, ut lucere uiderentur corpora.*] Pro *lucere peti habet archetypon.* Poſtremo *pro tum firma re tres, dum firmaret res legendum.*

FINIS.

VITTORIO EMANUELE
BIBL. IN ROMA